

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

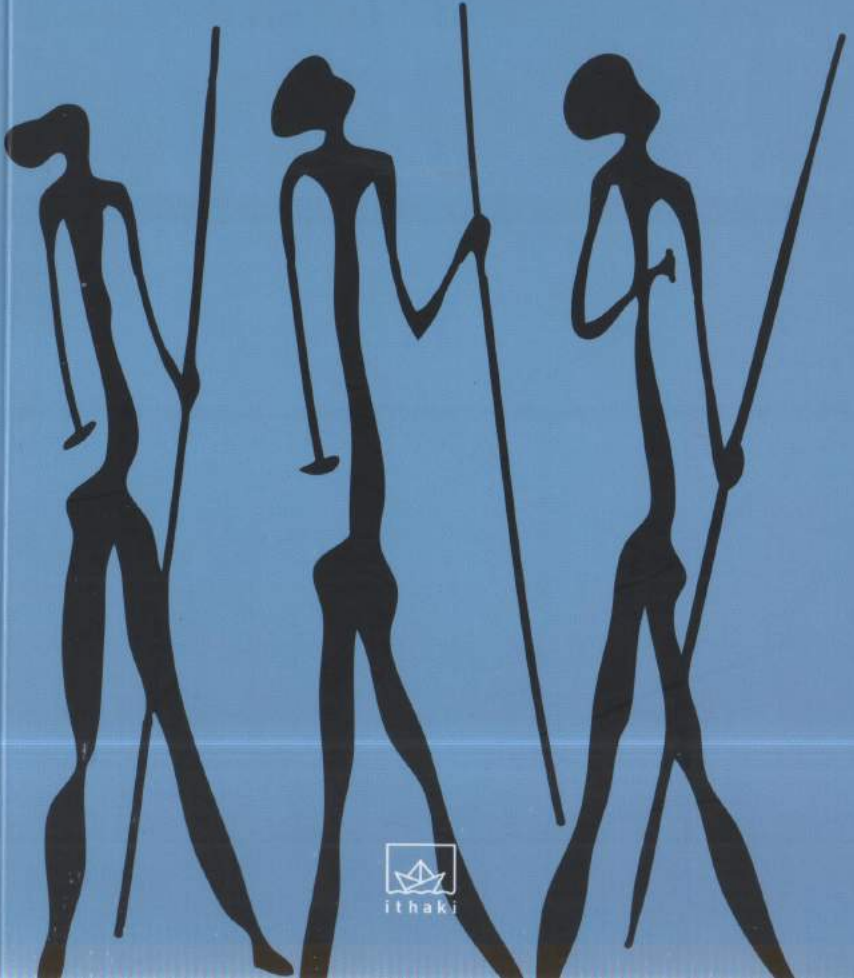
- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

ELEŖTİREL BAKIŖLA

GÜNEŖ-DİL KURAMI VE İLK GÜNEŖ-DİL SÖZLÜĞÜ

Kaan Arslanoğlu

İlknur Arslanoğlu - Arif Yavuz Aksoy

Eleştirel Bakışla Güneş-Dil Teorisi Ve İlk Güneş-Dil Kuramı
Kaan Arslanoğlu

Ithaki Yayınları - 1237

Yayın Koordinatörü: *Tuğçe Nida Sevin*
Yayına Hazırlayan: *Selçuk Aylar*
Kapak Tasarım: *Hamdi Akçay*
Sayfa Düzeni ve Baskıya Hazırlık: *B. Elif Balkın*
1. Baskı Temmuz 2017, İstanbul

ISBN: 978-605-375-690-3

Sertifika No: 11407

© Kaan Arslanoğlu, 2017
© Ithaki, 2017

Yayıncının yazılı izni olmaksızın alıntı yapılamaz.

Ithaki™ Penguen Kitap-Kaset Bas. Yay. Paz. Tic. Ltd. Şti.'nin yan kuruluşudur.
Caferağa Mah. Neşe Sok. 1907 Apt. No: 31 Moda, Kadıköy - İstanbul
Tel: (0216) 348 36 97 Faks: (0216) 449 98 34
editor@ithaki.com.tr – www.ithaki.com.tr – www.ilknokta.com

Kapak, İç Baskı: Deniz Ofset Matbaacılık
Gümüşsuyu Cad. Topkapı Center, Odin İş Merkezi No: 403/2 Topkapı-İstanbul
Tel: (0212) 613 30 06 - Faks: (0212) 613 51 97
Sertifika No: 29652

ELEŖTİREL BAKIŖLA GÜNEŖ-DİL KURAMI VE İLK GÜNEŖ-DİL SÖZLÜĞÜ

Kaan Arslanoğlu

Arif Yavuz Aksoy - İlknur Arslanoğlu

İÇİNDEKİLER

Giriş-Sunu Kaan Arslanoğlu.....	13
Nasıl Başladık Kaan Arslanoğlu	17
İngilizce “Nasıl Başladık”	20
İngilizce “Giriş-Sunu”	22

BİRİNCİ BÖLÜM Kaan Arslanoğlu

Bir Ulus Yaratmak.....	27
Güneş-Dil Kuramı Neydi	30
Dil İlk Kez Ne Zaman Ve Nasıl Ortaya Çıktı İnsanda	33
Güneş-Dilcilerin Tuhaf Mı Tuhaf Sözcük Çözümleme Yöntemi....	34
Yöntemle İlgili Sözün Özü.....	37
Güneş-Dil Projesine Neden Girildi	39
Güneş-Dil Kuramına Nefret Dolu Bir Görüş.....	40
Atatürk'ü Diktatör Kabul Eden Yabancı Bir Alimden “Tarafsız” Bir Görüş.....	42
Sayın Shaw'un Hatırlattığı Marr Kimmiş, Anımsayalım:.....	47
Dil Devrimi Bir Felaket Miydi? Yabancı Öyle Diyor... ..	48
Atatürk Güneş-Dil'den Vaz Mı Geçmişti?	49
Yine Yerli Kaynaklar	51
Agop Dilaçar'ın Güneş-Dil Kuramı Ve Atatürk'ün Dil-Tarih Yaratmadaki İşlevi Üstüne Görüşleri:.....	53
Güneş-Dil Kuramı Üstüne Başka Bir Olumsuz Görüş:	61
Şimdi yine “sol” kanattan iki ayrı yazarın görüşleri:.....	66

Türk Tarih Tezine İtirazlar	69
Fikret Başkaya	71
Yine Güneş-Dil Bağlamında Bir Atatürk Nefreti Açılımı	74
Ara Değerlendirmem	78
Türk Tarih Tezi Doğru Mu?	80
Avrupa Irkçı Tarih Ve Dil Tezine Karşı Martin Bernal	80
“Orta Asya’dan Göç” Türk Tarih Tezi Uydurması Mı?	86
Murat Adji Ve Kıpçaklar	90
En Yeni Yabancı Kaynaklar Türk Tarih Tezini Önemli Ölçüde Hakkı Çıkartıyor	92
Uygarlığın İlk Doğduğu Yer, İlk Şehir Ve Orta Asya Doğrulaması	95
Amazonlar Türk Müydü	97
Savaşçı Kadınlar Amazonlar Jeannine Davis Kimball	98
İrlanda’nın İçindeki Bizler	101
Yazılı Türk Tarihi Orhun Yazıtlarıyla Mı Başlıyor?	101
Göktürk Runik Alfabesi Birdenbire Nasıl Ortaya Çıkmış? Nereden Çıkmış?	104
Proto-Türkçe Araştırmaları	105
Orhun Yazıtları’ndan Önceki Türk Yazısı Üstüne Eski Bir Sovyet Kaynağı	111
Sümerler Ve Etrüskler Türk Müydüler	113
Sümerce Türkçe Ortaklığı Fritz Hommel	115
Tarihte Neler Oldu – Gordon Childe	115
Truvalılar Türktü - Çingiz Garaşarlı	116
Dil Aileleri Efsanesi	123
Altay Dilleri Ailesi	125
Türkçe Öteki Dilleri Kuvvetle Etkilemiştir	126
İngilizcedeki Türkçe Kökenli Sözcükler / İrek Bıkkının	127

Türkçe Latince Ortaklığı - Vecihe Hatiboglu.....	133
Sonuç.....	138
Dillerin Gücü Neye Dayanır Ve Türkçe Güçlü Bir Dil Midir?.....	141
Son Söz:.....	146
Kaynaklar	148

İKİNCİ BÖLÜM Arif Yavuz Aksoy

Bir Kök Dil Hipotezi Ve Etimoloji Alıştırmaları İçin Amatörce Bir	
Giriş.....	155
Hipotezim Nedir	158
Metot Konusunda Karşımıza Sık Çıkan Klişe İtirazlar	161
Yabancı Harflerin Okunuşları.....	163
Esenboğa Havaalanı.....	167
Sayma Sayıları	169
Kesmek Ya Da Kesmemek, İşte Bütün Mesele Bu	177
Sorular Cevaplar	180

SÖZLÜK

Sözlüğün Açıklaması.....	192
Sözlük Kısaltmaları	195
Ön Ve Son Ekler Sözlüğü	197
A Grubu Sözlük.....	203
B Grubu Sözlük	305

CONTENTS

Introduction-Presentation Kaan Arslanoğlu	13
How We Started Kaan Arslanoğlu	17
How We Started In English	20
Introduction-Presentation In English	22

CHAPTER 1 Kaan Arslanoğlu

Creating A Nation	27
What Was The Sun-Language Theory	30
The Emergence Of Language: When And How	33
The Weird Methodology Of Sun-Language Theorists For Word Analysis	34
Methodology:the Take Home Message.....	37
Why Was Sun-Language Theory Introduced?	39
A Hateful Approach To Sun-Language Theory.....	40
An “Objective” View From A Scientist Seeing Ataturk A Dictator	42
Let Us Remember Who Marr, The Author Brought Back By Mr Shaw, Was	47
Was Language Revolution A Disaster ? Foreigners Use To Say....	48
Had Atatürk Given Up On Sun-Language?	49
Local Sources Once More	51
Agop Dilaçar's Opinions About Sun-Language Theory And The..	53
Mission Of Atatürk In Creating Language And History.....	61
Another Negative Opinion About Sun-Language Theory	66

Here Comes Another Atatürk Hatred Initiative In Terms Of Sun-Language Theory.....	74
Is Turkish History Thesis Correct?.....	80
Martin Bernal And Black Athena Against Racist European History And Language Thesis	80
Is “Immigration From Centrale Asia” A Fabrication By Turkish History Thesis	86
Murat Adjı And Kıpçaks	90
The Most Recent Foreign Resources Justify The Turkish History Thesis To A Certain Extent	92
The First Place In Which The Civilisation Was Born, First City And Central Asia Justification.....	95
Were The Amazons Turkish ?	97
The Amazons:warrior Women Jeannine Davis Kimball.....	98
“We” In Ireland	101
Does The Written Turkish History Start With The Orhun Tablets	101
How Did The Runic Gokturk Alphabet Come Out All Of A Sudden? Where Did It Stem From?	104
Proto-Turkish Researches.....	105
An Old Soviet Resource Regarding The Turkish Inscription Anteceding Orhun Tablets	111
Were The Sumers And Etruscans Turkish?	113
The Commonality Of Sumerian And Turkish	115
What Happenned In History – Gordon Childe	115
Troians Were Turkish - Çingiz Garaşarlı	116
The Legend Of Language Families.....	123
Altai Languages Family	125
Turkish Profoundly Influenced The Other Languages.....	126
Words Of Turkish Origin In English Language/ İrek Bıkkın ..	127

The Commonality Of Turkish And Latin - Vecihe Hatiboğlu	133
Result.....	138
What Makes The Languages Prominent And Is Turkish An Influential Language?	141
Epilogue:	146
References	148

CHAPTER 2 Arif Yavuz Aksoy

A Hypothesis Of A Root Tongue And An Amateur Introduction Into Ethymological Researches	155
What Is My Hypothesis.....	158
The Frequent Cliche Objections We Deal With Regarding Methodology	161
The Pronunciation Of Foreign Letters	163
Esenboğa Airport.....	167
Cardinal Numbers.....	169
Kesmek Or Kesmemek, That's The Question.....	177
Q&A.....	180

DICTIONARY

The Explanation Of The Dictionary.....	192
Abbreviations In The Dictionary.....	195
Dictionary Of Suffixes	197
Group A Dictionary.....	203
Group B Dictionary	305

ELEŞTİREL BAKIŞLA GÜNEŞ-DİL KURAMI VE İLK GÜNEŞ-DİL SÖZLÜĞÜ

GİRİŞ – SUNU

Bu çalışmayı yürütmekteki ve sizlere sunmaktaki ana amacımız nedir?

Her şeyden önce gerçek tutkusu ve merak. İnsan soyu, yaşamsal gereklilikler yanında, merakı sayesinde bilgiye ulaştı, araştırma tutkusu sayesinde bilimde ilerledi.

Bir bilim insanı veya aydın her şeyden önce dürüst olmak zorunda. Gerçeğe karşı dürüst... Gerçeği bir çıkar için veya önceden kafaya yerleştirdiği bir fikri doğrulamak için aramak... Bu, bilim insanlarında, seçkin aydınlarda sık görülen bir bozukluk. Bilimi bilim olmaktan, gerçeği gerçek olmaktan çıkaran şey tam da bu.

Hiçbir kişisel, politik veya ideolojik ön yargı taşımaksızın gerçeğe gerçek olduğu için tutkuyla bağlanmak, durmaya çalıştığımız nokta... Ana amaç her zaman gerçek için gerçek olmalı. Hele bilimsel, düşünsel çalışmalarda bu, vazgeçilemez koşul sayılmalı.

O yüzden baştan söylememiz gerek. Ne milliyetçiyiz, ne Türkçü, ne Turancı. Türk ulusunun başka uluslardan üstün olduğunu savunanlardan değiliz. Türkçenin başka dillerin önüne geçmesi yönünde beklentimiz de yok. Hiçbir “izm”in, “cılık-cülük-cülük”ün peşinden koşmuyoruz.

Neyse o! Ne araştırıp ne bulmuş isek, kitapta bu.

Gördük ki, Türkçe tarihin en eski kök dillerinden biri. Bugünkü Türkçenin başka dillerden epeyce bir sözcük aldığına bak-

mayın, gerçi geçmişte de çok sözcük almış. Fakat bir kök dil olarak başka birçok dilleri etkilemiş, onlara yapı ve sözcük vermiş. Binlerce sözcük vermiş. Binlerce yıl öncesinden bu yana vermiş.

Bu anlamda Güneş-Dil kuramı özü bakımından doğru bir kuram.

Dürüst bir aydın ya da sorumlu bir bilim insanı, onurlu bir adli tabip gibi çalışmalı. Ya da ön yargısız bir arkeolog gibi. İncelemesi sonucunda neler bulmuş, neler görmüşse, raporuna aynen onu yazmalı. Ne eksik ne fazla, ne çarpıtarak, ne abartarak, ne küçümseyerek...

Tabii bu çalışmada Güneş-Dil kuramına ciddi eleştiriler de getireceğiz. Amacına, yoluna, yöntemine, sonucuna ilişkin ciddi eleştiriler...

Çok kısaca özetlersek, Güneş-Dil kuramı doğru ve güçlü bir sezgiyle başlamış, amaçta yanlışlara bulanmış, yol ve yöntemde ağır hatalara düşülmüş. O çalışmalarda bazı olumlu işler de yapılmış, başarılar elde edilmiş, ama sonuçta tam bir çıkmaza sürüklenmiş.

Gerçek arayışındaki her çabanın yan yararları, yan zararları ortaya çıkar. Kuramın tekrar diriltilmesi kime yarar sağlar, kime zarar verir diye sorabilirsiniz. Siyaset yapmıyoruz, halkı gütme sanatı olan politik alanda değiliz. Düşünsel zemindeyiz ve bunlar bizi ancak ikinci dereceden ilgilendirir.

Kuramın tekrar gündeme taşınıp güçlendirilmesini “Türk milliyetçileri” kullanır diye itiraz edenler çıkacaktır. Sağda olduğu gibi solda da politik çıkar için ilk feda edilecek şey gerçeklerdir. Kullansınlar. Herkes gerçeği nasıl kullanırsa kullansın. Temel gerçekleri bilmek uzun dönemde her zaman “iyilik-doğruluk” yararınadır, dolaylı olarak halk ve insanlık yararınadır.

Yan etki, yan fayda anlamında Türkçe ve Türk ulusu hakkındaki asıl gerçeklere daha bir yakınlaşmak pek çok olumlu sonuç da doğurabilir.

İlk aklımıza gelenleri sayalım.

İrkçılığa, bağnaz milliyetçiliğe karşıyız. Hangi ülkede, hangi ulusta çıkarsa çıksın. Türk veya Kürt veya İngiliz milliyetçiliği... Fark etmez. Öte yandan milliyetçiliğin kararlı dozu, ülke, millet, halk için yararlıdır. Cumhuriyetler böyle milliyetçilikler üstünde kurulmuştur. Pek çok sosyalist devrim böyle bir milliyetçi damar üstünde şekillenmiştir. Hatta sosyalist devrimlerin tamamı milliyetçidir desek abartmayız.

Bağnaz veya ırkçı milliyetçiliğe neden karşı durmalıyız? Çünkü bu tür milliyetçilik başka ulusları ve etnik yapıları küçümser, aşağılar. Ulus içindeki derin haksızlıkları, hainlikleri saklamaya yarar. Savaşlar bundan çıkar, ülkeler, milletler tam da bundan harap olur.

Bağnaz milliyetçilik ve kin dolu acımasız dincilik. Siyasal dincilik. Para ve güç sahiplerinin dini bir silah olarak kullanmalarını... insanlığın tarih boyu en büyük iki belasıdır.

Bağnaz milliyetçilik binlerce örneği görüleceği üzere dış güçlerin, emperyalistlerin en çok kullandığı odaklardandır. Dozunu abartmış ulusçuluk yabancı kapitalist güçlerin maşası haline gelir. Konumuz bu değil, uzatmayalım.

Ama ırkçılık ve milliyetçilikten devam edelim.

Dünyada ırkçılık ve bağnaz milliyetçiliğin en tepe noktasında Avrupa ve Batı "uygarlığı" dikilidir. Başka hiçbir bölgede bu düzeye yaklaşabilen bir ırkçılıkla karşılaşmamıştır tarih.

Konu dilse, çalışmamızda pek çok kanıtını, belgesini sunacağımız üzere, Türkçe, ırkçılığın ve milliyetçiliğin güçlü bir kaynağı değildir, aksine onun ağır mağdurlarından biridir.

İşte bizim çalışmamızın yan yararlarından biri, dünya ölçüsündeki bu büyük milliyetçi, ırkçı dalgaya dikkat çekmek olabilir. Onu geriletmeye bir nebze fayda sağlamak... Ülkemizdeki ırkçılık (hayli hafif düzeydedir) ve bağnaz milliyetçiliğin uyumlu hale getirilmesine de belki azıcık katkıda bulunur.

Başka bir yan fayda şu olabilir ki, bunu okuyanlar geçmişteki Türk kültürünü anımsayabilir veya yeniden öğrenebilirler. Bu kültür, nitelik bakımından, sosyal yaşam katılımı, kadın-er-

kek eşitliği, eşitlik anlayışı, yönetim ortaklaşalığı ve dayanışma alışkanlıkları bakımından şimdiki ortalama kültürümüzden çok daha ileride bir kültürdür.

İslam diye İslam'ın özünü değil Emevi-Arap gerici yorumunu benimseyen, yaşamı bilimsel ve bilgisel anlamda kör kuyuya daraltan iktidar yandaşı yurttaşlarımızdan bazıları belki böyle şeyleri okurlar da, hiç değilse atalarına bir değer biçiyorlarsa geçmişteki kavim kültürleriyle şimdiki karşılaştırırlar.

Hiç değilse bazıları, tarihte “Amazonlar” gibi kadın savaşçıların ve bunlar gibi pek çok anaerkil kültürün çıktığını, onların da bizzat atalarımız olduğunu anımsar da, Türk-İslam sentezinin kadın başı kapatmaktan, ülkeyi bir gün ABD'nin, ertesi gün Arap şeyhlerinin peşine takmaktan başka bir yarar getirmediğini anlar.

Keza eski Türk kültürünü belki birileri öğrenir de, o zaman eşitlikçi damarın, hep birlikte yönetmenin, danışmanın ve ortaklaşalığın orada ne denli kök saldıığını ve o köklerin sonra kimlerce koparıldığını fark eder.

Belki bunları birileri okur da, bizim sol, sosyalist, liberal aydınlarımızın bir bölümü uyanır. “Türkler zaten uygarlığa hiç katkı yapmamıştır, bu halktan zaten ne beklenir, göçebe kavimler akılca ne kadar ilerleyebilir, bir yere varabilir...” gibi öğrenilmiş çaresizlik yorumlarından vazgeçer. Bağnaz milliyetçiliğin Türk-lükten değil, asıl Batı'dan kendi kafalarına sokuşturulduğunun ayırdına varır.

Uygarlık ve kültür mitleri de çağın genel siyasi-sosyal eğilimlerine göre yeniden üretilir. Pek çok belgesini vereceğimiz “Yunan uygarlığı miti” de böyle üretilmiş bir mittir. Şahsen, “Böyle bir uygarlık yoktur veya değersizdir” demek istemiyorum asla. Yunan uygarlığı ders aldığımız, öğrendiğimiz, önemli bir uygarlık. Fakat neyse ne, nasılsa o. Her şey eksiksiz, abartısız ele alınmalı.

Aynı şekilde birçok dilin atası veya kök dil olan bir Ön-Türkçe de vardır. Neyse o.

Ama “Bu neye yarar, şu ne işimize yarayacak, şimdiki kültürel seviyemiz ortada...” gibi itirazlar, gerçeğe ulaşmamızı engelleyen

ve sonuçta karanlığı koyularak yine bizi vuran karşı koymalardır. Yunan veya Latin uygarlığından bahsettiğinizde kimse “Yunanlar hangi ilacı buldu?” ya da “İtalyanlar Ay’a mı çıktı?” diye sormaz, Türkçenin öneminden söz ettiğinizdeyse en önce kendi insanımızın akıl huzuru kaçır. “Bilimde şu an neredeyiz, ne haber, ne topluyoruz, bırak bu işleri...” denir. Odur zaten tüm dünyada ve bu ülkede sosyal zekâyı gerileten. Gerçi artık ulusça kültürel olarak dibe vurmuşuz, kepaze durumdayız, böyle çelmelere pabuç bırakırsak yozlaşmaya biz de katkıda bulunmuş oluruz.

Gerçeği bul da balık yesin. Neyse o. Böyle yaparsak belki bu dilde de bilim gelişir, belki tüm insanlık böyle böyle gelişir. Dil kökü araştırması bilim dili kökünün araştırılmasıdır. İnsan aklı düzeneğinin, şifresinin araştırılmasıdır. Bir yerde insanın şifre çözümüdür.

Sağlıklı kafayla, sakın ve dikkatli okumalar dileriz. Kitap ve sözlük tamamlanmış değildir. Her türlü eleştiriye, katkıya açıktır. Bundan sonraki olası baskılarında gelişerek büyüyecektir. Dileğimiz o.

Kitaptaki tezlerimizi de aksi belgelendiğinde pekâlâ her an terk etmeye hazırız. Ne var ki susmayı onay sayarız veya onayı ya da reddi göze alamayan sinsilik olarak kabul ederiz.

NASIL BAŞLADIK?

İngilizce sözcüklerden birçoğunun bugünkü Türkçe sözcüklerle tuhaf biçimde benzeştiğini on yıllardır görürdük. Eş dostla bu konuda sık sık eğlenceli muhabbetler yapardık. Her muhabbetimizde ve her yeni okumamızda yeni sözcüklerle karşılaşırdık. Bunu ufak çaplı bir listeye dönüştürmeye koyulmuştuk.

Güneş-Dil kuramı da o vesileyle dalga geçtiğimiz bir antikaydı bizim için. İlknur Arslanoğlu tıbbi bir bilimsel çalışma için -Tıp Dilinde Türkçe Sorunu- daha ayrıntılı kaynak çalışmasına girdiğinde Geoffrey Lewis’in *The Turkish Language Reform: A Catastrophic Success* kitabını satır satır not alarak okumuştuk on yıl

kadar önce. Ama o bile bizi uyandırmamıştı, çünkü kitap Güneş-Dil kuramının “saçmalığını” anlatmaya odaklanmıştı.

Dillerin bu denli birbirine benzemesini İngilizce üstündeki Farsça, Arapça etkisine bağlardık. Bizden İngilizceye geçmiş olabilecek söz konusu sözcüklerin büyük çoğunluğunu da Arapça ve Farsça kökenli sanmaya devam ederdik. Kaynaklar genelde böyle gösterirdi çünkü. Farsça ve İngilizce aynı dil ailesinden idi. Hint-Avrupa dil ailesi... Peki Arapça etkisi? Onu da Ortaçağ'da güçlü Arap biliminin ve İspanya'ya kadar uzanan Arap istilalarının sonucu sayardık.

Ta ki “able” ile yapabilmek arasındaki çakışmayı fark edene dek. Bu bir kök çakışmasıydı ve sözcükten öte yapısal bir ortaklıktı. Sonra, geniş zamanlı “yapar, eder”deki (reader), “-r” eki, “yapıldı”daki (readed) “-ed” eki, “-ly”, “-less” gibi ekler ve Türkçedeki karşılıklarının çok benzemesi... Bunlar Arapça veya Farsça değildi, düpedüz Türkçeydi.

insanbu.com sitesinde 24.12.2014 tarihinde Tülay Yılmaz takma adıyla konuyu işleyen bir makale yayımladım. Başlığı: “Güneş-Dil Kuramı”yla alay edenler bir gün utanacak.”*

Yarı şaka yarı ciddi bir yazıydı. Neden takma isimle yayımladım? Tepkiler daha kolay belirsin, daha çok kişi tartışmaya katılsın diye. Niye yarı şakaydı? Kuramın doğruluğundan kuşku duyduğumuzdan değil. Fakat henüz o dönem yeterince altını dolduracak bilgi birikimimiz yoktu. “Tülay Hoca” bir dilci kimliği ile yazıyordu. Bakalım başta dilciler olmak üzere akademisyenler, aydınlar, okurlar ne cevap verecekti? Bu bir ön yoklamaydı.

Makale hayli ilgi çekti, tartışma doğurdu. Kimisi, “hocânım”ın irfanlı ellerinden öptü; kimisi doğru söylüyorsunuz, dedi; kimisi dudak büktü, rastlantıdır, dedi, biz onlardan almışız, dedi, itiraz etti. Ama dilcilerden, akademisyenlerden önemli sayılabilecek bir tepki gelmedi. Çok sayıda destek ve köstek yorumu ve tartışmanın ilerlemesiyle, bir sözlük oluşturduk ve onu da yayımladık.

* http://www.insanbu.com/eski/a_habercc8a.html?nosu=1628.

“Tülay Hoca”nın aslında “şahsım” olduğunu da okurlara bu arada açıkladık.

Yeni sözcükler bulma ve yeni tartışmalara girmekle şevkimiz arttı. Daha çok okuduk, araştırdık. Okurlardan da sözcük önerileri geldi, bu arada konuyla ilgili pek çok kitabı taradık, orada bulunanları da kattık. Hepsi Kaynaklar bölümünde belirtilmekte. Ve sözlük en son 800 maddeyi aşacak kadar büyüdü.*

Artık bunu biraz daha genişleterek yayımlamanın sırası gelmişti. Çünkü bu adla, bu kapsamda hiçbir kitap çıkmamıştı şimdiye dek. Bu adda bir sözlüğe de rastlayamamıştık.

Tartışmaya katılıp sorunu iyice benimseyen Arif Yavuz Aksoy arkadaşımızın da pek çok dile hakim bir poliglot olarak desteğini almak şarttı. Bu kitaba giriştik.

Böylece yine birçok dili bilen İlknur Arslanoğlu, Arif Yavuz Aksoy ile birlikte bir kurul oluşturarak editörümüz Selçuk Aylar'ın katıldığı iki toplantı sonrası elinizdeki çalışmayı tamamladık.

Sözlük kadar, sözlüğün hangi kuramsal temele dayandığını ortaya koymak da önemliydi. Olgunun tarihçesini ve üstündeki belli başlı tartışmaları açıklamak gerekti. Ve kendi dil felsefemizi yaratmak zorundaydık. Konuyla ilgili birçok kaynağın orijinalini bularak geniş bir literatür okuması yaptık.

Sözlük'ten önceki iki ana yazı işte bu sözlüğün kuramsal temelini ortaya koymaktadır.

Bu temelin tek cümleyle özü şudur: Hint-Avrupa dil ailesi varsa eğer (ki bu hayli şüphelidir) bu ailenin Sami dilleriyle ve Türkçeyle ortak bir atası vardır. Ön-Türkçe bu ortak atanın en azından yakın akrabasıdır. Dildeki ana kök Proto-Türk-Sami-Hint-Avrupa köküdür Avrupa ve Batı Asya için.

Katkı koyan herkese teşekkür eder, yeni katkıları beklerim.

Kaan Arslanoğlu

* <http://www.insanbu.com/Felsefe-Haberleri/254-gunes-dil-sozlugu-turkce-nin-kok-dil-oldugunu-gosterir-yuzlerce-kanit->

SUN-LANGUAGE THEORY REVISITED WITH A CRITICAL VIEW & THE FIRST SUN-LANGUAGE VOCABULARY

HOW DID WE GET STARTED?

For decades we have been encountering with many odd similarities between English and Turkish words. We have had fun out of this while we were having a chat with our friends. In every talk and in every new book the number of these words have increased. We were just planning to make a little list of these word similarities.

Sun-Language theory used to be an antiquity for us to make fun out of in those days. When İlknur Arslanoğlu had to complete a study named Turkish Language Problem in Medical Literature 15 years ago, for a detailed reference we had to study Geoffrey Lewis's *The Turkish Language Reform: A Catastrophic Success*, phrase by phrase back then. But that book was again focused on how to prove the absurdity of the theory. So it did not help us have the stimulus. (The Sun-Language theory is a project suggested by Mustafa Kemal Atatürk, the establisher of the Republic of Turkey, who was inspired by certain foreign authors. This theory was claiming that the Turkish language was the foremost coming language from which all others generated. This project was almost undermined after his death in 1938.)

We used to think that the similarities between English and Turkish words were just an end-product of the prior heavy influ-

ences of Arabic and Persian languages on Turkish. The available sources showed that English and Persian were descending from the common ancestor which is Indo-European language root. So it was plausible to have common words shared by both Persian and English. But what about the Arabic? This was associated with the medieval superiority of Islam in science and the Arabic conquest of the Iberic Peninsula in classic works.

Then one day, with the help of a rather strange coincidence, we recognized the great similarity between the English word “able” and Turkish word “bil”. For us, it was evident that these two words were coming from the same origin and this was far beyond a simple word similarity but a common construction element instead. After this came the present tense suffixes -r which was almost the same with the -er (like in reader) and -di which sounds identical with the participle suffix -ed in English... The English suffixes -ly and -less have also counterparts which are very similar in Turkish. Not Arabic, not Persian...

So I decided to publish an article in my blog, (but with a nick name) on the 24th of December, 2014. The article's topic was “One day, those who laugh at Sun-Language theory, will be ashamed!”. As I stated above, I was in disguise. My nick was Tülay Yılmaz. A female professor of Turkish language who had actually never existed...

It was just an experiment. We were wondering the reactions (from the linguists, intellectuals, amateur readers...) because it had both formally true and pseudoscientific elements at the same time. We believed in the strength of our theory even then. But we lacked the scientific basis and methodological clues.

This article became a spectacular hit and started some significant discussions. Some readers supported the nick named linguistics professor. Some strongly opposed. However, no significant reaction has come from the true academic side. Yet we still insisted on collecting new word similarities recommended by the

readers or found by us through our readings. And meanwhile I confessed the true identity of the author.

As our Vocabulary grew bigger we were obliged to study harder. So we further read more and more references about this root language topic. At last, the number of the words which possibly had the same etymon or was actually the etymon for a word in a Western language was over 800. We published this as a new original vocabulary on our internet blog.*

Then we decided to publish this data in the classic style. So is the story of this book.

I, İlknur Arslanoğlu, Selçuk Aylar and Arif Yavuz Aksoy formed an editorial board and we reviewed all the words which have been recommended for the book so far.

It was a must to establish the scientific and historical grounds for our theory. We were supposed to be clearly explaining our methodology. After a hard work, we completed surveying a high volume literature on this subject.

Here you will find two separate theoretical treatises written by me (Kaan Arslanoğlu) and Arif Yavuz Aksoy which clearly establish the basis for this work.

To summarize it in one sentence, i should say that, if there really exists a so-called Indo-European language family, it has to have a common ancestor with Semitic and Turkic languages.

We will welcome any serious critic upon our study and be grateful for any help to expand our vocabulary in advance.

INTRODUCTION

What was our main drive for this study?

Above all, curiosity and the passion of searching for the truth! Human kind has reached the knowledge just by his cu-

* <http://www.insanbu.com/Felsefe-Haberleri/254-gunes-dil-sozlugu-turkcenin-kok-dil-oldugunu-gosterir-yuzlerce-kanit->

riosity and has shown advance in science with his passion for research.

First things first, a scientist or an intellectual has to be honest. And especially to be honest with the truth! Making a research just to gain personal advantages or to prove some *idée fixe* are common misdeeds of scientists and intellectual elites. These are exactly the sins that turn science into a pseudoscience and the truth into lies.

Our aim is to uphold the passion for the truth itself with no personal, political or ideological prejudices. The quest for the truth, for the truth's sake! This has to be the *sine qua non* in any scientific study!

For this reason, we have to state that we are no Turkish nationalists or Turanists. We have never had an idea of Turkish Supremacy. We follow no ideological obsession or sect!

Here, in this book you will find what we have studied and found. No more, no less!

Our conclusion is that Turkish language is one of the oldest root languages. Of course, modern Turkish language uses too many loanwords. This was the case even in the remote past. But, as a root language, it affected many other languages and it lent grammatical structures and vocabulary to them too. Thousands of words! And thousands of years ago!

From this point of view, Sun-Language theory is true in this sense.

A decent intellectual, a true scientist has to behave like a forensic pathologist or an archaeologist. His report must list only the findings with no make-ups! No more, no less.

Within this book, you will also find serious criticism against the Sun-Language theory. Questions and critiques about the purpose, methodology and findings of the original theory...

It was born with a very true and strong intuitive drive. But then again, with grave methodological shortcomings and the

effects of ideological misleads, it was stuck in a dead-end even though some minor achievements had been gained.

In the search of the truth, every effort has its by-products both positive and negative. One might ask for whom the revival of this theory would be of benefit. We are not politicians. These by-products are not our primary interest.

Some might claim that the resurrection and fortification of this theory could be of direct use for the Turkish Nationalists. The Left is not less unwilling than the Right to sacrifice the truth for daily political interests. These findings may be abused by different ideological sects. However, in the long term, the truth will favour for the common good and the sake of people.

As a by-product, knowing more about the origins of the Turkish language and Turkish Nation can have many positive impacts.

We stated above that we are against any form of extreme nationalist or racist streams. It does not matter whether it is Turkish, Kurdish or British nationalism. But then again, one should keep in mind that the republics have been established upon likewise nationalistic ideals. Many of the socialist revolutions have branched from nationalist roots. Or even, one might say that, all the socialist revolutions are nationalist movements indeed.

Why should we fight against extreme nationalistic views? Because they simply claim supremacy over other nations and ethnicities. They help their followers camouflage every sinister act. Wars rise from these extreme nationalistic views. Nations are destroyed by this venom.

Extreme nationalism (racism) and religious fanaticism... These two have been the most terrible disasters of humanity.

The colossal sample of racism and extremist nationalist views has been the European / Western Civilization. No other human society has ever approached their level.

When language is taken as a separate topic, Turkish language

has never been a good spring to nourish nationalistic views. On the contrary, it has been a victim of other nationalistic moves.

A by-product of our study may be an increase in the awareness of this giant racist tide. Maybe it will help us defend against that. Perhaps it will help cool down the extreme nationalistic ideologies in our country.

Another by-product of our study may be that it would reintroduce some of the readers with the past Turkish civilization which seems far more advanced in the sense of quality, social organization, gender equality etc. when compared to today's Turkey.

Some of those partizan citizens of today's Turkey who are drenched in Fundamentalist Islamic ideology might read this study and have the chance to compare their ancestors' civilization with today.

Some even might see that there are many matriarchic civilizations throughout the history and Turkish civilization was also matriarchic in the past. So that they would realize the fact, covering our women's hair with scarfs, following Arab Sheiks one day and USA the other, will be of no benefit at all.

And some might realize that the ancient Turkish civilization had been an equalitarian and communal root.

Perhaps, even some of our so-called leftist, socialist, liberal intellectuals might wake up from a long lasting sleep. Somehow they might quit the learned helplessness syndrome where they always murmured like "Turks are non-civilized nomads etc". Who knows, some might even realize that the racism was not introduced by the Turks themselves but by the West.

The myths about civilization and cultures have always been re-fabricated according to the new "needs" of the new ages. The "Greek Civilization Myth" is one of them. I never claim that there has never been a great Greek civilization nor I ever claim that it is worthless. It is an important step in the history of mankind. But it is just that. No additives, no make-ups...

So I claim that there must be a Proto-Turkic language which is the ancestor or root of many other dead or modern languages. No more, no less!

But then again, some of colleagues and readers would say “so, what will this finding’s benefit be? Our civilization’s actual level is so low etc”. Think of it, when someone gives an example about Latin or Greek civilizations, does anyone give an objection and say “then tell me, how many medical advances have the Modern Greeks introduced to our world? Have the Italians sent a shuttle to the moon?”??? Is it a plausible argument?

No! It is not. Our sole drive is the quest for the truth. No make-ups...

Besides, with the help of these studies, the language of science may be improved. The search for a root language is the search for the root of scientific expressions. It is the decoding and deciphering of Human Mind. Maybe it is the decipherment of mankind!

We wish you a good reading. The book and the vocabulary are yet incomplete. We are open to any sound criticism and additions. We hope that this book and this study will expand with the help of our readers in the further editions.

Kaan Arslanoğlu

Translated by Arif Yavuz Aksoy

BİRİNCİ BÖLÜM

Kaan Arslanoğlu

BİR ULUS YARATMAK

Osmanlı devleti bir ulus-devlet değildi. Osmanlı toplumu da bir ulus değildi. Ümmet toplumuydu. Müslümanların çoğunluğu oluşturduğu (değişik mezheplerden ama Sünni ağırlıklı ve Sünni baskısı altında), Hristiyanlardan, Yahudilerden ve başka dinlerden topluluklardan ve pek çok milliyetten meydana gelen bir tebaydı. Padişahlıktı. “Millet iradesinin”, millet kavramının bulunmadığı, halk katılımının, oyunun söz konusu olmadığı, kararların ulaşamadıkları ve eleştiremedikleri üstteki birkaç kişi tarafından kendilerine bildirildiği uyusuk bir düzende yaşayan bir yığındı.

Türkler Osmanlı’nın yönetiminde gibiydi. Gibiydi diyoruz, çünkü ulus bilinci yoktu o devirde, ümmet bilinci vardı.

Türklük, Türk kültürü, Türk dili, başta Osmanlı yönetimince küçümsenirdi. Ama ne zamanki bu geniş topluluktan kopmalar baş gösterdi, Türklük bilinci de Osmanlı’nın son döneminde Türkcülük akımı çerçevesinde doğmaya başladı. Asıl konumuz bunlar olmadığı için daha ilk sayfalardan kaynak göstermeye başlamayacağız. Çünkü ileride çok kaynak göstereceğiz. Göndermelerimiz iyice kalabalık etmesin.

Ama o konuda az çok “nesnel” ve dışarıdan bakan bir kitap ismi isteyen, sonraki sayfalarda değineceğimiz Geoffrey Lewis’in çalışmasını önerebiliriz. Osmanlı’nın son döneminde Türk aydın-

ları arasında Türklüğün aşağılanmasıyla doğan tepkileri ve kısa Türkçülük tarihini Lewis'ten okuyabilirsiniz.

Batılı güçler kendilerine kafa tutacak bir etnik grubun uluslaşmasını istemezler de, kendi güdümlemlerindeki etnik grupların uluslaşması için büyük çaba sarf ederler. Genel kuraldır. Bu akıl kalıbı bugün de Türkiye'deki aydınların birçoğunun beyninde oturmaktadır. Osmanlı içinde Türkçülük mü? Ne fena şey!

Sonunda Osmanlı esas olarak kendi çürümüşlüğüyle iflas etti. Dış güçlerin olağanüstü desteğiyle çeperdeki milletler ve içerideki Müslüman olmayan etnik gruplar Osmanlı'dan kafaca ve fiziksel anlamda koptu. Sonrasında Türkiye dört yandan işgal edildi, Kurtuluş Savaşı verildi ve Cumhuriyet kuruldu.

Atatürk devraldığı enkazdan yeni bir ülke, yeni bir devlet, yeni bir ulus yaratmak zorundaydı. Elindeki çok kısıtlı insan malzemesiyle ve çok kısıtlı maddi olanaklarla. Kapitalizmin gelişme evresi içinde dünyada pek çok yerde işleyen yasalar ve bu yasalar sonucu gerçekleşen olgu ve olaylar, hayatta burada da gerçekleşmek zorundaydı. Toplumsal yasalar... sosyo-ekonomik nedenler ve insani itkilerin kaçınılmaz dayatması.

Ulus nedir, fikri olmayan aydınlar; ezici çoğunluğu cumhuriyet nedir, halk idaresi ne mende bir şeydir, haberi bile olmayan bir halk. Osmanlı'nın son döneminde monarşiye karşı büyük mücadeleler sonucu oluşturulan kısıtlı yetkili meclisleri anıp haklarını elbette veriyoruz. Kurtuluş Savaşı başlarken daha cumhuriyet kurulmadan Millet Meclisi kuruldu, yetkili ve gerçekten tartışmalara sahne olan bir meclisti, zaferden sonra cumhuriyete geçildi.

Elbette bu devletin, bu ülkenin, bu halkın bir ortak ülküsü olmak zorundaydı. Uluslaşma buydu. Bu ulusun; en başta kendini bilmeyen, bilenlerinin çoğu ise kendini küçümseyen bu toplumun, tarihi, dili, geleceği yaratılmalıydı.

Türk tarih tezi (1930) ve Türk dil devrimi (1932), pek çok alandaki devrim, reform veya dönüşümün yanında konumuzla ilgili olan gelişmelerdi.

Bunların hiçbirini niye yapıldı diye eleştiremeyiz. Gerçi her şeyi eleştiririz de, sözümüzün bir temeli, mantığı yoksa boşa konuşmuş oluruz. Fransa niye kuruldu, ABD niye bağımsızlığını ilan etti diye çemkirmek kadar anlamsız kaçır. Buradaki yanlışları, yol ve yöntem hatalarını eleştirebiliriz, ama işin özü, toplumların maddi yasaları gereğidir. Ve sonuçta bir ümmetten halk, bir padişahlıktan cumhuriyet yaratmak her bakımdan ileri bir şeydir.

Bir parantez açarak Kürt sorunundan bahsedebiliriz burada. Ulus-devlet yaratılacaktı -azınlıkların durumu o kadar büyük problem oluşturmuyordu- ama bir hayli kalabalık olan ve belli bir bölgede çoğunluk olarak yaşayan Kürtler ne olacaktı?

Bu ağır sorun halen de Türkiye'nin en ciddi meselesidir. Atatürk ve silah arkadaşları onları "özerklikten de dem vurarak" Kurtuluş Savaşı'nda yanlarına çekmiş, en azından tarafsızlaştırmışlardı. Cumhuriyet'ten sonra... Bir ulus, tek ulus yaratırken?

Belli ki onları zaman içinde Türkleştireceklerini ummuşlardı. Onları Türk görerek, kendini Türk görmeyeni sindirerek, onları eğitimle, kültürle kazanarak, şehirlere çekerek... Yanlış veya doğru, bu belki de başarılabilirdi. Ama Türkiye kapitalist anlamda gelişmiş bir ülke olabilse, toprak reformu vb. yapılabilse... Gönül isterdi ki sosyalist politikalar uygulansın... Belli ki maddi koşullar buna elverişsizdi... Ondan vazgeçtik (vazgeçmedik de, kabul ettik), kapitalist yolda daha ekonomik temelli, daha insani ve daha sağlam ilerlenebilseydi... O mümkün müydü? İnsan yapısı ve dönemdeki insan kalitesi de bir engel değil miydi? Şimdiki durum gibi. Güçlü olasılıktır ki, elindeki ve elimizdeki bu insan malzemesiyle Mustafa Kemal sosyalist yolu yeğleseydi de sonuç pek fark etmeyecekti ve aynı noktaya gelecektik... Sonuçta Kürtler asimile edilmeye çalışıldı, ama bu girişim başarısız kaldı.

Fakat hiç değilse Kürtlerden belirgin şekilde farklı geniş Derişim halkı (Tunceli ve çevresindeki iller) için özel bir politika belirlenebilirdi. Dersimliler, Kürtlerle Türkler arasında kalmış, kökenleri ve kimin asimile ettiğı, etmek istediğı tartışma konusu

olan bir kesimdir. Bilimsel verilere göre büyük olasılıkla Türk-Farisi bir melez etnik topluluktur. İşte o kesim, o kıyımlardan kurtarılabılır ve Cumhuriyet değerlerine katkıları daha büyük oranda sağlanabilirdi. Orada da yanlış işler yapıldı. Dersim (Sadece Tunceli'yi değil, çevresindeki illerin geniş bölümünü kapsayan büyük bir bölgedir) Aleviliği, ciddi araştırmacılara göre farklı bir dinsel inanıştır. Buradaki Zazaların dili Kırmanci/Zazaca, Kürtçeden tamamen farklı bir dildir. Dersim kültürü Kürt kültüründen tamamen farklıdır ve dolayısıyla Kürtlerle temelden bir milli birlik söz konusu değildir.* Bunu niye zikrettik: Çünkü Türkiye, Türkçülüğe tepki olarak yüz binlerce insanın “kendi isteğince” milliyet değiştirdiği bir ülkedir, tartışmada bu gerçek de dikkate alınsın istedik.**

Ama yanlışıyla doğrusuyla devlet kuran tüm ulusların ve ona komşu ulusların başından geçen süreçlerdir bunlar ve konumuzla dolaylı ilgisinden ötürü daha fazla uzatmıyoruz.

GÜNEŞ-DİL KURAMI NEYDİ?

Türk tarih tezi ve dil devrimi konularına sonraki sayfalarda pek çok yerde döneceğiz, ama şimdi Güneş-Dil'den başlayalım.

Güneş-Dil kuramına göre ilk insanın çıkardığı manalı ilk kelime şaşkınlık ifade eden “Aaa”dır. Neye karşı şaşkınlık? “Güneş”i görmekle yaşadığı şaşkınlık. “Aaa” veya “Ağ”, güneşi temsil eden ilk anlamlı kelime köküdür. Ana kelime köküdür. İlk insanlarda ortak kült-kültür, güneşi kutsal görme, ona şaşkınlık ve hayranlık ifade etme, ona tapınma. O yüzden teorinin adı Güneş-Dil...

Bebeklerin de ilk çıkardığı seslerden birinin “Aaa” veya “Ağg” olması bir rastlantı değildir kurama göre.

* Mehmet Yıldız, *Dersim'in Etno Kültürel Kimliği ve 1937-1938 Tertelesi*. Chiviyazıları, 2014, s. 103-104.

** Bu konuda başka bir kaynak: Rasim Bozbuğa, *Türkiye Günlüğü*, 113. Sayı.

Eleştirerek gidelim. İlk insanın en fazla şaşırdığı şeyin güneş olması tamamen bir kurgu. Ama az çok mantıklı bir kurgu. Neden başka şeyler olmasın? Gök, gök gürültüsü, yıldırım veya deniz olmasın? Bora, hava, ateş veya ay olmasın? Bu varlıklar içinde en güçlüsü herhalde güneş. İlk insanlar genellikle en başta güneşi kutsal saymış, ona tapmış. Ama ötekiler de var. Örneğin eski Türklerde gök ve gök Tanrı daha çok öne çıkıyor.

Ama kuramın yaratıcıları zaten gökle ilgili, kutsallıkla veya hayranlıkla, şaşkınlık uyandırmayla ilgili her şeyi ortak sembol olarak “Güneş”te topluyorlar.

Örneğin I. Necmi Dilmen, “Güneş” mefhumunun anlamını yayar, genişletir. Gök, yükseklik, ışık, ısı, yıldırım, renk, ay, hareket... birçok başka kavramın ortak üst bileşeni gibi açıklar.*

1935 yılında Viyana’dan Atatürk’e henüz basılmamış bir kitap gelir. Bu, Dr. Phil. H. F. Kvergiç’in *La Psychology De Quelques des Langues Turques* başlıklı Fransızca eseridir. Yazar Önsöz’ünde Türkolog W. Czermak’ın dil bilim çalışmaları ve Prof. Sigmund Freud’un psikoanalizinden kazanılan bilgiler temelinde bu küçük Türkoloji çalışmasını yaptığını belirtmektedir.

Sigmund Freud adı geçmekle zaten işin sakat başladığı ilk işaretini vermekte.**

Türkçe adı *Etimoloji, Morfoloji ve Fonetik Bakımından Türk Dili* olan 40 sayfalık çalışmanın başlangıç fikri yukarıda anlattığımız gibidir.

Yani şudur:

İnsan, benliğini, kendini saran dış dünyadaki nesneleri saptama fikrine eriştiği zaman bulmuştur.

İlk insan için ilk tanıdığı nesne Güneş olmuştur. İlk insanlar maddi ve soyut kavramları Güneş’i inceleye inceleye bulmuşlar

* I. N. Dilmen, *Türk Dil Bilgisi Dersleri*, İstanbul Devlet Basımevi, 1936, s. 68-69.

** Kaan Arslanoğlu, *Evrimsel Açından Din, Psikoloji ve Siyaset*, İthaki Yayınları, 2016, Freudculuğun eleştirisi bölümleri.

ve bütün bu kavramları ona dayandırarak ifade etmişlerdir. İlk insanların bu yönden saptayabildikleri önce maddi, çok sonra soyut anlamların başlıcalarını şöyle sıralayabiliriz:

Güneş (kendisi); saçtığı ışık, aydınlık, parlaklık; Güneş'in verdiği ısı; ateş; yükseklik, büyüklük, çokluk, kuvvet, kudret; sahip, Allah, efendi; hareket, imdat, zaman, mesafe, hayat, gıda, büyüme, çoğalma; renk, su, yer, kara, toprak; ses, söz.

İşte ilk ana sözcük, Güneş'i görmekle başlayan "Aa" veya "Ağ" sözüydü ve tüm öteki kavram ve sözcükler bu kökten türemiştir.

*Kızılderililer hâlâ tasdik anlamında "Ugh" derler ki, "Ağ!" şeklinde telaffuz edilir!**

İlk ve en büyük nesnenin Güneş olduğu ve onu da insanların "Ağ" ile ifade ettiği saptamasıyla kalsaydı iş, "Evet, belki," diyerek geçilebilecek bir kurguyla karşılaşmış olurduk. Daha vahimi şudur ki, bu ilk sesleri çıkaran insanın Türk olduğu, bunun Türkçenin ve tüm dünya dillerinin kökeni olduğu, Türkçenin bu "Ağ" ile başlayan ana kök yapısından hareketle ilk dil olduğu iddia ediliyor.

Dahası da var dil bilim katliamı açısından, ama oraya şimdi girmeyelim. Dilin ilk ortaya çıkışıyla ilgili son bilgileri gözden geçirelim.

Homo Erectus'un Afrika'dan çıkışı 2 milyon yıl önce başlar. Modern insan olan Homo Sapiens de ilk kez 125 milyon yıl önce Afrika'dan çıkmıştır. Homo Sapiens ve daha önceki insansılar için çok odaklı çıkış teorileri de vardır (başka başka birkaç bölgede değişik veya aynı zamanlarda ortaya çıkma), ama en baskın olarak kabul gören teori Afrika çıkışıdır. Daha sonra tekrar geleceğiz, ilk insanların büyük göçleri de bu "tür çeşitliliği" ve kronolojik derinlik nedeniyle hayli karmaşıktır ve elbette bu konuda birçok şey halen karanlıktır. Yeni bilgiler, buluntular gelmeye devam etmektedir. Tüm bu bilimsel saptamalar, bulunan iskeletlere, sair fosil ve kalıntılara, son on yıllarda DNA analizlerine, rad-

* <http://www.angelfire.com/tn3/tahir/trk71d.html>

yokarbon yöntemiyle yaş tespitlerine göre oluşturulmakta, her yıl her ay sürekli gözden geçirilmektedir.

DİL İLK KEZ NASIL VE NE ZAMAN ORTAYA ÇIKTI İNSANDA?

*Bickerton gibi dilin ortaya çıkışını araştıran bilimcilere göre dil bir iletişim aracından çok bir simgeleme, temsil etme ve düşünme aracıdır. Bu simgesel dil, başka deyişle Protolanguage, “homo erectus”ta ne zaman ortaya çıkmıştır? 1 buçuk milyon ile 500 bin yıl öncesi arası bir süreçte. Nesnelere keyfi söz karşılıkları bulmak suretiyle gelişen bir ilkel dil. Bu dilin başvurulana ortak bir sözlüğü vardı ama grameri, syntax’ı (söz dizimi) yoktu.**

“Homo sapiens”te, Afrika’da, anlam ifade eden sözcüklerle konuşma başlamıştı ama bu bugünkü dil değildi. Soyut kavramlar, semboller içeren, soyut ve-veya karmaşık sorunları tartışmaya yarayacak bugünkü anlamıyla dil çok daha geç oluştu “homo sapiens sapiens”te. Dunbar (1996)

Yani demek istediğimiz şu. İnsanın ilk sözcüğünün ne olduğu konusunda elimizde hiçbir bilimsel veri yok. Bebeklerin sıklıkla “au” ve benzeri sesler çıkarması ilk insanın da bu sesi ilk seslerden biri olarak çıkardığını elbette düşündürür, ama bebekler gibi başka sesler de çıkarmış olabilir ilk insan. İlk ses şu veya bu olabilir, o da ana kök olabilir diye bir bilimsel tartışma yok en son verilere göre konuştuğumuzda.

Bir de “protolanguage” yani ön-dil dediğimiz bu tür nidalarla konuşma insanda homo sapiensten önce ortaya çıkıyor. En az 400 bin yıl önce. Bu insansıları Türk kabul etmek, onların bu diline ilk Türkçe demek olası değil.

Bugünkü dile yakın bir dilin, gerçek dilin, az çok soyut kav-

* *Evolutionary Emergence of Language*, (haz.) Chris Knigh, Michael Studdert-Kennedy, James R. Hurford, Cambridge University Press, 2000, s. 3-4.

ram da içeren dilin ortaya çıkışı ise muhtemelen 40-50 bin yıl öncesidir. O dil de olasıdır ki hayli basitti, heceleme diliydi belki, işte orada Proto-Türkçeden bahsedilebilir. Ama “Aa”, “Ağ” aşamasını insan 40-50 bin yıl önce çoktan geride bırakmıştır, büyük olasılıkla da Afrika’da.

GÜNEŞ-DİLCİLERİN TUHAF MI TUHAF SÖZCÜK ÇÖZÜMLEME YÖNTEMİ

Şimdi devam edelim Güneş-Dil’e göre sözcük kökenine ulaşma, sözcük çözümleme yöntemine.

Bu yöntem şaşkınlık uyandıracak kadar uyduruktur. Öteki ileri kurguları, zorlama çıkarımları bir yana bırakalım, bu yöntemle sözcük çözümleme başladığında az çok dilden anlayan mantıklı bir insanın isyan etmemesi mümkün değil.

ANA KÖK: Evet, ilk insan sözünün “Ağ” olduğu bilim dışı kurguda kalınsaydı çok iyiydi. Buradan yine Kvergiç’in savı doğrultusunda daha çıkmaz bir kesinlemede ilerlenir.

*“Etimoloji, morfoloji ve fonetik bakımından Türk Dili” kitabında bütün aslı kelimelerin başında bu “Ağ” sesinin, yahut bundan doğrudan doğruya çıkan seslerin eskiden mevcut olup, sonradan senkoplandığı -kaybolduğu- yazılıdır.**

‘İlk kökler gibi ilk eklerin de hep aynı “Güneş” mefhumundan, yani bu mefhumu temsil eden (ağ=V.+K.) formülünden doğmuş olduğunu lisaniyatın en kat’i kanunlariyle sabit saymamız kadar tabii bir şey olmaz...” (s.61, İsmail Hami Danişmend)

Bu araştırmaların ilk amaçları şu noktalarda toplanabilir:

“A - Türk dili lehçelerinde ve Sumer, Hitit, Etrüsk, Bask, Maya gibi dillerde (V.+K.) şeklindeki monofonemlerin ve manalarının toplanması... (Bu formüllerde V vokal, K konson manasındadır.)

B - Prensipal kök manalarının (V.+ğ) ana kökünden geldiğini gösterecek şekilde dil materyallerinin toplanması...

* Prof. Dr. Saim Ali Dilemre, Türk Dili, sayı 20, 1936, s. 32.

II- Güneş-Dil etimolojisi ve morfolojisi hakkında

A - Bütün dillerde monofonemik ilk elemanların araştırılması ve bunların hep (V.+ğ)'den doğduklarını gösterecek dil materyallerinin toplanması..." (Yukarıdaki alıntılar: Türk Dili, sayı 16, 1936, s. 2-3)

İşte bu yolla yapılan, ilk kaynağını Kvergiç'de gördüğümüz etimolojik çözümlemelerden bazı örnekler vereceğiz... Bir de isim bulunmuştur bu yönetime: "Pancronic." Bu, bir olguyu zamanın bir noktasına kısıtlamaksızın, dilin evrensel özellikleri ve değişim yolları içinde incelemektir. Dil bilime ilk kez Saussure sokmuştur terimi. O yıllar (1935-1936) yapısalcılığın borusunun kuvvetle öttüğü yıllardır dil bilimde. Ve bizimkilerin yöntemi de herhalde yapısalcılığın bize özgü çeşitlemesi gibi görülmelidir.

"Belle

Eğ+eb+eğ+el+eğ

Eğ: Güneşin parlaklığı.

Eb: Güneşin parlaklığını kendinde tecelli ettiren obje.

Eğ: Afiktir. Kendinden önceki sözün manasını tamamlar, tayin eder ve isimlendirir.

El: Parlaklık mefhumunu "şümül" ile vasıflandırır.

Eğ: Umumi parlaklığı kendinde tecelli ettiren objeyi gösterir." (Türk Dili, sayı 19, 1936, S. 20)

Böylece Fransızca "güzel" sözcüğü Türkçe olur!

"Desir

İğ+is+id+üs

İğ: Ana kök. Başlıca anlamları güneşin parlaklığı, ateş, sıcaklık...

İs: Ana kök anlamlarını kendinde tecelli ettiren objeyi gösterir.

İd: Ektir. Yapıcılık, yaptırıcılık, yapılmış olmaklık mefhumlarıyla amil ve fail rolünü oynar.

Üs: Ektir. Oldukça uzak ve geniş bir sahayı ve o sahadaki obje veya objeleri veyahut panseyi gösterir." (Türk Dili, sayı 19, 1936, s. 21-22)

Daire

Ad+ağ+iğ+eğ

Zaman

Uğ+uz+am+an

(Türk Dili, sayı 16, s. 82-83)

Hadis-Hadise

ah+ağ+ad+is

(Türk Dili, sayı 16, s. 83)

“Tunceli Hozat’taki Ağdad tepesi

ağ-ad-ağ-ad ağ: Ana kök, Güneş’i ve ondan çıkan mefhumların herhangi birini anlatır.

ad: Kök olarak sahip anlamında.

Ağ: ektir, mefhumu tayin ve ifade eder.

Ad: yapıcılık, yaptırıcılık anlamlı.

Ağdad veya Sümerce Adad, “ses sahibi olmaklığın tam ve sabit ifadesi demek olur.”

“Adis-Adis Ababa

Ağ-ad-is

Ağ: Ana kök, mesafe, yüksekliktir.

At: Ek. Yapıcılık, yaptırıcılık.

İs: Ektir. Anlamın oldukça uzak bir saha ile alakasını gösterir.

Adis: Sıcaktan uzak, yüksek...”*

Femina kadın

Eğ-ef-eğ-em-in-ağ.

Eğ: Efendilik, büyüklük anlamında ana kök.

Ef: Ana kökle kaynaşan ve onun anlamını kendinde tecelli ve tecesüm eden ek.

Eğ: Bu anlamı tayin ve ifade eden, tamamlayan ve isimlendiren ek.

Em: Süje ve obje gösteren unsur.

İn, en, eğ: Gösterilen süje veya objenin ana kökteki süjenin yakın muhitinde, bitişiğinde olduğunu gösterir.

Ağ: Kelimeyi tayin ve ifade ederek isimlendiren ektir.**

* H. Reşit Tankut, *Güneş-Dil Teorisine Göre Toponomik Tetkikler*, İstanbul Devlet Basımevi, 1936, s. 11-12 / s. 18-19.

** I. N. Dilmen, *Türk Dil Bilgisi Dersleri*, İstanbul, Devlet Basımevi, 1936,

İlk bilinçli ses olan “A” sesinin yanında, sanki bir “Ğ” sesi de varmış gibi görünmektedir. Ömer Asım Aksoy’a göre yalnızca bu bile, fonetik olarak bu sözcüğün Türkçe kökenli olduğunu göstermeye yeterlidir; çünkü “Ğ” sesi, yalnızca Türkler’de bulunmaktadır.

J, S, Ş, Z: Uzak alanı

L: Bilinmezliğe kadar yayılan bir genişliği

D, T: Yapıcılığı ve yapılmış olmayı

R: Gerçekleşmeyi, hareketin sınırlı bir alanda kalışını

K: Anlamın tamamlandığını, adlandırıldığını belirtir.

Bu temel bilgilere göre “durmak” sözcüğü şu şekilde öğelerine ayrılarak anlam alır:

Uğ + ud + ur + um + ak

İlk parça, ana köktür. Bu kökte temel kavram, “hareket”tir. Ekler köke ulandıkça temel kavram birtakım anlamlarla tamamlanır:

Uğud: Hareketin yapılmasıdır.

Uğudur: Yapılan hareketin sınırlı bir alanda kalmasıdır.

Uğudurum: Sınırlı alanda kalan hareketin temel kavrama mal olmasıdır.

Uğudurumak = durmak: Temel kavramın malı olan hareketsizliğin adıdır.*

YÖNTEMLE İLGİLİ SÖZÜN ÖZÜ

İngilizcede, Fransızcada, Latince, Türkçedeki sözcüklere benzer yüzlerce sözcük durup duruyor ve kullanılıyorken neden böyle bir yola tevessül edildi? Bunu ileride tartışacağız.

Ama önce değişik ekollerden dil bilimcilerin ortaya attığı, kelime oluşumlarıyla ilgili, büyük çoğunluğun kabul ettiği bilimsel tartışma zeminine kısaca değinelim. (“Bilimsel” demekle tabu ilan etmiyoruz, sadece aktarıyoruz. Her görüş daha ileri bilimsel çabalara, görüşlere ve tartışmalara açık olmalıdır.)

s. 85.

* <http://www.yenidenergenekon.com/111-gunes-dil-teorisi-ve-komisyon-raporu/>

Chomsky öne sürdüğü UG (Universal Grammar) şeması içeren içsel bir dil alımlama edinim cihazı kuramı ile dil bilimi kökünden sarstı. Buna göre beyinde doğuştan bulunan bu modül tüm insanlarda ortak bir dil yapısı organeliydi ve bebek son derece karmaşık bir dil yapısını grameriyle birlikte kabaca hatasız olarak, ona öğretilmeden (ders verilerek öğretilecek beyin yeteneği zaten yoktur), sadece duymakla öğreniyordu. Bu kuram o zamana dek Batı biliminin dil konusunda kabullendiği Saussurean yapısalcı ve davranışçı anlayışları parçaladı. Bu aynı zamanda Kartezyen dili aklın ve nedenselliğin bir organı sayan, onu maddi insan doğasıyla açıklayan anlayışa geri dönüştü. Bu, dilde biyolojiye, fizyolojiye bir dönüş anlamındaydı. Chomsky'nin öyle bir niyeti yoktu ama aynı zamanda evrimsel çalışmalarla, evrimbilimle dil arasındaki bağlantıyı da kurmuş oldu. Chomsky evrimbilime uzak bir anlayışla bu modülün tamamen rastlantısal olarak oluştuğunu ileri sürüyordu, Darwinci doğal seçim yasalarının baskısı sonucunda değil.*

Evensel Gramer (dil modülü) nasıl ortaya çıktı? Chomsky ve Bickerton gibilere göre Bing Bang teori birdenbire beyin evriminin rastlantısal bir yan ürünü olarak ortaya çıktı. Bazılarına göre (genetik asimilasyon teorisi) Baldwin etkisi yoluyla evrimsel baskı sonucu oluşmuştur. Başka bir görüşe göre ise bu yan ürün evrimleşmesi sadece gramere özgü değildir. Öteki bilişsel süreçleri de kapsayan bütünlüklü bir oluşumdur.**

Başka bir kaynak:***

Gösterenin Nedensizliği

Göstereni gösterilenle birleştiren bağ nedensizdir. Göstergeyi bir gösterenin bir gösterilenle birleşmesinden doğan bütün olarak gördüğümüzden, daha yalın olarak şöyle de diyebiliriz: Dil göstergesi nedensizdir.

Örneğin “kardeş” kavramının, kendisine gösterenlik yapan k-a-r-

* *Evolutionary Emergence of Language*, (haz.) Chris Knight, Michael Studert-Kennedy, James R. Hurford, Cambridge University Press, 2000, s. 2.

** *Age*, s.380-381.

*** Berke Vardar, *XX. Yüzyıl DilBilimi*, Berke Vardar, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1983.

d-e-ş ses dizilişiyile hiçbir bağıntısı yoktur. Başka herhangi bir diziliş de onu aynı oranda gösterebilir. Diller arasındaki ayrılıklar, doğrudan doğruya da değişik dillerin varlığı bunu tanıtlar. “Öküz” gösterileninin göstereni sınırın bir yanında (Fransa) b-ö-f (boeuf), bir yanında ise (Almanya) o-k-s (Ochs) (s.27).

Saussure’dan bu yana dil bilimciler, dilin öğelerini ve işleyişini yeterince kesin ve açık seçik betimleme, tanımlama amacını gütmektedir. Saussure’ün bu amacını ses bilim alanında Prag Okulu, genel dil kuramı alanında L. Hjelmslev ve Kopenhag Okulu gerçekleştirmeye yönelmiştir. Amerikan Okulu da aynı biçimde dilsel öğeleri tanımlamaya çalışmıştır (s. 234).

Descartes doğrultusunda, dillerin yalnızca yüzeysel yapıda birbirlerinden ayrıldıklarını öne süren Chomsky, dile getirilen düşüncelerin evrenselliğini... savunmuştur (s. 238).

Söylemek istediğim şu: Dil bilime ister yapısalcı, ister benim kabul ettiğim evrimci açıdan bakalım, dil yapısının Güneş-Dil kuramcılarının çözümleme yöntemine uyan bir mantığı henüz gösterilememiştir. Aksine bunun tamamen rastlantısal soyut bir mantık taşıdığı yolundaki bilgiler kuvvet kazanmaktadır.

GÜNEŞ-DİL PROJESİNE NEDEN GİRİLDİ?

Büyük çoğunluk Güneş-Dil kuramına sarılma nedeni olarak Dil Devrimi’nde, dilin Türkçeleştirilmesinde çıkmaza girilmesini gösteriyor. Hayır, ondan sonra da dilde arılaştırma devam etti diyen bir azınlık bulunsa da, en azından 1936’dan Atatürk’ün ölümüne kadarki dönemde dilde arılaştırmada frene basıldığı doğrudur. 1930’da başlayıp 32’den sonra iyice hız kazanan dilde arılaştırma aşırıya kaçmıştı. Atatürk başta olmak üzere devlet erkânı, yeni uydurulmuş sözcüklerle, hiç kimsenin anlamadığı aşırı zorlama bir dil kullanmaya başlamıştı halka dönük söylevlerinde. Arapça, Farsça kökenli, Fransızca ve yabancı dil kökenli, Osmanlıca... ne varsa atılıyordu dilden ve yerlerine daha birkaç hafta önce bu-

lunmuş sözcükler konuyordu. Bu da hem anlaşılma, yazma ve konuşma güçlüğü yaratıyor, hem anlatımı fakirleştiriyordu.

Atatürk bu çıkmazı gördü ve hal çaresi aramaya başladı. İşte o sırada Güneş-Dil kuramı imdada yetişti. Türkçeye girmiş yabancı sözcükleri atmaya, ilk köklerinde Türkçe oldukları kanıtlanırsa, artık gerek kalmazdı.

Atatürk, Güneş-Dil kuramına sadece doğrudur diye yönelmiştir, Türk dilinin en eski kök dil olduğu düşüncesi teoriyi kabul etmesinin asıl nedenidir diyenler de var. O tartışmalardan geniş bir dökümü aktarmaya başlıyoruz...

Bir görüşe göre:

“1935 yılına gelindiğinde, yine herkesin anlayamadığı bir dil ortaya çıktı. Zaten Osmanlı Türkçesinden şikâyet şuydu: Yazılıp da konuşulmayan bir edebi Türkçe, bir de konuşulup yazılmayan halk dili vardı. Bunun birleştirilmesi gerekiyordu. Dil devriminde de amaç buydu zaten. Bunda da büyük ölçüde başarı sağlandı.

III. Türk Dil Kurultayı 24-31 Ağustos 1936 tarihleri arasında yapılmıştır. Yurtdışından gelen 13 dil bilgininin de katılımıyla gerçekleşen kurultayda, cemiyetin adı Türk Dil Kurumu olarak değiştirilmiştir. Bu kurultayda, çalışma esasları, diğer iki kurultaydakinden farklı olmuştur: Artık Güneş Dil Teorisi (özleştirmeye ret, yaşayan dile dönüş) üzerinde durulmaya başlanmış, yabancı kelimelere Türkçe karşılık aranmasına son verilerek yaşayan dil kabul edilmiştir.”*

GÜNEŞ-DİL KURAMINA KARŞI BİR GÖRÜŞ

M. Kemal’in en yakınlarından Falih Rıfkı, *Çankaya* isimli kitabında M. Kemal’in kendisine şunları söylediğini yazıyor:

“Dili bir çıkmaza saptamışızdır. Bırakırlar mı dili bu çıkmazda? Hayır. Ama ben de işi başkalarına bırakamam. Çıkmazdan biz kurtaracağız.”

Yani, M. Kemal açıkça yanlış yaptığını, hatalı olduğunu itiraf ediyor.

* <http://gizliliimler.tr.gg/Atat.ue.rk-ve-G.ue.ne%26%23351%3B-Dil-Teorisi.htm>

M. Kemal'in dostu Falih Rıfkı Atay anlatıyor:

"Atatürk denemeden yılmayan ve denemenin ara sıra gülünç de olsa bütün külfetlerine katlanan gözü pek bir devrimci idi. 'Türkçenin öz gücü nedir, anlayalım,' dedi ve hepimizi hiçbir yabancı söz kullanmadan yazmaya ve konuşmaya davet etti. O günlerde beş on satır yazabilmek için yemek masası etrafında dört döndüğümü hatırlarım. Yunus Nadi daha kolayını bulmuştu: Osmanlıca yazıyor, içeride Tarama dergisinden Öztürkçeye çevirtiyordu. Ertesi gün kendi yazdıklarını kendi anlamıyordu.

"Madem ki Türk dili dünyanın temel dillerinden birisidir. Dünya dillerindeki birçok kelime bu teoriye göre Türkçeden çıkmıştır. O halde bizim dilimizin içerisinde kullanılan ve yabancı asıllı olduğu iddia edilen kelimeleri sözlükten atmamıza gerek yok. Onlar da dilde kullınsın, fakat bu kelimelerin aslının Türkçe olduğunu ispatlamak lazım."

Bu konuda bir örnek olarak aslı Arapça olan "hüküm" kelimesinin nasıl Türkçeleştirildiğini reform çalışmalarına katılan Falih Rıfkı Atay'dan dinleyelim:

"Dolmabahçe Sarayı'nda toplanmıştık. Sağımda Naim Hazim Hoca, solumda Yusuf Ziya. Sıra 'hüküm' kelimesinde. 'Bir karşılığı yoksa alıkoyalım,' dedim. Naim Hoca da, Yusuf Ziya da 'Olamaz,' dediler... Hayli tartıştık. Toplantıdan sonra Asya Türk lehçelerini pek iyi bilen Prof. Abdulkadir İnan bana gelerek, 'Hiç üzölmeyin, hüküm kelimesini yarın Türkçe yaparız Falih Bey,' dedi. Ve ertesi gün usulca elime bir pusula verdi. Radloff'a göre bazı Türkçe lehçelerinde 'ök' akıl demekmiş, 'ük' şekline girdiğini gösteren örnekler de kâğıtta yazılı idi. Bir uzak lehçede 'um,' 'üm'le isim yapıldığı üzerine de bilgi edinmiştim. Alt tarafı kolaydı: ük, üküm kullanıla kullanıla hüküm olmuştu. Toplantıda 'Hüküm Türkçedir,' dedim ve sabahleyin öğrendiklerimi sayıp döktüm. İki hoca da susakalmışlardı. 'Uydurma' demeyeyim de 'yakıştırmacılık' ilminin temelini atmıştık."

Sonuç olarak geline aşamayı ifade etmesi açısından Yunus Nadi'nin ifadeleri dönemin genel özelliğini özet biçiminde açıklar mahiyettedir:

“Gazi gayet tılsımlı bir anahtar buldu. Öyle bir anahtar ki en yabancı sandığımız kelimeler bile Türkçe oluveriyor.” (Faliş Rıfkı Atay, *Çankaya*, Dünya Yayınları, cilt 2, s. 452.)*

ATATÜRK’Ü DİKTATÖR KABUL EDEN YABANCI BİR ALİMDEN “TARAFSIZ” BİR GÖRÜŞ

*Archeology Under Dictatorship*** (Diktatörlükler Altında Arkeoloji) adlı kitabın yedinci bölümünde, bizden, Bilgi Üniversitesi’nden bir yazara yer verilmiş. Kitabın adında metafor yok, yani gerçekten birçok ülkede diktatörlük rejimlerindeki arkeolojik çalışmaları konu ediniyor.

Diktatörden bahsedilir de Türkiye ve Atatürk anılmaz olur mu? Atatürk’ün dil çalışmaları, Güneş-Dil, bizim yazarların incelemelerinden daha ayrıntılı ele alınmış.

Yazar Wendy M. K. Shaw. Bölüm başlığı: “Whose Hittites, and Why? Language, Archaeology and the Quest for the Original Turks... (Kimin Hititleri ve Neden? Sahih Türkler İçin Dil, Arkeoloji ve Araştırma...)”

Bölüm, Atatürk’ün gerçekten diktatör olup olmadığı sorgusu, tartışması ile başlıyor. Diktatör olduğu yargısına varılıyor ki, kitaba alınmaya layık görülüyor. Zaten bölümün en sonunda bu yargı pekiştiriliyor.

İlk arkeolojik kazı çalışmalarının 1933’te Ankara yakınlarında başladığından ve ertesi yıllarda devam ettiğinden, bulunan örenlerin Hitit ve Frigya uygarlığına ait olduğundan bahsediyor yazar (s. 134-135).

Hititler meselesi konunun tarih yönü için önemli, o yüzden anımsatıyoruz.

* <http://belgelerlegercektarih.com/2012/08/30/ataturkun-gunes-dil-teorisi-kalp-krizi-gecirenler-olursa-sorumluluk-kabul-etmiyorum/>

** (Haz.) Michael L. Galaty, Charles Watkinson, Kluwer Academic/Plenum Publishers, 2004.

Atatürk'ün yeni Cumhuriyet için yeni bir tarih yazılması gerektiğinde çok azimli davrandığı söyleniyor. Yeni Cumhuriyet, yeni ulus için, yeni bir tarih yazılmalıydı, arkeoloji de bu yönde ele alınmalıydı. Bu doğrultuda "ırksal arkeolojik araştırmalara" girildi. Maksat Hititlerin Indo-Avrupa kavimlerinden değil Türk olduğunu ispattı. Amaç Anadolu'nun 1071'den önce de asli Türk toprağı olduğunu göstermekti. Yeni bir dil ve tarih yazımı için art arda kongreler yapıldı (s. 135-136).

Türk tarih tezi 1930'da ortaya atıldı. Buna göre Türklerin anavatanı Orta-Asya idi. Buradan tüm dünyaya yayılarak ilk uygarlıkları kurmuşlardı. Mezopotamya'ya, Anadolu'ya, hatta Avrupa'ya, İtalya'ya (Etrüsk) kadar birçok medeniyeti Türkler kurmuştu.

Raphael Pumpelly, 1903-4 yıllarında şimdiki Aşkabad yakınındaki Anau antik kentini bulmuştu. Burada bir zamanlar kıvıllı saçlı, mavi gözlü insanların yaşadığı rivayet olunuyordu. Daha önce Çin ve Moğolistan'da çalıştığı yıllarda Pumpelly, Arilerin anavatanını keşfe böylece başlamıştı. 1903'te bulduğu yerleşkeler (-7,6. -1.) bin yıllara aitti. Ve bunlar Çin'de, Hindistan'da ve Mezopotamya'da bulunanlardan daha eskiydi. Bu uygarlığı oluşturanlar daha sonra Kafkasya'ya, Anadolu'ya ve Yunanistan'a doğru göç etmişti.

1936'da birçok antropolog ve arkeolog artık göç teorisini bırakmış, kültürlerin yerli kökenine yönelmişti. (Niye acaba? O yıllardaki derin ırkçılıktan olmasın bu? Yazar bunun sözünü etmiyor. KA). Ama Pumpelly'in varsayımları Türk tarih tezi için mükemmel bir temel sağladı.

Aslında Arnold Toynbee de, Orta Asya'nın göçebe kavimlerinin de tarımcılar gibi kurak çevre koşullarına göre yaşam biçimlerini yenisinden uyarladıkları yolundaki, Pumpelly'nin sonuçlarını kullanmıştı.

Böylece ilk Aryan kavimlerle ilk Türklerin dokuz bin yıl önceki bağı kurulmuş oluyordu. Ama hâlâ sorun vardı. Türk tarihi Moğolların onları tanımladığı, ancak + 6. yüzyıla kadar geçmişe sahipti. Bu açık nasıl kapanacaktı: Anadolu'daki uygarlıkları, Hititleri Türk yaparak...

Dil uzmanlarından biri Türkçenin aslında bir Hint-Avrupa dili olduğunu iddia etmiş, başka biri de Agop Martayan (Dilacar), N. A. Marr'ın savından yola çıkarak (Linguistik Paleontology and Japhetology) -ki dilin Orta Asya kökenine işaret etmektedir- Sümer'in Türkçe ile Indo-Avrupa dilleri arasındaki kayıp halka olduğunu ileri sürdü (s. 137-138).

Artin Cebeli ise bir Türk-Avrupa dilinin varlığından bahsetti.

Ahmet Cevat Emre'nin hatıratına göre, H.F. Kvergiç'in Türk Dilinin Psikolojisi adlı söz konusu meşhur kitabı ilk kez kendisine ulaşmış. O da notları inceledikten ve değersiz olduğunu anladıktan sonra bir okul ödevi gibi görünen dosyayı çekmeceye atmış ve arkadaşlarına bile bundan bahsetme gereği duymamış. Ama Kvergiç sonradan bunları Atatürk'e iletmenin bir yolunu bulmuş. Atatürk de bunu inceledikten sonra "Önemli görünüyor, itinayla dikkate alınmalı," demiş.

Yakup Kadri ise bu konudaki bilgisini şöyle aktarmış:

Viyana'dan bir dil bilimci. Tezini Vedat Nedim Tör'e göndermiş ki, Tör o zaman genel yayınlar yöneticisiydi, benim arkadaşım olur. Tezi bana getirdi. Ben dil konusunda olduğunu görünce Atatürk'e götürdüm. Atatürk bu tezi okuyunca "Tamam, aradığımı buldum," dedi.

Yazar bundan sonra dalgasını da geçiyor arada:

"Ağ" kökünden "ilk Türkçe" diye bağsediliyor ama güneş neden ağ değil Türkçede, ağ neden İngilizce "net" in karşılığı? (Gerçi ağ, gök, ağmak ve ay var, yazar bahsetmemiş, ama Güneş sözcüğünde haklı. KA) (s. 140-141).

Marr 1932'de Türkiye'ye gelmiş ve dilin kökeni hakkında bir konuşma yapmıştı. Bu teorisini 1923-30 yılları arasında Leningrad'da gerçekleştirmişti. Özel ilgi alanı Ermenice ve Gürcüce idi. Bunlara topluca Japhetic dil diyordu. Araştırdığı başka diller Türkçenin birçok çeşidi, Berberi, Hotanto dili, Kafkas dilleri, Bask, Etrüsk diliydi. Bu dillerden yola çıkarak kök araştırmasına Japhetology adını veriyordu. Indo-Avrupa dil ailesinin Aryan ırkı kökenli olduğu bilindiğine göre onların da atası olan Nuh'un oğlu Japeth'e (Yafes) ithafen.

Marr, Marksist tarih anlayışının içinde kalarak dil bilimin dil aileleri kuramını reddediyor, dillerin ortak kökenini savunuyor, dillerin gelişmesini ortak yaşama ve çalışmaya bağlıyordu. Aynı ekol-den Nikitin, dilcilerin bazılarının insanın ortak kültürüne ve diline yoğunlaşacağına, ırk farklılıklarına ve onların birbirinden ayrı dillerine yoğunlaştıklarını söylüyordu.

İlk temel sözcükler SAL, BER, YON ve ROSH idi, Marr'a göre.

Kelime kökenini bulmakta Güneş-Dil'de uygulanan çözümlemeye kabaca benzer bir yöntem kullanılıyordu (Ama bence daha basit ve mantıklısı. KA) (s. 141-142).

Bu yöntemi kullanarak Marr, sadece Hint-Avrupa dilleri ve Sami dilleri değil, Türk dilleri, Moğolca, Fince, Çince ve dahası Afrika, Yerli Amerikan ve Avustralya dilleri arasında da şu veya bu derecede bağlantı vardır, diyordu.

Sovyet dilcileri, örneğin Spirkin, geleneksel dil biliminin emperyalist koloni politikasına ve ırkçılığa çalıştığını söylüyordu.

Yazar diyor ki burada: Spirkin ve ötekiler bunları söylerken Sovyetler Birliği ironik biçimde kendi bayrağı altındaki halkların dillerini kısıtlıyordu. (Doğruya doğru. Sovyetlerin dil ve Türk dili ile ilgili yaklaşımları çelişiktir. Bazı Sovyet -Türk veya Slav kökenli- dil bilimcilerin Türkçenin kadim geçmişiyle ilgili daha sonraki sayfalarda bazı örneklerini vereceğimiz kanıtlamaları gerçekten önemlidir, ancak, Sovyet resmi politikası Türk tarih ve dilinin araştırılmasına, bulguların yorumlanmasına ciddi bir kısıt da koymuştur. Bu politika 1970'lerde bir ölçüde gevşemiştir. Yine de Türkçenin en eski geçmişiyle ilgili Sovyet kaynakları önemlidir ve hâlâ çoğu bizce bilinmemektedir. KA)

Spirkin devamla, Hitler, Hint-Avrupa Ari ırkı kuramını dünyaya kabul ettiremedi, ama şimdi aynı şeyi Amerikan-Avrupa emperyalizmi yapıyor, Saussure ve öteki idealist burjuva kuramcılarını yoluyla bazı dillerin ötekilere üstünlüğünü tanıtlamaya çalışıyorlar, yolunda görüşler ifade ediyor. Bunu da aynı kitaptan okuyoruz.

Açıkçası Spirkin'e göre ırkçılık olmaksızın emperyalizm, evrensel-

lik (universalism) adı altında Sovyet Marristleri için problem değil. (Yazar burada Sovyet dil bilimcileri eleştiriyor. KA)

Aynı şekilde, ortak dil ve etnik mirasa dayalı üniter bir Türk milletinin inşası o dönemde Avrupa'da, sömürge uzantılarında veya Birleşik Devletler'de mümkün ve kabul edilebilir olamayacak bir etnik azınlık bütünleşmesine imkân veriyordu (s. 143).

Dünyanın birçok başka yerinde de ırkçılık ve başka etnik grupları baskı altına alma politikası dilde ve başka şeylerde görülüyor, ama "Türklerdeki karşı uçta farklı bir politika, ırk farklılığını reddeder, herkesi monomanyak şekilde Türk yapar." (s. 143) (Ee, bizim ırkçılık anlayışımız da böyle özgündür işte. Şaka bir yana, "öteki" yaratmaz, herkesi "bizden" yapar. Irkçılığa karşı bir damardır aslında bu bir bakıma. Yiğidi öldür hakkını teslim et, bu da orta ve geç dönem Osmanlı geleneğinin bazı nadir olumluluklarından biridir. Aşırısı yine belki aynı kapıya çıkar. KA)

Abdulkadir İnan Marr'ın öğretisini dağınık, karışık ve çelişkilerle dolu bulur. Onun hem kanonik Hint-Avrupacılığa karşı mücadelesini takdir eder; hem onların Türkçeyi dünya dil tarihinin ortasında uygun yerine oturtmasını. Ama Marr'ın arkasında durmaya cesaret edemez, çünkü yükselen Alman ırkçılığı karşısında bu Sovyetik tavrın başarılı olabileceğinden kuşkuludur.

Yazar bundan sonra, geçmişte Müller'in anlattığı "dil ile güneş bağlantısı"ndan ve "Hint-Avrupa kültüründe güneşin önemi"nden bahseder, ardından sözü Hititlerin ünlü "Güneş Kursu"na getirir. Ve adeta bu kursa, bu kursun Ankara'nın, ülkenin, Güneş-Dil kuramının, modern Türkiye'nin simgesi oluşuna takar. (s. 144-146)

Ahmet Cevat Emre'nin hatıralarından: (Güneş-Dil kuramıyla ilgili Emre, Atatürk'e bir konuda itiraz eder...) "Benim eleştirime kızdı. Benim öznelliğime bağladı bunu. 'Profesörler oluşturuyor bunu,' dedi, 'neden anlamıyorsun?' 'Anlamaya çalışıyorum efendim,' demekten başka bir şey diyemezdim."

Devamla: "Teori kongrelerde Batılı Türkologların eleştirileriyle

karşılaştıkça, bizim profesörlere güveni sarsıldı ve aldatıldığını kabul etme noktasına geldi. Ondan sonra Atatürk için bu bir bulmaca oyununa dönüştü... Sonrasında karşı eleştirilerin gazetelerde çıkmasına izin verdi, hatta birini kitaplarını getiren ve rafların tozunu alan çocuğun adıyla -Nurt adıyla- çıkarttı, böylece bu şarlatanlığı profesörlerin yüzüne çarptı.”

Sonuç bağlamında yazar, kuramı, öteki faşist metinlerin arasına atar, adeta üstünde tepinir: “Atatürk’ün ölümünden on yıllarca sonra Güneş-Dil teorisi, berbat, utanç verici ve çok bilen ideolojilerin çöplüğüne çok uzun zaman önce atılmış olarak kendine frenoloji, öjeni ve ırkçılık gibi arkadaşlar bulur. Fakat Güneş Kursu hâlâ yaşamaktadır.”

Yazar İslamcılarla bu “kurs”un mücadelesini anlatır.

Düğün olur da Kambersiz olur mu, burada Orhan Pamuk’tan da hemen bahsedilmelidir. *Kara Kitap*’tan bir alıntı koyar yazar, reklam eksik kalmasın, kült star görünmeden etmesin diye: *Kara Kitap*’ta (Devrimci kesime karşı bir kin kitabıdır... Benim notum) laik, yüksek orta kuşaktan (kötü) koca, karısına güneş kursu şekilli bir takıyı hediye olarak verir (s. 150-151).

Yazar, bölümünü Noel Baba’nın Türkçü sahiplenişine çemkirerek bitirir.*

Sayın Shaw’un hatırlattığı Marr kimmiş, anımsayalım:

Nikolay Yakovleviç Marr (1865, Kutaisi, Gürcistan, Rusya İmparatorluğu - 20 Aralık 1934, Leningrad, SSCB), Kafkas dilleri üzerine çalışmalarıyla tanınmış Gürcü asıllı Rus dil bilimci, arkeolog ve etnograf.

1900’de Petersburg Üniversitesi’nde ders vermeye başladı. Bu arada eski Gürcü ve Ermeni edebiyatıyla ilgili birçok derleme yayımladı. Bir yandan da Kafkas, Hami-Sami ve Bask dillerinin ak-raba olduğunu kanıtlamaya çalıştı. 1924’te bu tezini daha da ileri götürerek, bütün dillerin dört temel ögeden (sal, ber, yon, roş)

* https://archive.org/stream/springer_10.1007-0-387-36214-2/10.1007-0-387-36214-2_djvu.txt

oluşan bir köken dilden türediğini öne sürdü. Marr'a göre dil, toplumsal ve iktisadi yapının ürünüydü; bu yüzden de ulusal değil, sınıfsal bir olguydu. Marr'ın görüşleri, ölümünden sonra Dil ve Düşünce Enstitüsü tarafından geliştirilmiş ve 1950'de Stalin tarafından reddedilinceye değin Sovyet dil biliminin temel kaynaklarından biri olmuştur. Marr ayrıca, Rusya'nın Hint-Avrupa ailesine bağlı olmayan dillerine olan ilginin artmasında da önemli bir rol oynamıştır.*

DİL DEVRİMİ BİR FELAKET MİYDİ? YABANCI ÖYLE DİYOR...

Şimdi de Geoffrey Lewis'in *The Turkish Language Reform: A Catastrophic Success* kitabını inceleyelim.

Dilde Türkleştirme hareketi Osmanlı'nın son döneminde başlar. Ziya Gökalp önderliğindeki Türkçülük akımının dil ve edebiyattaki koludur. Lewis olaya bunları anlatmakla başlar. Mehmet Emin Yurdakul dilde Türkleştirmenin önde gelen isimlerindendir. Türk Derneği ismiyle bu işin öncülüğünü yapan bir dernek kurulur. Kurucuları arasında Ahmet Mithat da vardır. İşte bu ilk Türkçeleştirme hareketi başta edebiyat alanında sıkı bir dirençle karşılaşır. Türkçeleştirmenin dilin zenginliğini bozduğu, dili anlaşılmaz kıldığı ileri sürülür. Direnenlerin içinde en önemli isimler olarak Ömer Seyfettin'den, Mehmet Akif'ten, Süleyman Nazif'ten karşı görüş ifade eden alıntılara yer verir yazar. (Ömer Seyfettin'in itirazı benim açımdan şaşırtıcı. KA)

“Bu kadar saf ve temiz, zengin İstanbul Osmanlıcasını terk edip taassup içinde asırlarca geride yaşayan kavimdaşlarımızın diline mi kalacağız” yollu bir itirazdır bu. Sonunda Halit Ziya'nın, “Osmanlıca'yı terk etmek gereksizdir, en sade Osmanlıca'yı yazmak en uygundur,” yollu ılımlı görüşleri doğrultusunda Dernek çoğunluğu geri adım atar. (s. 17-23)

“Atatürk'ün bu işteki sorumluluğu tartışılmaz, ama tüm ağır işleri o yapmamıştır.” (s. 58)

* https://en.wikipedia.org/wiki/Nicholas_Marr

“Atatürk’ün sofrasında onun rakısını içen ve bir şeyler bildikleri halde dürüstlükten uzak şekilde onu alkışlayan adamlar...” Lewis, Atatürk’ün tartışma toplantılarını böyle tarif eder ve devam eder: 30’ların tipik bir diktatörünün karşısında bu insanları suçlayamayız. “Ama öte yandan Atatürk’ün hayatta en çok sevdiği şeylerden biridir iyi bir tartışma. Onu ötekilerden çok daha iyi tanıyan Falih Rıfkı Atay’a göre ise onunla tartışmayı cesarete vermeyin, onun karşısında fikirlerini söylemek cesaret değildi. Söylememek, aksini söylemek, çıkar bekleyen bir dalkavukluktu.” (Atatürk’ün karşı fikre aç olduğunu ve tartışma çıksa da rakibimi kolayca alt etsem diye beklediğini ima ediyor. KA) (s. 69-70)

“Atatürk öldü ve o ölür ölmez teori rafa kaldırıldı. 1942 Dil Kongresi’nde bundan olumlu olumsuz tek bahis açılmadı. Atatürk kuramı halka açık biçimde hiç inkâr etmedi. Neden konu hakkında açık ve net olarak fikrini ortaya koymadı peki? Kurgusal yorumla cevap şu olabilirdi: Kendi ismini kuramın üstüne koyacak kadar sahiplenmeyi uygun bulmuyordu. Fakat basit gerçek şuydu ki: Yabancı dillilerle yapılan 1936 Kurultayı’nda biraz inancı sarsılmış da olsa bunu bilime kendi katkısı sayıyordu.” (s. 73)

Atatürk Güneş-Dil’den Vaz mı Geçmişti?

16 Ekim 1938 akşamı delirium (organik nedenli bir bilinç bulanıklığı halidir) sırasında “Aman dil... Aman dil... Dil efendim...” demişti (Şehsuvaroğlu 1981, Tevfikoğlu 1994). (s. 74)

Tartışılan bir nokta, Atatürk’ün kendini teknik terimlere verdiği, günlük dile yönelik neolojizmden (kelime uydurma, uydurma dil yaratma) vazgeçtiğidir. Buna Gültekin’den (1983) cevap: “1936’dan sonra, özleşme çalışmalarındaki aşırı yönleri görmüş ve bunları düzeltmiştir. Ama bundan, Atatürk’ün 1932’de başlattığı dil hareketinden döndüğü çıkarılabilir mi? ...Bilindiği üzere 1937 yılında özellikle bilim dilinin özleşmesi doğrultusunda kendi çabaları vardır. Gene mirasından TDK’na pay bırakması, 1932’de başlattığı dil çalışmalarının devam etmesini istediğini gösterir.”

Dilmen, Ankara Üniversitesi'nde 'Güneş-Dil teorisi' derslerini Atatürk ölünce bırakıyor ve öğrenciler bunun gerekçesini sorunca "Güneş batınca teorisi mi kalır..." diye yanıtıyor.

Ataç, "Bir milletin dilini heyetler düzenleyemez. O kendi kendine gelişir. Ve en doğru tabirler halkın sağduyusundan doğar," diyenlere karşıydı. Bizzat bu yazar da bir kurulun oluşturduğu "düzenleme", "gelişme", "sağduyu" gibi sözcükleri kullanıyordu. 1848'de ise Türk Dil Kurumu'nu bu sözcükleri yazılarda kullanacağına sözlükler yayınlamakla eleştiriyordu. "Tilcikler sözlüklerde ölüdür, yazılarda diridir," diyordu.

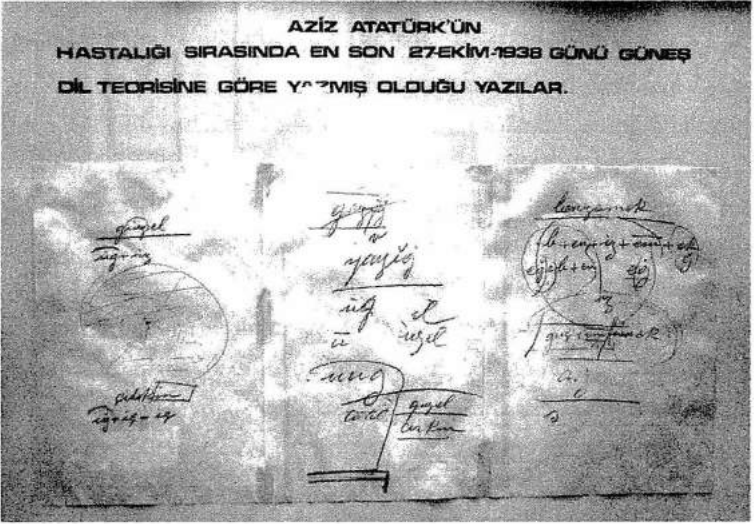
"Yanıtlanması gereken iki soru var: 1) Reform halkla aydınların dili arasındaki uçurumu kaldırmış mıdır? 2) Dili güçlendirmiş midir? Uçurum halen vardır, olması da doğaldır, çünkü bazı kişiler daha çok sayıda sözcüğe gereksinim duyar. Kimse aydınların özel ilgi alanlarına ait terimlerle konuşmaktan vazgeçmesini bekleyemez. Beklenti, günlük konuşmada Osmanlıca kullanılmaktan vazgeçilmesiydi. Bu anlamda reform başarıya ulaşmıştır. Öte yandan, Öztürkçenin yayılması ve İngilizcenin etkisi aydın olmayanların dilinde pek bir şey değiştirmemiştir. Küçük esnaf, tarım işçisi, atalarından çok farklı konuşmamakta, eski alışkanlıklarını korumaktadır ve bu da başka bir açıdan uçurumu genişletmiş ve reformu başarısız kılmıştır."

(Yine katılmadığım bir görüş. Aydın olmayan sıradan halk zaten Osmanlıcadan daha az etkileniyordu ve onlar zaten arı Türkçeye yakın bir dil kullanıyordu. Osmanlı'nın son zamanında da böyleydi bu, Cumhuriyet'in ilk ve Dil Devrimi sonrasındaki yıllarında da böyleydi. Ayrıca şunu gördük ki, destekleyelim veya desteklemeyelim Öztürkçe halkın her tabakasına yayılmıştır ve buna karşı olanların, "gericilerin" ve "sağcılarının" bile lisanına girmiştir. Zaten 80'lerden sonraki TV devrini izleyen yıllarda herkesin dili birbirine iyice yaklaşmıştır. Başka deyişle uzun vadede ele aldığımızda Dil Devrimi'nin halkla aydınlar arasındaki dil uçurumunu genişlettiği iddiası külliyen yanlıştır. KA)

Lewis tüm dürüstlük, nesnel olmak çabası içinde, devrimle-

rin ruhunu anlamayan, ileri atılımların, köklü değişimlerin daha çok zararlarını görme eğiliminde olan, tutucu ve bir o kadar da oryantalist Batıcı bilimsel kafayı temsil etmekte.

Atatürk'ün 27 Ekim 1938'de hastalığının son evresinde yine Güneş-Dil üstüne notlar aldığını, bir şeyler yazdığını gösteren bir resim internette bulunabilir. O da Mustafa Kemal'in bu savdan vazgeçemediğine güçlü bir delil olarak gösterilmekte.*

YİNE YERLİ KAYNAKLAR

Bir kaynağa göre:

Atatürk, bu çalışmayı incelemiş ve çok beğenmiştir.** Bunun üzerine çalışmayı, incelenmesi için dil heyetine göndermiştir. Fakat dil heyetindeki kişiler, çalışmanın incelemeye değer bir içerik sunmadığını ve temelsiz olduğunu söylemişlerdir. Atatürk'ün ısrarı üzerine, Abdülkadir İnan, Naim Nazım ve Hasan Reşit gibi bilim adamları, bu çalışmadan hareketle "Güneş-Dil Teorisi"ni oluşturmuşlardır. Atatürk, bu

* <http://gizliilimler.tr.gg/Atat.ue.rk-ve-G.ue.ne%26%23351%3B-Dil-Teorisi.htm>

** Kvergiç'in çalışması kastediliyor.

çalışmayı desteklemiş ve 3. Dil Kurultayı'na davet edilen yabancı dil bilimcilere de sunulmasını sağlamıştır. Kurultay'da bu teori birçok yabancı bilim adamı tarafından yorumsuz bırakılmış veya gerçeklik taşımadığı söylenmiştir.

Ulus gazetesinde 1935 yılında dillerin kökeni sorunuyla ilgili imzasız makaleler yayınlandı. 14 Kasım 1935 tarihinde *Etimoloji, Morfoloji ve Fonetik Bakımından Türk Dili* adıyla makaleler kitap haline getirildi. TDK Genel Sekreteri İbrahim Necmi Dilmen, Tahsin Mayatepek ile yazışmasında bu notların ve açıklamalarının Atatürk'e ait olduğunu, ancak kendileri isimlerinin ilanını arzu buyurmadıklarından imzasız yayınlandığını açıklar. Bu notların hazırlanmasında Rus dilci Pekarski, Fransız Hilaire de Barenton ve B. Carra de Vaux'nun eserlerinden faydalanılmıştı. Necmi Dilmen'in mektubundan Atatürk'ün yazdığı anlaşılan *Etimoloji, Morfoloji ve Fonetik Bakımından Türk Dili* isimli kitapta, Sırp asıllı Avusturyalı dil bilimci Dr. Phil. Hermann Kvergiç'in 41 sayfalık basılmamış Fransızca eserinden de faydalandığı açıklanmıştır.

Türkçe kökenli karşılıkları Türk Dil Kurumu araştırıp bulmaktaydı. Türkçeleştirme çalışmaları zaman zaman amacını aşan yanlışlıklara konu oldu. Türkçeleşmiş, "kültür, insan, kalem" vb. sözcüklerin de dilimizden atılması düşünülmüştü. Türkçede özleşme girişimleri, dilimizi çıkmaza sürüklüyordu.*

*Atatürk'ün Ulus Gazetesi'ndeki o imzasız Güneş-Dil yazılarını kendisinin yazdığını Afet Inan'a mektupla bildirdiği de belirtilmektedir. Bunlar broşür halinde de basılmış, okurlara dağıtılmıştır. Atatürk mektubunda söz konusu gelişmeleri anlattıktan sonra, "Buna dair arada çıkacak bazı arkadaşların yazıları da enteresan olacaktır... Güneş-Dil teorisi isabet etmiştir," demektedir.***

"Bütün dillerin kaynağı Türkçe sayıldığından tasfiyecilik tamamen durdu."*** Bu konuda ifade edilen yine başka bir görüş.

* http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/diger/213830/Ataturk_ve__Gunes_Dil_Teorisi_.html

** Şerafettin Turan, *Mustafa Kemal Atatürk*, Bilgi Yayınları, 2004, s. 574.

*** <http://www.islamansiklopedisi.info/dia/ayrmetin.php?idno=410537>

Agop Dilaçar'ın Güneş-Dil kuramı ve Atatürk'ün dil-tarih yaratmadaki işlevi üstüne görüşleri:

Atatürk ve Türkçe / A. Dilaçar

...Türkulusunun eskiliğini doğrulayan ve Atatürk'ün üzerine derin bir etki bırakan ilk kitaplardan biri -Necip Âsım'ın "Türk Tarihi"nden (1900), Meşrutiyet yıllarında "Türk Yurdu"nda yayımlanan bazı makalelerden, B. Carra de Vaux'nun 1911'deki "Etrusk Dili"nden, Ruşen Eşref'in 1930'da Atatürk'ün buyruğuyla Léon Cahun'den çevirdiği *Fransa'da Ari Dillere Tekaddüm Eden Lehçenin Turanî Menşei* ve Sadri Maksudi'nin 1931'deki *Türk Dili İçin* adlı eserinden sonra - İngiliz arkeologlarından Leonard Woolley'nin İngilizce aslı 1927'de, Fransızca-ya çevrisi de 1930 Haziran'ında çıkan *Sümerliler* adlı eseridir. Bunun bir yerinde (s. 14-15) geçen "Sümerliler, etimoloji bakımından olmasa bile, herhalde yapı bakımından Turanlı eski Türkçeye benzeyen, bitişken tipte bir dil konuşurlardı" cümlesi, Atatürk'e bir ipucu vermiş, bu alanda etimoloji de yapılmış ve mesela "Tanrı, gök" anlamına gelen Sümerce dingir ile Türkçedeki tengri, Tanrı kelimeleri karşılaştırılmıştır. Bu arada, Turani ve Ari dillerin karşılıklı bağıntıları ile eskiliklerinden söz açan birçok eserlere de Atatürk'ün dikkati çekilmiştir. Mesela, F. Lenormant: "Kaldenin İlk Dili ve Turanlı Lehçeler" (1875), H. Winkler: "Ural-Altay Dilleri ve Gruplamaları" (1885), A. H. Sayce: "Hititler veya Unutulmuş Bir Topluluğun Hikâyesi" (1888), A. C. Haddon: "Ulusların Göçü" (1911), A. V. Edlinger: "Türk Dillerinin Hint-Avrupa Dilleriyle Olan Eski Bağlantıları" (1912), F. Hommel: "200 Sümer-Türk Kelimesinin Karşılaştırılması" (1915) vb. Yenilerden de bu kanışa katılanlar olmuş, Amerikalı tarih filozofu Will Durant, 1935'te çıkardığı *Uygarlığın Tarihi* adlı eserinde, uygarlığın beşiği olarak Orta Asya'yı göstermiştir. Sümerlilerin pek eski çağlarda Orta Asya'dan Hint ve Umman Denizi'ne ve Basra Körfezi'ne doğru indikleri, Sint havzasında yapılan Mohence - Daro ve Harappa kazıları raporlarından (1931) belli olmuştu; Sümer ve Sint havzasındaki kalıntılar ortak nitelikler göstermekte idiler.

Bu arada Atatürk'e birçok yenilikler de gösterilmekte idi. 1933 baharında, Rus Yafetidoloji okulunun kurucusu Prof. Nikolay Y. Marr, Ankara'ya gelerek, kelime taşıkları üzerine kurulu olan paleolinguistik metodunu, Atatürk'ün huzurunda verdiği bir konferansta açıklamış; Fransız dilcilerinden Hilaire de Barenton, Sümerceyi ana dil olarak gösteren *Dillerin Menşei* adlı eserini 1932-1933 yıllarında ortaya koymuş (*L'Origine des langues, des religions et des peuples*, 2 cilt, 1932-1933; birinci cildin başlığı: Les redicaux primitifs des langues conservés dans le sumérien = Sümercede muhafaza edilmiş dillerin ilkel kökleri; ikinci cildin başlığı: Les langues, leur dérivation du sumérien = Diller, bunların Sümerceden türeyişi); Amerikalı emekli Albay James Churchward, MÖ 12000 yılında Pasifik'te batmış sandığı ve Mu diye adlandırdığı bir karayı ve bundan Türkistan'a ve Amerika'ya sığınan halk topluluklarındaki ortak öğeleri açıklayan *Batan Mu Kıtası* adlı eserini 1934-1935 yıllarında yayımlamış; Meksika'daki işgüderimiz, 1935 baharında Atatürk'ün dikkatini Maya dili üzerine çekmiştir. Bunlardan Albay Churchward'a göre (*The Lost Continent of Mu = Batan Mu Kıtası*, 1931 ve devamı olarak daha 4 cilt, 1932-1935), tarihten önceki çağlarda Pasifik'te, Mu denilen ve yüksek bir kültürü olan ana bir kıta vardı. Avrupa ile Amerika arasında bulunan Atlantis kıtasının batmasından 5000 yıl sonra, MÖ 12000 tarihlerinde bir kataklizm yüzünden bu kıta da battı. Bir yandan Asya'daki Mayalar, Muların, bu kıtalara sığınmış olan torunlarıdır. Churchward, Mu'nun eski kültürünü, dinini, mitolojisini ve kozmogonisini, bir yandan Uygurların Gobi Çölü'ndeki merkezleri olan Karahoto'da, öbür yandan da Mayaların Meksika'da Yucatan Yarımadası'nda bıraktıkları kalıntıları incelemiş ve bunları eski Mısır, Sümer, Hitit, Hint ve Çin mitolojisi ve dini ile karşılaştırmak yoluyla yorumlamıştır. 1937'de Atatürk bir fikir edinmek üzere bu 5 cildi 8 gün içinde Türkçeye çevirtmiş (yayımlanmamış Türkçe metin Dil Kurumu kitaplığındadır), fakat eseri okuduktan sonra bu konu ile fazla ilgilenmemiştir.

Son olarak da, 1935 baharında, Avusturyalı dilcilerden H. F. Kvergić, Türkçeyi, S. Freud'un psikanaliz görüşüne göre açıklayan,

ses sembolizmine dayanan ve “Türk Dillerindeki Bazı Öğelerin Psikolojisi” adını taşıyan 41 sayfalık yazısını Atatürk’e göndermiştir. Bunların etkisiyle de 1935 güz aylarında “Güneş-Dil Teorisi” ortaya çıkmıştır.

Bu bir dil felsefesi olup dilcilik dünyası için beklenmedik ve yepyeni bir görüş değildi. 1922’de Almanlardan Ernst Böklen de bir “Ay-Dil Teorisi” ortaya koymuştur. Bu teoriye göre dil (Bernard Marr 1905 ve Ernst Böklen 1922), bundan 100.000 yıl önce, anlaşma aracı olarak değil, dini bir edim (acte) olarak meydana gelişir.

Başlangıçta dil, ay kültünün anlatım aracı olduğu için, mitolojik bir nitelik taşımıştır. İlk insanlar ayı, değişen safhalarıyla bir ağza benzetmişler, onun konuştuğunu sanmışlar, kendileri de dillerini oynatarak ayın türlü safhalarını taklit etmişlerdir. Yine bu teoriye göre, bu hareketlerden çıkan ilk sesler, ay safhalarının sayısı (28) kadardı ki bundan da 28 harfli bir alfabe meydana gelmiştir... Önce “ay” anlamı her şeyi anlatan “tüm anlamlılık” (holosémie) kaynağı iken, zamanla “çok anlamlılık” (polysémie) derecesine sınırlanmış, daha sonra da dar anlamlar ve “tek anlamlılık” (monosémie) esası meydana çıkmıştır. Bu teoriyi 1936 yılı sonunda eleştirmeli olarak özetledimse de Atatürk’e sunmadım. Yazı şimdi Türk Dil Kurumu kitaplığındadır.

...Atatürk, 1935 yılının Şubat-Ağustos aylarında bu yazı ile yakından ilgilenmiş ve onu incelemiştir. Hatta Jesuit papazı Sümerolog Hilaire de Barenton’la birlikte Dr. Kvergić’i de 1936 Türk Dil Kurultayı’na çağırarak, onlara birer tez okutmuş, ayrıca Dr. Kvergić’in bir süre Ankara’da kalmasını sağlamıştır. Dilcilik alanında Viyana Okulu, Friedrich Müller’den beri (1876), geniş davranan, klasik disiplinin dışına çıkan ve dilciliğe antropoloji ve sosyoloji öğeleri de katan bir okul olarak tanınmıştır. Bu gelenek o zamandan beri değişmemiş, Dr. Kvergić de Prof. W. Czermak’ın öğrencisi olarak bu geleneğe göre yetişmiş, dil bilime Sigmund Freud’un psikanalizini de katmış ve dil çözümlemesi için yeni bir yöntem bulduğunu sanmıştır.

Dr. Kvergić’in 41 daktilo sayfası tutan yazısı 55 bölüme ayrılmıştır. Eserin hiçbir yerinde güneşten söz edilmemişse de Güneş-Dil

Teorisi'nin bazı temel kavramlarına burada rastlanabilir. Zaten bu teorisinin esaslarını anlatan *Etimoloji, Morfoloji ve Fonetik Bakımından Türk Dili* (Ankara, 1935) adlı eserde (s.7), Dr. Kvergiç'in yazısı hakkında şöyle denmektedir:

"Bu sırada Dr. Phil. Orient. H. F. Kvergiç'in *Psychologie de quelques éléments des langues turques* adlı basılmamış kıymetli eserini okuduk. Türk dilindeki süfixlerin gösterici manalarını bulmak için Dr. Kvergiç'in bu nazariyesini Türk Dil Kurumu'nun ekler hakkındaki geniş ve çok misalli çalışmaları sayesinde anlayabildik ve istifade ettik."

Dr. Kvergiç'in bu eseri basılmadı. Kendisi bunun bir suretini bana vermiş olduğu için, bunu birkaç satırla özetlemek ve Atatürk'ün "istifade ettik" dediği bazı noktaları burada kısaca anlatmak istiyorum.

Güneş-Dil Teorisi (s. 8-11), ilk insanın iç benliğini (ego) ve dış dünyayı birbirinden kesin olarak ayrı gösteriyor. Buna göre, ilk insan "harici dünyadan gelen levhalar" ve "harici dünyayı temsil eden gösterici işaretlerle" karşı karşıya bulunmuştur. Yine teoriye göre, "insan benliğini, kendini saran harici âlemdeki objeleri tespit fikrine eriştiği zaman anlaşılmıştır." Dr. Kvergiç'in eserinde de aynı konu hakkında şu düşünceler geçiyor (s. 2 -4): "Beşeri bir dili konuşmak, bize, dışımızda bulunduğunu sandığımız ruhi hayatla asıl iç benliğimizde geçen olaylar arasında bir alışveriş gibi gelir. Dış dünyayı görür ve ona fizik gücümüz veya düşünce ve psişik dilimizle hâkim oluruz... Manevi hayatımızın, harici dünyadan gelen levhalar veya iç benliğimizde geçen ruhi cereyanlar şeklinde beliren en ince teferruatını ancak dil vasıtasıyla tespit edebiliriz."

Güneş- Dil Teorisi, Dr. Kvergiç'in bu son düşüncesini şu kelimelerle anlatmıştır:

"Fikri hayatın en ince teferruatı, harici dünyadan gelen levhalar veya içimizde doğan ruhi cereyanlar şeklinde tezahür eder. İnsan bunları dil vasıtasıyla tespit etmeye muvaffak olur." Dil felsefesi alanında, Güneş-Dil Teorisi ile Dr. Kvergiç'in görüşleri daha başka noktalarda da birleşiyor. Bunlardan biri, teorinin şu paragrafındadır (s. 8): "Dilin fonksiyonu, açlığı bildirmek, kuvveti göstermek, zevk hislerini ifade

etmek ve bütün fena hislerden ve hayat tehlikesinden nefsi vikaye etmektir.”

Dr. Kvergić aynı fikri şöyle anlatmıştır (s. 4): “Dilin ödevi açlığı bildirmek, güç gösterme, zevk hislerine sahip olma, hoşagitmeyen hislerden ve hayat tehlikesinden kaçınma isteklerini belirtmektir.” Yine, başka bir ilke olarak teori şöyle diyor (s. 11): “İlk insanlar, aralarında türlü jestler yaparak anlaşmak devrinden, gayet basit ve mahdut birkaç manalı söze jestlerini katarak anlaşma devrine geçmiş oluyorlar. Dillerin bugünkü tekâmülünde bile insanlar, tam fikir ve maksatlarını anlatabilmek için sözlerine jestler katmaktadırlar.”

Dr. Kvergić’e göre de insanın ilk dili, gösterme esasına dayanan işaret dili olmuş, “lafzi dil”ler de bu “gösterme esası”nı devam ettirmişler; yalnız, “el işareti” yerine “sözlü işaret” kullanmışlardır. Buna göre, ilk insan gibi, gelişmiş insan da konuşurken kendisini merkez (ego) olarak kabul etmiş, dış dünyayı kendisinden belli şekillerde ve belli ölçülerde uzaklaşan ışınlar, alanlar şeklinde kavramıştır.

Bu esası Türkçeye uygulayan Dr. Kvergić, eklerimizi, konuşanın dış dünyasını meydana getiren ve bunun ince bölüntülerini gösteren alanlar, mesafeler şeklinde göstermeye çalışmıştır. Böyle olunca, tabii olarak her ses (harf) bir yön, mesafe, hareket alanı, dolayısıyla da kavram ve anlam değeri kazanıyor, gösterme, çevre, iyelik hareket, soru, olumsuzluk vb. gibi. Bu ses öğeleri birbirleriyle birleştiği zaman özel anlamlar çıkabilir, bunlar bazen birbirine karşıt durumda da olabilir. Mesela, Dr. Kvergić’e göre m, özü, benliği gösteren bir sestir, men (ben), el-i-im, ben-i-im sözlerinde olduğu gibi; n sesi ise, özün yakını, “muhatap”ı gösterir, se-n, göz-ü-n gibi. z’nin alanı daha geniştir, bi-z, si-z; s bunun bir değişimidir, geliyor-s-u-n-u-z örneğinde olduğu gibi. Güneş-Dil Teorisini açıklayan kitabın başında renkli iki levha vardır. Bunlardan birincisinde, 6 özetleş daire gösterilmiş ve ortadaki daire için “İlk insanın bulunduğu mıntıka; buradan kendisini saran harici âlemdeki objeleri temaşa ve tetkik ediyor”, öbür daireler için de “harici âlemi teşkil eden objeler” denmiştir. İkinci levha ise, “İnsan harici âlemdeki objelerin farklarını ve her birinin bulunduğu sahayı, bu

sahaların birbirleriyle ve kendi ile olan münasebetlerini gösterebilecek gayreti neticesinde türlü vokalleri ve konsonları icat ediyor” şeklinde açıklanmıştır. Yine teoriyi açıklayan kitap, “Eklerin Rollerı” bölümünde, “objeler veya düşünceler, süjeye nazaran, yakın, uzak başka başka sahalarda bulunabilirler” dedikten sonra, bu sahaları birbirinden şöyle ayırıyor (s.33-35): m, en yakın sahayı, mülkiyeti ve belirme sahasını gösterir, p-b, v-f, ğ-y de bu sahadadır; n, kendine bitişik olan mahdut sahayı gösterir, z, oldukça geniş bir sahadır, s ile ş de bu sahanın içindedir; ç, c, j, esas olarak z sahasında ş, s gibidir, fakat süje ve objeyi gösteren konsonlar yerine de geçebilir; L, en uzak mıntıkalara kadar, her sahadaki objeleri ve hareketleri uzağı, büyüğü, belli olmayanı, enginliği, genişliği gösterir; t/d, çok kuvvetli yapıcı ve yaptırıcı, hâkim bir unsurdur; k, her türlü obje ve düşüncüyü tamamlar, manayı tayin eder; r, yakın, belirli bir sahayı ve o sahadaki hareketi gösterir, istenilen şeyin olduğunu ifade eder. Vokallerden a, e, ı, i yakın hatlara, o, ö, u, ü ise uzak hatlara işaret eder.

Bunlar teorisinin kullandığı kelimelerle anlatılan sözlerdir. Dr. Kvergić, ben, sen, şu, ol zamirlerine ve işaret edatlarına dayanarak, “b, yakını, s/ş uzağı, L (s. 21) daha uzağı gösterir” dedikten sonra, r, s, d/t’nin “saha ve uzaklık derecesi”ni belirtmeye yaradığını, L’nin geneli, uzağı, geniş, katmerliyi ve sınırsız” gösterdiğini, t’nin “yapıcı ve yaptırıcı (s. 44) olduğunu, r’nin (s. 50) “bitmiş, erişilmiş, tamamlanmış, istenilen şeyin yapılmış olduğunu” anlattığını, k’nin “bağ kurma ve belirtme” ögesi olduğunu, vokallerden (s. 28, 29), a, e, i’nin “yakın olana”, o, u, ö, ü’nün de “uzakta bulunana” işaret ettiğini birer birer açıklamıştır.

Güneş-Dil Teorisi’nin meydana gelişinde Dr. Kvergić’in oynadığı rol bundan ibarettir.

Atatürk, Türk dili hakkındaki olumlu görüşlerine daha çok antropoloji yoluyla varmıştır. Bu konu hakkında, Jacques de Morgan’ın *Tarih-Öncesinde İnsanlık (L’Humanité préhistorique, 1921)* adlı eserini okumuş, İsviçreli Antropolog Eugène Pittard’la Türkiye’de birkaç kez görüşmüş, onun *Irklar ve Tarih (Les races et l’histoire, 1924)* adlı ese-

rini ve genel olarak bu profesörün görüşlerini beğenmişti. Atatürk'ün, Türklerin tarih başlangıcı hakkındaki görüşü şöyle özetlenebilir:

Tarih öncesi çağında yeryüzünde birçok ırklar yaşamakta idiler. Bunlar arasında Türklerle doğrudan doğruya bir ilgisi olmayanlar da vardı. Bunlar kendilerine göre birer uygarlığa sahiptirler. Türlü yerlerde yapılan kazılar, bize bu ırk ve uygarlık tabakalarını tanıtmıştır. Çok kere uygarlıkla ırk arasında sıkı bir bağ bulunuyor, ırkı da bıraktığı iskeletlerden ve özellikle kafataslarından tanıyabiliyoruz. Mesela Akdeniz çevresinde yapılan bir kazı, alt tabakada uzunkafalı bir ırkın bulunduğunu, bunun da ancak “çamur ve balçık uygarlığı” içinde yaşamış olduğunu gösteriyor. Üst tabakaya çıkıldığında, maden uygarlığının izlerine raslanıyor; aynı tabakadaki kafatasları incelendiği zaman da bunların yuvarlak kafalı olduğu ortaya çıkıyor. Demek oluyor ki, üstün uygarlığı, yuvarlak kafalı bir ırk getirmiştir. Yuvarlak kafalı, yani dağlı Alpin ırkın anayurdu da Orta Asya olduğu için, üstün nitelikte olan maden uygarlığının, Türklerin anayurdu olan Orta Asya'dan Akdenize ve başka yerlere dağılmış olduğu kendiliğinden ortaya çıkıyor. Bu tarih görüşüne ekli olan dil görüşüne göre de Orta Asyalı ırkın türlü kolları Cıralıtaş çağında anayurttan dağıldıklarında, üstün uygarlıkta kullanılan eşya ve kavram adlarını da birlikte götürmüşler, bunlar o yerlerde konuşulan dillere alıntı olarak girmiştir. Bu konularda Atatürk'ün görüşü kısaca bu olmuştur. O, “Bütün ırklar Türk ırkından, bütün diller de Türkçeden çıkmıştır” diye bir yargıda bulunmamıştır.

Atatürk, eski Türk kültür kelimelerinden birinin “yal” kökü olduğuna inanıyordu. Bu kanısını 1936 Türk Dil Kurultayı'na gelen yabancı dilcilere kurultaydan önce Dolmabahçe Sarayı'nda verdiği bir çay toplantısı sırasında açıkladı ve savundu. Yal-yıl- (mesela, Uygur Türkçesinde yaltırık=ışık, Karahanlı Türkçesinde yalduruk=parlak, ayrıca yaldız, yıldız, yıldırım vb.) Türkçede ışığı, parlaklığı anlatan bir köktü; Macarcada vil- “ışık” demekti; Hint-Avrupa dillerinde de, électriquen'in kökü olan ulek (Sanskritçe ulka=parlak cisim, Yunanca êléktôr parlak cisim, güneş, êlektron=altın ve gümüş karışımı, altın parlaklığı, kehlıbar) “parlaklık” anlamını veriyordu; Hint-Avrupa ai-

lesinde bu kökten ancak dört beş kelime türemiştir, oysa ki Türkçede yal-/yl/- kökünden olma yüze yakın kelime vardı. Atatürk aynı yaltırık kelimesini kurultayda okuttuğu tezde de (Üçüncü Türk Dil Kurultayı 1936. Tezler, Müzakere Zabıtları, İstanbul 1937, s.219-220) ele almış ve teoriye göre açıklamasını yapmıştır. “Güneş-Dil Teorisi’nin Analiz Metodu Tatbikatı” başlığını taşıyan bu tez tamamıyla Atatürk tarafından yazılmış, 27 Ağustos 1936 perşembe günü kurultayda, ad verilmeden, İsmail Müştak Mayakon tarafından okunmuştur.

1937 Eylül’ünde İkinci Tarih Kurultayı bu hava içinde toplandı. Birçok yabancı bilgilerin de katıldığı bu kurultayda okunan tezlerden pek çoğu tarih tezimizi ele almış veya onun çevresinde dolaşmıştır. Kurultaya katılan İsveçli Arkeolog T. J. Arne, yurduna döndükten sonra, 25 Ekim 1937 de, “Sveske Dagbladet” gazetesinde, “Atatürk’ün Dil ve Tarih Teorisi” başlıklı bir yazı yayımlayarak, Atatürk’ün görüşlerini çürütmeye çalıştı. Bu yazı Türkçeye çevrilerek Atatürk’e sunuldu, ertesi akşam Çankaya’ya çağrıldık. Atatürk yazıyı okumuştur; biz de öyle. Biraz görüşüldükten sonra, “Yani demek istiyor ki,” dedi Atatürk, “Orta Asya’nın altı bomboştur.” Yumruğunu masaya indirdikten sonra şöyle devam etti: “Fakat emin olunuz ki, arkadaşlar, günün birinde, bunun tam aksini ortaya çıkaran delili bize yine onlar (yani Avrupalılar) verecektir.”

İsveçli profesörün yazısında Atatürk’ün hoşuna giden şu cümle de vardı: “Türkmen bozkırlarında Milattan Önce 1500 yıllarına doğru, uygarlığın aşırı derecede gerilediği tespit edilebilmiştir; sebebi bilinmeyen bu gerileme, yukarıda anılan Türk göçünden sonra meydana gelmiştir.” Bu cümleyi okuduktan sonra Atatürk şöyle dedi: “İşte ilk itiraf burada. Bu bozkırlarda uygar Türkler oturuyordu. Onlar göçe çıkınca, uygarlık tabii geriler.”

Ertesi yıl Atatürk’ü kaybettik, az sonra savaş başladı, yabancı dergilerin çoğu piyasadan çekildi. Fakat 23 Aralık 1940’ta elime geçen bir antropoloji dergisinde şu haberi okudum: 1939 yılının Temmuz ayında, genç Rus arkeologlarından Dr. Aleksey P. Okladnikov ve eşi, Orta Asya’nın tam göbeğinde, Taşkent yakınında bulunan Teşik-Taş

adlı mağaradan, Homo neanderthalensis denilen tarih öncesi bir insan ırkından olan sekiz yaşındaki bir erkek çocuğunun kafatasını ortaya çıkarmışlar. O sırada Rusya'da çalışmakta olan tanınmış Amerikalı antropolog Hrdlicka, bu kafatasını ve mağarayı inceledikten sonra, bu buluşun antropoloji ve Orta Asya'nın tarih öncesi bakımından "son derece önemli" olduğunu söylemiştir. Kafatası, Yontmataş çağının Muster tabakasına ait olduğu için, 150.000 yıllık bir eskiliği vardı. Çocuk kafatasının yanı başında, Muster uygarlığı tipinde, çakmaktaşı-ndan âletler, o çağa ait hayvan kemikleri ve kül kalıntıları görünüyordu.

Bu haberi okurken, Atatürk'ün masa başındaki sevimli yüzü, indirdiği yumruk ve "günün birinde bunun tam aksini ortaya çıkaran delili bize yine onlar verecektir" şeklindeki sezgisi bütün parlaklığı ile gözümde belirdi. Artık Orta Asya'nın alt tabakası "bomboş" sayılmayacaktı. Orada, Aşkabad dolayındaki eski Anau kültüründen (MÖ dokuzuncu bin yıl), hatta Cilalıtış çağından çok önce, Yontmataş çağının alt tabakalarında, Orta Asya halkının atalarına ait, gözle görülür, elle tutulur ve 150.000 yıllık bir eskiliği olan kafatasları, ateş kalıntıları ve uygarlık aletleri vardı. Atatürk, ölümünden sonra da bir yengi kazanmıştı.

Atatürk ve Türk Dili, TDK Yayınları, 1963, s. 41-52.*

Güneş-Dil Kuramı üstüne başka bir olumsuz görüş:

Güneş-Dil Teorisi Üstüne / Ragıp Gelencik

Güneş-Dil Teorisi'nin doğruluğuna inanmış tek kişi tanımiyorum. Tanıklar ve belgeler gösteriyor ki bu teori ülkemizin ideolojik ve politik gündemindeyken ona inanmış veya öyle görünmüş kişiler epeyce idi. Atatürk'ün sağlığında bu teoriyi canla başla savunmuşların kimileri, daha sonra onun uyduruk olduğunu, ama bu işte kendi payları bulunmadığını yazmışlardır.

Kimilerine göre Güneş-Dil Teorisi Dr. Phil. Orient H. F. Kvergiç'in malıdır. Kimilerine göre ise Atatürk, Kvergiç'in *La Psychologie de quelques éléments des langues turques (Türk Dillerindeki Birtakım Öğelerin*

* <http://www.dildernegi.org.tr/TR,457/ataturk-ve-turkce.html>

Psikolojisi) adlı basılmamış yapıtından özellikle esinlenip Güneş-Dil Teorisi'nin ana çizgilerini saptamıştır. Bu yapıt TDK kitaplığında ve arşivinde yoktur. Ahmet Cevat Emre ile Agop Dilaçar ellerinde bu yapıtın kopyası bulunduğunu yazmışlardır. O kopyaların nerede olduğunu bilene rastlamadım.

12 Eylül 1980'den hemen sonra TDK'ye karşı bir kampanya başlatılıp Güneş-Dil Teorisi yeniden gündeme getirildi. O günlerde teoriyi aracısız ve ayrıntılı öğrenme gereğini duyup epey belge taradım. Kvergiç'in anılan yapıtını bulabilseydim, o belgeleri hiç beklemeden değerlendirecektim. Ömer Asım Aksoy anılarını Cumhuriyet'te, TDK'de 42 Yıl adı altında yayımlamaya başlayıp Güneş-Dil Teorisi'nin adını şöyle bir anıvermekle yetinince, derlediğim belgeleri anımsadım. Onların kimilerini belirli sınırlar içinde değerlendirmek bana ilginç göründü.

Bayar da bu görüşü paylaşır: "Güneş-Dil Teorisi'ne gelince: Atatürk dilde uydurmacı ve tasfiyeci dediklerimize ilk zamanlar fırsat ve imkân verdi, fakat onların lisanımızı bir çıkmaza soktuklarını görünce lisanımızda yerleşmiş kelimelere dokunulmamasını ve kendi normal yürüyüşüne getirmek istedi. Kendisi büyük bir kumandandı. Ric'at hissini verecek herhangi bir hareketten sakınıyordu. İşte Avusturyalı profesörün nazariyesini bu bakımdan uygun buldu."

Güneş-Dil Teorisi'yle ilgili ikinci görüş, birincinin karşıtıdır:

"Güneş-Dil Teorisi ile özleştirmecilik arasında bir ilişki yoktur." ...

"Güneş-Dil Teorisi'ni özleştirme ile ilgili göstermeye çalışanlar, Atatürk'ün bir düşüncesini yanlış yorumlayanlardır. O düşünce şudur: Türkler, çok eski çağlarda Orta Asya'dan dünyanın her yönüne göç etmişler, birçok ulusları egemenlikleri altına almışlar ve onların dillerine elbette birtakım öğelerimizi katmışlardır. Etimoloji sözlüklerinde 'kaynağı bilinmiyor' diye gösterilen sözcükler vardır. Bunlar belki de eski çağlarda başka ulusların diline geçmiş Türkçe sözcüklerdir. Güneş-Dil Teorisi, durumu aydınlatmaya yarayabilir."

Bu karşıt görüşleri paylaşanların şöyle bir üçüncü görüşte birleştikleri de olur: "... Güneş-Dil Teorisi, Türkçenin eskiliğini ve öteki dillere

kaynaklık ettiğini ses ve yapı bilgisi bakımından açıklayarak savunan bir etimoloji incelemesidir. Ancak devrin dilcileri tarafından geliştirilerek dildeki sözcüklere de uygulanmış, birtakım birimlerin kök incelemesinde çözüm yolu olarak kullanılmıştır. Bu arada Arapça, Farsça, Fransızca gibi yeni, Sümerce gibi eski dillerdeki birtakım sözcükleri Türkçe köklere bağlayan etimolojiler türlü tepkiler yaratmıştı.” Ve “Güneş-Dil Teorisi’nin özü, Türkçenin eskiliği ve başka dillere kaynaklık ettiğinin bazı ses inkişafı ile izahıdır. ...Fakat... Sümerce, Hititçe, Arapça, Farsça, Fransızca vs. gibi eski ve yeni dillere ait kelimelerin Türkçe asıllı olduğunun iddia edilmesi, yurt içinde ve dışında tepkiler uyandırdı. Bu yüzden teorinin manevi değeri ve itibarı sarsıldı.”

Güneş-Dil Teorisi’yle ilgili yabancı görüşlere de yer vermek gerekir. III. Türk Dil Kurultayı’nda Kvergić şöyle konuşur: “Güneş-Dil Teorisi, zamanın iptidaî teşekkülüne nüfuz etmiştir! ... Şimdi, Güneş-Dil Teorisi’nin, Jung’un etüdlerini, bu etüdlerin de Güneş-Dil Teorisi’ni teyit etmekte olduğu anlaşılıyor. ...Güneş-Dil Teorisi uzak insanlığın iptidaî ve samimi düşüncelerini tetkik etmek yolunu bulmuştur. Onun önüne geçen başka hiçbir teori yoktur. Dil bilginlerinin tamamiyle meçhulü olan bir saha üzerinde ilerlemiştir.”

Atatürk, Kvergić’in Güneş-Dil Teorisi’ne katkısını şöyle bildirir:

“Türk diline ait lûgat kitaplarını önümüze aldık. Bu kitaplardaki tam ve belli anlamlar ifade eden sözleri ve bu sözlerde ek olarak köke yapışmış konsonları birer birer göz önünde tutarak, bunların kökte yaptıkları mana nüanslarını etüt ettik.”

“İşte bu etüdümüz bizi aydınlığa götürmeğe başladı. Artık Türk dili câmit olmaktan kurtuluyordu. Bu sırada Dr. Phil. Orient H. F. Kvergić’in *Psychologie de quelques éléments des langues turques* adlı basılmış kıymetli bir eserini okuduk. Türk dilindeki süfikslerin gösterici manalarını bulmak için Dr. Kvergić’in bu nazariyesini Türk Dil Kurumu’nun ekler hakkındaki geniş ve çok misalli çalışmaları sayesinde anlayabildik ve istifade ettik.” A. Dilaçar, bu istifadenin ne ve nice olduğunu yazmıştır. Eldeki belgelere göre, Güneş-Dil Teorisi, büyük kesimiyle “yerli malı”dır.

Belgelerin ışığında kısaca denebilir ki:

1) Güneş-Dil Teorisi resmi tarih tezinin hem gereği ve sonucu hem de dayanağıdır.

2) Güneş-Dil Teorisi'yle belirli bir dil politikası bırakılıp yerine yeni biri benimsenmiştir.

3) Güneş-Dil Teorisi'yle özleştirme çalışmalarından tümüyle vazgeçilmiş değildir.

4) Güneş-Dil Teorisi'ni yalnızca bir "etimoloji incelemesi" saymak, onun ideolojik ve politik yanını görmemek veya görmezden gelmektir.

Ragıp Gelencik, "Güneş-Dil Teorisi Üstüne", *Dil ve Politika* (Fe Yayınları, Ankara, Kasım 1993), s. 47-57. Bu yazı ilk kez Tan dergisinde (Ragıp Gelencik, "Güneş-Dil Teorisi Üstüne", Tan (dergi), sayı 11, Haziran 1983, s. 6-14.) yayımlanmıştır.*

Melih Cevdet Anday (yine Gelencik'in yazısından):

Melih Cevdet Anday, Cumhuriyet gazetesinin 15 Temmuz 1983 tarihli sayısında yayınlanan "Unutulmuş Bir Kuram" başlıklı yazısında, Öner Ünalın'ın incelemesine değinir ve kimi görüşlerini eleştirir. Sayın Anday şunları söylüyor:

"...dil devrimi, daha Atatürk'ün sağlığında, yabancı sözcüklerin tanımı açısından yeni bir görüşle evrime aşamasını yaşamıştır. Bu da yabancı dillerdeki kimi sözcüklerin (özellikle etimoloji sözlüklerinde 'kaynağı bilinmiyor' diye gösterilenlerin) Türkçe olduğu görüşüdür. Bugün artık adı anılmayan Güneş-Dil Teorisi'ne değinmek istediğim anlaşılmıştır sanırım.

Tan dergisinin gene Haziran ayında yayımlanan 11. sayısında bu konuyu ele alan bir yazının bulunması bana iyi bir rastlantı olarak göründü. Sayın Ragıp Gelencik'in 'Güneş-Dil Teorisi Üstüne' başlıklı yazısı, dil devriminin bir dönem yaşamış olduğu önemli bir yaklaşım değişikliğine değinmekle kalmıyor, olayı belgesizlik yüzünden gereğince inceleyemeyeceğimiz gerçeğini de ortaya koyuyor. Demek, gününde

* http://ragipgelencik.net/home_files/kitaplari/dil_ve_politika/gunes-dil_teorisi_ustune.html

bu teoriyi candan benimsemiş olan bilginlerimizden birçoğunun ölmüş bulunmaları, geride kalanların ise konuyu susmakla geçiştirmeleri yüzünden kültür yaşamımızın bir zamanlar çok yaygın bir ilgi alanı yaratmış olan bir olayı artık karanlığa gömülmüş durumdadır. Ben burada, Güneş-Dil Teorisi'nin yanlış ya da doğru olduğu sorunu üzerinde durmak istemiyorum; çünkü bu konulardaki teorilerin zamanla eskiyeceği, değerden düşeceği olağan karşılanmalı kanısındayım.

...Önemli olan, Güneş-Dil Teorisi'nin dayandığı söylenen, Dr. Phil H. F. Kvergiç'in *Psychologie de quelques éléments des langues turques* (Türk Dillerindeki Birtakım Ögelerin Psikolojisi) adlı yapıtının ortada bulunmayışdır, çünkü bu kitap basılmamıştır. Ragıp Gelencik'in yazısından öğrendiğimize göre, söz konusu yapıtın müsveddesi, Türk Dil Kurumu kitaplığında ve arşivinde bulunmadığı gibi Atatürk'ün özel kitaplığında da yoktur. Bulunsaydı ne olacaktı? III. Türk Dil Kurultayı'nın baş konusu olan Güneş-Dil Teorisi, Kvergiç'in görüşlerinin savunulması için bulunmuş değildir; Kvergiç, olsa olsa yardımcı olmuştur bu teoriye. Demek konu, bizim konumuzdur; enine boyuna tartışırız onu, tümünden doğru, ya da tümünden yanlış olduğunu saptamak için değil, birtakım ilginç araştırmalara, yaklaşımlara varmak için. Oysa bugün bildiğimiz, bir zamanlar ya o görüşün yanında, ya da ona karşı bir tutum alındığı ve sonra da tümünden susulduğudur.

...bugün Güneş-Dil Teorisi'nin, bütün dillerin Türkçe olduğunu savunmak için ortaya atıldığını da kesinkes bilmiyoruz. Türk dillerinin, bu aileden olmayan diller üzerindeki etkileri çeşitli amaçlarla söz konusu edilebilir. Ayrıca dünyadaki bütün dillerin tek kaynaklı mı, yoksa çok kaynaklı mı olduğu sorunu, dil bilginlerince önemini hep korumuştur.

Atatürk'ün Güneş-Dil Teorisi'ne yakın ilgisini biliyoruz; bence bu ilgi, bütün dillerin kardeş sayılması ve böylece insanlığın aşağı ve üstün katmanlara bölünmemesi savından kaynaklanmıştı. Tarih ve Dil teorilerinin koşutluğu da bu kaygıyı gösterir. Üzücü olan, konunun işlenmemiş bırakılmasıdır. Kültür yaşanan bir olgudur oysa, Güneş-Dil Teorisi'nin ideolojik ve politik bir yanı olduğu elbette açıktır. Ama Hind-Avrupa dil ailesinin bütün dillere üstün olduğu anlayışında Batı

hiç mi ideolojik ve politik amaçlı değildi! ...” (Melih Cevdet Anday, “Unutulmuş Bir Kuram”, Cumhuriyet (gazete), 15 Temmuz 1983, Cuma, s. 2.)

Vecihi Timuroğlu’nun Cumhuriyet Kitap’ın 212. sayısında yayınlanan “‘Dil ve Politika’ Adlı Kitabı Dolayısıyla Ragıp Gelencik’le Konuşma” adlı söyleşisinde Öner Ünalın, Güneş-Dil Teorisi konusunda şöyle söylüyor:

“...Kvergiç’in yapıtı, ne yazık ki ortada yok. Bu belgeyi özellikle aradık. Bulsaydık ne olacaktı? Güneş-Dil Teorisi Kvergiç’in malıdır, diyenlerin doğru söyleyip söylemedikleri kesinlikle ortaya çıkacaktı. Ama teorinin değerini değiştirmeyecekti bu. Biliyorsun, Güneş-Dil Teorisi’nin bilimsel değeri üzerinde değil, belirli bir politikayla ilişkileri üzerinde durdum ben. Yeri gelmişken söyleyeyim: Güneş-Dil Teorisi’nin hiçbir bilimsel değeri yoktur. Her bilimsel teori birtakım olgulara dayanır. Oysa Güneş-Dil Teorisi hiçbir olguya dayanmaz. Bu sözde teorinin önemli yanı, dile karışan politikanın neler yapabileceğini gösteren çok güzel, belki de eşsiz bir örnek olmasıdır.”

(Bkz. Vecihi Timuroğlu, “‘Dil ve Politika’ Adlı Kitabı Dolayısıyla Ragıp Gelencik’le Konuşma”, Cumhuriyet Kitap (dergi), sayı 212, 17 Mart 1994, s. 7.)

Not: Ragıp Gelencik, Öner Ünalın’ın takma adıdır. “Sol”, “sosyalist” çevredendir. “Sol-sosyalist” çevrenin görüşünü ve düzeyini yansıtmaması bakımından onun görüşlerini de aktardım.

Şimdi yine “sol” kanattan iki ayrı yazarın görüşleri:

Önce ömrünü kendisi Kürt olmadığı halde Kürt varlığına adanmış bilim adamı İsmail Beşikçi’nin konuyla ilgili görüşlerine başvuralım.*

Yazar, Türk tarih tezine ve Güneş-Dil Teorisi’ne ırkçı ve milliyetçi oldukları için karşıdır ve kuramın, işlenişinin ve sunuluşunun, bilim, bilimsel yöntem karşıtlığını anlatmaya koyulur.

* İsmail Beşikçi, Türk Tarih Tezi “Güneş-Dil Teorisi” ve Kürd Sorunu, İsmail Beşikçi Vakfı, 2013.

Sunduğu çok sayıda belge içinde örneğin biri şöyledir (*Türk Tarihinin Ana Hatları*, Türk Ocağı Türk Tarihi Tetkik Heyeti Neşriyatı, Devlet Matbaası, İstanbul, 1930):

“Tarihin en eski devirlerinden başlayarak Orta Asya’dan Doğu’ya, Batı’ya, Güney’e kuraklık ve ekonomik nedenlerle büyük göçler olmuştur. Bu göçmenler brakisefal, Alpin tipinde, Türkçe konuşan insanlardır. Bunlar gittikleri yerlere ileri bir uygarlığı da götürmüşlerdir. Mezopotamya’da, Mısır’da, Anadolu’da, Çin’de, Girit’te, Hint’te, Ege’de, Roma’da medeniyet kuranlar bu insanlardır.” (s. 27)

“Türklerin hususiyeti ve kudreti, derin ırki kökleri esaslı olarak, beşer tarihinin ırkımızla yakından alâkalı bazı kısımları da muhtasar olarak gösterildi.” (s. 29)

“Tarihin en büyük cereyanlarını yaratmış olan Türk ırkı en çok benliğini muhafaza etmiş bir ırktır. Umumi tarihin ve medeniyet tarihinin bugünkü mütefekkir beşeriyeti o kadar merak ile işgal eden karanlık sayfalarını izah için Türk ırkını esas tutmaktan başka çare yoktur. Bu esas kabul edilince bütün izahı müşkül görünen meseleler aydınlanacak, tarihte boş bırakılan ve istihfâm işareti ile doldurulan fasıllar tamamlanacaktır.” (s. 29-30)

Aynı cemiyetin 1931 tarihli bir kitabından:

“Son yıllara gelinceye kadar Türk Tarihi memleketimizde en az tetkik edilmiş mevzulardan biri halinde idi.

1000 yıldan fazla süren İslamlık, Hıristiyanlık davalarının doğurduğu husumet duygusu ile mutaassıp müverrihler bu davalarda asırlarca İslamlığın pişdarlığını (öncülüğünü) yapan Türklerin tarihini kan ve ateş maceralarından ibaret göstermeye savaştılar. Türk ve İslam müverrihler de Türklüğü ve Türk medeniyetini İslamlık ve İslam medeniyeti ile kaynaştırdılar. İslamlığa tekaddüm eden (İslamlıktan önceki) binlerce yıla ait devreleri unutturmayı ümmetçilik siyasetinin icabı ve din gayreti vecibesi bildiler. Daha yakın zamanlarda Osmanlı İmparatorluğu’na dahil bütün unsurlardan tek bir milliyet yaratmak hayalini güden Osmanlılık cereyanı da, Türk adının anılmaması, milli

tarihin yalnız ihmal değil, hatta yazılmış olduğu sayfalardan kazınip silinmesi yolunda üçüncü bir amil olarak diğerlerine eklendi.” (s. 35-36)

Beşikçi tam da burada Türklerin kendi isimlerinin tarihten silinmesinden yakınırken aynı tarihlerde Kürt isimlerini silmekle meşgul olduğunu belirtiyor.

“Avrupa’nın çok alimleri, tarihten evvelki devirlerde başlayıp tarihin doğuşunda ve tarih zamanlarında, beşeriyetin her parçasına ve Avrupalı’lara yüksek kültür götüren Orta Asya’lı birtakım kabileleri kendi cetleri yapıyorlar. Ari, Indo-Öropan, Indo-Germen adını verdikleri bu insanları Altay-Pamir yaylasından hareket ettiriyorlar.

Bu telakkilerin hepsi şu veya bu manada doğru bir tefsir bulabilirler. Ancak doğru olmayan bir ciheti vardır ki, o da, dünyaya yayılan, o medeni insan kütlelerinin öz anası olan asıl ırkı, büyük Türk ailesini unutturmak veya unutturmaya çalışmaktadır.” (s. 78)

“Artık bizi tetkike sevkeden sorgunun cevabını verelim. Orta Asya’nın otokton (yerli) halkı Türktür. (Alkışlar.) Binaenaleyh, orada, büyük Türk ailesinden başka ve ondan ayrı ‘İndo-Öropan’ namı altında bir ırk yaratmaya kalkışmak tabiata isyan etmek olur.” (s. 79, Afet İnan 1. Türk Tarih Kongresi, 1932.)

“İndo Öropan olarak bilinen bütün dillerin kökeninde Türk dili vardır. Bunun kabul edilmemesi Türk dilini yeterince bilmemekten kaynaklanır.” (s. 83-84)

Beşikçi, Kemalist bilimcilerin yaptığı antropometri araştırmalarını da ırkçı bulur. Keza onların “güzellik” kavramıyla ilgili, Türklerin güzelliğiyle ilgili kimi betimlemelerini ırkçılıklarının kanıtı sayar. Fakat Batılının son yüz yılda kendi güzellik anlayışını dünyaya nasıl dayattığından, kara derilileri, sarı ırkı, hatta rengi esmer beyazları nasıl aşağıladığından hiç söz etmez. Türklerin yüzyıllarca (bu arada elbette Kürtlerin, Acemin, Arapların da) çirkin diye aşağılandığını anımsamaz. Buna karşı bir iki söz ettiğinizde ırkçı olursunuz. Güzellik ve sarışıklık konusunda iddialı sözler edenlerin hepsine elbette ırkçı değildirler diye kefil olamayız. Ancak bilim insanı, aydın, “nesnellik” diye vazgeçilmez bir

yükümlülük üstlenmiş kişidir. Aşağı görülen ulusların kolayca ırkçı görülmesi, herhalde Beşikçi'nin konu Kürtlere gelince pek hassas kesilip bariyeri kapattığı, ama söz konusu olan Türklerse saniyesinde yeşil ışık yaktığı tercihli yoldur.

Türk tarih tezine itirazlar:

Beşikçi, kitabının 99. sayfasında baştan aşağı yanlış bulduğu “Türk tezleri”ni şöyle sıralar:

Orta Asya’da iç denizin kuruması diye bir olay yok. Bu milattan sonraki yıllarda gerçekleşmiş.

Orta Asya’nın tarihten önceki devirlerde meskûn olduğu sabit değil.

“Türkler, Moğollar ve Tunguzlarla ırkdaştır. Türk ırkının Indo-Öropen, Aryen kavimlerle hiçbir ilişkisi yoktur. Türk dili de Indo-Öropen olmayan Ural-Altay dillerindendir.”

Türklerin Çin’e Hind’e medeniyet götürmesi söz konusu değildir. “Türklerin tarihteki kıdemi MÖ 2 yy’da başlamaktadır.”

Sümerlerin, Etilerin ve Ön Asya kavimlerinin Türklükle hiçbir ilgisi yoktur.

Türklerin Ön Asya ve Anadolu’ya gelişleri MS on-on birinci yy’larda olmuştur. Daha önce Türk izi yoktur.

Avrupalıların Türklerle hiçbir ilgisi yoktur. Türk istilasını beşinci ve altıncı yy’da gerçekleştirmişler.

Brakisefallik keyfi bir ölçüttür. Avrupa’nın bazı yerli halkları da brakisefaldir.

Beşikçi'nin, “Türk tarih tezi yanlıştır” diye ileri sürdüğü argümanların büyük çoğunluğu, Avrupa merkezci ırkçı-milliyetçi Batı sosyal bilimi tutucu çevrelerinin görüşü. Daha ciddi ve saygın bilimcilerin büyük çoğunluğu ise şimdi Beşikçi'nin yanlıştır, “ırkçılıktır” dediği savları doğru kabul ediyor. Tabii Türklerle ilgili olumlu sayılabilecek tarihsel savları ileri sürerken niyetlerine göre uydurmuyor bu bilim insanları. Birçoğu bizzat bu bölgelere gidiyor, kazılara katılıyor, bulguları en geçerli bilimsel yöntem-

lerle inceliyorlar. Beşikçi'nin yanıhtır dediğı tüm maddelerin aslında doğru oldukları veya doğruluk payı taşıdıkları ilerleyen bölümlerde gösterilecek.

Birinci Dil Kurultayı (1932)... Kongreye egemen olan temel çelişme küçüklük duygusu ve bu duyguya karşı duyulan tepkidir, diye yazıyor Beşikçi (s. 133-134).

Üçüncü Türk Dil Kurultayı Ağustos 1936: Bu kurultayın mihver, Türk dehasının lengüistik önüne koyduğı yepyeni bir diltcilik ekolü, 'Güneş-Dil Teorisi' olmuştur... (Kurultay tutanaklarından) (Beşikçi s. 138)

Bazı tutanakları ve konuşmaları aktarıyor Beşikçi:

"Ulu önder KÂMAL ATATÜRK'ün kutsal bakışı, Türk Dili üzerinde durduğı günden beri, Türk diltciliğinin attığı adımlar, hızlı olduğı kadar özlü de olmuştur.

Türk dilini bütün varlığı, bütün tarihi ve hatta bütün tarihten öncesiyle kavrayarak incelemek ve böylece dilimizi, bugünkü ve yarınki medeniyeti en güzel kemaliyle kavrayabilecek şiveli ve ahenkli bir ifade vasıtası haline getirmek prensibini düşünen ve çalışma esası olarak veren, yalnız KÂMAL ATATÜRK olmuştur." (s. 138)

Üçüncü Türk Dil Kurultayı, 1936, Tezler ve Müzakere Zabıtları, Devlet Basımevi

"Güneş-Dil Teorisi'ni ispat etmek için pek çok delil vardır... Fakat delillerin en katisi, dilin kaynağı diye güneşi gösteren işareti, yine güneş'ten, şimdiye kadar hiçbir küsufa uğramayan (erişilebilecek en son noktada bulunan) 'Bizim Güneşimiz'den almış bulunmamızdır..." (s. 151, Mehmet Ali Ağakay.)

"Atatürk, o semavi nurun yeryüzüne aksetmiş, en parlak lem'asıdır ki, O da Türk milleti için bulunmaz bir hazine-i hakikattir. (Şiddetli alkışlar.) Her ani temas, O'nda ne hakikatler keşfettirir, O'nun diماغında bir ateş vardır. Volkanlar gibi yanan, tutuşan, feveran eden bir ateş... Binaenaleyh bir ateşin ve ateşi tutuşturan azametli dehanın önünde eğilmek, yürekten doğan en derin şükran ve minnetlerimi-

zi bütün samimi ruhumuzla arzetmeyi vecibe biliriz.” (s.152, Yusuf Ziya Özer.)

“Bize her hususta güneş olan büyük Türk’ün zekâ ışıkları karşısında saygıyla eğilirim.” (s. 152, Afet İnan.)

Beşikçi “güneş” olarak kabul edilen ve gösterilen Kemal Atatürk’ün bir diktatör olduğunu ve bilim dışı savlarını kabul ettirmek için bu otoritesini kullandığını ona yapılan bu dalkavukluklarla kanıtlamaya çalışıyor.

Beşikçi pek çok etnik grubun birlikte yaşadığı bu coğrafyada, emperyalizmin kol gezdiği ve yüzyıllardır milyonlarca insanın kanına girdiği Ortadoğu ülkelerinde ırkçı ve milliyetçi olarak, diktatör olarak en başta Kemal Atatürk’ü ve diktatörlük olarak Türkiye Cumhuriyeti’ni görüyor.

Türklerde ve Türkiye Cumhuriyeti’nde aşırı-bağnaz milliyetçilik ve belki küçük bir oranda ırkçılık yok mudur? Vardır. Bunu da inkâr etmiyoruz. O konuyu da az ileride açalım.

Fikret Başkaya:

“Mustafa Kemal ve onun ‘inkılapları’yla ilgili olarak yaratılan (palavralar) efsane, yedi yüzyıllık Hilafet ve Saltanat devrinde yaratılmamıştır.”

“Resmi tarihçiler ve resmi ideoloji üreticileri bu ‘açmaz’ın farkında oldukları için olayların tahliline 1919 Mayıs’ından değil de 1914’ten başlasalar, hurafe üretme kapasitelerinin büyük ölçüde azalacağını biliyorlar...”

“Hiçbir konuda Milli Mücadele ve onun lideri hakkında olduğu kadar efsane yaratılmamıştır.”

“Gerçekten Mustafa Kemal ve onun ‘inkılapları’yla ilgili olarak yaratılan efsane, yedi yüzyıllık Hilafet ve Saltanat (Osmanlı) devrinde yaratılmamıştır. İlginç olan bir şey de, bu efsane üreticilerinin, sözde efsaneleri yıkmak, hurafeleri yok etmek amacıyla yola çıkmış olmalarıdır! Topluma rasyonel düşüncüyü egemen kılmak amacıyla yola çıkanlar, hiçbir dönemde görülmemiş düzeyde hurafe üretmişlerdir. Putları yıkmak için yola çıkanlar, hiçbir dönemde görülmemiş dü-

zeyde put ürettiler. Cumhuriyet aydını, put üreticiliği ve bekçiliğine koşulmuştu!..”

“Milli Mücadele sonrasında egemen sınıfların neden zorlama bir resmi ideoloji oluşturmak zorunda olduklarını önceki bölümde tartışmaya çalıştık. Böylesi bir zorlamanın nedeni, Cumhuriyet’i kuran kadroların tarihsel olarak geriliği, gelişmiş bir burjuva sınıfının ve onun ‘dünya görüşü’nü formüle edip yayacak aydınların bulunmayışydı. Resmi ideoloji tarafından yaratılan efsanelerin ve hurafelerin sergilenebilmesi için, ‘Milli Mücadele’nin resmi ideoloji dışında bir değerlendirilmesinin yapılması gerekiyor. Bilindiği gibi, resmi ideoloji (kimî sol versiyonu da dahil) Milli Mücadele’yi anti-emperyalist, dünyanın mazlum uluslarına kurtuluş yolunu açan ilk ulusal halk hareketi, Mustafa Kemal dönemi siyasal rejiminin ‘halkçı’ bir yönetim biçimi olduğu, Mustafa Kemal’in Türklere bir vatan bağışlayan dünyanın en büyük anti-emperyalist lideri olduğu vb. gibi bir sürü gerçek dışı hurafeye dayanıyor.”

“1923’teki Lozan antlaşmasına kadarki dönem, esas itibariyle diplomatik bir süreç ve İngilizlerin teşvikiyle Batı Anadolu’ya çıkan Yunan ordusuna karşı sınırlı bir savaştı.”

“Tarih Anadolu’ya egemen olanlarca baştan aşağıya yanlış yazıldı. Kurtuluş Savaşı diye adlandırdıkları süreç de, 1923 devrimi de kocaman bir yalandır. Evet, Osmanlı’nın son dönemlerinde gerçekleşen bir burjuva devrimi vardır.”

“Yani ne yedi düvele karşı kahramanlık destanlarıyla dolu bir kurtuluş savaşı yaşanmıştır, ne bir anti-emperyalist mücadeleden söz edilebilir, ne de bir devrimden.”

“Atatürkçülük sayılan bu inkılapların anlamı ne idi? Oysa M. Kemal yaptığı inkılaplarla belirli bir burjuvazi sınıfını besledi. Bu burjuvazi sınıfı Türk değildi. Gerçekten bir Türk burjuva sınıfı var edilseydi, bugün bu sınıf çok güçlü olurdu ve emperyalistlerin altında ezilmezdi. Şimdi inkılap anlamında kültür için neler yapılmış, eleştirelim.”

“Hiçbir kültür bütünüyle geri (gerici) olamaz. Kültür çok uzun bir geçmişin ürünüdür. Mekanik bir anlayışla kültür ithal etmek, bir tüketim malı ithalinde olduğu gibi kültür ithal etmek, bilimsel değildir.

Bizim akhievvelerimiz (resmi ideoloji üreticileri), zaten kültürün Arap ve Fars karması, melezi bir kültür olduğunu ve Türk kültürünün baskı altında tutulduğunu, dolayısıyla bu kültürden radikal bir kopuşun ileri bir adım olduğunu ısrarla ileri sürüyorlar. Osmanlı kültüründen radikal bir kopuşla ‘boşalan yerin’ nasıl doldurulacağı sorusuna ise inandırıcı cevap veremezler. Ama ‘Güneş-Dil Teorisi’ gibi gariplikler üretmelerine ne demeli? ‘Tarih Tezi’ gibi saçmalıklar üretmekle mi boşluk doldurulacaktı? Elbette bunun, kendine dönmek, benliğe dönmek olduğu ileri sürülüyor. Doğu İslam kültüründen radikal kopuş ‘milliyetçilik’ sayılırsa, kendini emperyalist kültürün kucağına atmak ne olur? Boşluğun Batı burjuva kültürüyle doldurulması olmaz mı? Bu bağlamda ani bir kararla, Arap harflerinin atılarak yerine Latin harflerinin alınması bir talihsizlik olmuştur. Genç nesiller, yüzyıllardır birikip gelen kültür mirasının dışına atılmışlardır. Arap harflerinin yerine Latin harflerinin alınmasına gerekçe olarak da, bu alfabenin zorluğu ileri sürülüyor. Oysa, bir ülkede okuma yazma bilmeyenlerin çokluğunu veya azlığını alfabeyle bağlamak inandırıcı değildir. Latin harfleri alındıktan sonra da okuma-yazma bilmeyenler büyük bir oran oluşturmaya devam etti. Sorunun çözümü alfabeyle değil, doğrudan eğitim politikasıyla ilgilidir.”

“Eğer resmi tarihin ve ideolojinin yaymaya çalıştığı gibi, gerçek anlamda bir halk hareketi söz konusu olsaydı, Cumhuriyet bir darbe sonucu kurulmazdı...”

“Milletvekilleri gerçek bir serbest seçimle meclise gelmemişlerdi. Önemli bir bölümü de, Padişah’ın Meclis-i Mebusan’ının üyeleri idi.”

“Tanzimat, Islahat, Meşrutiyet ve Cumhuriyet dönemi aydınları, üstlendikleri ideolojik işlev bakımından hep Batı burjuvazisinin Türkiye’deki organik aydınları oldular. Kemalist iktidar, tarihte eşine az rastlanır bir inkârcılığı dayattı... Tahrir-i Sükûn terör rejimi altında insanlara şapka giydirildi. Osmanlıca bir çırpıda yok sayıldı. Arap alfabesi Latin alfabesiyle değiştirildi. Bütün bunlar inkılap sayıldı. Terör rejimi koşullarında gerçekleştirilen bu inkılapların bekçiliğini yapmak da, Cumhuriyet aydınlarına düşecekti.”*

* Fikret Başkaya, *Paradigmanın İflası*, Doz Yayınları, 1991.

Doksanlı yıllar, dünyada ve Türkiye’de, sosyalizmin, emperyalizme karşı direnişin ve devrimciliğin sol görünümlü ideolojik ajanlarca ağır bir itibarsızlaştırma kampanyası altında ezildiği yıllardı. Zaten kısa bir dönem içinde tüm sol bu karşı-devrimci akımın eline geçti. Fikir namusu, nesnel bakma ahlâkı diye bir şey neredeyse kalmadı. Yukarıdaki ağır sabuklamayı kitaba aldık ki, “başkasının” devrimini terör, kendi terörünü devrim görecektik kadar, padişah kafasıyla, misyoner diliyle konuşmayı solculuk sayan çevreler, nasıl bilmedikleri her şeyi karanlık, karanlık olan her şeyi aydınlık görüyorlar, okur da okusun, kararını versin. Bu metinde ve tamamını okuduğum kitapta hiç mi doğru şeyler yok. Var, pek çok var. Sözcüklerin ezici çoğunluğu doğru yazılmış, kimi sözcük parçaları eski sol-sosyalist metinlerden iyi ayrılmış! Nasıl bir ırkçı, milliyetçi, sömürgeci anlayışla karşı karşıya olduğumuz, “Kurtuluş savaşı uydurmadır, bu burjuva devrimi değildir, anti-emperyalist hiç değildir” ifadelerinden anlaşılıyor. Demek ki Kurtuluş Savaşı’nı örnek gösteren, her söz edişlerinde kutlayan Lenin’i, Sovyetler’i, Mao’yu ve Che’yi bile kandırmış Kemalistler. Gerçi Başkaya bunu “kandırma” olarak ele almıyor. Sosyalistlerin ve sosyalist devletlerin o anki çıkarlarına göre girdikleri çok yanlış yollardan biri sayıyor bunu.

Yine Güneş-Dil bağlamında bir Atatürk nefreti açılımı:

İrfan Özfatura / Hermann Kvergić, Güneş Dil kimin teorisi? 10.04.2011.

Efendim Subaru ismi aslında “su ve boru”dan gelir, Toyota “toy” ve “otağ” kelimelerinden üretilmiştir. Birincisi tesisatçılığın ehemmiyetinden bahseder, ikincisi “arabacıya her gün bayram” gibi derin bir mesaj verir. Daihatsu “dayı - at - su”dan mürekkeptir. Canon’un doğrusu “Canan”dır, “Yama ha” zaten Türkçedir, LG’nin “El - Ci” gibi okunduğuna bakmayın doğrusu “elçi”dir. Honda “Onda”, Samsung “Samsun”dur. Ağzında lokmayla konuşunca böyle çıkmıştır zahir. Opel “bükemediğin eli öpeceksin” vecizesinin modifiye edilmiş şeklidir. Fiat “fiyat”ın

kestirmesi, Seat “saat”in sektirmesi, Nissan da “Nisan”ın şeddelisidir. Temel “beni silin” diye bağırır, gâvurlar “işte aradığımız isim” demişlerdir: “Penisilin!” Teknolojiyle ne uğraşacaksın, sahip çıkalım git-sindir.

DUY DA İNANMA Saçmalama dediğinizi duyar gibiyim... O zaman amcaların metinlerinden devam edelim. Agamemnon “ağa memnun”dan, Firavun “ne burundan”, Amazon “amma uzun”dan, okey “ok ve yay”dan, Niyagara ise “ne yaygara”dan gelmektedir. İçinde canım Türkçemizden “mis”, “is” ve “ip” gibi üç tane kelime olmasına rağmen Mississippi’ye sahip çıkılmaması alenen tarafgirliktir. Güneş Dil Teorisini savunanlar “yaa niye büyütüyorsunuz? Neticede bu bir nazarıye, eşeleyip neşeleniyoruz” deseler mesele yoktur. Gelgelelim çatık kaşlı bir kisveye bürünür, resmileşir. Tereddüdün mü var? İyi hâl kağıdın gözden geçirilir.

SIRP MALI HEY! Güneş Dil Teorisi sanıldığı gibi yerli malı yurdun malı değildir. 1933 yılında Viyana’da yaşayan Sırp asıllı dil bilimci Dr. H. Kvergić tarafından “keşf edilir” ve bize “pazarlanmak” istenir. Kvergić “*La Psychologie de Quelques elements des Langues Turques*” adlı çalışmasını Türk Dil Kurumu’ndan A. Cevad Emre’ye gönderir. A. Cevad Bey bu mesnetsiz makaleye cevap verme lütfunda bile bulunmaz, sümen altına ittirir. (İlerleyen yıllarda müdafii kesilecektir) Kvergić, bu defa doğrudan Cumhurbaşkanlığına yazar, aman efendim Ankara’da bir hareket, bir heyecan! Peki bir Sırp bunu neden yapar? O günlerde İtalya’da Duce namıyla maruf Mussolini diğer partileri kapatmış, Almanya’da Naziler seçimleri kazanmıştır. Avrupada ırkçılık pek modadır. Macarlar Himalayalarda kök aramakta (Csoma de Körös), Hitlerci uzmanlar Tibet ellerini harmanlamaktadırlar. EVRİMİLE KOL KOLA Kvergić ömrünü Türk, Moğol, Mançu, Tunguz dillerine vermiştir...

...Halbuki Güneş Dil faraziyesi Darwinizmle kol kola yürür, mağara masallarına vurgu yapar. Onlara göre ilk insan (ki bu Türk’tür) güneşi görmüş ve “aaa” demiştir o anda.

...Bir yandan kalem kitap gibi yerleşmiş kelimelere dahi savaş açar, bir yandan da Prof. Naim Hazım Onat’a “Arapça’nın Türk Diliy-

le Kuruluđu” adlı bir kitap hazırlatırlar. İyi de. Eğer Arapça menşeiini Türkçe’den alıyorsa? Neden bu tasfiye? Neden bu yıkım, kıyım, arınma? Bırakın yerinde kalsın, bizdenmiş nasıl olsa. AFETE UĞRADIK “Türk tarih tezi” de Güneş Dil Teorisi ile başa baş gider. Bu teze göre nerede bir medeniyet varsa Türk menşeli olmalıdır mutlaka. Çünkü büyük fikirler ancak “brakisefal” kafalardan çıkar. Elleriinde pergel-ler kumpaslar... Milli Şefli yıllarda Türkiye’ye bir nezaket ziyaretinde bulunan rahmetli İsa Yusuf Alptekin’in (Çin hariciyesinde çalışmak-tadır) bile kafasına mezura dolarlar. 80 geldi eksik 82 geldi fazla (ne ayıp ama). Sonra gider, nemrudların, firavunların alınlarını karışlar, Mısır’da, Meksika’da “iz” ararlar. Kent kelimesinden hareketle Türkle-rin Britanya’ya çıktığını iddia ederler ki, Lord Kinross buna çok şa-sar. Düşünebiliyor musunuz Afet İnan sadece 1937 yılında 40 bin kafa mıncıklar...

“Türk tarih tezinin kardeşi olan Türk dil tezi, işte bu metodla bütün ilim dünyasına dillerin ana kaynağı Türk dili olduğunu göstermekte-dir, devamızın büyüklüğünü ve ağırlığını biliyoruz, fakat bu bizi ürküt-müyor, ölüm uçurumunun kenarından inanılmaz bir hamle ile kalkı-narak, ruhunun içindeki cevherle yeni varlığını dünyaya tanıtmış olan Atatürk Türkiye’sinin ilim bahislerinde de şaşırtıcı büyük muvaffaki-yetlere namzet olduğuna inanıyoruz.” (Necmi Dilmen, Üçüncü Türk Dil Kurultayı) ...

M. Kemal Türkiye’yi ziyaret eden İsveç veliahdı şerefine verdiği yemekte bir konuşma yapar... “Altes Ruayal; bu gece, ulu konukları-mıza, Türkiye’ye uğur getirdiklerini söylerken, duyduğum, tükel özgü bir kıvançtır. Burada kaldığınız uzca, sizi sarmaktan hiç durmayacak ılık sevgi içinde, bu yurttta, yurdunuz için beslenmiş duyguların bir yankusunu bulacaksınız. İsveç - Türk uluslarının kazanmış oldukları utukuların silinmez damgalarını tarih taşımaktadır. Süerdemliği, önü, bu iki ulus, ünlü sanlı sözlerinin derinliğinde sonsuz tutmaktadır. An-cak, daha başka alanda da onlar erdemlerini o denli yaltırlıklı yön-demle göstermişlerdir. Bu yolda kazandıkları utkular, gerçekten daha az özençe değer değildir. Avrupa’nın iki bitim ucunda yerlerini berki-

ten uluslarımız, ataç özlüklerinin tüm ısıları olarak baysak, önürme, uygunluk kıldacıları olmuş bulunuyorlar; onlar bugün en güzel utkuyu kazanmaya anıklanıyorlar: Baysal utkusu...” Bilmiyoruz artık Veliahd tercümesinden ne anlar? “Türkçeyi ne kadar özleştirebiliriz? Her yabancı kelimenin bir öztürkçe karşılığı bulunacağını iddia eden dildarlar ne dereceye kadar haklıdır? Atatürk bunu denemeye karar verdi. Şimdi hiçbirimizin mânâsını bilmediğimiz “baysal utku” onun resmi bir nutkunda kullanılmıştır.

M. Kemal, Adana’yı ziyaretinde İl Maarif Müdürü İsmail Habip (Sevük)’e sorar: Neydi o, az kalsın Sezar’ı mağlup eden Galya kumandanının adı? Karışık çetrefilli bir ismi vardı, ha: Versingetorix! Fransız tarihlerine göre bu isim ‘bahadırların büyük reisi’ demekmiş. Halbuki hecelere ayırınca ne olduğu kendiliğinden meydana çıkar. Birinci hecenin başından vavı kaldır, ‘er’, ikinci hece ‘sing’, yani ‘cenk’. Üçüncü hece ‘torik’, yani ‘Türk’. (Palazoğlu)

A.Ü. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi’nde yıllarca Güneş Dil dersleri okutan Necmi Dilmen 10 Kasım 1938’den sonra defteri kapar. Sebebini soranlara “Güneş öldükten sonra teorisi mi kalır” der, noktayı koyar. Onca devlet imkânı, onca bina, onca maaş, masraf... Heba olup gider. Boşuna!*

Vecihe Hatiboğlu:

Güneş-Dil’i savunduktan sonra, “Başlangıçtaki birliğe, geliş yolları göz önünde tutularak, geri geri gitmek gerekirdi. Halbuki Güneş-Dil teorisine örnek verenlerden bazıları, iki ayrı dilin sözcüklerinin eski köklerini karşılaştıracakları yerde son biçimindeki örneklerini karşılaştırıyor ve açıklamaları bilimsel açılardan uzaklaştırıyorlardı.

Kısacası Güneş-Dil Teorisi’ndeki gerçeği yorumlamada ifrata gidildi, dil ve bilim olanakları zorlandı.”**

* <http://www.turkiyegazetesi.com.tr/yazarlar/irfan-ozfatura/486737.aspx>

** Prof. Dr. Vecihe Hatiboğlu, *Ölümsüz Atatürk ve Dil Devrimi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1981, s. 58.

ARA DEĞERLENDİRMEM

Mustafa Kemal önderliğindeki Kurtuluş Savaşı ve sonrasında Cumhuriyet'in kurulması burjuva demokratik, anti-emperyalist bir devrimdir. Burada Atatürk'ün dehası ve önderliğinin yüksek niteliği, olmasaydı büyük olasılıkla olmayacaktı denecek kadar belirleyicidir.

Sonrasında devrim anti-kapitalist, anti-feodal bir nitelik kazanmamış ve beş on yıl içinde ülke genel dünya emperyalist-kapitalist sistemine eklemlenmiştir.

Ama ülke büyümüş, halkın refahı artmış, ekonomi gelişmeye başlamış, sosyal yapılar Osmanlı'nın son dönemlerinde hiç görülmedik biçimde toparlanmıştır.

Üstyapıdaki devrim niteliğindeki reformların ilerici, geliştirici önemi de yadsınamaz. Laiklik başta, hepsi de keşke olmasaydı denecek değil, keşke daha ileri gidilseydi denecek hayırlı işlerdir. Bunlardan sadece din sömürücüleri, Kürtçü ırk sömürücüleri, padişahçılar ve emperyalizme meftun karakterler rahatsızlık duyabilirler.

Harf, dil devrimi, keza “Yeni Tarih” anlayışı da bu bütünün parçasıdır.

Her devrimde olduğu gibi bu konularda da belli yerlerde aşırıya kaçılmıştır.

Her devrimde olduğu gibi yetkili ama yetersiz kişilikler olaya kendi damgalarını vurmuşlardır.

Tarih Tezi'nde ve Güneş-Dil Kuramı'nda abartılı milliyetçi öğeler vardır.

Bazı uzmanlar ana amaca hizmet edecekleri ve yanlışları düzeltecekleri yerde açığı Atatürk'e dalkavuklukla kapamaya çalışmışlardır.

Tezin başlangıcı sabotaj gibidir. Yolu, yöntemi, ana direkleri yanlıştır. Sadece sezgisi doğrudur.

Kesin bir bildirim gibi çıkarımları, “ilk ve tek dildi” dayatması bilimsel olarak hiçbir zaman doğrulanamamıştır; savı böyle ileri sürmek her şeyden önce tezin haklılığına zarar verir.

Keşke Türkçe “en eski kök dillerden biridir, ilk dil bile olabilir” gibi bilimsel bir dil kullanılsaydı.

Burada bir kez daha Atatürk’ün çevresindeki kişilerin kalite sorunu ortaya çıkmaktadır.

Atatürk bu yukarıdaki hataların çoğundan birinci derece sorumludur, ama çevresindeki insanların niteliksizliğinden kendisi en az sorumludur.

Bunda en büyük sorumluluk, ülkeyi baştan aşağı ekonomik, askeri, kültürel bakımdan çürüten, en geri ülkeler düzeyine düşüren Osmanlı idaresinindir.

Devrime karşı çıkan Osmanlıcı kafaların yakınmaları birçok haklı nokta taşısa da bu yüzden ne samimi, ne dürüsttür.

Kemalist politika Kürtler söz konusuysa bir ölçüde ırkçı ve hayli bağınaz milliyetçi olabilmektedir, fakat bu ırkçılık yukarıda bahsettiğimiz yazarlardan Shaw’un belirttiği gibi ters yönde uç bir ırkçılıktır. Batı’da olduğu gibi kendinden olmayanı aşağılama, onu öteleme ve dışarı atma tutumu değil, hepimiz Türk’üz deme ve herkesi içine almaya çalışma “ırkçılığdır.”

Bunda, “çürümüşlüğü” eleştirdiğimiz Osmanlı’nın kapsayıcı geleneğinin, kötünün içinde olumlu etkisini göz ardı etmemek gerekir.

Ama siyaseten uzun vadede (Atatürk’ün yaşadığı dönemde bile) bu sorun, yani tek ulus ve öteki, ötekiler sorunu çözülememiş, uluslaşma başarısızlığı başarıyla daima yarışmıştır. Uluslaşmanın tamamlanamaması sonraki ağır problemlerin ana kaynaklarından biridir.

Atatürk’ün sağlığında sosyalistler ve komünistler ondan ve rejiminden çok çekmiştir. Ama bu onların bile büyük çoğunlu-

ğunun Cumhuriyet idaresinin ve Mustafa Kemal'in ileri, ilerici yönlerini görmelerine, bunu ilan etmelerine engel olmamıştır.

Ben de bir Atatürkçü olmamama karşın Atatürk devrimlerinin tamamının hakkını, üstümüzdeki hakkını, en azından bilimsel dürüstlük gereği teslim etmek zorundayım.

TÜRK TARİH TEZİ DOĞRU MU?

Elbette dünyada ilk uygar ulusun Türkler olduğunu ileri sürmek, ileri sürmenin ötesinde bunu tanrısal bir kesinlik gibi bildirmek son derece abartılı bir kurgulama.

Bir ulus yaratma haklı ülküsünü bir yana koyarsak, bunun bağınaz milliyetçi bir tez olmadığını, nesnel bakan hiçbir aydın kolay kolay söyleyemez.

Ama tezin bazı ana hatları yeni bulgular, belgelerle her geçen gün daha da doğrulanıyor. En azından tartışma doğuruyor.

Avrupa Irkçı Tarih ve Dil Tezine Karşı Martin Bernal

Ve burada tarihyazımında ırkçılık nedir, bazı uygarlıklar nasıl yok edilir, bazıları nasıl sıfırdan doğmuş gibi Batı uygarlığının ana kaynağı gösterilir... Martin Bernal'in *Kara Atena*'sından bahsetmek şarttır.*

“O sıralar İbranice öğrenmeye başlıyordum ve İbranice ile Yunanca arasında bana çok çarpıcı görünen birçok benzerlik buldum. Bunları tesadüfi benzerlikler olarak kabul etmekten iki etken beni alıkoyuyordu. Birincisi, Çince, Japonca ve Vietnamcanın yanı sıra Çiçevaca-Zambiya ve Malavi’de konuşulan bir Bantu dili- öğrenmiş biri olarak, birbiriyle ilişki içinde olmayan diller arasında bu kadar çok paralellik olmasının normal olmadığını kavramıştım.” (s. 24.)

“Bu doğrultuda dört yıl boyunca çalıştım ve Yunanca sözcük dağarcının dörtte birine yakınının Sami kökenlerine dayandırılabilceği

* Martin Bernal, *Kara Atena, Eski Yunanistan Uydurmacası Nasıl İmal Edildi? 1785-1985*, Kaynak Yayınları, Kasım 2003, 2. basım.

kanısına vardım. Bunu Hint-Avrupa kökenli olarak görünen sözcüklerle birlikte alırsak, geride Yunanca sözlük dağarcığının hâlâ dörtte biri ile üçte biri arasındaki bir kesimi aydınlatılmamış durumda kalıyordu...” (s. 25.)

Yazar bunların Mısır-Fenike kökenli sözcükler olduğunu belirttikten sonra devam eder.

“Araştırmalarımın başlangıcında şu soruyla yüz yüze gelmek zorunda kalmıştım. Eğer her şey senin ileri sürdüğün kadar basit ve açık ise neden daha önce kimse bunu görmedi? Bu sorunun yanıtını Gordon (Cyrus) ve Astour’u (Michael) okuduğum zaman buldum. Bu yazarların ikisi de Doğu Akdeniz’i kültürel bir bütünlük içinde görmüştü ve Astour Yunanistan’ın oluşumunda Fenikelilerin rolünün inkâr edilmesinin anti-semitizm ile açıklanabileceğini gözler önüne sermişti.” (s. 25-26.)

Yazar 699 sayfalık kitap boyunca Eski Yunan uygarlığının arkasındaki gerçek uygarlığın Eski Mısır uygarlığı olduğunu çok sayıda belge, yazar ve kanıta dayanarak açıklamaya çalışır. Mısır, matematikte, mimaride, inşaatta, astronomide, felsefede Eski Yunan’ın ulaştığı aşamaya çok daha önce ulaşmıştı ve birçok Yunan düşünürü, bilgini, Mısır’da eğitim almıştı. Mısır uygarlığı Fenikelilerce (kara derililerce) Yunanistan’a getirilmişti ve Yunanistan ve birçok adası Fenikelilerin kolonisi durumundaydı.

Bu gerçek, 18. yüzyıla dek Avrupalı düşünür, yazar ve bilginlerce inkâr edilmeyen ve sık sık dile getirilen bir gerçektir. Ne zamanki Avrupa’da milliyetçilik ve ırkçılık siyasi ve ideolojik alanda hızla yükselmeye başladı, ona koştur biçimde uygarlığın Doğu kökenli hatta kara derili olduğu da inkâr edilmeye, bu inkârı kolaylaştıracak yeni bir tarih arayışına başlandı. Anti-semitizm de bu yıllarda tekrar güçlendi. Antik uygarlığın en tepe noktası Yunanistan olmalıydı. Yunanistan bu uygarlığı Doğu uygarlığından devşirmemişti, kendi yaratmıştı. Aynı dönemde Avrupalı entelektüeller arasında Yunanistan’ın Osmanlı’dan kurtuluşu da başlı başına bir Batı uygarlığının varoluş meselesi olarak kavranmaya başladı. Hint-Avrupa

dil ailesinin kurulması da aynı ideolojik iklimde gerçekleşti. Batı uygarlığına Doğu kökenli bir bağ kurulacaksa, Afrikalılar, Araplar, Yahudilerdense, Hindistan olmalıydı bu. O diyarların, kültürlerin dinsel aurası da Hristiyan Avrupa için daha kabul edilebilirdi.

Arkeolojik pozitivistlerin en gözde aleti “sessizlikten gelen kanıttır.” Bu eğer bir şey henüz bulunmadıysa, önemli miktarlarda mevcut olmayacağına inanılmasıdır.” (s. 59.)

“Araştırmacıların çoğu gibi ben de insan dili için tekkökenci teoriler ile çokkökenci teoriler arasında bir hüküm vermenin imkânsız olduğuna inanıyorum; fakat eğilimim bunlardan birincisi yönündedir. Öte yandan, az olmakla birlikte artan sayıda bilimcinin son zamanlarda yaptığı çalışmalar beni Hint-Avrupa dilleri ile Afroasya dil ‘üst ailesi’ arasında akrabalık olduğuna ikna etti.” (s. 60-61.)

Yazar MÖ 6.-7. binyıllarda Sahra’da kuraklık olduğunu, göç hareketinin Mısır’a doğru yayıldığını, göçün kuzeye, Mezopotamya’ya doğru devam ettiğini belirtmekle birlikte Sümerlerin Mezopotamya’ya kuzeydoğudan geldiği görüşünden de bahsetmekte. Yaygın görüşün bu olduğunu söylemekte. (s. 62-63.)

Bernal’in “Eskiçağ Modeli” adını verdiği Yunan ve Batı uygarlığı temelindeki Mısır uygarlığını tanıma anlayışına, sömürgeci Avrupa daha fazla tahammül edemezdi... Ari modelinin oluşturulması bu politik-ideolojik gereksinimler sonucu doğdu:

“Bu ‘ırk’ ve ‘ilerleme’ paradigmaları ile bunların doğal sonucu olan ‘ırk saflığı’ ve yegâne yararlı fetihin ‘efendi ırkların’ tebaa ‘ırkları’ fethetmesi olduğu yolundaki inanışlar, Eskiçağ Modeli’ne tahammül edemezdi. Böylece Müller’in Yunanistan’daki Mısır kolonileştirmesini reddetmesi kabul gördü. Müller’in başarısının hemen ardından, yeni paradigmalar içerisinde Ari Modeli oluşturuldu. Bu, bir dizi etken tarafından destekleniyordu: Hint-Avrupa dil ailesinin keşfedilmesiyle, Hint-Avrupalıların ya da Arilerin bir ‘ırk’ olarak görülmesi, Orta Asya’da özgün bir anayurt olduğu şeklinde akla yakın bir varsayımın ortaya atılması; Yunancanın esasen bir Hint-Avrupa dili olduğunun kanıtlanmasına duyulan ihtiyaç...” (s. 85.)

Üçüncü bölüm konu olarak ırmak ve dağ adlarını almaktadır. Bunlar “her ülkede değişmeye karşı en dirençli yer adları olma özelliği gösterir” denmektedir. Konumuzla çok ilgili bulunduğundan aklınızda dursun istedim. (s. 104.)

Bernal, savaşçı, göçebe, “barbar” kavimler için şöyle bir şey diyor. O da aklınızın bir köşesinde dursun: *Aşkeri teknoloji ve örgütlenme alanında kendi sözcüklerini korumuş, fakat genelde fet-hettikleri ülkelerin dillerini almışlardır.* (s. 115.)

Bernal’ın eski yazarlardan yaptığı alıntılarla tezine getirdiği çok sayıda kanıtlama arasında en çarpıcı olanlardan biri:

Newton *Principia Mathematica*’da şöyle yazmıştı:

“Kendilerini felsefeye adayanlar çok eskiden beri, sabit yıldızların dünyanın en yüksek bölümlerinde hareketsiz durduğuna; onların altında gezegenlerin güneşin çevresinde döndüğüne; gezegenlerden biri olan yeryüzünün de, güneşin çevresinde bir yıllık bir dönüş yaptığına inanıyordu... Mısırlılar, gökleri gözlemleyen ilk insanlar olmuş ve bu felsefe muhtemelen dışarıya da yayılmıştır. Çünkü doğayı incelemek-ten ziyade filolojik inceleme yapmaya çok daha düşkün bir halk olan Yunanlılar, felsefe hakkındaki en eski ve en sağlam düşüncelerini Mısırlılardan ve onların çevresindeki halklardan almıştır; ve Vesta törenlerinde sıradan insanın anlama yeteneğinin üzerinde olan gizemleri dinsel ayinlerin ve hiyeroglif işaretlerinin örtüsü altında gizlemiş olan Mısırlıların ruhunu görebiliriz.” (s. 253.)

Kısacası Yunanlardan başlayarak (ben bunu şu ana dek bu kadar net görmemiştim) felsefe sözcük oyunlarına dönüştürüldü. Dile ve cümlelerin mantığına, yani bir tür kandırıcılığa evrildi. Pozitif verilerden, nesnel araştırmadan, somut bilimden koparıldı. Oysa Mısırlılar sözlerle oynamayı değil, dünyayı araştırmayı yeğliyordu.

Göttingen Üniversitesi’nin ırkçı saiklerini anlatan yazar, Kafkas ırkı meselesini de şöyle açıklar:

“Blumenbach, ‘Kafkas Irkı’ terimini ilk kez büyük yapıtının 1795’te yapılan üçüncü basımında kullanarak, bu terimi ilk tanıtan kişi ol-

muştur. Blumenbach'a göre, beyaz derililer ya da Kafkas ırkı ilk ortaya çıkan ve en yetenekli ırk idi ve bütün öteki ırklar bunun yozlaşmasından ortaya çıkmış ve böylece Çinliler, zenciler vb. meydana gelmişti. Blumenbach 'Kafkasyalı' gibi tuhaf bir adı kullanmasını 'bilimsel' ve 'ırksal' temellere dayandırarak haklı göstermeye çalıştı, çünkü onun kanısınca mükemmel 'beyaz ırk' Gürcüler idi. J. F. Blumenbach, *De Generis Humani Varietate Nativa*, 1795." (s. 317.)

(Böylece Hint-Avrupacı Ari ırk savunucularına göre şahsımın da en saf Arilerden, beyazlardan olduğunu öğreniyor ve buna rağmen, ona inat kuramı toptan reddediyorum. Bir not daha: Özellikle ABD'de kişi tanımlamalarında -örneğin polis kayıtlarında- beyaz adam (zenci olmayan) "Caucasian" tanımıyla geçer.)

Alman romantik "bilimcilerine" göre Hint Brahmler Orta Asya'dan gelen "ari" fatihlerin torunlarıydı. O yolla Hintlilere ve Hint diline de yine "Ari" bir ilk köken bulunuyordu. (s. 329.)

Yüzyılın ortalarında büyük Hint-Avrupa dil bilimcisi August Schleicher... ayrışkan Çinceden bitişken Turan dillerine (Türkçe ve Moğolca) doğru gelişen ve çekimli Sami ve Hint-Avrupa dillerinde zirvesine ulaşan bir evrim hiyerarşisi öngörmüştü. (s. 340.)

Bu kuramı doğru kabul edersek belki istemeden Güneş-Dil kuramını desteklediğini de kabul etmek zorunda kalırız. Çünkü Hint-Avrupa dil ailesi, ötekilerle birlikte ele alınamayacak, ayrı tutulacak en gelişmiş dil ise, bunun evrimsel basamağında öteki diller ancak ilkel insanı temsil ediyorsa, bunlardan biri de Turani diller ise, onun kök dil olduğunu mantık gereği teslim etmek zorunlu hale gelir.

Baron Bunsen'e göre Çin, tarihteki en ilkel aşama idi. Onun ardından Turanizm, sonra Hamizm (Mısır) geliyordu. Bunu Tufan ve gerçek tarihin başlangıcı izliyordu. Gerçek tarih ise Samiler ve Indo-Germenler arasındaki diyalektik ilişkiden ibaretti. (s. 340, 362.)

Tipik bir Avrupa merkezci düşünür olan Marx bile Mısır'ın Yunan uygarlığı üstündeki etkisini kesinlikle reddediyordu: "Yunan sanatının temeli, doğduğu rahim, Mısır mitolojisi olamaz," diyordu. (s. 411.)

Disraeli 1840'larda Blumenbach'ın Kafkas Ari Irkı teorisini kapmış, Yahudilerin karışmamış Kafkas Ari Irkı'ndan olduğunu ileri sürerek, başka türlü Avrupa Yahudileri onca çileye katlanamazdı, demişti. (s. 467.)

Kültür Mitleri adlı kitap benzer görüşü işler. Avrupacı tarihyazımı ve kültür efsaneleri...*

Herodotos -430'dan önce gittiği Mısır'dan çok etkilenmiş, kendilerine mal ettikleri buluşlar arasında miğferi ve kalkanı saymıştır. Ayrıca tanrılara tapınaklarda tapınma, onların suretlerini taşa oyma, dini törenler vb... Tanrı isimleri, gizem kültürleri, reenkarnasyon inancı, toprağı bölme, vergi alma... Mısır'da ortaya çıkmış Pythagorasçı bir uygulamaya bile değinir: Geometri, sene kullanarak yılı on iki aya bölme ilk kez Mısır'da görülmüştür. (s. 87.)

Platon da Herodotos'la aynı fikirdedir bu konuda. Bu arada kanun koyucu Solon'un -559'da anlattığı bir hikâyeyi aktarır. Solon Mısır'a bugünün ABD'si gibi ileri bir ülke olarak kendini geliştirmek için gitmiştir besbelli. Avrupalı bilginin ABD'ye bir şeyler öğrenmek için gitmesi gibi. O da Mısırlıların kendilerinden ileride olduğunu söylemektedir. (s. 88.)

Herodotos tarihte ilkleri genellikle Yunanlar dışındaki halklara atfeder. Yunanlara ait birkaç ilkten bahsetse de ilklerin çoğu dışarıdan gelmez. Yunan kültürünün gelişimini büyük ölçüde yabancılarla ilişkilendirir. İlk parayı bulan, perakende ticaret yapan ve Yunanların oynadığı oyunları ilk oynayan Lidyalılardır. İlk defa Aryalılar miğferleri üstüne arma, kalkanları üzerine nişan koymuştur. Athena imgelerindeki kıyafetler Libyalı kadınlardan alınmıştır. Güneş saati Babil'den gelmiş, Yunan alfabesi Fenikelilerden alınmıştır. (s. 87.)

Charles Freeman** da Bernal'e ait Mısır'ın kök kültür, daha

* William F. McCants, *Kültür Mitleri*, çev. Merve Tabur, İthaki, 2012.

** Charles Freeman, *Mısır Yunan ve Roma, Antik Akdeniz Uygarlıkları*, çev. Suat Kemal Angı, Dost Kitabevi Yayınları, 2013.

eski uygarlık olduğu yönündeki görüşü onun adını vererek doğrular. (s. 120.)

Kitabında Mısır'ın kök kaynaklığı ayrıntılı bir biçimde ele alınır. Mimaride, heykelde Mısır etkisi fotoğraflarla gösterilir. (s. 208 ve sonrası.)

Mısır eski uygarlıkların kökeni ise, bu tez belgelerle kanıtlanıyorsa, Sümer, Batı İç Asya, Orta Asya neden uygarlık merkezi olmasın? Her birinin kanıtları birikerek ortaya çıkmaktadır.

“ORTA ASYA'DAN GÖÇ” TÜRK TARİH TEZİ UYDURMASI MI?

Türk tarih tezini ortaya atanlar abartmış olabilir, Türklüğü tek uygarlık kaynağı göstermekle şimşekleri üstlerine çekmiş olabilir. Fakat Orta Asya eski uygarlığı ve buradan göç sorunu, Avrupa'da yeni ırkçılık dalgası yayılmadan önce birçok Batılı tarihçi tarafından çok sayıda makale ve kitapla gösterilmişti. Türk tarih tezini yaratanlar Atatürk başta olmak üzere bu yayınları sıkı takip ederlerdi. Atatürk kendisi birçok Türk bilim insanından (bugünkülerden de) çok okurdu.

O devrin, “kafatası ölçümü = ırkçılık” diye şimdiki aklıevvelerin peşinen aşağıladığı, insan kökenlerini ve göç yollarını izleme yöntemleri, bugün yerlerini çok gelişmiş DNA testlerine bırakmış durumda. En başta Batı dünyasının bilimcileri yapıyor bu DNA testlerini ve sonuçlarını sürekli bilimsel dergilerde yayımlıyorlar. Bizim okuma özürlü liberal sosyal bilimcilerimiz -belki de bilmedikleri için- onları ırkçılıkla suçlamıyor. Zaten bizim liberal için bir şeyi eğer Batı yapmışsa onu ırkçılık veya milliyetçilikle suçlama izni bulunmuyor.

İş bu DNA çalışmaları sonucu şu andaki Orta Asya Türklerinin çok uzak kıtalardaki halklarla genetik akrabalıkları ortaya çıkıyor. Örneğin Amerika yerlileri ile. Buna göre son derece bilimsel genetik yayılım haritaları her bulguyla yenileniyor.

Göç yolları ve kaynakları üstüne yayınlar sadece DNA testlerine dayanmaz elbette, bulunan iskeletlerin radyokarbon incelemeleri ve insanlara ait diğer kalıntılarla, buluntularla savlar oluşturulur.

Daha önce bahsettiğimiz gibi Homo Erectus ilk defa 2 milyon yıl önce Afrika'dan dışarı yayılmaya başladı. İnsan öncesi insansıların ve insanla birlikte yaşayan insansıların da araya karışmasıyla tabloyu toparlamak kolay değildir, ama birçok şey de bellidir. Örneğin Homo Sapiens'in bundan 125 bin yıl önce Afrika'dan yayılmaya başladığı, 100 bin yıl kadar önce Çin'de, 60 bin yıl kadar önce Orta Asya ve 40-50 bin yıl önce Sibirya'ya yakın bölgelerde yerleştiği genel kabul gören tezlerdendir.

Bunu akılda tutun, ama en son gelişmeler olarak şunları da kaydedin:

. Bir makaleye göre en son çalışmalardan biri şunu kesinleştiriyor: Bundan 50 bin yıl önce birkaç “homo” türü dünyada birlikte var olmuşlar. Onlardan biri “*eski kuzenimiz Homo Naledi*.” Homo Sapiens kadar nalet olmadığından yaşamda kalamamış besbelli. Başka bir çalışmada bugüne dek bilinenlerin dışında bir bilgi olarak modern insanın Güney Çin'de 120 bin yıl önce görüldüğü kaydediliyor.*

Daha sonraki göçler ise, belli noktaları iyice berraklaşmış, belli noktaları tartışmalı durumdadır.

Örneğin *Ey Dünya İnsanları Hepiniz Türksünüz* kitabının yazarı Gene D. Matlock'tan başlayıp işin magazin boyutuyla konuyu renklendirelim.**

Matlock'un etkilendiği yazarların başında Murat Adji gelir. Kaynaklarının önemli bir kısmı ondandır, ama başka birçok kaynak da gösterir. İddialarının bir kısmı da kendi buluntusudur.

* *Yearbook of Paediatric Endocrinology*, 2016, (haz.) Ken Ong – Ze'ev Hochberg, Haymarket, 2017, s. 213.

** Gene D. Matlock, *Ey Dünya İnsanları Hepiniz Türksünüz*, çev. Özgür Umut Hoşafçı, Hermes, 2016.

Hyperborea, Kuzey Kutbu'na yakın bölgede eski bir büyük uygarlıktır (s. 23). (Hiç duydunuz mu bu kültürlerarası, uluslararası efsaneyi? Bora -fırtına- ve kuzey (north) kelimeleri oradan gelir). Türklerin efsane kayıp yurdu, altın çağın yaşandığı uygarlık veya kimilerine göre Atlantis burasıdır. Nuh'un gemisi Orta Asya'dan güneye ilerler... Nuh tufanı burada gerçekleşti. Bunlar Türktü... (s. 23-24). Nuh tufanı döneminde dünyada herkes Sanskritçe konuşabiliyordu (s. 24).

Eski Türkler mavi gözlü, sarı saçlıdır... (s. 46). Ukraynalılar mesela en az katışmış Türklerdir (s. 48).

Türk aslının mavi gözlü, sarışın olduğu iddiası başta Batıcı (şimdilerde yavaş yavaş azalmaya başlayan) "güzellik sarışınlıktır" ırkçı tezini çağrıştırıyor, ama maksat biraz başkadır. Bunu da M. Adji'den almıştır Matlock. Çünkü dünyada ilk uygarlık bölgesi aşağı yukarı kesinleşiyor. Hazar Denizi çevresi ve oradan İç Asya'ya doğru olan bölge. Ama burada o uygarlığı kim kurmuştu? Gizli kavga bu noktada kopuyor. Türkler mi (Turanik kavimler), Ariler mi (İlk Hint-Avrupalıların ataları), Persler mi, Sakalar (İskitler mi? Yani onların ataları mı?)... İskitler Avrupalı mı, Ari mi, Türk mü? Türk değilseler Türklerle çok yakın ilişki ve komşuluk içinde değiller miydi soruları...

Bazı kaynaklar ve belgeler buralarda Batılı fizyonomisinde halkların yaşadığını gösteriyor. Sarışın! İlk uygarlığı kuranlar onlar mıydı?

İngiltere'ye gelen ilk kavimlerden biri Arilerdir. İlk keşifleri Aidan'dır. Türktür (s. 55).

İsa'nın Türk olduğunu, ilk Hristiyanların Türk olduğunu, İsa ile ilgili gerçek dışı efsanelerin sonradan yaratıldığını iddia eder yazar ve bu bozulmamış dine dönmemizi, saf Hristiyanlığa ve dünyaca Türklüğe dönmemizi vaaz eder. 6. Bölüm... *Yahudiler de Türktür. Buddha zaten Türktür..* Matlock'un iddiaları sağanak gibi yağar.

İnsanlar ilk önce bilinçsizce Tao'ya itaat ettiler. Tao doğanın temel yasalarının başlangıçtaki adıdır: Tengri... Grekler ona Theo, Zeus derler... Meksika Toltekleri ve Aztekler Teo-Teotl, Tonatiuh;

bazı Kuzey Amerika yerlileri ise Mani-tou derler; Yahudiler ise Tau. Romalılar Dio, Deus, Zeus... derler (s. 93, 94).

Aralık 1988'de Sibirya'daki Yakutlarla Hindistan'ın bazı bölgelerindeki halklar arasında Sovyet Bilim İnsanları HLA-b70 antijeni yoluyla ortaklık keşfetti (s. 141).

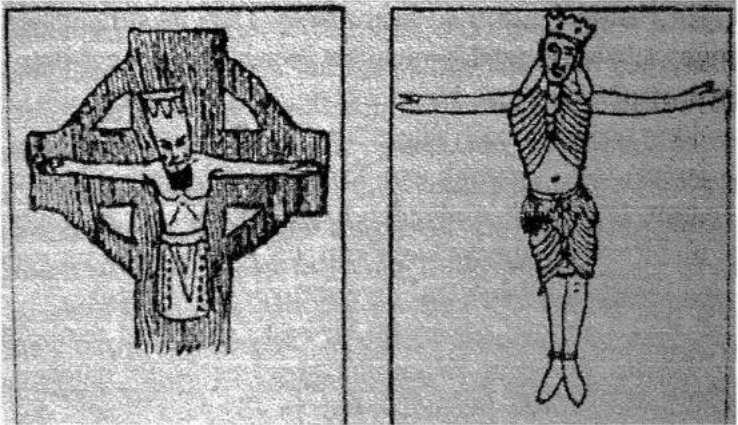
Buddha mavi Türk çekiği gözlerle tasvir edilir. Neden? (s. 130) Çünkü Tibet Budizmi Türk kaynaklıdır (s. 139).

Dr. Dandekar'a göre Hint-Avrupa dilini konuşanların ilk habitatu Ural ve Altaylar arası steplerdir (s. 140).

Ana tanrıça İnanna, Sümer ve Orta Asya'da ortak kutsaldır (s. 178).

Çarmıhtaki Hindu Tanrısı Krishna, çarmıha gerilmiş İsa'nın bin yıl önceki tasviridir (s. 229-231). (Kitapta resimleri var, hakikaten çarmıha gerilmiş İsa'nın aynıları.)*

Türk Tengri damgası, Orhun yazıtlarının T'si, Finike Teth'i, Eski Yunan Teta'sı, Finike T'si, Etrüsk TH'si, Latin T'si arasındaki büyük benzerlik rastlantı değildir (s. 296). (Bunların resimlerini görürseniz benzerliği şaşırtıcı bulursunuz siz de.)

Yine de Matlock, uçuk abartılı çıkarımlar, koyu mistik bir dünya görüşü ile Türklüğün yanı sıra kendine özgü ilk kök bir Hristiyanlığın savunusunu yapar gibidir. Gibidir değil öyledir.

* Ayrıca Krishna ile Christ arasındaki isim benzerliği de manidar.

Gizemci, doğaüstü güçlere inanan, pozitif bilimlere güvensiz, gerçeği gerçek dışında arayan bir kişilik yapısıyla, savunduğu birçok gerçeği değersizleştirmektedir. Reductio ad absurdum tam da budur. Ciddi ve gerçekliği güçlü bir savı magazinleştirerek, daha da kötüsü saçmaya bulaştırarak değersizleştirmek.

Wikipedia'daki Hyperborea maddesi.

Biz yazmadık. Orada şöyle deniyor: *Herodotos'un Hyperborea'yı Orta Asya halklarının yaşadığı bölgenin ilerisine yerleştirmesi Sibiry'a'yı düşündürmüştü. Onu izleyenler yer olarak birbirine yakın farklı noktaları gösterdiler. Altay dağlarını örneğin. Ve Ruck'a göre belki de Çin'dedir.**

Eski Türklerde "Ayazata" diye bir efsane kahraman vardır. Noel Baba veya Hızır masallarıyla aynı kökten gelir Ayazata inancı. Hepsi kuşkusuz Hyperborea ile bağlantılıdır.

Bu arada İngilizce sinir bozacak kadar Türkçeye benzer. "Ayaz"dan aklımıza geldi. İngilizce "ice" (ays): Buz ile ortak köklüdür.

Murat Adji'nin Kıpçaklar adlı kitabı da konuyla ilgili popüler eserlerdendir.

Aleysey Pavloviç Okladnikov, Gorno Altaysk ili, Ulalinka nehri kenarında basit bir taş buldu. Bu basit buluş büyük bir keşifti. Taş neolitik zamandan kalma işlenmiş bir taşı ve başkaları da bulundu. Taşlar başka hiçbir yerde rastlanmadığı üzere birbirine sürtülerek değil ateş ve suyla işleniyordu. =On binlerce yıl önceden kalma belki de dünyadaki ilk uygarlıktan kalma taş aletlerdi. Değişik işler yapmak üzere değişik biçimlerde geliştirilmiş taş aletler. Bunlar ilk Türklerin kalıtlarıydı...

Yazar Orta Asya'daki kutsal çam ağacı kültürünü ve onun üstünde onunla bağlantılı yüce Tanrı Ülgen kültürünü ele alır. Bunu Noel

* <https://en.wikipedia.org/wiki/Hyperborea>

Baba kültünün ilk doğuşu olarak yorumlar. İslamcıların yılbaşı kutlamalarındaki Noel Baba düşmanlığını ve altındaki cehaleti görün.

Altay'a yüce Tanrı oğlunu göndermişti, adı "Geser"di. Bu sonradan Keder ve Hızır oldu.

Eşit kenarlı haç ki "adji" demişlerdir buna, Tanrı-Han'ı temsil eder. Adji olmuştur Haç.

Altay'da ölümler gömülmüyor, yüksek bir kayalığa beyaz kefenle bırakılıyordu. Yanına yağlı kuru dallar yerleştiriliyor ve ateşe veriliyordu. Ölümler gökyüzüne salınıyordu. Ölümler uçuyordu gökyüzüne. (Uçtı, udi, öldü.)

Atilla'nın ordusunda Burğundlarla beraber Teringler de (Turing) savaşıyorlardı. Onlar da Altay'dan gelmişlerdir! "Tering" kelimesi Türk dilinde "derin", "bir şeyin bol olması" anlamına gelmektedir. İtalyan şehri Torino'ya adını veren "Turin" kelimesinin anlamı da apaçık ortadadır.

Yerlerin adını değiştirme geleneğini acaba Türkler mi başlattı? Altay'daki Tulun (Tolun) yurdu, Rusya merkezindeki Tola (Tula) şehri, Fransa'daki Tuluza şehrinin adları muhafaza edilmiştir. Onları Atilla'nın soydaşları kurmuşlardır. Her birinde silah yapan ustalar yaşamıştı. Mesela Tuluz 419 yılından 508 yılına kadar Batı Avrupa Kıpçakları'nın (Vestgot) başkenti olmuştur. Bu şehirlerin adı aynı: Türk kökenli "tolum" kelimesinden kaynaklanmaktadır.

Karaçev şehri de askerî seslerle uyanan şehirlerden biriydi. Bu askerî şehirler; Birinci şehrine giden uzak ve yakın yolları koruyorlardı. Sadece kendi işleri ile uğraşan halkın yaşadığı başka şehirler de vardı: Kipenzay (şimdi Rusya'daki Penza şehri), Buruninej (Voronej), Şapaşkar (Çeboksarı), Çelyaba (Çelyabinsk), Bulgar... ve daha onlarca şehir... Deşti Kıpçak şehirleri arasında ulaşımı sağlayan yollar mevcuttu ve posta hizmetleri...

Dahası var: Kafkasya, Batı dünyasında demirin üretildiği ve işlendiği hemen hemen tek yerdir. Söz konusu olan demir, altından da değerli idi. Gerçi buralarda demiri maden ocaklarında işlemiyorlardı,

çünkü kalitesi düşük oluyordu, bunun benzerini Karpatlar'da Keltler yapıyorlardı. Ama gene de bu demir için mücadele veriyorlardı. Kafkasya'nın demiri olmasaydı, Roma İmparatorluğu ebediyen tunç asrında kalırdı. Roma'da demir işçiliği henüz bilinmiyordu: Roma lejyonerlerinin zırhları tunçtan yapılıyordu.*

En Yeni Yabancı Kaynaklar Türk Tarih Tezini Önemli Ölçüde Haklı Çıkarıyor

Arkeolojik kanıtlara göre Orta Asya insan yerleşimleri Afrika ve Avustralya'dakinden yenidir. Bazı çalışmalar ayrıca bu bölgeyi sonradan yerleşilen Avrupa, Sibirya ve Kuzey Amerika nüfusunun muhtemel kaynağı olarak gösterir. Kurgan hipotezine göre Hint-Avrupa dillerinin kaynağı da bu bölgenin kuzeybatısıdır. Hint-Avrupa hipotezine göre "uygarlığın" ve Avrupa dilinin ilk kaynağı değişik yazarlara göre bugünkü Tataristan'dan, Kafkasya'ya, Hazer Denizi batısı ve doğusundaki bölgeler arasında bir yerlere konulur.

Indo-Avrupa kavimler ve dil kökü için Kurgan hipotezi ileri sürülür. Çok ilginçtir bu, kurgan bulunan yerler Hint-Avrupa kavimi bölgesi sayılır. Kurgan, yığma tepe, höyük biçiminde mezardır. Oysa kurganlar oluşturmak Türklerin, daha doğrusu tüm step halklarının da karakteridir.

Topluluklar halinde göç hareketleri insan ortaya çıktığından beri yaşanır. Onun etnik gruplara ayrışması ve farklı dillerin oluşması, ilk kaynaktan, Afrika'dan, belki Orta Asya'dan göç eden ayrı grupların yalıtılmış gelişmesine bağlıdır.

Kültür yayılması, ki bunun içinde araçlar, alışkanlıklar, düşünceler de vardır, göçler olmasaydı bu şekilde gelişmezdi. Tüm kavimler yerlerinde otursaydı muhtemelen uygarlık bu hızda ilerlemezdi. Örneğin atın kullanımı Orta Doğu'ya Eski Sümer'in Asyalı istilacıları tarafından öğretildi ve oradan Avrupa ve Amerika'ya yayıldı.

* Murat Adji, Kıpçaklar; Türklerin ve Büyük Bozkırın Kadim Tarihi, çev. Zeynep Bağlan Özer, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2002.

Göçlerin nedenleri doğal veya sosyal olabilir. Doğal sebeplere, iklim değişiklikleri, volkan patlamaları veya seller gösterilebilir.

Altay ve Tien-Şan dağları arasındaki geniş stepler buradaki halkların batıya göç yollarından biridir.

Bir hipoteze göre Hindo-Avrupa kavimleri, Avrupa'ya ve Hittitlerle Anadolu'ya Hazar Denizi çevresindeki yurtlarından -3000 yılından önce göç etmeye başlamışlardır.*

İş bu alıntı yaptığımız yazıyı biz ısmarlamadık. Colorado.edu adresli bir internet sayfasında bulduk. Burada yazılanlar çok sayıda yazarın çok sayıda kitabında (bir kısmı buraya da alınmıştır, hepsini almaya olanak bulunmuyor) bahsi geçen bilimsel metinlerdir.

Daha ilginç Hint-Avrupa dil ailesi kuramına temel oluşturan "Kurgan hipotezi"nde geçen Kurgan sözcüğü de zaten tartışmasız Türkçedir. Ayrıca başka bir koldan Hint-Avrupa ırkının ve dilinin temelini oluşturan tarihteki ilk geniş tarım havzasının ismi de (Tarım Basın) Türkçedir. Bakınız: Sözlük bölümü.

Unravelling migrations in the steppe: mitochondrial DNA sequences from ancient Central Asians

"This study helps to clarify the debate on the Western and Eastern genetic influences in Central Asia. Thirty-six skeletal remains from Kazakhstan (Central Asia), excavated from different sites...

As an area of contact between Asia and Europe, Central Asia has experienced a scenario of complex cultural developments, large migratory movements and biological admixture between populations from west Eurasia and East Asia (Bowles 1977).***

Kadim Orta Asya'dan DNA Örnekleriyle Bozkırlardaki Göçleri Çözme... Diyor: Kazakistan'daki çok eski iskeletlerden DNA örnek-

* <http://autocwww.colorado.edu/~toldy2/E64ContentFiles/SociologyAnd-Reform/migration.htm>

** <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC1691686/pdf/15255049.pdf>

leri aldık, Orta Asya'nın batı ve doğuyla genetik etkileşimini inceledik.

Diyor: Asya ve Avrupa'nın temas ettiği bir alan olarak Orta Asya karmaşık kültürel gelişme senaryolarının deneyimlendiği ve büyük göçlerin, Doğu Asya ile Batı Avrasya halkları arasında biyolojik katışmaların yaşandığı bir yerdir...

Orta Asya'nın geniş stepleri kırsal göçebelige çok uygun bölgelerdir. Bu göçebe gruplardan biri (Sakas [Scythians]) Sakalardır... Bunlar Avrupa'dan gelip Asya'ya yayılmışlardır. Daha sonraki göçler batıdan doğuya olmuştur... Çin kaynaklarının belirttiği sarı, kırmızı saçlı, düzgün burunlu kavimler bunlardır.

Başka bir dış kaynak:

Diyor: Afrika'dan yayılmaya 60-70 bin yıl önce başladık. (Daha önce başka bir kaynak 125 bin yıl önce yayıldığımızı söylüyordu. Modern insan ve insanımsı buluntularını farklı yorumlamaktan kaynaklanan çelişkiler. Bazıları da güncelleme çelişkileri.)

50 bin yıl önce Orta Doğu ve Güney Orta Asya'ya yerleştik.

Bu ana üsten yola çıkarak Avrupa ve Kuzey Asya'ya yayıldık.

20 bin yıl önce Orta Asya avcılarından küçük bir grup Kuzey Amerika'ya geçti...

Hikâye burada bitmedi elbette. 10 bin yıl önce tarım başladı. Sonra imparatorluklar kuruldu. Son 500 yılda göç hareketleri olağanüstü arttı. Bunların hepsinin izi DNA'larımız yoluyla sürülebilir. İnsan hareketleri hakkında sorulmayı ve cevaplanmayı bekleyen daha çok şey var.*

* <https://genographic.nationalgeographic.com/human-journey/>
https://en.wikipedia.org/wiki/Early_human_migrations
https://en.wikipedia.org/wiki/History_of_Central_Asia

UYGARLIĞIN İLK DOĞDUĞU YER, İLK ŞEHİR VE ORTA ASYA DOĞRULAMASI

Batılı, Rus, Sovyet bilim insanları tarihte ilk tarımın ve ilk şehirlerin izini sürerken Orta Asya'ya, Batı İç Asya'ya, Türkmenistan'a yönelirler.

Bunlardan biri dünyaca saygın Sovyet genetikçisi Vavilov'dur. Vavilov kendinden önceki çalışmaları da değerlendirerek Türkmenistan'da belli yerleşim bölgelerine odaklanır. Bunlardan en önemlisi Djeitun şehridir.

Konuyla ilgili adı geçen bazı yerleşkeler... Anau, Altyntepe, Ulugtepe, Namazgatepe, Boncuklutepe...

Dünyaca ünlü Marksist arkeolog, dilci, tarihçi Gordon Childe da, keza, ilk tarım bölgeleri, ilk şehirler, "tarım devrimi" ve "şehirleşme devrimiyle" ilgilenir. Neolitik Devrim ve Şehirleşme Devrimi kuramları ona aittir (s. 15-16). Onun da ilgi odağı ilk çalışmalarından itibaren Kazakistan, Özbekistan, Türkmenistan ve Kuzey İran olmuştur.

Gordon Childe da tarihte ilk uygarlığı bu bölgeye yerleştirir.

Vavilov'un başlattığı, ötekilerin sürdürdüğü bir de özel bilim dalı kurulur: *Arkeobotanik*.

Hemen burada bahsettiğimiz iki kitap önceki saygın isimlerin başlattığı (Pumpelly vb.) , Vavilov ve Childe'in olgunlaştırdığı İç Asya merkezli uygarlık kuramına yepyeni katkılarda bulunuyor.

Türkmenistan kitabının yazarlarından biri, Gordon Childe'in bir yerleşkeyi şehir kabul etmek için gereken ölçütleri inceliyor. (On maddelik ölçütler şöyle: Kalabalık nüfus, geniş yerleşim; toplumda katmanlaşma, iş bölümü, tam zamanlı uzman çalışma; ürün fazlalığı birikmesi (başlıca tarımda); anıtsal yapılar; çalışan sınıf ve seçkinler ayrımının oluşması; yazı ve rakamsal sistemler; takvim, astronomi, matematik, geometri gibi bilimlerin oluşması; farklılaşmış sanat yapıtları; uzak ticaret; uzmanlaşmış zanaatkarlar)

Ve Djeitun şehrinin bu ölçütleri karşıladığını gösteriyor. V. M. Masson'un ölçütlerine göre de dünyanın ilk büyük yerleşkesi Djeitun bir şehirdir (s. 17).*

Bu bilgileri doğru kabul edersek Türklerin uygarlığa katkısını inkâr edebilmek için nasıl bir kaçış yolu bulunabilir?

Örneğin “İlk şehir Djeitun’dur, tamam, ama bu bir İran-İndo-Avrupa kültürü şehridir,” diyebilirler. Diyorlar.

Fakat aksi gibi söz konusu geniş coğrafyadaki eski tarımın iz sürümü İran’ın merkezini kapsamıyor, Orta Asya ve Çin’e doğru yayılıyor!

Hazar Denizi doğusundan başlayarak Çin’e kadar giden şu meşhur en eski, en gelişkin “Tarım Havzası”nın uluslararası literatürdeki İngilizce ismi nedir örneğin: “Tarım Basın”. Tarım sözcüğü bugün de Türkçede kullanılan “darı” ile ilgili Türkçe bir sözcüktür. Ayrıca kökle bağlantılı başka sözcükler: Tarıma, Tarama... Hint-Avrupacı Nişanyan da bunu doğrular. “Basın” kelimesi de Türkçedir aslında. Sözlük bölümünde inceleyeceğiz.

Vavilov daha sonra tarihte ilk tarımın izini sürmek için “İç Asya Merkezi” görüşünü ileri sürdü ki bu alan İran’ı kapsamıyordu. Fakat ardından eski görüşüne tekrar yaklaştı “Geniş Güney-Batı Asya”yı kadim tarım alanı olarak kabul etti. (12. böl, s. 225.)**

*Bugünkü Özbekistan, Kazakistan, Tacikistan ve Kuzey İran en eski tarım uygarlığının merkezi olarak yeni yeni çalışmalara konu oluyor. Sadece arkeolojik, paleontolojik çalışmalar değil bunlar, arkeobotanik çalışmalarla buralarda yepyeni yöntemler deneniyor.****

* *Turkmenistan - Histories of a Country, Cities and a Desert*, (haz.) Bernardini, Bonora, Traina; Umberto Allemandi, Torino, 2016.

** David R. Harris, *Origins of Agriculture in Western Central Asia*, University of Pennsylvania Press, 2010.

*** Vavilov’u da bilim dışı uyduruk genetik teorilerini kabul etmediği, Darwincilikte ısrar ettiği için Stalin’in çetesi öldürmüştü... Bu konularda başka okumalar için: <https://robertspengler.com/origins/>; <http://dissertationreviews.org/archives/6982>

An Etymological Dictionary of pre-thirteenth century Turkish (Oxford, 1972) adlı kitabın yazarı Gerard Clauson'dan başka bir kitap inceledik.* Bu yazarın Moğolca ve Türkçe sözlükler için de önemli çalışmaları vardır (s. 28, 29).

Bir pasajda konuyla ilgili ilginç ipuçları görülüyor: ...Bu sırada Moğollar Bronz Çağı insanları olarak Baykal Gölü çevresinde Sibiry ormanlarında basit bir yaşam sürdürmektedirler, deniyor ve *Moğolların Türklerden tarımla ve bahçecilikle ilgili sözcükler almış olabilecekleri* belirtiliyor. Ayrıca, bina yapımı, yazı ve diplomatik ilişkiler öğrenilmiş, böylece Moğollar daha organize bir topluma dönüşmüştür, diye ekleniyor. Demir Çağı'nda Türkler tarımla bir ölçüde ilgiliydiler. Hayvan yetiştiriciliği ile ilgili sözcükleri bugünkü doğu Türkmenistan'da yerleşik Hint-Avrupalılardan almışlardır. (Sinkiang). *Örneğin öküz sözcüğünü* (s. 28-29).

Clauson, Bizans ve Romalı güvenilir kaynakların “barbarları” her kim olursa “Scyt” adıyla andıklarını, bunların bazılarının “İranlı” bile olmadıklarını söyler. Dolayısıyla her “Türk” dedikleri de Türk değildir. Çin kaynakları da “barbar” gördükleri her kavimi “Hu” adıyla anarlar. (Hun kelimesi muhtemelen buradan geliyor veya Hunlardan ötürü “Hu”ya barbar deniyor.) (s. 35.) Sözlük çalışmamız için incelediğimiz Latin-English sözlüğünde de (Bkz. Kaynaklar) aynı bilgi doğrulanıyor. Sycthians: a name for all the nomadic tribes to the North of the Black and Caspians seas. (Karadeniz ve Hazar Denizi kuzeyindeki bütün göçebe kavimlere verilen ad.)

“Scyt” yani İskitler. Dönüp dolaşıp kayıp halkaya, herkesin sahip çıktığı efsanevi ortak akrabaya geliyoruz.

AMAZONLAR TÜRK MÜYDÜ?

En eski kültürlerini, özellikle göçebe kültürlerini koruyan kavimlerde insanlığın ütopik altın çağı olan anaerkil toplumun güçlü izlerini bulmak mümkün. Eski Türkler de bu kavimlerden biridir.

* Sir Gerard Clauson, *Studies in Turkic and Mongolic Linguistics*, Routledge, Curson, 2005.

Kadının toplumsal yaşamda söz ve karar hakkının yüksek düzeyde hayata geçtiği kültürlerdir bunlar. İşin ve toplumsal yaşamın ana parçası olan genç kızlar, kadınlar, arzularına ve yeteneklerine göre her işe koşarlar, erkeklerle güreşir, hatta savaşırılar.

Dede Korkut hikâyelerinde erkeklerle baş eden, onları yürek-sizlik, kaypaklık gösterdiklerinde azarlayan, güreşte, ok atmakta yenip erkeklere kişilik dersi veren çok sayıda kadın kahraman vardır. Mesela “Sarı Donlu Selcen Hatun”. Örneğin “Banu Çiçek”...

Attila’nın ordusunda da kadın savaşçılar olduğu söylenir. Kesin gibidir, çünkü Türkler bu geleneği Selçuklu ve Osmanlı’nın ilk döneminde Anadolu’ya da tekrar getirmiştir. Tüm o eski tanrıça kültlerinin yanına. Osmanlı döneminde bile kadın hekimler, cerrahlar çalışır pek çok diyarda. Şu dönemde bile Kazakistan’da kadın şamanlara danışır halk, onların öğütlerine, tedavi yöntemlerine uyar.

Burada bir kitaptan söz edeceğiz:

Savaşçı Kadınlar, Amazonlar - Jeannine Davis-Kimball*

...Daha başka şeyler kafamı bulandırıyordu. Altın Adam’ın mücevherleri içinde üç adet altın-turkuaz küpe ve akik boncuklardan bir kolye vardı. Daha önce, Erken Dönem konargöçer erkek mezarlarından hiçbirinde böylesi öğelere rastlanmamıştı. Ayriyeten sağ elindeki kudret yüzüğü de alışılmadık bir tarzda oyulmuştu. Belirtiler, bu kişinin dini bir şahsiyet olduğuna işaret ediyordu. Kabrin içinde bulunanlar arasında bu minvalde başka eşyalar da vardı: Altın varak ayna, tutacağı kuş biçiminde olan gümüş bir kaşık ve kırmızı tokmağı. Hepsi de ruhani anlamlar taşıyan nesnelerdi. Şu da vardı ki, iskeletin sahibi gayet çelimsizdi. Akishev (Issık Gölü kurganını açan bilim insanı) bunu, iskeletin genç bir reise ait olduğunu söyleyerek açıklamaya çalıştı. Ama Altın Adam gerçekten de bir savaşçı mıydı? Yoksa daha da mühimi, o bir “Altın Kadın” mıydı?

* Jeannine Davis-Kimball, *Savaşçı Kadınlar Amazonlar*, çev. Mert Çağdaş, İleri Yayınları, 2013.

Altın Adam'ın büyük olasılıkla bir kadın olduğu sonucuna vardığımda, karnımda kelebeklerin uçuştüğünü hissettim. Sebebi hem heyecan, hem de umutsuzluktu. Ama yine de benliğimde çalışmamı yayınlamam gerektiğine dair ahlâki bir mecburiyet hissediyordum. Gerçi iskeletin bir kadına ait olduğunu kesin biçimde kanıtlamamın bir yolu yoktu. Yine de bu neticeye varmamıza neden olacak bir sürü kanıt vardı.

(Issık Gölü kenarında mezarda bulunan meşhur “Altın Adam”dan birazdan bahsedeceğiz.)

Nihayetinde Archeology Dergisi'nin 1997 yılı Eylül-Ekim sayısında makalemi yayınladım.

Bir erkek olarak canlandırılması yapılmış olan Issık savaşçı rahibesi. Başlığı, kaftanı ve çizmeleri kusursuz. Fakat kazılarda bulduğumuz diğer Saka kadınlarında rastladığımız üzere “Altın Kadın” bir etek giyiyor olmalıydı (s. 145.)

Kitapta Güney Sibirya'da yaşayan bir kadın resmi görüyoruz. Güncel bir fotoğraf. *Milattan önceki ilk binyılda Ukok rahibelerinin ve Issık savaşçı rahibelerinin kullandıklarıyla neredeyse aynı tarzda kıyafetler giyiyor* (s. 146).

Issık Gölü Altay dağlarının biraz güneyinde, Tanrı dağlarının yamacındadır.

İrlandalı Savaş Kraliçeleri ve Ölüm Bakireleri aynı kültün devamıdır (s. 235).

Pokrovka mezarlarından çıkarılan 2500 yıllık savaşçı rahibe kemiklerinden alınan örnekler ile DNA incelemesi yapılır. Ve bölgede yaşayan kadınlarınkiyle karşılaştırılır (s. 15).

“Sonrası malum. Alman bilim adamları bayan 2-7-2 ile Meryemgül arasında bariz bir akrabalık ilişkisi olduğunu gösterdiler.

Akrabalık ilişkisini gösteren kadim DNA parçası, Türkçe konuşan konargöçer halkların sahip olduğu Orta Asya-Doğu Asya haplotipine aitti. Bu haplotipin neredeyse aynısı Meryemgül ve ailesindeki kadınlarda bulundu.”* (s. 16)

* <http://archive.archaeology.org/9701/abstracts/sarmatians.html>

Yine geldik dayandık aynı topraklara, gizem üçgenine... Hazar Denizi batısı ve doğusuna... Kafkaslar'a, Anadolu'ya ve Kazakistan'a...

Amazonları kim kapacak? Iskitleri kim kapacak? Kim kaparsa ilk uygarlık yarışını o kazanacak.

Iskitler, Sakalar, Sarmatyahılar, Baktıryahılar, Syctler, Sogdlar, Tokharlar... (hepsi aşağı yukarı aynı kavmi gösterir) kimdir? İranlılar mı, Avrupalılar mı, Türkler mi?

Bence esas olarak en çok kime yakın oldukları kuşkulu. Fakat kuşkulu olmayan tek şey var. Bunlar hem kültürel hem genetik bakımdan birkaç kavmin melezleşmesiydi.

Binlerce yıl aynı topraklarda iç içe veya komşu olarak yaşamış kavimler bu son bahsettiğimiz DNA çalışmasının da gösterdiği gibi sadece kültürel olarak değil biyolojik olarak da iç içe geçmiştir. Iskitler veya Anau şehri halkı Türktür belki... Belki değildir... ama en azından Türklere akrabadır. Dilleri de Türkçeye akrabadır.

“İlk Türklerle ilk İndo-Germenlerin sosyolojileri o kadar çok uygunluklar arzeder ki, her ikisinin genetik bağlantılarından herhalde şüphe edilemez.”*

İşte başka bir dış kaynak:

A wide variety of people came to populate the steppes. Nomadic groups in Central Asia included the Huns and other Turks, as well as Indo-Europeans such as the Tocharians, Persians, Scythians, Saka, Yuezhi, Wusun, and others, and a number of Mongol groups. Despite these ethnican linguistic differences, the steppe lifestyle led to the adoption of very similar culture across the region.**

http://s155239215.onlinehome.us/turkic/66Sarmatians/BurgerPokovkaSarmatian_mtDNA_En.html

https://csen.org/DNA_Report/DNA.html

<http://siberiantimes.com/science/casestudy/news/n0506-female-amazon-warrior-buried-2500-years-ago-in-altai-mountains-was-male/>

* W. Koppers, “Tarihî Etnoloji, İndo-Germanistik İlmi ve Türkoloji”, Belleten, cilt 4, s. 472, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1941.

** https://en.wikipedia.org/wiki/History_of_Central_Asia

Yukarıdaki tezi biz uydurmuyoruz başka deyişle. İskitler, Sarmatyalılar aslen Türk olmasalar bile (bu da olasılıklardan biridir) en az 2-3 kavmin melezidirler derken işte bu kaynaklara dayanarak söylüyoruz.

İrlanda'nın İçindeki Bizler

2013'te yayımlanan bir çalışmaya göre İrlandalıların tarımı Anadolu'dan göç eden Türklerden öğrendiğini gösteren bir başka kaynak:

“A 2013 study revealed that many Irish men may be able to trace their roots back to Turkey. Focusing on the role of the Y chromosome, which is passed from father to son, the research indicates Turkish farmers arrived in Ireland about 6,000 years ago, bringing agriculture with them. And they may have been more attractive than the hunter-gatherers whom they replaced.”*

Tabii burada 6000 yıl önce Anadolu'dan göç edenlerin mutlaka Türk olduklarını biz iddia etmiyoruz. Birçok kez yinelediğimiz gibi bu tartışmalı bir konudur. Kaynak böyle söylüyor. “İçimizdeki İrlandalılar” esprisine nazire yaparcasına.

Yine bizim Doğu Karadenizli ve Kafkas kökenli vatandaşlarımızla Britanya adası halklarının (Galler, İskoçya, İrlanda) genetik bağıını gösteren bazı çalışmalar mevcut. Bunlara da özellikle Türkik bağ demiyoruz.

YAZILI TÜRK TARİHİ ORHUN YAZITLARIYLA MI BAŞLIYOR?

Herkesçe kabul edilen en eski yazılı Türkçe belge, kaya yazıtları olan Orhun yazıtları. Türklere ve Türkçeye eski tarih bulmaya çalışanların gelip daraldıkları nokta o kayalar.

* <http://www.irishcentral.com/roots/new-study-claims-that-irishmen-descended-from-turkish-farmers-83217437-237788351>.

Türklerden, Çinliler bahsediyor, Yunanlar, Bizanslılar bahsediyor, bunların yazıları var, ama Türkçe daha eski belge yok.

Türkçenin çok eski bir kök dil olduğunu iddia edenlere karşı, Türkçenin önemini küçümseyenlerin en büyük kozları, yazılı daha eski belge bulunmamaması.

Acaba öyle mi? Pek çok Türk bilim insanının, tarihçi ve dilcinin gözü kapalı tekrarladığı “Türk yazılı tarihi Orhun yazıtlarıyla başlar” klişesi doğru mu?

Gerçi Kâzım Mirşan Orhun yazıtlarının tarihinin yanlış saptandığını, yaklaşık 200 yıl geriye gitmek gerektiğini iddia ediyor ama yazıtların +500’ lü yıllarda yazıldığı onaylansa değişen fazla şey olmayacak.

O zaman Türk tarih tezini ve Türkçenin kök dil olduğunu kanıtlamaya çalışanlar, aradaki büyük boşluğu başka yazılar, yazıtlarla, başka belgelerle, başka kavimlerin, uygarlıkların bulunmalarıyla kapamaya çalışıyor.

“Sümerler, Etrüskler, Hititler Türktü” iddiası bu doğrultuda bir iddiadır.

Bu iddialar ne kadar doğru?

Bir kere vasat Batılı bilim insanı ve ondan kopya çeken Türk aydınının önemli kısmı Hunların bile Türk olduğunu kabul etmek istemiyor. Yabancı kaynaklara baktığınızda hep “etnik kökenleri, dilleri” tartışmalıdır deniyor Hunlar için. Birçok karşıt fikre yer verildikten sonra çoğu “en çok Türklere benziyorlar, dilleri de en çok Türkçeye benziyor” diye not düşmek zorunda kalıyor.

Ama daha tarafsız bakan ve daha akli başında Batılı bilim insanları bu tartışmada söz konusu benzerliği öne çıkarıyor. Bunlar Moğol bile olsalar Türklerle akrabadırlar. Kaldı ki Moğolların melez bir kavim olduğu anlaşılıyor. Fakat gerek Büyük Hun İmparatorluğu (bazı kaynaklara göre -1200’de kurulmuş. -822’de bir Çin belgesinde adları geçmiş -fakat daha çok kabul edilen görüşe göre -220’de kurulmuş), gerek Batı Hun İmparatorluğu (+352 ile

+469 arasında) kültürel olarak, kullandıkları dil anlamında, adları, betimlenen fiziksel yapıları anlamında başka kavimlerden çok Türklere benziyorlar, deniliyor. Dolayısıyla ben de onları Türk kabul ediyorum.

Batılı kaynaklar Attila'nın ordusunun birçok kavimlerin karışmasından oluştuğunu söylese de yöneticilerinin çoğunun Türk olduğunu belirtiyorlar.

Peki bu kadar çok iyi organize bir ordu kuran ve çağına göre en yüksek teknolojiye silahlar kullanan, pek çok kavimi içine alan, bazılarıyla dostça ilişkiler kuran, bazılarıyla ticaret yapan, vergi alan, muazzam bir haberleşme ağı, casus teşkilatı örgütleyen, çağına göre çok gelişmiş bu devletler yazısız mıydı?

Demir teknolojisinde en üstün güçlerdi, en kaliteli demir silahları kullanıyorlardı, "ağır yay" denen zırh delen bir ok atma sistemi bulmuşlardı, üzeniyi icat edip kullanma yolu ile at sırtında düşmana kesin bir üstünlük kuruyorlardı da... yazısız mıydılar?

Gerçi Attila'nın ordusunun yazı kullandığına dair bazı Batılı rivayetler de yok değil. Bir papaz o diyara gidip döndüğünde yanında Hunca bir kitap getirmiş. Tutsaklarının ismini bir listeye yazıp buradan çağırarlarmış... *

*Sekel Türk yazıtlarında kullanılan yazı sistemi Batı Hunların yazısı mıydı? Sekel Türk eserleri Transilvanya civarındaki Hunlardan yadigâr bir Türk boyundan kalan buluntular. Macarca yazıyorlar. Özel bir alfabe kullanıyorlar. Yukarıdan aşağıya doğru çenterek sopalara yazılan bir yazı. Bu boyun ve bu yazının da İskitlerle ilgisi kuruluyor. Ama yazıtlar geç döneme ait, 10 yy öncesinden değil. ***

Gerçekten büyük boşluk, büyük muamma... Batılı bilimin Türk alerjisi ve Türk münevverinin olağanüstü uyuşukluğu sonucu tarihte Türk'e ait izleri bulmak kolay sanat değil.

* <http://historycollection.co/nine-things-not-know-huns/2/>

** Hüseyin Namık Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2011.

Göktürk Runik alfabesi birdenbire nasıl ortaya çıkmış?

Nereden çıkmış?

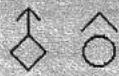
Muharrem Ergin'in *Orhun Abideleri* kitabını dikkatli incellerseniz bu runik harflerin Latin alfabesine çok benzediğini görürsünüz. Özellikle kalın sessiz harflerde Latin alfabesiyle benzerlikler dikkat çekicidir.*

b, d, g, k, l, m, n, r, s, t, z (ters gamalı haç) ve sesli harf olarak da i benzemekte. İnce konsonantlardan da n ve y benziyor...

Vokaller			
ᠠ			a ve e
ᠢ			ı ve i
ᠤ			o ve u
ᠥ			ö ve ü
ᠦ			ê

Konsonantlar			
kalın	nötr	ince	
ᠪ		ᠶ	b
	ᠯ		ç
ᠳ		ᠰ	d
ᠷ		ᠭ	g
ᠬ		ᠬ	k
ᠯ		ᠯ	l
	ᠮ		m
ᠨ		ᠨ	n
	ᠮ		p
ᠷ		ᠷ	r
ᠰ		ᠰ	s
	ᠰ		ş
ᠲ		ᠲ	t
ᠶ		ᠶ	y
	ᠶ		z

* Muharrem Ergin, *Orhun Abideleri*, Boğaziçi Yayınları, 2005, s. xxxi.

		
TENGRI damgası	ORHON T₁	Finike TEIH
		
Eski Yunan THETA	THETA , TAU	Finike T harfi
		
GİRİT Linear-A	Etrüsk TH	LATİN T harfi

Örneğin t harfi açıkça “tağ” dağa benzemektedir. Orhun alfabesinde 38 harf vardır.* (o harfi de “ok” a benzemektedir ve başka ileri sürümler.) Bunlar gerçekse, yani bu harfler Türkçedeki belli başlı sözcüklerin ilk harfleriyse, Göktürkçe alfabesinin kökeninin de Türkçe olduğu ve ayrıca bu benzerlikten Latin alfabesinin de Türkçeden kaynaklandığı iddia edilebilir.

Türk runik yazısının ortaya çıkışı ile ilgili bilim çevrelerinin çoğunlukça kabul edilen öne çıkmış bir keşfi, savı yoktur.

Bazı kaynaklar onu Soğd (Sogdians) alfabesiyle ilişkilendirmekteyse de (bugünkü Tacikistan, İran'ın kuzeydoğusu) Soğd yazısı daha çok Uygur alfabesine benzemektedir, onun kökeninde yer aldığı ileri sürümü daha güçlüdür. (Yine dönüp dolaşıp İskit-Saka bağlantısı ve aynı bölgeler.) Ama zaten Soğd alfabesi de İsa'dan önceyi kapsayacak kadar eski değildir.

PROTO-TÜRKÇE ARAŞTIRMALARI

Sümerlerin ve Etrüsklerin Türk kabul edilmesi tezine geçmeden önce Kâzım Mirşan'ın Proto-Türkçe adı verdiği dil ve yazılar üstündeki çözümlemeleri ele alalım.

Mirşan ve onun izinden gidenler ilk insanların duvar resimle-

* Age, s. xxix.

rinden (piktogram) başlayarak ilk işaret yazılarına (fonogramlara) ve sonraki daha gelişkin alfabelere varıncaya kadar tüm antik işaretleri, yazıları, alfabeleri çözdüklerini ileri sürüyorlar. Buna göre bunların hepsi Proto-Türkçeyle, en ilk, yani Ön-Türkçeyle açığa vurulmuş ifadeler.

Mirşan, Fransa, İspanya'daki mağara işaretlerinden, Orta Asya'daki ilk işaret yazılarına varıncaya dek hepsini bulduğu şifre çözme yöntemiyle okuyor. İlk Türk yazısı olan işaret dilini, tamgaları (damgaları) ne anlama geldikleriyle birlikte açıklıyor. Mısır ve Etrüsk yazılarından, Hitit ve öteki Anadolu yazıtlarından çözülememiş olanları çözüyor, yanlış okunmuş olanları düzeltiyor.

Böylece ilk dilin Türkçe, ilk alfabenin Türk alfabesi olduğu da kanıtlanmış oluyor.

Biraz emek verip okuyunca, bulunan çözme yönteminin kendi içinde tutarlı, mantıklı görüldüğü ve birçok antik yazıyı pekâlâ belli bir sistematik bütünlük içinde çıkartabildiği anlaşıyor. Ama çıkartılanı yorumlamada bazen kurgu öne çıkıyor... Hem de aşırı bir kurgu.

Tabii bu okuma yolu uluslararası bilim çevrelerince kabul edilmiyor.

Bize mantıklı, akılcı ve tutarlı gibi, ama yorumlayışı abartılı ve yanlış gelse de (nasıl oluyor bu demeyin, Mirşan kitaplarını ve oradaki çözümlemeleri okumadığınızda anlatmak hayli güç) antik dil veya çağdaş dil bilim uzmanı olmadığımızdan kesin bir yargıya varamıyoruz. Ancak giderek artan bazı yan kanıtlar Mirşan'ı doğrular yönde.

Sadece eski dilleri çözme çalışmalarıyla ilgili bu yorumumuz.

Ona ve izinden gidenlere ciddi eleştirilerimiz de var. Bunu daha ileriki sayfalarda anlatacağız.*

Prototürk Bilginlerine Göre Astrofizik adlı kitabının kapağında

* Kâzım Mirşan, *Anadolu Prototürkleri*, MMB Yayını, 1985; *Prototürkçeden Bugünkü Kürtçeye*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, 1983.

önceki bölümde bahsettiğimiz ünlü “Altın Elbiseli Adam”ın fotoğrafı vardır.

Altın elbisenin bulunduğu mezardan çıkarılan bir çanak üstündeki yazı şudur:

ÖGÜN AN ONUY A ÖCÜ OQ UB-OZ UÇ E-SİTİS OZ ÖTÜ
ONUYY OY EKİÇ-EKİL ALİZ AT

Mirşan’ın tercümesi: Haşmetmaablığını taziz etmekte olduğun kişi kozmozlaşmış olan bir OQ’dur. O Zeus liderliğinde ozarak geçmek suretiyle kozmozlaşma mahalline alınmış olan namdır.

Bu çanak üstündeki kısacık yazı Orhun yazıtlarından çok önceki tarihe ait ilk Türk yazılarından biri sayılıyor Mirşan’ca. Çanak ve yazı bunun için bu kadar önemli. Ama hangi tarihe ait bu çanak?

Mirşan MÖ 524’te ÇİSİYA TUTUN tarafından, MÖ 523’te ise UPASANÇ SILİĞ tarafından Proto-Türkçe ile yazılmış belgelerden bahsediyor. Fakat bunların çok daha eski çağlara -6000’lere dayanan bir büyük uygarlığın üstün bilginlerinin çok daha gelişkin eserlerinin üçüncü dördüncü dereceden kopyası olduklarını söylüyor (s. 16-19).

Bu belirtilen tarihleri de başka kaynaklardan doğrulamayı başaramadım. Turfan’dan çıkarılmış böyle belgeler var, eski Türk Budist yazıları, ama onlar Uygurca yazılmış ve Orhun yazıtlarından sonra yazılmış.

Daha sonra Uygurcayla yazılmış belgelerden bahsediyor. İşte bunlar Budist rahiplerin dinsel metinleri. Bunlara abartılı “bilimsel” yorumlar yapıyor, o şekilde çeviriyor ve yorumluyor.

Mirşan’ın aklını çok yüksek bir zekâda çalıştırdığı belli oluyor. Metinleri basit anlamlarıyla çevirmiyor bu kitapta. En sade cümlelere, muhtemelen doğa tasvirlerinden insana yol gösteren dinsel telkinlere kadar her basit ifadeyi, bugünkü atom fiziğinin, moleküler biyolojinin, en son astronomik keşiflerin birer açılımı sayıyor.

Bu çok kısıtlı ifadelerle kayda geçmiş kadim yazıları, çok çok önceki kayıp bir uygarlığın yüksek biliminin şifreleri gibi çeviriyor.

Bugünkü bilgilerimizi, hatta daha fazlasını o insanlar biliyordu. Mirşan'ın iddiası bu. Ne şekilde? Ya Tanrısal bir vahiyle, ya uzaylıların gelip onlara öğretmesiyle veya onların bizzat uzaylı oluşuyla.

Oysa kutsal kitaplardan bugünkü bilimin son bilgilerini çıkartmaya çalışanların veya Mirşan gibi “Tanrıların Arabaları” türü uzaylı efsaneleri yaratan veya on bin yıl önceki altın bilim çağı kurgusu yapanların bizleri ikna etmek için bir şeyi göstermesi gerekiyor. Hadi o uygarlıktan maddi anlamda (alet, edavat, uzay aracı parçası, nükleer reaktör kalıntısı vb...) bir şey bulunamadı diyelim. İnsanlığın tırnağı ile kaza kaza, canı çıka çıka ulaştığı bunca bilgiden neden bir adım ötesini görmez, hiç değilse birkaç yıl sonra bulunacak teknolojileri veya bilimsel gerçekleri bize bir türlü göstermezler? Üç ay sonra ulaşacağımız bir bilgiyi şimdiden söyleseler, ona da razıyız.

Burada zaten ipin koptuğunu anlıyoruz, tabii bilimsel yöntem, bilimsel kurallar bakımından.

Ama bu kopma Mirşan'ın diğer tüm dil çözümlemelerini değersiz kılmıyor bence. Daha iyi bilenler bakmalı, fikir belirtmeli. Yine de şu “akademik bilimsel” ortamda umuda ve hiçbir yönde kesinliğe kapılmadan.*

Atatürk'ün Özlediği Bilgin Kâzım Mirşan'ı Okurken isimli kitap, Mirşan'ın tüm çalışmalarını geniş şekilde özetliyor.**

Issık Gölü kenarında bulunan “Altın elbiseli adam”ın yaşını Mirşan'ın “matematik analiz sonucu” yaklaşık -3500 olarak saptadığını öğreniyoruz bu kitaptan (s. 240).

Lena yazıtları için ise, Lena yerleşkesi radyokarbon testine göre -4000 olarak gösterildi, yazıtlar da bu yaşta olabilir diyor yazar (s. 240).

* Kâzım Mirşan, *Prototürk Bilginlerine Göre Astrofizik*, yazarın basımı, 1990.

** Necdet Sumer, *Atatürk'ün Özlediği Bilgin Kâzım Mirşan'ı Okurken*, Detay Yayıncılık, 2014.

Yani bunlar Proto-Türkçe ise en eski Türkçe alfabetik yazılardır. Mirşan astrofiziğe geçmediğinde, bilim kurgulamaya kalkmadığında yazıları mantıklı çözümlüyor gibi. Belki de doğrudur!

Yine bazı hesaplamalarla Orta Asya'da ilk Türk devletinin yaşını ilan ediyor:

“Bir Oy Bil devleti”nin kuruluşu -9689

Başkent'in Sub Oy'a nakli -8681

Devlet Başkentinin At Oy Bil'e nakli -4241 (Pre-Mısır takviminin başlangıcı)

Mısır'da At-Oy devletinin kuruluşu -2849, s. 393

Sonra “Türük-Bil”e geçilir.

Kitapta Alfred Xasanoviç Xalikov'un 1992 yılında Kazan'da yayımlanan *Bulgar-Tatar Çıkışlı 500 Rus Ailesi* çalışmasından söz ediliyor.

Korsakov'lar, Musin'ler, Raxmaninov'lar, Turgenyev'ler... Hepsi Türkmüş... Büyük olasılıkla doğrudur. Mirşan buradan şu yoruma gidiyor:

“Bunun sebebi elbette, Türklerde bulunan devlet kurma ve yönetme yeteneğinin Ruslarda bulunmadığıdır. Ruslarda bulunan şey ise, onların medeniyeti değil, onların çok ve barbar olmaları” (s. 404).

Böyle bilim ve sağduyu dışı bağnaz milliyetçi yaklaşımların elbette yazarın kendi tezlerine zarar vereceği, doğru söylediklerinin de önemini azaltacağı çok açık. Nitekim öyle oluyor. Başkaları örneğin Osmanlı'nın etnik yapısına bakıp Türkler devlet yönetmeyi beceremez dese, ne derece saygın bir ifade sayılır? Osmanlı sultanlarının birçoğu Türk değildir, dolayısıyla padişahların belli bir tarihten sonra tamamı melezdir, sadrazamlar, vezirler, paşalar arasında sayısız Türk olmayan vardır... Ama o gerçekten yola çıkarak “Türkler akıl gereken işlerden anlamıyor ki, başkalarına devrediyor, Türkler barbardır” sonucu çıkarılamaz. Necdet Sumer örneğin Matlock'un kitabını “Reductio ad absurdum” diye aşağılıyor. (s. 665.) Yani bir doğru tezi saçmalık derecesine düşürerek geçersizleştirmek. Ama şu yukarıdaki alıntıda ve başka bazı

yerlerde bariz görülen kendi yaklaşımları ve *Proto-Türk Bilginlerine Göre Astrofizik*'teki uçuk felsefe... Tam da kendi savları için bunu yapmıyor mu?

Bilimsel değeri olan savlarını kendi ideolojik önyargılarını karıştırarak zayıflatma durumunu Haluk Tarcan'da da görüyoruz. Örneğin *Ön-Türk Uygarlığı* kitabının 87. sayfasında, Türklüğü aşağılayan ve onu Müslümanlıktan önce dinsiz sayan Batılıların bu yaptıkları "ALLAHSIZLIKLARINI gösterir" diyor (büyük harflerle). Bir gerçeği ortaya çıkarmak için önce inanç sınavından mı geçecek aydınlar, bilim insanları! Tartışmayı saptırmak buna denir.

Sumer'den devamla... Yazar, *Türk Dilinin Beş Bin Yılı* kitabını da, Türk dilini Sümerlere hapsettiği, ondan öncesini görmediği ve Kâzım Mirşan'dan hiç bahsetmediği için fena paylıyor. (s. 666.)

Oysa bu kitapta Sümercenin öncesini de ele alır yazar. Zaten adından bellidir. Mirşan'dan bahsetmediği ise doğrudur. (*Anadolu'da On Bin Yıl, Türk Dili'nin Beş Bin Yılı*, Selahi Diker, Töre Yayın Grubu, 2003)

Burada Türk kökenli eski Rus ünlülerine bir parantez açalım. Sumer'in kitabında bahsi geçmiyor, ama en ünlüsü Vladimir İlyiç Ulyanov – Lenin'dir. Eski Türk resmi faşistleri onu V. I. kısaltmasından dolayı 6. Lenin olarak bilir. Dedesinin Tatar, babasının Kalmuk (ya da Çuvaş) olduğu söylenir. Annesinin babası Hristiyanlığa geçmiş bir Yahudidir. (Muhtemelen annesi tarafından da Türklük var, ama yeterli kaynak bulamadım.) Lenin, Volga kıyısında, Tataristan'ın güneyinde Ulyanovsk ili ve şehridir. Soyadı oradan gelir. Ulyan, Türkçe bir sözcüğe benzemektedir. Eski Türkçede Ulyan kokulu bitkinin köküdür. Lenin'in hemşehrisi olan büyük Rus ünlülerinin adlarına bir bakın hele: Ivan Gonçarov, Nikolay Yazikov, Nikolay Karamzin, Arkady Plastov, Nikas Safronov ve Alexandre Kerensky... Lenin'in Ekim Devrimi'ndeki en büyük rakiplerinden liberal başbakan Kerensky dahil, Ulyanovsk'dan çıkan ünlülerin büyük çoğunluğunun Türk melezi oldukları birçok kaynaktan bilinmekte.

Ön-Türklerin ilk yazılarını tanıtanlardan biri de Haluk Tarcan'dır.* Tamga yazısı insanlığın ilk yazı çeşitlerinden biridir. Tarcan ve Mirşan'a göre Ön-Türk yazısıdır. Burada harf değil damga kavramı vardır. Bunlar sonradan gelişen alfabelere benzetilmektedir. Etrüsk alfabesinin, Hitit yazısının kaynağıdır. Etrüsk alfabesi, Latin alfabesinin kaynağıdır.

Buna "açıktaş alfabesi" denir yine Mirşan ve Tarcan'a göre. -5000 yıllıktır.

Portekiz'de, Fransa'da, Anadolu'da bulunan damga yazıları da aynı kökten gelir (s. 91-101). Talas vadisi Açıktaş mevki Açıktaş yazıtları Türk alfabesinin ilk gelişmiş şeklidir. Cidden buradaki kimi harfler Göktürk (Orhun) harflerini hayli andırır.

Cengiz Saltaoğlu ve Ahmet Akyol'un da, Talas yazıtları, Türklerin ilk yazıları konularında öneri niteliğinde çalışmaları bulunmaktadır.**

Orhun yazıtlarından önceki Türk yazısı üstüne eski bir Sovyet kaynağı:

ESKİ TÜRK RUNİK YAZISININ ORTAYA ÇIKIŞI ÜZERİNE

V. A. Livşitz

Çevirenler: S. Gömeç - T. Ölçekçi

Geçen yüzyılın sonunda araştırmacıların dikkatini çeken eski Türk runik yazısının menşei problemi, bugüne kadar çözülmüş değildir. Filologlar, tarihçiler ve etnograflar eski Türk runik yazısının ortaya çıkışı hususunda çeşitli tahminler ileri sürmektedirler. Bunlara göre: Runik

* Haluk Tarcan, *Kökenindeki Ön-Türk Kültürünü Bilmeyen Avrupa Birliği -2-*, Gaft Edition, Paris, 2006.

** https://issuu.com/ozge60/docs/yazitlar_dergisi_1._say__
<http://www.ahmetakyol.net/turkce-turk-yazi-ve-alfabeleri/>

yazı, boy tamgalarından, piktografik veya ideografik düşüncelerden, köken olarak Anglo-Sakson veyahut İskandinav runiğinden, Finike alfabesinden, Arami yazısının bir varyantından; Parfiyan, Pehlevi (Orta Farsça), Sogd, Sogd-Harezmi, Sogd-Pehlevi-Baktriya yazısından, Hint menşeli Haroşti'den, sonunda, bütün bunların birleştiği Arami-tamga veya Arami-ideografik yazıdan doğmuştur.

Son yıllarda eski Türk runik yazısının ortaya çıkması meselesine duyulan ilginin artması, Issık Kurgan'da (Almatı'dan 50 km doğuda, K. A. Akişev tarafından açılmıştır) MÖ VI.-V. yüzyıllara ait bir gümüş tabak üzerindeki yazıların bulunmasıdır. Bu kısa metin (tabağın üzerinde iki yatay satır, 16 tanesi birbirinden farklı 25 veya 26 harf) hâlâ çözülmüş sayılmaz. Yazının yönü sağdan sola olup, birinci satır uzun (16 harf); ikinci satırın bazı yerleri tahrif olmuş, fakat açık olan birincisinin üçte biri seviyesindedir. Yazıda birkaç defa tekrar edilen harfler vardır.

Daha önce gazete ve mecmualarda neşredilen resimlerin net olmadığını yakınlarda yayınlanan Issık yazısının fotoğrafı göstermektedir. En iyi tasvir, A. S. Amanjolov'un 1971 yılında yayımlanan makalesinde yapılmıştır. O, çoğu grafiği eski Türk runikleriyle benzeştirmiş, bazılarını Finike, Arami ve Messap (Grek asıllı) alfabesiyle kıyaslamış ve bu yazıyı eski Türk yazısı olarak okumayı teklif etmiştir (daha önce O. Süleymanov tarafından bu konuda çaba harcanmış, o da bu yazının eski Türk runik yazısı olduğunu ileri sürmüştür). Fakat, şunu da belirtmek lazım ki, A. S. Amanjolov'un yayınında resim ters çevrilmiş olduğundan, satırların yeri değişmiş durumdadır; bu ise okunan yazının çevirisinin doğruluğunda şüphe uyandırıyor. Issık yazısı hakkında hüküm vermek gerekirse, Kuzey Sami yazısı ve onun uzantılarıyla, Finike ve Arami asıllı yazılarla alâkalı değildir; bu fikre Issık yazısının orijinalini gören, semitolog ve yazı tarihi uzmanı I. M. Dyakonov katılmaktadır. Bu yazının üç harfinde eski Türk runik yazısının benzerliğini görmek A. S. Amanjolov ve O. Süleymanov gibi mümkündür, fakat yazıların birbirine bağlı olduğunu düşünmek, doğru olmayabilir...

Yazar sonuç olarak Issık yazılarında Türk runik yazısına bir ben-

zerlik şüphesinden bahsetmekle beraber sorunun cevabını ortada bırakmaktadır.

Amanjolov'un makalesi: A. S. Amanjolov. "RIInopodopnaya nadpis iz Saksского zahoroniya bliz Alma-Atı". Vestnik Akademii Nauk Kazakskoy SSR, No 2., 1971, s.64-66.

Bu makale "Sovetskaya Tyurkologiya", No 4, 1978'de neşredilmiştir.*

Gerçi Kâzım Mirşan bu kadehteki yazıya da çok eski bir tarih biçiyor, ama bazı bilimsel makalelerde ifade edilen iddialar doğrultusunda bu yazı Göktürkçenin daha eski biçimi ise, ilk Türk yazısı için +732 tarihi en azından -6. yüzyıla kadar iniyor.

Tabii daha da eski tamga yazıları saymazsak.

SÜMERLER VE ETRÜSKLER TÜRK MÜYDÜLER?

Muazzez İlmiye Çığ'dan aktaralım:**

"Atatürk de bir Fransızca kitapta Sumerlilerin Orta Asya'dan gelmiş olabileceğini, Sumer dilinin Türk diline benzediğini okumuş ve bu cümlenin altını çizerek yanına kocaman harflerle "mühim=önemli" yazmış, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nin kuruluşunda, başka ülkelerde Asuroloji olan bölümün adını 'bırakın şu Samileri' diyerek Sumeroloji koydurtmuştu. Batı'daki bu ilk çalışmalara dayanarak o zamanki dil üzerinde çalışan uzmanlarımıza da Sumerce-Türkçe karşılaştırmaları yapmalarını önermişti. Batı'da başlayan ırkçılık yüzünden olsa gerek, bir süre sonra Sumerce karşılaştırmalarına son verilmiş, dolayısıyla bizde de bu çalışmalar bırakılmıştır..."

"Prof. Dr. Vecihe Hatiboğlu, 1976 yılında bu konuyu "Türk Tarihinin Başlangıcı" adlı makalesiyle tekrar ele almış (Türkoloji, c.8, say.3),

* <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/18/28/176.pdf>
<http://s155239215.onlinehome.us/turkic/31Alphabet/Amanjolov/AmanjolovIssykInscriptionEn.htm>

** Muazzez İlmiye Çığ, *Sumerliler Türklerin Bir Koludur*, Kaynak Yayınları, 2016.

bu makalede bazı Sumer kelimeleriyle Türkçe kelimeleri karşılaştırarak Sumerlilerin Türklerin atası olduğunu ileri sürmüştür.” (s. 19.)

“Prof. Dr. Osman Nedim Tuna, 165 Sumer kelimesini, hem anlam hem de fonetik bakımından uyan Türkçe kelimelerle eşleştirmiştir. O bu tezini, Amerika’da Türkolog ve Sumerologların olduğu bir kongrede sunmuş ve hemen hiçbir tartışma yaşanmadan bu tez kabul edilmiştir. Tuna bunu Türklerin en az 3500-4000 yıl önce Doğu Anadolu’ya yerleşmiş olmasına bağlıyor. Türk dili 5500 yıl önce bağımsız ve iki kollu bir dil olarak bulunuyordu. İlk ana Türkçe ise 10 bin yıl daha eskiye gidiyor, diyordu.” (s. 23.) (Osman Nedim Tuna’nın daha sonra sözcük sayısını daha da arttırdığı belirtilir.)

“Bazı bilim insanları, iki dil arasındaki benzer kelimeler için, her yerde insan zekâsının aynı sözü bulabileceği, bunların rastlantısal olduğu fikrini ileri sürmüşlerdir. Buna karşı ünlü dilci M. Swadesha, ‘Eğer iki ayrı dilde fonetik ve mana bakımından benzeyen kelimeler 100’den fazla ise, bunların bağımsız olarak icat edilmiş olma ihtimali birkaç milyonda birdir. Aynı şekilde çift kelimeler de 7’den fazla olursa, o iki dil arasında tarihi bir ilişki vardır,’ diyor.” (s. 23.)

“Diğer taraftan bazı bilim insanları da kelimelerin gelişigüzel karşılaştırılmalarını doğru bulmuyorlar. İki dilden karşılaştırılacak kelimeler arasında konu birliği bulunması gerektiğini söylüyorlar. Bu tür bir karşılaştırmayı 1975 yılında ilk uygulamaya geçiren kişi Olcas Süleyman, insan, tanrı ve doğa ile ilgili fonetik ve anlamca aynı olan 60 Türkçe ve Sumerce kelime bulmuş ve bu kelimeleri Rusça bir kitapta yayımlamıştır. Kitap, rejim değişinceye dek yasak kalmış, şimdi ise kitabın Türkçesi var.” (s. 24.) (Olcas Süleyman’ın kitabının adı: Az i Ya)

“1914-1915 yıllarında Alman Sümerolog Fritz Hommel anlam ve fonetik bakımından uyan 200 Türkçe-Sümerce sözcüğü karşılaştırdı, ‘Sumerce Türkçedir’ diye bir armağan kitabı için makale yazdı. Fakat araya giren 1. Cihan Harbi, belki de sonradan başlayan ırkçılık yüzünden makale yayımlanmamıştır. (Makalenin el yazması kopyası halen bulunmaktadır.)” (s. 26.)

Osman Nedim Tuna'nın söz konusu kongrede yaptığı sunum sadece küçük bir eleştiri almış, ama orada sesini çıkarmayanlar Talat Sait Halman'ın aktarışına göre arkasından alay etmişlerdir. (s. 26.)

Altay dil ailesinin özellikleri ile Sumercenin çakıştığı noktalar:

“Eklemli dillerdir, kelime son eklerle üretilir, Sumercede bazen öne getirilir (Ali Ulvi Elöve Türkçede de bazen ön eklerin kullanıldığını söyler); sayı bildiren kelimeler çoğul eki almaz, erkek dişi farkı yoktur, ünlü uyumu vardır, soru eki vardır, cümleler kafada oluşturulduktan sonra söylenir...” (s. 87.)

Noah Kramer, *Sumerians, Their History, Culture and Character* adlı kitabında şöyle söylüyor:

“Sümerce eklemli bir dildir; Hint-Avrupa ya da Sami dilleri gibi bükünlü değildir. Kökler genellikle değişmez. Temel dilbilgisel birim tek tek sözcükler değil, sözcük bileşigidir. Dilbilgisel ilgeçler sözcük köklerine ayrılmaz şekilde kaynaşmak yerine, bağımsız yapılarını korur. Sümerce bu nedenle Türkçe ve Macarca gibi eklemli dillerle ve bazı Kafkas dilleriyle büyük benzerlikler gösterir. Ne var ki, sözcük dağarcığı, dilbilgisi ve söz dizimi bakımından Sümerce hâlâ tektir ve gerek yaşayan gerekse ölü başka hiçbir dille akraba değildir.”*

Necdet Sumer, *Atatürk'ün Özlediği Bilgin Kâzım Mirşan* adlı kitabında Kramer'den bu alıntıyı yapıyor (s. 661).

Sonrasında da yazarın Sümerceyi bu denli Türkçeye benzettiği halde “bağımsız ve Türkçeden ayrı aileden bir dil” saymasını ön yargılarına bağlıyor. Hakikaten de öyle görünüyor.

Biz bu kitabın sözlük bölümünde özellikle İngilizce ve Latinceye ağırlık verdik. Öteki yaşayan dillerden ise şimdiye dek bulduğumuz, rastladığımız sözcükleri aktardık, ilk iki dil kadar kapsamlı tarama yapmadık henüz. Sümerce gibi yaşamayan dillere de girmedik. Dolayısıyla şimdiye dek bahsettiğimiz kaynaklarda yayımlanan Türkçe sözcüklere benzeyen 200'den fazla Sümerce sözcüğü bu kitaba almadık. Sadece bugünkü Batı dilleriyle de

* Noah Kramer, *Sumerians, Their History, Culture and Character*, Chicago University Press, 1963.

uyuşan bazı örneklerini verdik. Tamamını öğrenmek için verdiğimiz kaynaklara başvurabilirsiniz.

Fakat şu kadarını söyleyelim, Sümer şehir isimleri gerçekten Türkçe sözcüklere benziyor, Türkçenin yapısına fazlasıyla oturuyor. Başlıcaları: Erek, Uruk, Ur, Erdu, Umma, Sus... Bunlardan “Ur” ve “Uruk”, Latince ve İngilizce şehir-şehirli anlamına gelen “urban” sözcüğüyle ilgili olabilir. Kökünün “urb” olduğu, “urb”un da surla çevrili yerleşim olduğu söyleniyor yabancı kaynaklarda. Eski Türkçede ise “or, orun” sözcükleri, toplanma yeri, korunmuş yer, karargâh anlamına geliyor.

Sümer tanrı isimlerine bakalım: Anu, An, Inanna, Nanna (İngilizce noon?), Enlil, Enki, Utu, Ecem (İngilizce queen?)...

Gordon Childe, Sümer’de üç dilin konuşulduğunu, egemenlerin konuştuğu asıl dilin Sami dillerinden olmadığını belirtir.*

Çingiz Garaşarlı da *Truvalılar ve Etrüskler Türk İdiler* adlı kitabında soruyor:**

Truvalılar ve Trak’lar neden Türk adları taşır? Neden Truva hakanının ismi eski Türk hikâyelerinde adı geçen Priam’dır? Neden onun soyundan gelenler Atila, Dardan, Eney gibi isimler almışlardır? (s. 10.)

S. Lloyd ve G. Childe, Turanlılar denilen Türklerin 10-12 bin yıl önce Dicle ve Fırat ırmakları yörelerine yerleştiklerini belirtir. (s. 10.) (Bunları ilk kaynaklarından doğrulayamadık.)

Eski Yunanistan’daki Selanga ırmağı ile Türk ülkelerindeki Selanga ırmaklarının aynı adları rastlantı mıdır? “Seleng” Türk dillerinde uğultu anlamına gelir. (s. 38.)

* Gordon Childe, *Tarihte Neler Oldu*, çev. Alaattin Şenel-Mete Tunçay, Kırmızı Yayınları, 2007, s. 107. Sümerce ve Türkçe tanrı ve yer adları benzerlikleri için şu makaleye de bakılabilir. Sümerolog John Hayes’in notları da burada mevcut:

http://www.tur.freesevers.com/rich_text_3.html.

** Çingiz Garaşarlı, *Truvalılar ve Etrüskler Türk İdiler*, Azerbaycan Türkçesinden aktaran Sefer Yavuzaslan, Kömen Yayınları, 2015.

Kazak Türkçesinde Egey bir kişi adı. Ege denizi adı oradan gelir. (s.39.)

Paris ile Bars, Baris, Barış aynı isimlerdir. (s. 51.)

Eski İrlanda dilinde “Turu”, kale, korunaklı bölge anlamındadır. “Germen”, “Kermen” ve “Tura” Türkçede aynı anlamdadır. (s. 69.)

Gal (Kelt) dilinde kale, kule anlamına gelen “Turach” sözcüğünün karşılığı eski Türkçede sığınak anlamı “Turağ”dır. “Durmak” kökü. “Err” savaşçı, “Oglach” genç savaşçı uşak... (s. 70.)

Eski Kelt dilinde “İesin” ışık saçan ve Türkçede şimşek, tan anlamında “Yaşın”. (s. 71.)

Keltçe “Kil”: sığınak, Çuvaşça Kil: ev. (s. 71.)

Curd, kesik süttten lor teleme peyniri, İngilizce crud-crod, Türkçe aynı anlam: gurut kurut. (s. 72.)

Belt toka kemer, Bel aynı anlam, Kırgızca: beldik. (s. 73.)

Eski Yunan yer ve kişi adları: Titiy, Gerey, Keney, Elat, Midiy Türkçedir. (s. 44.) Yunanlı ozan Homeros’un Kazakistan’daki karşılığı ozan Gumar’dır. (s. 46.)

Latineden örnekler verir: Sagita, sagitta: Ok... Türkçe ok, sadak; Origo: uruğ, boy, oymak; Aio, ait: Konuşmak, yanıt vermek. Türkçe: ay, ayt ayıt; Copia: Bolluk çokluk. Türkçe: Köp kop küp; Capio: Tutmak, tutsak almak; Sig: iz, belirti, çiz; Volo: Avuç, taban, ul, taban; Voco: Okı, çağır, adlandır; Voc: Ok, ses; Vulgo: Çok, uluğ, büyük... (s. 96-99.)

Garaşarlı daha sonra Etrüskçe-Türkçe karşılaştırmasına girişir.

*Etrüskler Türk Mü İdi?** adlı kitap yine aynı konuda hayli eski bir eserdir. Ayda da Etrüskçe yazıları Türkçe olarak okuyup anlamlandırabilmektedir. Ne kadar doğrudur, bilmiyoruz.

Peki Sümer dilinde hayli fazla sayıda, Etrüsk, Kelt, Bask dillerinde daha az sayıda ama gene de dikkat çekecek kadar Türkçeyle ortak sözcük bulunması bir rastlantı mı?

* Adile Ayda, *Etrüskler Türk Mü İdi?*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1974.

Yukarıda yabancı bilim insanlarına dayanarak İlmiye Çığ'ın görüşünü aktarmıştık. Şimdi de Osman Nedim Tuna'nın görüşü:*

“Bu çeşit bir karşılaştırmada ileri sürülen ilk düşünce, benzerliklerin tesadüfi olup olmadığıdır. Böyle bir düşünce, tesadüflerin matematik sınırının ne olduğunu veya olabileceğini hesaplamayı gerektirir. Türk ve Sümer dillerinin beşer bin kelimeye sahip olduğunu farz edelim. Bu takdirde Sümerce ve Türkçede, en ideal şartlarda, fonetikçe benzer bir çift için manaca da benzerlik şansı $1:5000 \times 5000 = 1:25\,000\,000$ 'dur. Böyle ikinci bir çift için öncekinin yarısı, üçüncü çift için ikincinin, dördüncü çift için üçüncünün yarısı kadar bir şans vardır. Bu şans:

(5. çift, 10. çift, 15. çift için katlanarak azalır)

15. çift için $1:409\,600 \times 10\,000\,000$

Eğer bu rakamlarda her ünite onda bir milimetreyi göstermiş olsa 10. çiftte elde edilen rakam 1280 kilometreye denk gelecektir. Bu, aşağı yukarı İzmir-Erzurum arasındaki mesafe demektir. Buna göre Sümerce ile Türkçede semantik ve fonetikçe benzer tesadüfi on çift kelime bulmak şansı, İzmir-Erzurum mesafesinde, onda bir milimetre ne ise o kadardır... Bu sebeple birbiriyle hiç ilgisi bulunmayan dünya dillerinde tesadüfi kelime uygunlukları bir mucize kabilindendir ve örnekleri bir elin beş parmağını geçmez.

Bu konuda yapılan araştırmalarda iki dil arasında tarihi bir münasebeti ispatlamaya yetecek en az sayıdaki benzer çiftin kaç olması gerektiği tespit edilmiştir. KVK (ünsüz+ünlü+ünsüz) tipli olmak şartı ile Cowan'a göre böyle yalnız üç çift, Greenberg'e göre yalnız üç-dört, ampirik bir metod kullanan Bender'e göre, benzerlik sınırlarını tayin eden şartların gevşeklik veya sıkılığına bağlı olarak yalnız ikiden yediye kadar çift tarihi münasebeti ispatlar. Şu halde sunduğum 165 çifte 'tesadüfi benzerlik' atfetmek, matematik bakımdan mümkün değildir.” (s. 37-38.)

* Prof. Dr. Osman Nedim Tuna, *Sümer ve Türk Dillerinin Tarihi İlgisi ile Türk Dili'nin Yaşı Meselesi*, Atatürk Kültür, Dil, Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu Yay., Ankara, 1990.

Benzer konuda ilginç bir görüş:

Martin Bernal uygarlığın ana kökünün Mısır olduğunu söyler. Türk tarih tezi onun da kökenine Türkleri yerleştirir. Bu doğrultuda Bernal ve onun gibi düşünenlerin ortaya koydukları kadar somut kanıt verilemiyor. Zaten daha da eski tarihlerden bahsedildiğinden bunu yapabilmek o kadar kolay değil. Ama tez de boş değil.

Edo Nyland ise bambaşka bir paradigma ileri sürüyor.* Avrupa halklarının ve uygarlığının babası Basklardır diyor. Onların da Kuzey Afrika'dan Avrupa'ya göçtüğünü iddia ediyor. Kuzey Afrika Sahrası'ndaki kuraklıktan sonra. Değınmiştık, Bernal ve başka birçok tarihçi ve antropolog, Sahra'daki kuraklıktan sonra Afrika'dan Mısır, Orta Doğu yoluyla kuzey doğuya göçü anlatmışlardı. Nyland ise aynı göçün kuzeye, İspanya ve deniz üstünden Avrupa'ya yayılan bölümüne odaklanmış. Kanıtlarının çoğu "linguistik arkeoloji"ye dayanıyor:

İrlanda, Avrupa kıtasına Afrika'ya olduğundan daha uzaktır (s. 7).

Diyor: *Bask, Tuareg ve Berberi dilleri ortak bir Sahra dili kalıntıları içerir. Sahara halkı, buz devri bitince buradan göç etti, Akdeniz kıyılarına, Avrupa'ya, hatta Hindistan, Çin ve Japonya'ya. Bunlar gittikleri yerlere anaerkil ana tanrıça dinlerini, kültürlerini göturdüler. Fakat daha sonra Hindo-Avrupa dilini konuşan ve babaerkil tanrılara inananlarca bu kültür tahrip edildi.* (s. 10.)

Günümüzde dilciler dil aileleri paradigmasına bağlıdır, Avrupalılar bu dili konuşur denir, ama bu dilin (Hint-Avrupa dilinin) kökü bulunamamıştır. (s. 10-11.) Dillerin kökeni halen tartışmaya açık bir konudur... (s.95).

Yazar, Baskların Avrupa'nın değişik bölgeleri dışında İrlanda ve İngiltere'ye de yoğun yerleştiklerini, Hristiyanlığın adaya yayılmasından önce ve hatta bundan bir hayli zaman sonra, söz konusu geniş coğrafyada Baskça konuşulduğunu anlatır. İrlanda ve İskoçyadaki yazıtları çözer, eski yer adlarını inceler.

* Edo Nyland, *Linguistic Archeology*, gözden geçirilmiş baskı, 2016, Friesen Press.

İngiliz dili belki de yüzde yüz Bask dilinden türetmedir (s.120.)

Konusu bu değildir, ama verdiği Baskça, Eski Keltçe sözcük örnekleri arasında biz de Türkçeye uyumlu birçok sözcük buluruz. Eski Keltçe-Baskça ve yazar farkında olmasa da Türkçe arasındaki benzerlikler şaşırtıcı ölçüdedir. Sözlük bölümümüzde bunlardan örnekler verdik. Tek başına bu kitaptaki -yazarın bilmeden gösterdiği- örtüşmeler, çoğumuzun ortak bir dil ailesinden geldiğimizi, onun da ortasında Türkçenin durduğunu kanıtlar güçte.

Burada bir parantez açıp Çingiz Garaşarlı'nın kitabından (*Truvalılar ve Etrüskler Türk İdiler*) bir alıntı yapalım: "Eski İngiliz tarihçi Geoffrey of Monmouth'un 1136 yılında Latince yazdığı 'Britanya Krallarının Tarihi' adlı yapıt, Britanya'ya Truvalıların yerleşmesi konusunu tarihsel olarak daha iyi aydınlatmaktadır. Truvalıların, Truva savaşıdan sonra İtalya'ya ve Britanya'ya göç ettikleri bu yapıtta açıkça belirtilmektedir. Yapıtta anlatılanlara göre, Truvalı kahraman Eney'in (Eneas) soyundan olan Brut MÖ 12. yüzyılda boyuyla birlikte Britanya'ya geldikten sonra, ulusu ve ülkesi onun adıyla Britonlar ve Britanya diye anılmıştır. Ayrıca, Brut'un Kamber adlı oğlunun Galler ülkesinde yaşayan Britonlara önderlik ettiği ve ölümünden sonra Gal-lilerin kendilerini onun adıyla Kambri diye andıkları anlatılmaktadır.

Kamber kişi adı, en eski Türk kişi adlarından olan Kamber, Kambar sözcüğüyle aynı kökenli olup, Kazak Türk kahramanlık öyküsündeki Kamböri kişi adından türemiştir.

Briton Hakan Boyunun Gurguit kişi adıyla eski Türklerin Korkut, Kurkut, Korkit kişi adları arasında büyük benzerlikler vardır.

Geoffrey of Monmouth yapıtında Londra'nın eski adının Troi Novo olduğunu da yazmıştır.

Roma İmparatoru Gay Yuli Sezar'ın Britanyalılar için söyledikleri de ilgi çekicidir. Sezar, Britonlarla Romalıların atalarının aynı olduğunu, iki ulusun da Truvalı Brut'un soyundan geldiğini ve onların Truvalı Eney'in torunları olduklarını söylemiştir." (s. 66-67.)

Devam edersek, yazar Edo Nyland da "Hepiniz Basklısınız"

iddiasındadır. Az da kanıt vermez hani. Düz benzerlikler ikna edicidir. Fakat...

İşin tuhafı aynı bizim Güneş-Dilciler gibi kelime parçalayıp söküp takarak uçuk yorumlar yapar. Tüm isimleri, kavramları Baskça haline getirir. Kitapta bir dolu olan bu isim anlamlandır-
malardan birkaç örnek:

Hudson (İsim. Soy adı veya nehir adı vb.) hu-ud-so-on.

uhui: cry of happiness, joy

Udikan: get out

İsolamendu: isolation

Onargaitz: hostile

Yani Hudson: "He cried for joy to get out of the hostile isolation" de-
mekmiş ona ilk ad verildiğinde.

Trafalgar (Meydan): t-ra-afa-alga-ar

Atertu: to stop

Erasan: attack

Afa: Happy

Algara: loud laughter

Arinaldi: fast run

Trafalgar: We stopped the attack (amid) happy and loud laughter
when they ran away fast.

Shakespeare: Burada İngiliz şairi Şeyh-Pir adıyla Türk yapan bi-
zim cin fikirliilerden kesin bir kopya söz konusudur.

She-ek-spi-ir

Xedatu: to decide

Ekandu: to get used to

Azpiko: protective cover, pseudonym

İrakatsi: to teach

Shakespeare: "I decided to get used to teaching under a pseudonym"
demek. (Bir takma ad altında öğretmeye alışmaya karar verdim.) (s. 122.)

Yahu, neden dil konusunda bir ölçüde mantıklı ve doğru sav-
lar ileri sürenler bir aşamadan sonra uçuşa geçiyor, buldukları
doğru bilgileri de inanılmaz hale getiriyorlar?

İngilizce icat bir dildir. Kilise tarafından halka zorla kabul ettirilmiş tir (s. 122). *Hint- Avrupa dil ailesi de keza uydurulmuş bir ailedir.* (s. 123-128.) *Avrupa'daki öteki diller, hatta Japonca bile icat dildir...*

“Dil aileleri üstünde çalışan pek zeki dil bilimciler bir yığın uydu-ruk kurallara ulaştılar. Bir dil ailesinden söz edebilmek için bunlara göre, sessel uyum, paylaşılan sözcükler, ortak gramer özellikleri, aynı yapısal parçalar gerekiydi. Oysa son beş bin yıldır aktif olan kadim dil bilimciler gramer ve dil yaratmakta onlardan çok daha öndeydiler.

M. E. Landsberg (Columbia Üniversitesi), Hint-Avrupa dil teorisine karşı kuşkularını dile getiren birkaç cesaretli dil bilimciden biri olarak şunu söyler: “Tüm dünyadaki üniversitelerde dil tarihi üstüne çalışan dil bilimciler, karşı pek çok kuşku yaratan kanıta karşın, katı Hint-Avrupa kuramına bağlı kalmayı sürdürürler.” (s. 125.)

Iron Language adlı kitabında Prof. Colin Renfrew, “Bask dili Avrupa’da konuşulan en eski dil sayılabilir. Atalarımız muhtemeldir ki bu dili konuşuyordu,” der. (s. 123.) (Bu bilim insanı Hint-Avrupa dilinin doğum merkezini, Marija Gimbutas’ın “Kurgan Hipotezi” ile bulduğu Batı Asya yerine Anadolu’da görmektedir. Proto-Hint-Avrupalılar ona göre 9 bin yıl önce Anadolu’da yaşıyorlardı ve oradan çevreye yayıldılar.)

Hint-Avrupa dil ailesi kuramına böyle ciddi eleştiriler varken, bizim dil bilimcilerimiz de itirazlara tınmaz. Ülkemizin dil bilim babalarından birinin görüşü:

“Franz Bopp 1861’de yayımlanan ve onun karşılaştırmalı dil bilimin babası sayılmasını sağlayan kitabıyla Hint-Avrupa ailesinin varlığını kesinlikle gün ışığına çıkarmıştır... Bopp bu yapıtında Sanskrit dilinin çekim dizgesini Yunan, Latin, Fars ve Germen dilleriyle karşılaştırmalı olarak inceliyordu.” (s. 123.)

“Hint-Avrupa dil ailesinin varlığını ortaya koyan bağlar, çeşitli açılardan yapılan incelemelerle kesinleşmektedir.”* (s. 124.)

* Doğan Aksan, *Her Yönüyle Dil-Ana Çizgileriyle Dilbilim*, Atatürk Kül-

Haluk Tarcan ise Türkçenin kesin kurallarla kurulan bir aileden dışlanmasını yadırgayanlardandır. Türkçede yapısal anlamda da kesin kural yoktur. Devrik cümleler örneğin.

“Var mı çay isteyen... Biz devrik cümleyle de konuşuruz.”* (s. 46.)
Bu cümlelerin kuruluşu aynı İngilizcedeki gibidir.

“Yüzey yapının çoğu zaman yanıltıcı ve bilgilendirici olmaktan uzak olduğu, dile ilişkin bilginin yüzey yapıda belirtilmeyen çok daha soyut nitelikte özellikler içerdiği açıktır.”** (s. 62.)

DİL AİLELERİ EFSANESİ

Dil biliminde dil aileleri kuramını kabul etmek neredeyse işin “amentüsü” sayılıyor. Fakat bu bir pozitif bilim alanı değil. Sosyal bilimlerdeki her kurama önce saygı göstermek, girdisini çık-tısını bir güzel araştırıp öğrenmek, karşıt görüşleri bilmek ve ona göre tavır almak gerekiyor.

Şu andaki bilgi birikimimizle, “bu kuram tamamen uydurma-dır” diye “genel geçer bilime” itaat eden çoğunluğu ikna edecek dolgunlukta kanıtlar getiremeyiz. Ama dil aileleri efsanesinin başta Hint-Avrupa Ari projesi olmak üzere, dildeki birçok soruyu yanıtlayamadığını, aksine birçok sorunu iyice karıştırdığını rahatlıkla belirtebiliriz. Temelindeki ırkçı saik bir yana.

Tüm veriler şunu gösteriyor ki, bu dil ailesinin de ortak oldu-ğu bir geçmiş kök dil veya diller söz konusu. Sadece son yüzyıl-larda, son binyıllarda değil, daha öncesinde de farklı aileden gös-terilen diller arasında ortaklıklar oluşmuş. Bu da pek çok bilim insanının artık kabul ettiği bir gerçek.

Başka türlü, Türki-Turani diller, Sami dilleri, Avrupa dillerinin bu denli et-tırnak iç içe geçmişliğini açıklayamayız.

tür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1995.

* Haluk Tarcan, *Tarihin Başladığı Ön-Türk Uygarlığı*, Resmi Tarihin Çö-küşü, Töre Yayın Grubu, 2006.

** Noam Chomsky, *Dil ve Zihin*, çev. Ahmet Kocaman, Ayraç Yay., 2001.

Şimdi kısaca dil aileleri kuramını özetleyelim.

Hint-Avrupa dil ailesi kuramının oluşumuna baktığımızda köşe taşlarını şöyle saptayabiliriz: 1583'te İngiliz Cizvit misyoner Thomas Stephens, Sanskrit diliyle Yunan ve Latin dilleri arasındaki benzerliği ilk not edenlerden. Filippo Sassetti adlı İtalyan bir tüccar 1585'te benzer uyuşmaları yazmış. Hollandalı dil bilimci Marcus Zuerius van Boxhorn 1647'de Avrupa dilleriyle bazı Asya dillerinin ortak bir kökten geldiğini kaydederek buna "Scythian dili" demiş. Evliya Çelebi bir görev icabı Avusturya'da bulunduğu 1666'da birkaç Almanca sözcükle Farsça sözcüğün aynı olduğuna dikkat çekmiş. Coerdoux ve Lomonosov yine dil ortaklıklarına dikkat çekenlerden.

Hipotez yeniden ve güçlü bir biçimde 1786'da Sir William Jones'un yazılarıyla canlanmış. "Hint-Avrupa" kavramını ilk kez Thomas Young 1813'te ortaya atıp kabul ettirmiş. Franz Bopp ise 1832-1852 yılları arasındaki çalışmalarıyla bu kuramı tam anlamıyla akademik disiplin haline getirmiş. Brugmann onu gramatik kurallarıyla modern hale sokmuş. Ferdinand de Saussure, "Larinks Kuramı" ile hem kendi savlarını hem de bu aile kuramını iyice güçlendirmiş. 1879.*

Gırtlak kuramı ya da gırtlak harfleri kuramı ilginçtir. Saussure'e göre Hint-Avrupa dil ailesinde başlangıçta bazı ünlü sesler yoktu, "a" ve "o" yoktu, "e" veya "ai" vardı. Hint-Avrupalıların gırtlak yapısından kaynaklanıyordu bu farklılık diğer dillere göre. (Bayağı bir biyolojik ırkçılığa girdik değil mi? Ama Avrupalı olunca, ama Avrupalı bilgin olunca bazı yerlerden öyle görünmüyor.) Sadece Hint-Avrupalılarda görülen bazı sesler daha vardı, örneğin "h" sesi. Birçok Avrupalı dil bilimci bunu şu ya da bu şekilde kabul etti. Fakat 1917'de Anadolu'da bir Hitit yazısının bulunmasıyla kuramın doğruluğu "kesinleşti."(!) Çünkü bir Hint-Avrupa dili olan Hititçedeki kelimelerde bu "h" harfi vardı.

Dille ilgilenenlerin büyük çoğunluğunun gözü kapalı kabul-

* https://en.wikipedia.org/wiki/Indo-European_languages.

lendiği “standart” açıklamalardan biriydi bu. İnternette buldum, dil bilim kitaplarında da benzerleri yazıyor. Ama ben bir şey anlamadım. Doğu dilleri dahil, farklı dilleri bilenlere sordum. Arapçada veya eski Türkçede bu “h” harfi, yani o belli bir gırtlaktan çıkan özel sesletim yok muydu? “Olmaz olur mu!” dediler. Bu sav bir zırva dediler.

Başka deyişle daha cesaretlelenerek burada söylüyorum: Saussure’ün birçok tezi gibi veya onlardan da önce bu tez tam bir zırvadır.

Eğer iddialı “bilimsel” yayınlarda bu “h” sesi ve onu çıkaran gırtlak Hint-Avrupa dil aile birliğinin en geçerli kanıtlarından biri olarak sunuluyorsa, demek ki bu gırtlak yapısının ve o sesin Arapçada, İbranicede ve Türkçede de bulunduğunu göstermek Hint-Avrupa dil birliği efsanesinin zırvalığını kanıtlamak için yeterlidir.

Hint-Avrupa’yı bitirmeden önce, Latince, İngilizce gibi dillerde Arapça kökenli sözcüklerden birkaç örnek verelim. Onun için ayrı sözlük oluştursak sanırız bu kitaptaki Türkçe kökenli sözcükler sözlüğünden daha geniş kapsamlı bir sözlük ortaya çıkar. Verdiğimiz örneklerin tamamı yeni değil, temel eski sözcüklerdir.

Abollo/ Aba, Accomodo/ İkamet, Ecole/Kıraat, Mean/Mana, Quite/ Gayet, Ban/Men, Body/Beden, Cut/Kat, Crimson/Kırmızı, Earth/Arz, Abide/Abide, Administer/Amir, Harsh/Haşin, Candel/Kandil, Odor/İtır, Folk/Halk, House/Hücre, Emunio/Emin, Nefas/Nefis, Crime/Cürüm, Bello/Bela, Reddo/Red, Sobrius/Sabır, Sake/Saik, Agilitas/Acil...

Altay Dilleri Ailesi*

“Altay dilleri ailesi Hind-Avrupa, Çin-Tibet ailesinden sonra 3. büyük ailedir. Zaten diğer ailelerden yalnızca 3’ü, 100 milyondan fazla kişi tarafından konuşulur. Türk dilleri konuşanların sayısı bakımından dünyada 8. sıradadır.” (s. 2-3.)

* Osman Nedim Tuna, *Altay Dilleri Teorisi*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, 1983.

“Üzerinde Türk dillerinin konuşulduğu alan 10.955.840 metrekare ile Avrupa’dan biraz geniştir.”

“Samuel E. Martin, *Lexical Evidence Relating Korean to Japanese Languages*, 1966 ve Roy Andrew Miller, *The Japanese Language*, 1967, adlı çalışmalarda ortaya konan yöntemle göre yapılan hesaplamalarda -ki arkeolojik veriler de bunu doğrulamakta- Ana Türk dili ortalama 8352 yıl önce doğmuş olmalıdır.”

“Eğer Altay dil birliğinin varlığını kabul edersek, bu birlik Hint-Avrupa dil birliğinin çözülmesinden daha önce sona ermiştir. (Nicholas Poppe, *Altaic Linguistic An Overview Science and Language*, No 6, Aralık 1975.)”

“Türk dilleri basitleştirme yolunda başka herhangi bir Altay dilinden çok daha uzağa gitmiştir. (Nicholas Poppe, *A New Symposium on the Altaic Theory CAJ*, c. XVI, n.1, 1972)”

“Türk dilindeki “ş” tarih öncesi devirlerine kadar gider. (Karl. H. Menges, *The Turkic Language and People*, 1968.)” (s. 52-55.)

“Altay dillerinin ana yurdu kesinlik bulunmamakla birlikte Sibirya’nın güney kısımları, Altaylar bölgesidir.” (s. 59.)

TÜRKÇE ÖTEKİ DİLLERİ KUVVETLE ETKİLEMİŞTİR

Türkçe ile Batı dilleri veya Arapça, Farsça ilişkisi denince bizim aydınlarımızın, hatta dil bilimcilerin aklına sanki beyinleri kurulmuş gibi Türkçenin başka dillerden aldığı on binlerce sözcük geliyor.

Zavallı Türkçe diye hayıflanıyor bazıları. Kimi, ne kadar zayıf dilimiz var, başka diller olmasa ayakta kalamayacak diye içten içe seviniyor.

Varsa yoksa Türkçenin başka dillerden nasıl etkilendiği sorunu.

Sadece iki örnek verelim.

Suat Baydur’un *Dil ve Kültür* isimli kitabında, 1949’da Ulus

gazetesinde ve sonrasında Türk Dili Dergisi'nde yazdığı yazılar derlenmiş.* Bize Yunanca- Latince'den geçen sözcüklere bol bol yer veriliyor, adeta bir hayranlıkla. Bu sözcüklerden bazıları aslında Türkçe kökenli. Ama bilim adamımız böyle bir sapkınlığı aklına bile getirmiyor.

Bu işin bilimini yapmak için kurulmuş, dünyanın bütçesiyle çalışan, bu işten para kazanan profesyonellerin topladığı bir kurum: Türk Dil Kurumu.

Türkçenin Batı Dilleriyle İlişkisi isimli bir kitap çıkarmış.** 294 sayfalık kitapta Türkçenin Batı dilleri üstündeki etkisine tek sayfa ayrılmamış. Hiç değilse adını değiştirselerdi.

An Etymological Dictionary of Pre-thirteenth Century Turkish adlı kitabın yazarı Clauson bile sözcük kökeni araştırmasında Türkçeye karşı hayli cimri davranır. “Öküz”ün, Hint-Avrupalılardan; “Tümen”in, Tokharca’dan; “Don”un, Sakalardan alındığını ileri sürer. Çince'de Türkçeye benzer sözcükleri Çince lehine tartışmaya açar.***

Size aynı konuda farklı bir bakış sunalım:

İngilizce'deki Türkçe Kökenli Sözcükler / İrek Bıkkın

İnsanların birbirleriyle olan temasları dillerin teması anlamına gelmektedir. Dil temasları, iki ya da daha fazla dilin sözcüklerinin birbirleriyle etkileşimine neden olmaktadır. Türkler gibi aktif halkların dilleri, İngilizce de dahil olmak üzere pek çok dilde derin izler bırakmıştır. Farklı kaynaklar, İngilizce'deki Türkçe kökenli sözcük sayısı hakkında farklı veriler vermektedir. Bu sözcüklerin sayısı, kaynağına göre, 101 ile 8002 kelime arasında değişiklik göstermektedir. Elimizdeki verilere göre, İngilizce'de yaklaşık dört yüz Türkçe kökenli söz-

* Doç Dr. Suat Yakup Baydur, *Dil ve Kültür*, Cumhuriyet (Gazetesi) Yayınları, 1999.

** Mustafa Sarı, *Türkçenin Batı Dilleriyle İlişkisi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2014.

*** Sir Gerard Clauson, *Studies in Turkic and Mongolic Linguistics*, Routledge, 2005, s. 42-43.

cük bulunmaktadır. Bunun, %55'ini etnolojik kelimeler oluşturunken, kalanın %26'sını sosyal ve siyasi içerikli kelimeler, %19'unu ise doğal olaylardan kaynaklanan sözcükler oluşturmaktadır.

Türkçe kökenli sözcüklerin İngilizceye girmesi, İngilizlerin atalarının (Angller, Saksonlar, Jütler) bir Türk kavmi olan Hunların etkisi altına girdikleri döneme, diğer bir deyişle, dördüncü yüzyılın sonlarına kadar uzanmaktadır. MS 376'dan itibaren, Orta Avrupa'nın tamamı Hunların etkisi altındaydı. Hun İmparatoru Atilla'nın ölümünden hemen sonra MS 449'da, Angller ve Saksonlar ile Jütlerden oluşan ilk İngiliz grup Britanya adalarına göç etmeye başlamıştır. Bu göç olayı, yaklaşık 150 yıllık bir sürece yayılmıştır. Bu nedenledir ki, Türk dilinin özellikle eski İngilizce üzerinde etkileri, Hunların Alman kavimleri üzerinde baskın olmalarının da verdiği saikle, en az 73 yıl sürmüştür. Türklerin, söz konusu süreçte Alman kavimleri üzerinde hem kültür hem de ordu alanlarında gösterdiği hükümlerlik göz önüne alındığı takdirde, başta askeri terminoloji, hitabet, at yetiştirme terminolojisi ve devletin yapısını oluşturan temel terimler olmak üzere pek çok alanda Eski İngilizceyi etkileyen pek çok Türkçe kökenli sözcük olduğu görülecektir. Bizler, beech, body, girl, beer, book, king gibi sözcüklerin Eski İngilizce döneminde Türk dilinden alındığını düşünüyoruz. Maalesef, Eski İngilizce sözcükleri doğrudan inceleme fırsatı bulamadık.

Türkçe kelimelerin Ortaçağ İngilizce döneminde olduğu kadar Eski İngilizce tarafından da kabul edilmesinin olası bir nedeni daha vardır: Vikingler.

Vikingler uzunca bir süre, 9. yy'dan 12. yy'a kadar, Bulgarlar, Peçenekler ve Kıpçaklar gibi pek çok Türk kavimi ile yakın bir temas içerisinde bulunmuşlardır. Açıkça görülen odur ki, bu kavim temas halinde olduğu bu Türk kavimlerinden pek çok özellik almıştır. Deniz göçebe-leri, tüccarları ve savaşçıları olarak da bilinen Viking halkının, genişlemeye yalnızca MS 800'lerde başlamış olmalarına karşın, bu halkın 5. yy'da halihazırdaki Hun kılıçlarına yüksek bir fiyat biçtiği bilinen bir gerçektir.

9.-12. yüzyıllar arasındaki döneme gelindiğindeyse, bu kez Türkçe

kökenli sözcüklerin İngilizceye nüfuz etme sebebinin, tüm İngiliz aristokrasisi ve İngiliz uşakları ile savaşçıları tarafından konuşulan Eski Fransızca olduğu görülmektedir. İngilizler ile Türk halklarının doğrudan temasları, yalnızca Haçlı seferlerinde başlamıştı. Bu dönemde, İngiliz asilzadeleri savaşa katılmışlardır. MS 1096'dan 1270'e kadar Avrupalılar, "Tanrı'nın tabutunu boşaltmak" ve "Kutsal Toprakları Müslümanlardan arındırmak" amacıyla Filistin'e sekiz Haçlı seferi düzenlemişlerdir. Yağmacı ve vahşi bir yapısı olan bu Haçlı seferleri, Avrupa kültürü açısından pek çok avantajı da beraberinde getirmiştir. Batı'da insanlar, yemekten önce ellerini yıkamaya başlamışlar, çatal ve bıçakları nasıl kullanacaklarını öğrenmişler, sıcak banyo yapmaya başlamışlar ve kıyafetlerini ve iç çamaşırlarını değiştirmeyi öğrenmişlerdir. Bu sayede Avrupalılar, pirinç, karabuğday, limon, kayısı ve karpuz yetiştirmeye başlamışlar; şeker kamışını yiyecek olarak kullanmayı; ipeği ve aynaları üretmeyi öğrenmişler ve yedikleri besinlerin kalitesini arttırmışlardır. Türkçe faktörünün göz önünde bulundurulmadığı durumlarda, Avrupalı dil bilimciler Doğu kökenli sözcüklerin etimolojik özelliklerinin ortaya çıkarılmasında sıkça rastlanan bir yanılgıya düşmektedirler. Yukarıdaki durum bunun en güzel örneklerinden biridir. Örneğin; İngilizcede kullanılan "kourbaş" ya da "kismet" kelimelerinin günümüzde hem Türkçede hem de Arapçada kullanılması durumunda, Avrupalı etimolojistler, otomatik olarak bu kelimenin Arapça kökenli bir kelime olduğunu varsayacaklardır. Bu etimolojistler, bir an bile, eski kültürlerin dilleri olan Arapça ve Farsçanın; Avrupalıların bakış açısıyla vahşi göçebe kavimlerinin dili olan Türkçeden bir şey almış olabileceklerini düşünmeyeceklerdir. Bunun aksine, Arapça ve Farsçada Türkçe kökenli pek çok kelime bulunmaktadır. Burada, yanlış yönlendirilen etimolojik bir analizi örneklendirmek istersek; Haçlı seferleri dönemine geri dönerek "sabot" kelimesini ele almamız yeterli olacaktır. Pek çok kaynak bu kelimenin en gerçek versiyonu; sabot ve bu kelimedenden türetilen saboteur, sabotage kelimelerinin Fransızcadan alındığını göstermektedir. Halbuki, sabot kelimesi başlı başına Arapça yoluyla Türkçeden alınmış bir sözcüktür. Sabbat,

diğer bir deyişle “sandak” kelimesi Arapça’da “sabot” kelimesinin kökü olarak tanımlanmıştır. Fakat gerçekte, gerek Arapça gerekse Eski Fransızca dilleri bu kelimeyi Orta Doğu’da yaşayan Sarakenlerin kullandığı Türkçeden almışlardır. Türkçe bir kelime olan çabat (çabata, sabot, şabat)’ın; kesmek, doğramak anlamına gelen “chabu” fiilinden türetildiği ve öncesinde “bir parça odundan yapılan ayakkabılar” anlamına gelirken, zamanla bu anlamın genişleyerek “sandaletler de dahil olmak üzere odundan yapılan farklı tip ayakkabılar” için kullanılmaya başlandığı bilinen bir gerçektir. Bu ayakkabıların pek çoğunun kullanılmaz hale gelmesinden dolayı, bu kelime, farklı maddelerden yapılan ayakkabıları ifade etmeye başlamıştır. Modern Tatar dilinde “çabat” kelimesinin anlamı; “hasır sandalet”, diğer bir deyişle “ayakkabı”, yani örölmüş hasır’dır. Eski Fransızca bu kelimeyi orijinal anlamıyla kabul etmiştir: “Bir parça odundan yapılan ayakkabı”, sabot. Rusça bir kelime olan “çoboty” kelimesinin kökü de aynı Türkçe kelimeye, “çabat”a dayanmaktadır. İspanyolcada bu sözcük, İspanya’daki Arap Halifeliliği Dönemi’nde bu bölgeye yerleşen Türk kavimlerinin kullandığı dilden alınmış olup günümüzde “zapata” olarak adlandırılmaktadır. “Zapata” sözcüğünün anlamı, İspanyolcada daha genişleyerek, günümüzde genel anlamda “ayakkabı”yı ifade etmeye başlanmış ve bu sözcükten pek çok kelime türetilmiştir.

1250 yılında Memluk Sultanı Aybek’in iktidara gelmesiyle, Kıpçak dili Mısır’ın resmi dili olmuştur. 1517 yılında Memluk Devleti’nin Osmanlılar tarafından fethedilmesine kadar, Mısır’da; Altınordu dönemindeki Tatar dilinin benzeri bir dil olan Kıpçak-Oğuz dilinin kullanıldığı edebiyat alanında büyük ilerlemeler kaydedilmiştir. Kıpçaklar; Arap edebiyatını ve Mısır Arapçasındaki kelime ve dil bilgisini büyük ölçüde etkilemişlerdir. Türk dilleri; Farsçada da, başta sözcük dağarcığı olmak üzere pek çok alanı önemli ölçüde etkilemişlerdir. 10.-16. yüzyıllarda İran, Orta Asya ve Hindistan’da kurulan Türk-İran devletlerinde, diğer devletlerde görölmeyen benzersiz bir dil bilimsel durum söz konusu olmuştur: Buna göre, bu devletlerde; bilim ve din konularında Arap-

ça kullanılırken, edebiyat ve yazı işlerinde Farsça, Şah ve Sultanların başkanlık ettiği mahkemeler ve orduda ise Türkçe kullanılmıştır. Hindistan'ın İngiltere Krallığı'nın bir parçası haline geldiği 19. yy. aynı zamanda pek çok Hint kökenli sözcüğün İngilizceye yerleştiği dönemdir. İngiliz dili farklı Hint dillerinden yaklaşık 900 kelime almıştır ve bu kelimelerin 40 tanesi Türkçe kökenlidir. İngilizceye giren Türkçe kökenli kelimelerin 60'tan fazlası Rusça vasıtasıyla bu dile taşınmıştır. Bunlar arasında: astrahan, ataman, hurrah, kefir, koumiss, mammoth, irbis, şaşlik vb. bulunmaktadır. "Hetman, horde, uhlan" gibi kelimeler ise İngilizceye Lehçeden gelmiştir. İngilizce etimoloji sözlükleri hatalı bir şekilde "uhlan" kelimesini Türkçede "genç adam" anlamına gelen "oglan" kelimesine dayandırmaktadır. Altınordu döneminde Tatar dilinde kullanılan "uglan" kelimesi ise yalnızca "çocuk, genç adam" anlamında değil aynı zamanda "asil savaşı" anlamında da kullanılmaktaydı. Bu kelime, sonrasında, "Kaan'ın muhafızları" için de kullanılmıştır. Türkçe kökenli "Coach, haiduk, kivasz, vampire" kelimeleri ise İngilizceye, Almanca ve Fransızcadan Macarcaya geçtikten sonra girmiştir.

İngilizcedeki Türkçe kökenli sözcüklerin en sık kullanılanlarından biri olan "Coach" kelimesi, Türkçeden orijinal anlamıyla birlikte alınmıştır: geniş ve üstü örtülü vagon. Bu kelimenin pek çok farklı anlamı daha vardır: "karavan, otomobil, antrenör ve eğitmen" vb. Etimoloji sözlüklerinin çoğu, bu kelimenin kökünün; büyük ve üstü örtülü vagonun ilk defa yapıldığı yer olduğu varsayılan Macaristan'daki Koc kaviminin köylerinin adına dayandığını söylemektedir. Fakat Eski Rusçadaki Türkçe kökenli bir sözcük olan "koç", "göçebelikte kullanılan üstü örtülü geniş vagon" anlamında kullanılmış, daha sonra bu sözcük yerini aynı anlama gelen "kibitka" sözcüğüne bırakmıştır. Türkçe kökenli bir sözcük olan ve "göçmek, taşınmak, değiştirmek" anlamında kullanılan "kuç" kelimesinden farklı dillerde pek çok türetme yapılmıştır. Rusçadaki "koçevat, koçevnik, koş, koşevoy, koşey, kuça" gibi sözcükler "kuch" kökünden türetilmiştir. Rusçaya Fransızcadan giren ancak kökü Türkçe olan bir başka sözcük ise "kucher"dir.

“Coach” kelimesinin İngilizceye geçmesinde, halihazırda 800 Türkçe kökenli kelimeyi barındıran Macarcanın da katkısı göz ardı edilmemelidir.

Türkçe kökenli sözcüklerin İngilizceye yerleşmesinde pek çok dilin katkısı olmuştur. Örneğin Almancadan geçen Türkçe kökenli sözcüklere “shabrack, trabant”; İspanyolcadan geçen Türkçe kökenli sözcükler arasında “bocasin, lackey”; Latince’den: “janissary, sable”; ve İtalyancadan: “kiosk” kelimeleri bunlara örnek gösterilebilir. Bunların pek çoğu İngilizceye Fransızcadan gelmiştir: “badian, caique, caviare, odalisque, sabot, turquoise” vb. Türkçe kökenli kelimelerin İngilizceye geçmesini sağlayan en son dil genelde Fransızca olmuştur. Fransızların Türklerle temasa geçmesi Haçlı döneminde başlamıştır. Osmanlı İmparatorluğu’nun Yükselme Devri’nde (14.-16. yy) pek çok Fransız, İspanyol ve İtalyan, Türklerin egemenliği altına girmiştir. 1536 yılında, Fransa ve Türkiye, bir Birlik Anlaşması imzalamışlardır. Fransızlara, bu anlaşmayla, ticari konsüller ve mahkemelerde imtiyazlar tanınmıştır. Osmanlı İmparatorluğu’nun lüksüne ve zenginliğe olan Fransız düşkünlüğü Türkseverlik olgusunun ortaya çıkmasına neden olmuştur. 14.-16. yy’da, dini baskı ve feodal lordların baskısı altında ezilen Avrupalılar için, Türkiye, dini tolerans, adalet ve zenginliğin bol olduğu bir ülke olmuştur. Bu dönemde, Türkiye’ye yönelik ilgi o kadar yoğunudur ki, yalnızca 16. yy’ın ilk yarısında bile Türkiye hakkında 900’den fazla bilimsel eser yazılmıştır. Bunun bir uzantısı olarak da, pek çok Türkçe sözcük, Fransızca ve diğer dillere alınmıştır.

İngiliz yazarlar, Doğu kültürüyle ilgili eserlerinde sıkça Türkçe kökenli sözcükler kullanmaya başlamışlardır. Christopher Marlowe, Shakespeare, Byron ve Scott, Türkçe kökenli sözcükler kullanan yazarların başında gelmiştir.

19. yy’a kadar İngilizceye Türkçeden geçen sözcüklerin pek çoğu şu anda kullanılmamaktadır. İngilizcedeki Türkçe kökenli kelimelerin çoğu, egzotik ya da etnografik çağrışımlar içermektedir. Yine de, İngilizcede halen sözcük dağarcığında sıkça kullanılan pek çok Türkçe kökenli sözcük bulunmaktadır. “Bosh, caviare, coach, horde, jackal,

kiosk”, vb. gibi Türkçe kökenli sözcüklerin bazıları kök anlamlarının dışında yeni anlamlar kazanmıştır.*

Yazar, İngilizce üstündeki Türkçe etkisini Hunların Avrupa’ya yayıldığı tarihle sınırlamakta. Oysa bir kök dil olarak Türkçe’nin Batı dillerine ve Orta Doğu, Hint dillerine etkisi tarih öncesi dönemde başlamaktadır. Ayrıca bugün kullanılan İngilizce sözcükler arasında da örnek gösterdiklerinden çok daha fazla sayıda Türkçe kökenli sözcük bulunmaktadır. Yine de Bıkkinin’in çalışması çok değerli bir çalışmadır. Umarız ileride kitabımızdaki çalışmanın devamı olarak Bıkkinin’in gösterdiği ana kaynakları da tarayabiliriz.

Farsça üstünde Türkçe etkisini gösteren başka bir çalışma Gerçek Edebiyat internet sitesinde yayımlanmıştı (Babek Cavanşir’den).**

Batı dilleri üstüne Türkçe etkisi üstüne bizden eski bir örnek çalışma:

Latince-Türkçe Ortaklığı

Türkçedeki Eklerin Kökeni / Prof. Dr. Vecihe Hatiboğlu

Bazı eklerin durumu da inceleyicilerinin dikkatini, üçüncü bir yola, belli diller arasında ortak bir kaynağa çekmektedir. Bu tür eklerin başında “-al / -ıl” eki gelmektedir.

“-al” eki, başka ekler ve sözcüklerle birlikte, aynı anlam, aynı görev ve biçimde Latince geçmektedir.

Latince ile Türkçe arasında, zaman ve bölge bakımından, böyle bir karşılaştırma olanaksız görülürse de, uzun yüzyıllar bir sözcük kökü veya ek yaratılamaması, sözcük köklerinin ve bazı eklerin tarihinin, insanın yaratılması kadar eski olduğu daima dikkate alınmalı, tarihsel dönemlerde ses, biçim ve görev değişikliğine uğrayarak dilden dile

* <https://www.tarihtarih.com/?Syf=26&Syz=365531>.

** <http://www.gercekedebiyat.com/haber-detay/fars-dilinin-olusumuna-turkcenin-etkisi-babek-cavansir/2163>.

geçmiş, tanınmaz duruma gelmiş sözcük ve eklerin varlığı unutulmalıdır.

Böyle görüşlerin ışığı altında, Milâttan önce 40. yüzyıldaki Sümerce ile Macarca bile karşılaştırılmaktadır.

Tarihsel dönemlerde, dillerin birbirlerinden sözcük aldıkları da bilinmektedir. Bu tür olay ve örneklerin, tarihin bilinmeyen, karanlık dönemlerinde de geçerli olduğu görülen izlerle anlaşılmaktadır. Her dilde olduğu gibi, Türkçede de tarihsel dönemlerde yabancı sözcükler ve ekler alınmıştır.

Bu bakımdan tarihsel dönemlerde olduğu gibi, tarihten önceki dönemlerde de, eklerin sözcükler gibi dilden dile geçtiği bilimsel görüşlere aykırı düşmediği gibi, bu durum, dillerin karanlık dönemlerini aydınlatmada öncü de olmaktadır.

Bilim verilerine göre Türkçe ile Latince arasında bir araştırma, karşılaştırma yapılacak olursa, kökende, yani menşede, bu iki dilin bazı sözcük ve ekler bakımından aynı kaynaktan yararlandıkları görülür. Şimdilik bilinmeyen bir çağda, Türkçe ile Latince aynı kaynağa yakın dolaylarda kullanılmış, sonra da bu kaynaktan ve birbirinden uzaklaşmışlardır.

Dillerin, yüzyıllar boyunca kolay kolay kök veya ek yaratamadıkları bilindiğine göre, pek çok dilin kök ve ek bakımından ortak bir kaynaktan ya da birbirlerinden yararlandıkları daima söz konusudur. Türkçenin ekleriyle Hint-Avrupa dillerinin ekleri arasında, özellikle Latincenin bazı kök ve ekleri bakımından, çok yakın bir benzerlik bulunduğu kolay kolay inkâr edilemez.

Türkçedeki soru adılı “ne”, Latince de aynı görev ve aynı biçimde geçmektedir. Türkçede olduğu gibi “ni” biçimi de vardır ve “negü” gibi türevlerine de rastlanır. “ni-tek, ni-tek-im” gibi sözcüklerde olduğu biçimde, aynı “ne” sözcüğü Latince de “gibi” ya da “olumsuzluk” kavramı sağlamak için kullanılır (bkz. A. Meillet ve A. Ernout, *Dictionnaire Etymologique de la Langue Latin*, Paris 1932, s. 627). “Ne” sözcüğü Latince eylemlerin sonuna gelmekte ve ek gibi kullanılmaktadır : “venisti-ne = geldin mi?”, “vidisti-ne = gördün mü?”, “vidit-ne = gördü mü?” gibi.

“Ne” sözcüğü Latince de Türkçede olduğu gibi soru kavramından başka “olumsuzluk” kavramı da verir: “ne veniat = gelmesin” gibi. Türkçede olduğu gibi Latince de “ne” sözcüğünün ikilenmesiyle de “olumsuzluk” kavramı sağlanır: “neque venit neque me vidit = ne geldi ne beni gördü = gelmedi, beni görmedi” gibi.

Bu tür yakınlıklar “tesadüf” diye yorumlanamaz, çünkü bu yakınlıklar bir tek sözcük veya ekte görülmemekte, bir dizide, bir sıralanışta olayların gelişmesinde görülmektedir.

Türkçenin en eski kaynaklarında geçen kişi ve soru adlarıyla Latincenin kişi ve soru adları karşılaştırılacak olursa şu yakınlıklar ortaya çıkar:

Kişi Adıları	Türkçe	Latince
Birinci Kişi Tekil	men (ben)	me
İkinci Kişi Tekil	sen	te
Üçüncü Kişi Tekil	ol	ille, illa, illud
Birinci Kişi Çoğul	miz (biz)	nos
İkinci Kişi Çoğul	siz	vos
Üçüncü Kişi Çoğul	ol-lar	ille, illa, vb.

Görülüyor ki her iki dilin birinci kişi tekil adlı “m” dudak ünsüzüyle, ikinci kişi tekil adlı ise “s” ya da “t-” gibi bir diş ünsüzüyle, üçüncü kişi tekil adlı da ünlü ile başlamakta ve “l” ünsüzü ile kurulmaktadır. Kişi adlarının çoğul biçimleri, daha sonraki dönemlerde gelişmiş görünmektedir. Ayrıca her iki dilin adlarıyla çoğul ya da ikizleme (dualis) bildiren “-s, -z” sesleri bulunmaktadır. Kişi adlarından başka, “ne” adlı gibi, öteki soru adlarının da biçim, anlam ve kullanım bakımından her iki dilde yakınlık göstermesi ayrıca dikkate değer. Orhun ve Uygur lehçelerinde kullanılan soru adları bir “ka = qua” köküne dayanır.

Uygur kaynaklarında ise şu soru adılarına rastlıyoruz: “kaç = ne kadar, kaç; kaç kata = çok kez, çok defa, ekseriyetle; kaçan = ne vakit, ne zaman; kaçang = kaç defa, o kadar, kaç kez; kayu = hangi, hangisi” gibi.

Kâşgarlı'nın *Divan*'ında ise “kanu, kanda” örneklerinden başka “kayu = hangi “, “kayda = nerede”, “kança = nereye”, “kaçan = ne zaman”, “kaç = soru soran bir edat” , “kim = soru edatıdır. Oğuzlar boy kim derler ki, hangi kabile demektir” gibi örneklerin bulunuşu ayrıca dikkate değer.

Latince “ka-” köküne değil de “ku = qu” köküne dayanan soru adıları vardır ve Türkçedekine benzer türevlerinin başlıcaları da şunlardır:

Latince	Türkçe
quis?	kim? kişi
quid?	kangı (ne?)
qualis?	(nasıl?)
quando?	kaçan? (ne zaman?), kanda (nerede?)
quod?	kaç? (ne kadar?)

Görülüyor ki, her iki dildeki kişi ve soru adıları arasında ses, biçim, kullanılış ve anlam bakımlarından önemle dikkate alınacak çok yakın benzerlikler, kök birlikleri bulunmaktadır.

Her iki dil arasındaki bu tür kök birliği, tarihin belli bir döneminde ortak kaynaktan yararlanışı açıkça göstermektedir.

Kişi ve soru adılarından başka Türkçe ve Latince bazı sözcükler arasında da yakınlıklar vardır. Her iki dilde ortak biçimde ve ortak anlamda kullanılan sözcüklerden bazıları şunlardır: Türkçe: ata, Latince: attā; Türkçe: ir/er = Latince : vir; Latince: amare = sevmek. Türkçe: amrak = sevgili, âşık; Latince: domus = ev, çatı; Türkçe: dam ; Türkçe:

kedi, Latince: cattus; Türkçe: tepe, Hint-Avrupa dillerinde: top ; Türkçe: bal, Latince: mel vb.

Her iki dildeki adılar ve sözcükler arasındaki yakınlıklardan başka daha önemli ölçüde ekler arasında da ses, biçim ve görev bakımından tam bir ortaklık olduğu görülmektedir. Bu tür eklerin başında “-al” eki gelmektedir.

Eklerin bir dilden bir dile sözcükler kadar kolay geçmediği bilinir. Bununla birlikte sözcük kökleri gibi ek yaratmanın da güçlüğü dikkate alınacak olursa, bir dilden bir dile ekin de bazı anlam zorunluklarıyla, gereksinmelerle geçtiği görülmektedir.

“-al” eki Türk lehçelerinde, Latin dillerinde olduğu gibi aynı biçim, anlam ve aynı görevde kullanılmıştır.

“-al” eki, en eski kaynaklardan biri olan Uygurcada “sakal” sözcüğünde görülmektedir. Kâşgarlı’nın *Divan*’ında da aynı sözcük aynı anlamda geçmektedir. Sözcüğün kökü “sak” biçiminde olmalıdır.

Orhun Yazıtları’nda da “sak-ın-mak”, “düşünmek” anlamında kullanılmıştır. Aynı sözcük Uygurcada da aynı anlamdadır: “düşünmek, plan kurmak, düşünüp taşınmak, endişelenmek” vb. “Sak-ın-mak”, “düşünüp çekinmek” demektir.

Buna göre “sak” kökünün, soyut ad olarak “akıl, düşünce, hafıza” anlamlarını vermekte olduğu, somut ad olarak “kafa, baş” anlamında kullanıldığı anlaşılmaktadır.

Bu bakımdan “sak-al” sözcüğü, “kafaya mensup, başa ait” kavramlarından doğmakta, “sak-ak = çene” sözcüğü ile bağlanmaktadır.

Aynı “-al” ekini Latince de aynı görevde bulmaktayız. Latince “anim = can, ruh” köküne, “-al” eki getirilerek “anim-al = canlı, ruhlu” sözcüğü yaratılmış, sonra da sözcük “hayvan” anlamına bağlanmıştır. Görülüyor ki Latince de “-al” eki, ad soylu sözcüklere getirilmekte ve kök-anlama bağlı sıfat biçiminden ad meydana gelmektedir. Türkçe olduğu gibi Latince de bu ek çok az kullanılmıştır. “-al” eki Latince ancak bir iki sözcükte geçmektedir. Halbuki Latinceyle ilgili Batı dillerinde, özellikle Fransızcada, “-al” eki sonradan çok işlek duruma geçmiştir.

Latincedeki ad yapan “-um, bell-um = savaş” eki gibi Türkçede de eylem kök veya gövdelerine gelerek somut adlar yapan bir “-um’ eki vardır: “doğ-um, sok-um, oy-um” gibi. Türkçede bu ek, ünlü kurallarının etkisiyle türlü biçimlere girer: “al-ım, sat-ım, kal-ım, öl-üm, sür-üm, ver-im, dür-üm, giy-im, dil-im” gibi.

“-ım’ eki, Latince olduğu gibi Türkçede de eylem soylu köklerden soyut adlar meydana getirmektedir. Orhun Yazıtları’nda “-ım” ekiyle kurulmuş “öl-üm, bat-ım” gibi birkaç örnek kullanılmıştır.

“-ış” eki de Latincenin “-us” ekine benzer. Özellikle bir Hint-Avrupa dili olan Farsçada aynı eki, aynı ses, aynı biçimde, aynı görevde bulmaktayız: “reviş” gibi. Bu tür eklerin arasına “-ık” ve “-çe” ekleri de girebilir.

Türk Dili, c. XXIX, s. 268, Ocak 1974*

SONUÇ:

Kitabın ikinci bölümünde sunacağımız İlk Güneş Dil Sözlüğü’nde başta İngilizce ve Latince olmak üzere bazı Batı dillerinde yer alan Türkçe sözcüklerle anlam ve ses bakımından benzer sözcükleri karşılaştıracaktır.

Benzerlikler bu derece çok olunca “bu bir rastlantıdır” iddiası büyük ölçüde ortadan kalkıyor.

O zaman da hemen hazır şu itiraz geliyor: Ortak sözcükler varsa neden biz onlardan almış olmayalım? Ortak bir sözcük varsa ilk akla gelen bizim başkalarından almış olduğumuzdur. Batılı sözcük ise muhakkak Batı’dan almışızdır. Arapça ve Farsça ortak sözcük ise muhakkak Türkler Araplardan veya İran’dan almıştır!

Bir Türkçe sözcük veya benzeri Batı dillerinde varsa, ancak Arapçada ve Farsçada kullanılmıyorsa bizim sözcüğümüzdür. Arapça ve Farsçada aynısı değil, uzaktan bir benzeri geçiyorsa, bunlar muhakkak onlarındır. Bu da bizimki gibi bir sözlük yaratmada daha baştan çok ciddi bir olumsuz baskı oluşturuyor.

* <http://turkoloji.cu.edu.tr/ESKI%20TURK%20DILI/2.php>.

Zorluğu aşmak için çıkış yollarımızdan biri şu: Arapça ve Farsça benzer bir sözcük varsa ya da Batılı bir sözcük... Bunun çok az farklı hallerinin, ondan doğan farklı kelimelerin Türkçede bulunup bulunmadığına, yaşayıp yaşamadığına bakıyoruz. Onlarda bu aynı sözcükten türeyen kelime yoksa, sözcüğün az çok farklı kullanımları yoksa, bu, o sözcüğün çok büyük ihtimalle baştan da Türkçe olduğunu gösterir diyoruz. Örneğin “memeli” ile “mammal” aynı şey. Ama bizde “meme” bağlamlı, ondan türeyen veya onunla ilişkili başka bir temel sözcük var: Emmek. O zaman bu sözcük Türkçe diyoruz...

Ortak kelimeler yoluyla sözlük oluşturmamızda bir de olumlu baskı var. Yani avantajımız. Hep dezavantajımızdan bahsetmeyelim. Türkçenin çok farklı lehçeleri (38 kadar Türkçe var) bize büyük bir sözcük hazinesi, deposu sağlıyor. Oradan bul bul kulan. Gerçi günümüz Türkiye Türkçesi dışında pek az kaynaktan doğrudan yararlanabildik bu kitapta. Ama kaynak gösterdiğimiz kitaplarda hayli fazla bir oranda kullanıldığını görüyoruz.

Yeniden zorluklarımıza dönecek olursak... Türk Dil Kurumu yayınları dahil, Nişanyan'ınki dahil, yerli etimolojik kaynaklarda ortak veya benzer sözcükleri peşinen “Türkçe değil” diye saymak alışkanlık olmuş. Bunu aşmak güç. Hayli çabalamamız gerekiyor.

Yabancı (İngilizce) etimolojik sözlüklerde de aynı takıntı söz konusu. Buradan doğrudan ırkçılığa, Avrupa merkezcilığe bağlamayalım, ama bu sözlüklerde kaynağı belirsiz sözcüklerin açıklanması için bir hayli karın ağrısı çekildiğini, kaynağı Avrupa içinden gösterebilmek için hayli sıkıntılara katlanıldığını görüyoruz. Avrupa dışına çıkılacaksa da Hint-Avrupa'da kalmak için özen gösteriliyor. Bazen Arapçaya değiniliyor. Türkçe neredeyse hiç akla getirilmiyor.

Neden böyle? Neden benzer veya ortak sözcükler söz konusu olduğunda hep Türkçe elden almış kabul ediliyor?

Çünkü Türkçenin yazılı kaynağı yok. Bu zorluğu aşmak için bu kitapta bazı kaynaklar önerdik, kanıtlamalar getirdik.

“Çünkü Türkler hiç uygar bir kavim olamamışlar. O yüzden dilleri de gelişkin olamaz. Kelime hazneleri dardır. Ancak başkalarından sözcük alarak dillerini koruyabilirler.” Bizim aydınlarımızın bile çoğunluğu bu görüşte.

Uygarlığın nasıl bir şey olduğunu, nasıl geliştiğini burada açıklamaya çalıştık, belgeler gösterdik.

İlk uygarlığın nasıl ve nerede çıktığını, Türklerle ilgisini anlattık.

Bir de göçleri anlatmaya çalıştık. Ortak sözcükler varsa ve bunlar çok eski kök sözcüklerse kim kimden almış olabilir, bunu göstermeye çalıştık. Yani o konuda elbette bir kesinlik yoktur, ama göçler genelde doğudan batıya yürümüştür. Sümerce ile Türkçe arasında büyük benzerlik varsa Sümer halkı Orta Asya'ya göç ederek dillerini buraya yaymamıştır, büyük olasılık Sümerlilerin oraya gelen Turanilerden bu dili almasıdır.

Keza Bask dili, İngiliz dili, Latin dili, Yunan dili, Etrüskçe, Türkçe arasında benzerlik varsa bu Etrüsklerin, İngilizlerin, Asya'ya göçüyle gerçekleşmemiştir, tersi olmuştur.

Batıdan doğuya da hiç göç olmamış değildir kitleler halinde, bunu da gösterdik, ama o göçlerin çok daha eski tarihlerde gerçekleştiğini anlatmaya çalıştık.

Zaten bütün dillerin ya da öyle demeyelim Hint-Avrupa dili ile Türkçenin bir akrabalığı varsa bunun -6 binlere kadar dayandığını anlatmaya çalıştık. Yer gösterdik. Hazar Denizi çevresi, kuzeyi, doğusu ve batısı. Daha sonra Mezopotamya, Anadolu ve belki öncesinde Mısır.

Uygarlıkta en büyük belirleyici olan tarımın nerede oluştuğunu ve bu oluşumun Türklerle ilgisini anlattık.

Ama uygarlık ve dilin gücü sadece tarıma dayanmaz. Örgütlenmeye, devlete, orduya da dayanır. Bu konuda biraz daha bir şeyler söyleyeceğiz şimdi.

Dillerin Gücü Neye Dayanır Ve Türkçe Güçlü Bir Dil Midir?

Bunu Mark Pagel'den anlatalım:

Dünyada şu an 7000 veya biraz daha fazla ayrı dil konuşulmakta. Bunlardan 700-1000 arası ayrı dil sadece Yeni Gine'de konuşulmakta, ki bu dünyadaki dillerin yüzde 10-15'ini oluşturuyor. Yeni Gine sadece 310.000 milkarelik bir alan. (Türkiye kadar.) Oysa Çin, Yeni Gine'den 20 kat daha geniş bir alandır. Çin'de sadece dokuz ayrı dilin varlığı bilinir. Papua Yeni Gine'de her birkaç mil ilerlediğinizde farklı bir dil konuşan toplulukla karşılaşsınız.

(Avustralya yerlilerinin 200 ayrı dil konuştuğu belirtilmekte. Oysa Avrupa kıtasında resmi dil sayısı 24'tür, yarı resmi dillerle sayı 30'u bulur. Küçük azınlık dillerini de eklediğimizde toplam yerleşik halk dili sayısı 70'i bulmaz. -Yakın zamanlarda göç edenler hariç.)

Bunun nedeni ne olabilir? Tarım kuramcılarına göre olay şudur: Bunun başat nedeni, tarım toplumuna (uygarlıkta daha ileri aşamaya) geçmiş toplumların dillerinin ötekilere hakim olmasıdır. Ötekileri yok etmesidir. Uygar kavimlerin dilleri daha uzun yaşar ve yayılır. Homojenliği sağlayan tarımda ilerlemedir.

Kalabalık tarım toplumlarına geçilmeden önce (10 bin yıl önce) dünyada konuşulan dil sayısı yaklaşık 12 bin olarak hesaplanmakta.

Şu ana dek dünyada konuşulan farklı dillerin toplam sayısı (bugünkü gelişmiş dil eğer 100 bin yıl önce ortaya çıkmışsa, o hesaba göre) 130 bindir.*

Başka deyişle insanlık belireli beri ortaya çıkan dillerin yüzde 94.5'i kaybolmuş. Türkçe ayakta kalmış.

* *Evolutionary Emergence of Language*, (haz.) Chris Knight, Michael Studert-Kennedy, James R. Hurford, Cambridge University Press, 2000, s.391, 393, 395.

Avrupa kıtasında 70 kadar dil konuşulurken Avrupa kıtasından az daha geniş bir alanda eğer her Türkçe lehçesini ayrı dil sayarsak 40'ı bulmayan bir sayıda ayrı Türkçe dili konuşulmakta. Burada Avrupa'ya göre daha az nüfus barınsa da Türkçenin ilkel kabile dili olmadığı açıkça görülmekte. Türkçenin “uygar” toplumların dili olduğu açıkça görülmekte.

Çünkü bunu sağlamak, bu kadar az farklılaşmış, bu kadar geniş alanda konuşulan, bu kadar çok insanın konuştuğu bir dili 10 bin yıl korumak, güçlü olmadan mümkün değil.

Bunu tarımdan büsbütün koparak sağlamak da mümkün değil. Türklerin tarımla, hayvancılıkla, şununla bununla, yani üretimle bir bağı bulunmalı ki dillerini de korumuş olsunlar.

Fakat üretim ve uygarlık sadece tarımdan ibaret değil. Sümerleri Türk saymasak, sadece bilinen Türkleri Türk saysak, geçmiş binyıllarda tarımda çok ilerlediklerini söyleyemeyiz. Ama teknolojide? Araç yapımında? Metal kullanımında? Bunları sağlamadan askeri bir başarı ya da devlet kurma iradesi söz konusu olamaz. En azından savaş teknolojisinde (bugün bile başat önemdedir) komşularından ileriymişler ki, siz ister talan deyin, ister askeri başarı, Avrupa'nın içlerine kadar girmişler.

Fakat uygarlık veya güç bundan ibaret de değil. İşin akıl, yönetim ve örgütlenme boyutu var, bir de ruhsal boyutu...

İbni Haldun'un “asabiye” kavramından yola çıkarak Hikmet Kıvılcımlı bu konuda bir sav geliştirir. Kendi kitabımdan alıntı yapıyorum:

Kıvılcımlı, “antika tarih” adını verdiği eski dönemler tarihini, “uygarlıklar” ile “barbar” kavimler arasında tekrarlanan savaşırlara dayandırır. Nehir, tarım ve ticaret temelli gelişmiş uygarlıklar, sosyal devrimlerini yapamadıklarından ötürü kaçınılmaz şekilde yozlaşırlar. Yozlaşan uygarlık, henüz tarım aşamasına bile ulaşamamış göçebe barbarların saldırılarına direnemez hale gelir ve yıkılır. Barbarlar uygarlıkta geridirler, ama çok ileri oldukları bir yön vardır: ilkel-komünal toplumun özelliklerini taşırlar hâlâ. Eşitlikçi, kardeşliğe daya-

nan toplum yapıları, özveri ve cesaretle sağlamlaşan savaşçı kültürleri, gelişmiş uygarlığı deler, parçalar, ele geçirir. Ardından muzaffer barbarların eski uygarlık kalıntıları üstünde gelişmesiyle, birbirinden karşılıklı etkilenme ve birbiriyle kaynaşmayla ortaya çıkan yeni bir uygarlığa geçilir.

İbni Haldun “asabiye” denilen bir kavramdan bahsetmişti. Toplumların ruhsal durumu, manevi niteliğiyle ilgili belirleyici bir kavramdan. Haldun’a göre, kavimlerin asabiyesi yüksekse o kavim güçleniyordu. Düşükse, kavim çöküşe geçiyordu. Kıvılcımlı, bu olgu ve veya kavramı açıkça ilkel-komünal toplum özellikleriyle bir tuttu. İlkel-komünal topluluğun olumlu özellikleri nelerdir? Bireyler, kendilerini ancak o toplulukla birlikte var olduklarında anlamlı sayıyorlar, kendilerini topluluk dışında veya ona karşı bir hiç biliyorlar. Sınıfsal farklılıkların var olmaması (ama hiyerarşi vardır). Kan bağına dayanarak herkesin birbirini kardeş olarak görmesi. Topluma yarar davranışların saygı ve sevgiyle, bazen de elle tutulur şeylerle ödüllendirilmesi. Bireyci, korkak, toplum zararına davranışların şiddetle cezalandırılması. Başka deyişle toplumun bir karınca sürüsü gibi yaşaması, savaşçı bir karınca sürüsü gibi varlığını sürdürmesi. Toplum ruhunun, bireylerin özverilerine dayanan ortak heyecanın varlığı, canlılığı. “Asabiye” bir bakıma budur işte, toplumun ruhudur.

Kıvılcımlı’ya göre, ilkel komünal özellikleri güçlü biçimde gösteren barbar kavimler, kabileler, daha üst uygarlık düzeyinde bulunan yerleşik, tarıma dayalı ve sınıflı toplumlara rastladıklarında bunlara karşı genelde askeri güç olarak üstün gelirler. Çünkü işbu uygar toplumlarda sınıf farklılıkları, haksızlıklar, adaletsizlikler başgöstermiş, yozlaşma, çürüme ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla toplumu oluşturan bireylerin fedakârlık duyguları, mücadeleci kişilikleri erozyona uğramıştır. Henüz göçebe, hayvancı ve talancı düzeyde kalmış barbar kavim, karşısındaki uygar toplumu ve daha düzenli, iyi teçhizatlı, daha güçlü görünen ordusunu birkaç seferde olmasa da pek çok kez karşılaştıklarında yıprata yıprata bozguna uğratar. Ardından barbar kavim, işgal ettiği topraklara yerleşir, iktidarı eline alır, ama önceki uygarlığı tam

olarak bitirmez, bitiremez. Oradaki halkın hepsini de öldüremez öldürmez, kovamaz, kovmaz. Eski uygarlık kalıntıları ve eski uygar halk ile iktidardaki barbarların karışımından yeni bir devlet doğar. Bu devlet ve bu yeni uygarlık içinde muzaffer barbarlar süreç içinde uygarlaşırlar, yerleşik düzene geçerler. Aralarında sınıf farklılıkları belirir. Ardından aynı kaçınılmaz yozlaşma süreci... Yeni uygarlık, başka bir barbar kavim sınırlarda görülünceye kadar bir şekilde bu yozlaşmayla yaşamaya devam eder. Sonra yine aynı çatışmalar...

Bu ifadeler Darwin'in şu anlatımıyla ne kadar çok benzerlik gösteriyor: "Aynı ülkede yaşayan iki ilkel insan kabilesi rekabet durumuna geldiklerinde (diğer tüm koşulların eşitliğinde) cesaret, duygudaşlık ve bağlılıkla dolu, daima diğerlerini tehlike konusunda uyarmaya, birbirine yardım etmeye, birbirini korumaya hazır bireyleri daha çok olan kabile, daha fazla başarı sağlar ve diğerini yenilgiye uğratar. Yabanıl insanların o sonu gelmez savaşlarında bağlılığın ve cesaretin ne kadar önemli olması gerektiği akılda tutulmalı. Disiplinli askerlerin disiplinsiz kuru kalabalıklara üstünlüğü her şeyden önce her bir adamın yoldaşlarına karşı beslediği güvenden ileri gelir. İtaat, Bay Bagehot'un gösterdiği gibi, çok değerlidir, çünkü nasıl olursa olsun herhangi bir yönetim, yönetimin hiç olmamasından daha iyidir. Bencil ve kavgacı bir halk kaynaşamaz, kaynaşmadan da hiçbir şey etkili olamaz. Yukarda sözü edilen türde niteliklerle zenginleşmiş bir kabile genişleyecek ve öteki kabilelere karşı zafer kazanacaktır; ama zaman içinde, bütün geçmiş tarihe bakarak karar verecek olursak, bu kabile de, daha yüksek nitelikli başka bir kabilenin egemenliği altına düşecektir. Böylece toplumsal ve ahlâksal nitelikler yavaş yavaş ilerleyecek ve dünyanın her yerine yayılacaktır." (Charles Darwin, *The Descent of Man*, Bölüm 5.)

Kıvılcımlı, Mezopotamya ve Asya tarihlerini okuyarak Marksizmden kopmama gayreti içinde Marx'ın, Engels'in ulaşamadığı böyle bir sonuca varmıştır.

Bu tez, tarihi, materyalist açıdan daha derin ve doğru okumamızın önünü açar. "Antika Tarih" denen kapitalizm öncesi dönemde hangi

topluluklar, kavimler neden güçlenmiş, hangi uygarlıklar nasıl kurulmuş ve neden yıkılmış, daha iyi anlamamızı sağlar. Örneğin İslam uygarlığını. Kıvılcımlı'ya göre Müslümanlık, kuruluş aşamasında toplumun ilkel komünal kültür özelliklerinden yararlanmış, bunun üzerine bina edilmiştir. İslam, başlangıcı ve özü itibarıyla eşitlikçi, kardeşliğe dayanan, sınıf ayrımlarını azaltan ilkel komünal bir sistemdir. Günde 'beş öğün', (sabah-öğle-ikindi-akşam-yatsı) saatlerinde, bütün Müslümanlarla, sınıf, zenginlik, rütbe ayırdı bilmeksizin bir hizada boy göstermek; haftada en az bir gün, kutsal tatil yapılarak Cuma namazında dertleşip hesaplaşmak... ve bunları, hiç şakası yok, doğrudan doğruya Allah önünde yapmak.. hangi sosyal sınıflı toplum vurguncusunun göze alabileceği bir demokrasidir? İlkel komüne tanrısı, bu kerte işleri sağlama bağlamıştı. Böyle bir kontrol (denetim), kritik (eleştiri), otokritik (özeleştiri) altında, Osmanlılar ne yapabilirlerdi? Herhalde, ilk işleri saray kurmak olamazdı ve olmadı. Ne var ki, çoban oğlu Osman'ın ve ilk Osmanlıların da öyle bir kaygıları hiç yoktu. Gaziler, at üstünde din uğruna dünyaya dirlik getirme ülküsünden başka inanç tanımıyorlardı. (Hikmet Kıvılcımlı, *Osmanlı Tarihinin Maddesi*, Sosyal İnsan Yayınları, 2007, s. 128)

Sonra şöyle devam etmişim:

Kıvılcımlı, "ilkel komüne"dan sınıflı topluma neden ve nasıl geçildiğini ne şekilde açıklıyor? Ticaret (bezirgânlık) yoluyla. Burada, giderek artan üretim mallarını depolayan, tasnif edip kayıt altına alan ve sonra bunları toplum yararına dağıtan bir memurlar tabakası söz konusu, memurların özerk nitelik kazanması, sonra da ticaret paralarının, mallarının bir kısmına el koyması. Giderek bu memurlar, kendileri hesabına mal alışverişi yapan tacirlere dönüşüyorlar. Özel mülkiyet bu şekilde oluşuyor, sınısı toplum başlıyor. "Uygar" ama yozlaşan toplumlara geçiyoruz. Peki niçin yozlaşıyor bu toplumlar? Kıvılcımlı açıkça koymuyor ortaya. ...

Bir de, barbar kavimlerin ne kadar sınıfsız toplumlar, "ilkel komünal" özellikte toplumlar oldukları tartışılabilir... Kölecilik uygarlıklarla kaplı dünya yüzünde ilkel komünal özelliklerini güçlü bir biçimde de-

vam ettiren daha kalabalık ve örgütlü barbar kavimler ne derece ilkel komünaldirler artık?*

Sonrasında özü olarak doğru bulduğum bu görüşü farklı açılardan eleştirmeye geçiyorum ki, konumuz o değil. Ülkenin yetiştirdiği ender özgün düşünürlerden biri olan Kıvılcımlı, bize bir tarihsel ilerle-gerile-ilerleme döngüsünü anlatıyor. Bu döngü içinde Türkler çok önemli bir rol üstlenmişlerdir. Kötü ve iyi taraflarıyla dinamiğin motorlarından biri olagelmışlerdir.

İşte bu yüzden de Türkçe çoğunluk inkâr etse de bir kök dildir. Ortak sözcükler söz konusu olduğunda en azından eşit değerde, önemde yaklaşılmaması gereken çok eski bir kök dildir.

Biz bu çalışmada bu anlayışı hayata geçirdik.

En son söz olarak...

Eski dillere bakıyoruz. Yunancaya, Latinceye... Latince-İngilizce bir sözlüğü inceliyoruz. Örneğin biri 883 sayfa ve üçte ikisinden fazlası Latince-İngilizce'ye ayrılmış. Çok eski Çin kayıtları, kadim Sanskritçe yazılar her kitapta karşımıza çıkıyor...

Türkleri biz Pers'ten, Bizans'tan, Çin'den öğrenebiliyoruz. Çünkü onların yazıları var, yazılı zengin kaynakları, belgeleri var.

Türkçe olarak ne var? Orhun Yazıtları'ndaki kısıtlı ifadeleri saymazsak, az çok zengin bir dille bir şeyler anlatan yazılara, kitaplara Türkçe'de 1000'lerden sonra ulaşabiliyoruz.

Elbette bu somut gerçeklik olguya az çok nesnel bakma niyetindeki Batılı bilim insanında Türkçeye karşı bir küçümseme duygusu, Türklerde ise aşağılık duygusu yaratıyor.

Kitabın kuramsal bölümünde uygarlığın, toplumsal zenginliğin ve dilin elde edilmiş yazılı belgelerden ibaret olmadığını anlatmaya gayret ettik; Türkçenin önemine ilişkin tersi yönde maddi kanıtları gösterdik.

Ama bu kitabın, madem ki alanımız dil alanıdır, hepsinden, tüm bunlardan güçlü kanıtı, sözlük bölümüdür. Tam da bu bö-

* Kaan Arslanoğlu, *Evrım Açısından Devrim*, İthaki Yayınları, 2009, s. 16-27.

lümdeki binlerce sözcüktür. Aldığımız sözcüklerin çok büyük bölümü en eski çağlardan beri kullanılan, temel, kök sözcüklerdir. Başka deyişle büyük çoğunluğu yeni sözcük değildir. Kök araştırmasında eski sözcüklerin, hele birbiriyle bağlantılı, birlikte var olan sözcüklerin yenilerine ve tek tek sözcüklere göre mutlak bir değer üstünlüğü söz konusudur. Çalışmamız gücünün önemli bir bölümünü bu ayaktan almaktadır. Sözcükler, kendileri, yaşayan varlıklar olarak kendilerinden başka kanıta pek de gereksinim duymuyorlar.

Kitap yayına hazırlanırken arkadaşımız Arif Yavuz Aksoy'un rastladığı başka bir kaynak ve hipotez de şu: Nostratic hipotez. Hipotez 1903'de Danimarkalı dil bilimci Holger Pedersen tarafından ortaya atılmış. Bir kök dil ailesi olarak Kuzey Avro-Asya dillerini (Hint-Avrupa, Ural-Altay, Afro-Asya dillerini içine alacak biçimde) farklı bir kuramla birleştiriyor. Bu hipotez 1960'lar da Sovyet dil bilimci Vladislav M. Illich-Svitych'in çalışmaları ile modern halini almış. Hipotez ve çevresindeki çalışmalar bizim çalışmamızla ortak noktalar taşıyor.*

Şimdi artık, bir Proto-Türkçe-Sami-Hint-Avrupa dilinden söz etsek fazla iddialı bir sav sayılmamalı.

* <https://www.britannica.com/topic/Nostratic-hypothesis>

KURAMSAL KISIM VE SÖZLÜK İÇİN TÜM KAYNAKLAR:

BASILI:

- Abdülkadir İnan, *Güneş-Dil Teorisi Üzerine Ders Notları*, İstanbul Devlet Basımevi, 1936.
- Adile Ayda, *Etrüskler Türk Mü İdi?*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1974.
- Bernardini – Bonora – Traina (haz.), *Türkmenistan - Histories of a Country, Cities and a Desert*, Umberto Allemandi, Torino, 2016.
- Berke Vardar, *XX. Yüzyıl Dil Bilimi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1983.
- Besim Atalay (haz.), *Divanü Lügat-İt-Türk Dizini “Endeks” IV. Cilt*, Türk Dil Kurumu Yayınları, 1986.
- Cassell’s New Latin Dictionary (Latin-English – English-Latin)*, D.P. Simpson, M.A. , Eton College, Funk&Wagnalls Company, New-York, 1960.
- Cem Dilçin (haz.), *Yeni Tarama Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları, 1983.
- Charles Freeman, *Mısır Yunan ve Roma Antik Akdeniz Uygarlıkları*, çev. Suat Kemal Angı, Dost Kitabevi Yayınları, 2013.
- Chris Knight, Michael Studdert – Kennedy, James R. Hurford (haz.), *Evolutionary Emergence of Language*, Cambridge University Press, 2000.
- Çingiz Garaşarlı, *Truvalılar ve Etrüskler Türk Idiler*, Azerbaycan Türkçesinden aktaran: Sefer Yavuzaslan, Kömen Yayınları, 2015.

- Doğan Aksan, *Her Yönüyle Dil -Ana Çizgileriyle Dilbilim-* , Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu Yayınları, 1995.
- Doğan Aksan, *En Eski Türkçenin İzlerinde*, Bilgi Yayınevi, 2014.
- Doğu Perinçek, *Aydınlık Gazetesi'nde Türkçe kökenler ile ilgili makaleleri*.
- Edo Nyland, *Linguistic Archeology, Revised Edition*, FriesenPress, 2016.
- Fikret Başkaya, *Paradigmanın İflası*, Doz Yayınları, 1991.
- Gene D. Matlock, *Ey Dünya İnsanları Hepiniz Türksünüz*, çev. Özgür Umut Hoşafçı, Hermes Yayınları, 2016.
- Geoffrey Lewis, *The Turkish Language Reform - A Catastrophic Success*, Oxford University Press, 1999. (*Trajik Başarı: Türk Dil Reformu*, çev. Mehmet Fatih Uslu, Çeviribilim Yayınları, 2016.)
- Sir Gerard Clauson, *Studies in Turkic and Mongolic Linguistics*, Routledge –Curson, 2005.
- Gordon Childe, *Tarihte Neler Oldu*, çev. Alaattin Şenel-Mete Tunçay, Kırmızı Yayınları, 2007.
- H. Reşit Tankut, *Güneş-Dil Teorisine Göre Toponomik Tetkikler*, İstanbul Devlet Basımevi, 1936.
- H. R. Tankut, *Etude Linguistique D'apres la methode Panchronique de la Theorie GÜNEŞ-DİL et du point de vue Paleo-Sociologique*, Fazilet Basımevi, 1936.
- Haluk Tarcan, *Kökenindeki Ön-Türk Kültürünü Bilmeyen Avrupa Birliği -2-* , Gaft Edition, 2006, Paris.
- Haluk Tarcan, *Tarihin Başladığı Ön-Türk Uygarlığı - Resmi Tarihin Çöküşü*, Töre Yayın Grubu, 2006.
- Hüseyin Namık Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2011.
- İ. N. Dilmen, *Türk Dil Bilgisi Dersleri*, İstanbul Devlet Basımevi, 1936.
- İsmail Beşikçi, *Türk Tarih Tezi "Güneş-Dil Teorisi" ve Kürd Sorunu*, İsmail Beşikçi Vakfı, 2013.

- Jeannine Davis Kimball, *Savaşçı Kadınlar Amazonlar*, çev. Mert Çağdaş, İleri Yayınları, 2013.
- Kaan Arslanoğlu, *Evrin Açısından Devrim*, İthaki Yayınları, 2009.
- Kaan Arslanoğlu, *Evrin Açısından Din, Psikoloji ve Siyaset*, İthaki Yayınları, 2016.
- Kâzım Mirşan, *Prototürkçeden Bugünkü Kürtçeye*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, 1983.
- Kâzım Mirşan, *Anadolu Prototürkleri*, MMB Yayını, 1985.
- Kâzım Mirşan, *Prototürk Bilginlerine Göre Astrofizik*, yazarın basımı, 1990.
- Ken Ong – Ze'ev Hochberg (haz.), *Yearbook of Paediatric Endocrinology*, 2016, Haymarket, 2017.
- L. Ligeti, *Bilinmeyen İç Asya*, çev. Sadrettin Karatay, MEB Devlet Kitapları, 1970.
- M. Ünal Mutlu, *Türk Dili ve Kenger Uygarlığı*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul, 2007.
- Martin Bernal, *Kara Atena - Eski Yunanistan Uydurmacası Nasıl İmal Edildi? - 1785-1985*, çev. Özcan Buze, Kaynak Yayınları, 2003.
- Mathieson I., Lazaradis I ve diğerleri (haz.), *Genome-wide patterns of selection in 230 ancient Eurasians*, *Nature* 2015.
- Mehmet Kara, *Ayrı Düşmüş Kelimeler*, Kesit Yayınları, 2011.
- Mehmet Yıldız, *Dersim'in Etno Kültürel Kimliği ve 1937-1938 Tertelesi*, Chiviyazıları, 2014.
- Melih Cevdet Anday, "Unutulmuş Bir Kuram", *Cumhuriyet* (gazete), 15 Temmuz 1983.
- Muazzez İlmiye Çığ, *Sümerliler Türklerin Bir Koludur*, Kaynak Yayınları, 2016.
- Muharrem Ergin, *Dede Korkut Kitabı 1-2*, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2016.
- Murat Adji, *Kıpçaklar - Türklerin ve Büyük Bozkırın Kadim Tarihi*, çev. Zeynep Bağlan Özer, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2002.

- Mustafa Sarı, *Türkçenin Batı Dilleriyle İlişkisi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2014.
- Muzaffer Muhittin Dalkılıç, *Etude Sur La Theorie Güneş-Dil - Responses aux objections eventuelles*, Fazilet Basımevi, 1936.
- Necdet Sumer, *Atatürk'ün Özlediği Bilgin Kazım Mirşan'ı Okurken*, Detay Yayıncılık, 2014.
- Noam Chomsky, *Dil ve Zihin*, çev. Ahmet Kocaman, Ayraç Yay, 2001.
- Osman Nedim Tuna, *Altay Dilleri Teorisi*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, 1983.
- Osman Nedim Tuna, *Sümer ve Türk Dillerinin Tarihi İlgisi ile Türk Dili'nin Yaşı Meselesi*, Atatürk Kültür, Dil, Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu Yay, 1990.
- Peter Bellwood, *The Global Prehistory of Human Migrations*, Wiley-Blackwell, 2015.
- Prof. H. Reşit Tankut'un GÜNEŞ-DİL Teorisine Göre Pankronik Usulle ve Paleo-Sosyolojik Dil Tetkikleri Adlı Tezinde Geçen Örnekler, İstanbul Devlet Basımevi, 1936.
- Selahi Diker, *Anadoluda On Bin Yıl - Türk Dilinin Beş Bin Yılı*, Töre Yayın Grubu, 2003.
- Suat Yakup Baydur, *Dil ve Kültür*, Cumhuriyet (Gazetesi) Yayınları, 1999.
- Şerafettin Turan, *Mustafa Kemal Atatürk*, Bilgi Yayınları, 2004.
- Talat Tekin, *Orhon Yazıtları*, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, TDK Yayınları, 1988.
- Trace Linguistique en Direction De La Prehistoire Et L'explication De La Theorie Güneş-Dil*, H. Reşit Tankut, AU XVIIe Congres International D'Antropologie Et D'Archeologie Prehistorique Tenu A. Bucarest 1-8 Septembre 1937, İstanbul, Devlet Basımevi, 1937.
- Türk Dili, Nisan 1936, Sayı: 16.
- Türk Dili, Ağustos 1936, Sayı: 19.
- Türk Dili, İlkteşrin 1936, Sayı: 20.

Vecihe Hatiboğlu, *Ölümsüz Atatürk ve Dil Devrimi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1981.

Vecihi Timuroğlu, “‘Dil ve Politika’ Adlı Kitabı Dolayısıyla Ragıp Gelencik’le Konuşma”, *Cumhuriyet Kitap* (dergi), sayı 212, 17 Mart 1994.

William F. McCants, *Kültür Mitleri*, Çev. Merve Tabur, İthaki Yayınları, 2012.

İNTERNET:

https://www.academia.edu/12687258/K%C4%B1p%C3%A7aklar_T%C3%BCrklerin_ve_B%C3%BCy%C3%BCk_Bozk%C4%B1r%C4%B1n_Kadim_Tarihi_Murad_Adji

<http://www.ahmetakyol.net/turkce-turk-yazi-ve-alfabeleri/>

<http://www.angelfire.com/tn3/tahir/trk71d.html>

https://archive.org/stream/springer_10.1007-0-387-36214-2/10.1007-0-387-36214-2_djvu.txt

<http://archive.archaeology.org/9701/abstracts/sarmatians.html>

<http://autocww.colorado.edu/~toldy2/E64ContentFiles/SociologyAndReform/migration.htm>

<http://belgelerlegercektarih.com/2012/08/30/ataturkun-gunes-dil-teorisi-kalp-krizi-gecirenler-olursa-sorumluluk-kabul-etmiyorum/>

https://csen.org/DNA_Report/DNA.html

http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/diger/213830/Ataturk_ve_Gunes_Dil_Teorisi_.html

<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/18/28/176.pdf>

<http://www.dildernegi.org.tr/TR,457/ataturk-ve-turkce.html>

<http://dissertationreviews.org/archives/6982>

https://en.wikipedia.org/wiki/Early_human_migrations

https://en.wikipedia.org/wiki/History_of_Central_Asia

<https://en.wikipedia.org/wiki/Hyperborea>

https://en.wikipedia.org/wiki/Indo-European_languages

https://en.wikipedia.org/wiki/Nicholas_Marr

<https://www.etimolojiturkce.com/>

<http://www.etymonline.com/>
<https://genographic.nationalgeographic.com/human-journey/>
<http://www.gercekedebiyat.com/haber-detay/fars-dilinin-olusumuna-turkcenin-etkisi-babek-cavansir/2163>
<http://gizliilimler.tr.gg/Atat.ue.rk-ve-G.ue.ne%26%23351%3B-Dil-Teorisi.htm>
<http://gokturkanitlari.appspot.com/eskiturkcesozluk.html>
<https://gunturkbetikevi.files.wordpress.com/2010/12/etruskler-turk-mu-idi.pdf>
<http://historycollection.co/nine-things-not-know-huns/2/>
<http://www.irishcentral.com/roots/new-study-claims-that-irishmen-descended-from-turkish-farmers-83217437-237788351>
<http://www.islamansiklopedisi.info/dia/ayrmetin.php?idno=410537>
https://issuu.com/ozge60/docs/yazitlar_dergisi_1._say__
<http://www.ldoceonline.com/dictionary/taste>
<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC1691686/pdf/15255049.pdf>
<http://www.nisanyansozluk.com/>
http://s155239215.onlinehome.us/turkic/66Sarmatians/BurgerPovkovkaSarmatian_mtDNA_En.htm
http://ragipgelencik.net/home_files/kitaplari/dil_ve_politika/gunes-dil_teorisi_ustune.html
<https://robertnspengler.com/origins/>
<http://s155239215.onlinehome.us/turkic/31Alphabet/Amanjolov/AmanjolovIssykInscriptionEn.htm>
<http://siberiantimes.com/science/casestudy/news/n0506-female-amazon-warrior-buried-2500-years-ago-in-altai-mountains-was-male/>
<http://www.sonarhaber.com/zit-kokler-kurami-1-makale,27.html>
<http://www.sonarhaber.com/zit-kokler-kurami-2-makale,34.html>
<http://www.sonarhaber.com/zit-kokler-kurami-3-makale,40.html>
<http://www.sonarhaber.com/zit-kokler-kurami-4-makale,47.html>
<http://www.sonarhaber.com/.../zit-kokler-kurami5-makale,58.html>
<http://www.springer.com/us/book/9780306485084>

<https://www.tarihtarih.com/?Syf=26&Syz=365531>
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts
https://tr.wikipedia.org/wiki/Nikolay_Yakovlevi%C3%A7_Marr
<http://www.turkcuturanci.com/turkcu/turkcu-terimler/gokturkce-sozluk/>
<http://turkoloji.cu.edu.tr/ESKI%20TURK%20DILI/2.php>
http://www.tur.freesevers.com/rich_text_3.html
<http://www.turkiyegazetesi.com.tr/yazarlar/irfan-ozfatura/486737.aspx>
<http://yakintarihimiz.org/paradigmanin-iflasi-doc-dr-fikret-baskaya.html>
<http://www.yenidenergenekon.com/111-gunes-dil-teorisi-ve-komisyon-raporu/>
<http://www.zargan.com/tr>
<https://www.britannica.com/topic/Nostratic-hypothesis>
Codex Cumanicus

İKİNCİ BÖLÜM

Arif Yavuz Aksoy

BİR BİR KÖK DİL HIPOTEZİ VE ETİMOLOJİ ALİŞTİRMALARI İÇİN AMATÖRCE BİR GİRİŞ

Merhaba değerli okurlar,

Bu bölümde ben (AYA) kendi Kök Dil hipotezimi etraflıca anlatmaya ve amatör etimoloji çalışmalarımı yürütürken ve başkaları tarafından önerilen kelime benzerliklerine itiraz ederken hangi temellere dayandığımı açıklamaya çalışacağım.

İnternete erişimin herkes için sadece telefon ekranına dokunmayı gerektirdiği bir dönemde bu çalışmalarla ilgili tüm yazılara ve neredeyse tüm yorumlara (ve hatta tüm kavgalara) rahatça ulaşabileceğiniz linkleri bölümün sonunda yayın sıralarına uygun şekilde vereceğim. Ama önce benim gözümünden Güneş-Dil tartışmalarının İnsanBu özelindeki seyrini kısaca özetlemek istiyorum.

Her şey aslında 24 Aralık 2014'te Tülay Yılmaz takma adı ile İnsanBu'da o yazının çıkmasıyla başladı. Garip bir tesadüf olsa gerek, bir akşamüzeri site ekranına düşen bu yazının yayınlandığı tarih aslında Noel Gecesi'ne de denk geliyordu. Belki de bereketi ondandır. Kim bilir?

Yazının çok daha sonradan Kaan Arslanoğlu (Tülay Yılmaz müstear ismiyle yazan o idi) tarafından eklenmiş giriş kısmını atlayıp ana metnini okur ve alttaki yorumları da incellerseniz, çalışmanın başlangıçta pek çoğumuz için (ben bu çoğunluğa dahilim) bir mizah unsuru ve “ulusalcı” reflekslere sahip kişilere dokun-

durma mecrası olarak görüldüğünü hepiniz idrak edeceksiniz.

Ama zaman geçtikçe ve düş gücümüzü zorlayacak saçmalıkta-ki örneklerle karşı “Yok artık, o kadar da değil!” demek için daha fazla etimoloji ve dil kaynağı okudukça yorumlardaki seviyenin de ciddileştiği ve yavaş yavaş bir “Acaba?” sorusunun kafalarda oluşmaya başladığını dikkatli okurlar yine görecektir.

Yazının çıkmasından sonra yayınlanan başka bazı yazıların altında da etimoloji ile ilgili dolaylı pek çok yorum çarpışması yaşandı. Hepsi İnsanBu arşivinde kayıtlı. Meraklı ve dikkatli okurlar için mizah dozu hayli yüksek bir absürt komedi-fars arası seyirlik olabilir.

O dönemde ben daha çok son 800 yıl içerisinde Türk dilinden Batı dillerine geçmiş olması muhtemel “loanword” (loanword: *ödünçlenmiş kelime* gibi garip bir çevirisi oluyor) örneklerine yoğunlaşmıştım. Tabii, bu örneklerin de Güneş-Dil için asla ve asla emsal kabul edilemeyeceğini göstermek ve 1930’larda, Genç Cumhuriyet’in bir ulus yaratma projesi dahilinde gördüğüm, o çok suni ve çapsız köken eşleştirmeleriyle yine dalgamı geçmekti esas maksadım.

Fakat bir gün çok ilginç ve aslında bu konuyla hiç alâkası olmayan bir okur yorumunun (Süleyman Sırrı Kazdal’ın yorumu) bende yarattığı acil yazma isteği üzerine atıldığım macera işte beni bugün buraya getirmiş bulunmakta.

Tülay Yılmaz’ın yazısının üzerinden neredeyse 1,5 yıl geçmiş ve Güneş-Dil tartışmaları artık çok seyrekleşmiş ve fakat hâlâ çoğunlukla alaylı göndermeler düzeyinde iken, Türkçede “-atör” ile biten yabancı kökenli kelimeler üzerinden insan beyninin tasnifleme ve türetme kodlarına dair o yazıyı yazmaya oturduğumda işin buralara varacağını inanın ben de hiç tahmin etmezdim.

Glady-atör ve Deton-atör maddelerini yazarken bana çok ilginç gelen 3 sözcük kökeni (gladius, penta ve hepta) ve Türkçe’nin Geniş Zaman eki olan -r’nin Batı dillerinde yaygın görülen bir ek ile benzerliği birden bende de bir aydınlanma etkisi yarattı.

Bunun üzerine yazının içine Tülay Hoca'ya (Kaan Arslanoğlu'na) bazı göndermeler ilişitirdim. Garip bir biçimde, Glady-atör'ün türetme kökü olan Gladius için (ki Gladius'un etimonu belirsiz diye geçiyordu sözlüklerde) önerdiğim Kılıç (Gıluc) maddesi sadece Tülay Yılmaz'ın değil, başka bazı ciddi okurların da dikkatini çekmişti.

İşte o yazının yayınlanmasından tam 3 gün sonra, yine Tülay Yılmaz imzasıyla ve meydan okur bir tonda "Güneş-Dil Sözlüğü. Hadi Bakalım, Şimdi de Dalga Geçin!" yazısı sitede yayınladı. Sanırım Facebook üzerinden yapılan çok küçük çaplı bir tanıtımın da katkısıyla, ansızın çok daha büyük bir tartışma ateşlendi (Facebook'ta etnikçi, liberal, anti-Kemalist, ulusalcı, Türkçü-Turancı ve sair taraftan onlarca kişinin hafif küfür ve tehdit de içeren onlarca, yüzlerce mesajı mevcut).

O zamandan bugüne değin geçen 11 aylık süre içerisinde konusu esas olarak etimoloji ve olası bir kök dil olan 4 tane daha yazım sitede yayınlandı (diğer yazılarımda içerisinde de etimolojik göndermeler mevcut; ama bu 4 yazı esas olarak bu konuya adanmış halde). Bir yandan da Kaan Arslanoğlu'nun ilk sözlüğü genişletme ve arkeolojik / antropolojik veriler ışığında yeni açıklamalar geliştirme çabası sürdü. Kendisi ve İlknur Arslanoğlu ile pek çok sözcük üzerinde çok zaman ciddi tartışmalarımız ve uyuşmazlıklarımız oldu. Bunları da şahsi görüşmelerimizde değil, herkesin görebileceği şekilde, İnsanBu'da yürüttük.

Eleştirel gözle bakan sıkı okur ve yorumculardan gelen çokça ciddi kritik ve katkı neticesinde saçmalıklardan gün geçtikçe daha da arındık. Alaycı yorumlarla daha da bilendik. Ama birbirimize de arada ince dokundurmalar yaptık. 5 tane eksiltip 10 tane yeni kelime kökeni eşleşmesi bulduğumuz zamanlar oldu. Yorumcularla ve birbirimizle iyice sürtüşme noktalarına erişip küsüşüğümüz de vâki. Fakat neticede Mehmet Harma Hoca'mızın sitedeki tartışma ortamımızda bir motto halinde bize hatırlattığı "Barika-i hakikat, müsademe-i efkârdan doğar" ilkesi burada da geçerli olduğunu kanıtladı.

Bugün çok “kanlı” çarpışmaların yaşandığı Güneş-Dil tartışmalarının üzerinde, pek çok safradan kurtulmuş halde ve çok daha duru bir bakış elde etmiş olarak buradayız (yanlış anlaşılmasın; tartışmalarımız hâlâ devam ediyor ve edecek, ama esaslar konusunda çok daha berragız).

Olabilirdi kısa tutmaya çalıştığım bu tarihçeli girizgâhtan sonra şimdi kendi hipotezimi açıklayabilirim.

ORTAK KÖK DİL KONUSUNDAKİ HİPOTEZİM NEDİR?

Çok daha ayrıntılı ve çok daha fazla sayıda örneklerle sitedeki yazılarda ve yorumlarda, yine belki de çoğunuza başlangıçta çok itici ve okunması güç gelecek bir üslupla aslında bunu defalarca anlatmıştım. Fakat kitap internetten çok daha farklı bir iletişim ortamı. O yüzden mecburen bu stil değişikliğine gittim. Yine de internetteki yazıların ve yorumların orijinal hallerini de meraklı okurlara tavsiye ederim. Hem kanaat değişikliklerini ve varsa bir tekâmül izlemenin de kolay bir yolu olacaktır onlar için.

Evet, gelelim esas konumuza. Hipotezim nedir?

Hipotezim en kısa hali ile şudur: Bence bir Kök Dil var! Bunun adının Güneş olup olmaması beni zerre kadar ilgilendirmiyor. Benim kimseye Türk kültürünün üstünlüğünü kanıtlamak gibi saçma bir hevesim yok. Şu ana kadar bu çalışmalar için de sadece kendi son derece kişisel merakımı gidermek amacıyla emek ve zaman harcadım.

Pekala şu sorulabilir: Neden böyle bir hipoteze ihtiyaç var? Temel metodolojik prensiplere uymaya çalışan herhangi bir insan durup dururken ortaya bir hipotez atmaz. Elbette ki ben de amatör bir okuyucu kimliğiyle yapmış olduğum incelemeler esnasında kafamda oluşan bazı sorulara ve sorunlara cevap olarak bunu geliştirmek zorunda hissetmişim kendimi. Neydi o sorular ve sorunlar? Dilerseniz onları önce sıralayayım.

- İnsan'ın bir tür olarak tüm dünyaya yayılışında *Out of Africa* tezi kabul görüyor. Bu durumda dilin evrimi ve çeşitlenmesinde de kök bir form ya da ara kök formlar olması şaşırtıcı olur muydu?
- Çince (ve Tibet dilleri), Afrika, Amerika ve Okyanusya yerli dilleri ve birkaç izole dil dışında kalan doğal dillerin neredeyse hepsi Hint-Avrupa, Sami ve Ural-Altay dil aileleri içinde sınıflanmakta. Fakat hem Hint-Avrupa, hem de Ural-Altay dil ailelerinin içinde ciddi gramer benzeşmezlikleri mevcut (Sami grubu bu durumdan kısmen azade).
- Burada çok basitçe ifade etmeye çalıştığım şeyin en çarpıcı örneklerinden biri Latinik kökten gelen dillerde sıfatların çok büyük çoğunlukla isimden sonra gelmesine karşılık Cermanik kökten gelen dillerde bunun neredeyse daima tersinin olmasıdır! Bu bana, rastlantısal bir tercih olamayacak kadar garip geliyor. Kaldı ki, sözcük öbeklerinin cümle içindeki dizilimleri de sanıldığı kadar benzeşme göstermemekte. Bu kadar temel gramatik özelliklerin bile ortak olamaması bence ilginç.
- Özellikle Hint-Avrupa grubu içinde Kuzey ve Güney ayrımı bazı hallerde çok belirgin ve kelimeler için ortak kök bulma çabaları bazen zorlama olabiliyor.
- Yunanca, Ermenice ve Arnavutça Hint-Avrupa ailesine mensup gösterilse de, bunun da zorlama bir tasnif olduğuna dair benim şiddetli kuşkularım var.
- Her ne kadar bu dilleri konuşan insanlar temelde Beyaz Irk'ın kökenini oluştursa da, Gürcücenin başını çektiği Kafkas Dil Ailesi (bu dilleri konuşan toplam nüfus iyimser tahminlerle bile 6 milyon yok) neden Hint-Avrupa grubundan ayrılmış?
- İnsanoğlunun sosyal evriminde çok daha erken dönemlerden beri kullanılmış olması muhtemel bazı nesne ya da kavram adlandırmaları konusunda neden bu 3 büyük dil ailesi arasında bazı çok spesifik benzerlikler var? (İleride örneklerini bol-

ca göstereceğimiz şekilde, bu benzerlikler sadece “bize/bana göre” benzerlikler değil!)

- Medeniyetin doğuşu için tarım toplumuna geçişi önemli bir başlangıç ya da basamak olarak alacaksak (ki bu çok irrasyonel bir tutum olmaz), ilk tarım teknolojisini, kurumsallaşmaya başlamış din kavramını ve çok basit düzeyde de olsa metalürjinin ilk ürünlerini kullanmış olması muhtemel bir Kök Topluluk olabilir mi?
- Eğer böyle bir Kök Topluluk varsa, bu Kök Topluluk’un bireyleri başka ilkel insan topluluklarına göre kendilerine korkunç bir avantaj sağlayacak bu tür teknolojik edinimleri sayesinde istilacı ve hükümrان bir “sınıf” olarak yayılmış olabilirler mi?
- Yine eğer böyle bir istila ya da yumuşak geçiş ile hükümrانlık söz konusu olmuşsa, bunların kendi aralarında kullandıkları dil de en azından temel sözcük hazinesi bakımından yerel unsurların diline nüfuz etmiş olamaz mı?
- Yerel dillerle etkileşime giren hükümrان sınıf dilindeki temel nesne ya da soyut kavram adlandırmalarının, o yerel dilleri konuşan insanların iç sosyal-biyolojik evrimleri nedeniyle gösterdikleri fonetik ve gramatik formlara uyum sağlamış olması çok mu şaşırtıcı olurdu?
- Tufan ve Yaradılış efsaneleri gibi, sathi olarak birbirinden çok uzakta gözükten topluluklarda bile pek çok ortak motif gösteren anlatılara temel olabilecek bir Orijinal Destan formunun olması da şaşırtıcı olur muydu?
- Eğer böyle bir Orijinal Destan formunun varlığını çok da yadsıyamazsak, bunun Karadeniz’in jeolojik olarak oluşumunu açıklamak için kullanılan Son Buzul Çağı sonrası su seviyelerinin yükselmesi hipotezi ile alâkası kurulamaz mı?
- Son Buzul Çağı sonrası Neolitik dönemin başlaması ile Avcı-Toplayıcı halden Tarım Toplumu’na geçişin ilk çekirdeği bugünkü Karadeniz ile Hazar arasında ya da onların civarında yerleşik bir Kök Toplulukça oluşturulmuş olamaz mı? (Bu

coğrafyayı rastgele seçmedim. Özellikle Batı Avrupa, İskandinavya ve Britanya Adaları'nın bugünkü nüfusunun büyük ölçüde Anadolu ve Kafkasya civarından devasa göç dalgalarıyla gelmiş halklarla genetik akrabalık taşıyabileceğini gösteren çok sayıda arkeolojik, antropolojik ve genetik kanıt mevcut. Akdeniz çevresi için de Yakın Doğu ve Anadolu menşei gösteren kanıtlar yine mebzul! Orta Asya'nın derinlerine kadar buralardan Doğu'ya göçün de olduğuna dair kuvvetli işaretler var.)

- Tüm bunlar dikkate alındığında, Hint-Avrupa, Sami ve Ural-Alтай dilleri için temel sözcük hazinesi bakımından köken teşkil edecek bir Kök Dil'i böyle bir Kök Topluluk'un konuşmuş olması acaba olasılık dışı mıdır?
- Böyle bir olasılık küçük de olsa varsa, bu Kök Dil'e, mevcut dillerden geriye doğru iz sürmek mümkün olabilir mi?

İşte bu sorgulamalar neticesinde ben böyle bir Kök Dil'in varlığını bir hipotez olarak ortaya atıyorum.

Peki, bu "hayali" Kök Dil'in varlığını desteklemek için nasıl kanıtlar sunulabilir? Geriye doğru iz sürerken metodoloji ne olmalıdır?

METOT KONUSUNDA KARŞIMIZA SIKÇA ÇIKAN KLİŞE İTİRAZLAR

Bu hipotezi şu an ortaya çok sağlam kanıtlar sürerek desteklemem mümkün değil. Metodoloji konusunda da maalesef çoğunlukla karanlıkta, el yordamıyla ilerleme aşamasını henüz geçebilmiş değiliz.

Ama bu durum, yine de hipotezimizin tamamen çöpe atılmasını gerektirmez. Neden mi?

Dilerseniz metodolojik dayanaklarımızı ve sınırlarımızı maddeler halinde açıklamaya çalışayım.

1. Her şeyden evvel aranızdan bazılarının “Bu bir hipotez değil, bilim dışı bir fantazidir. Çünkü YANLIŞLANAMAZ!” dediğini duyar gibiyim. Şiddetli bir yanılğı içinde olduklarını şimdi kendilerine göstereceğim.

Bu, bilimsel değeri olabilecek bir hipotezdir. Çünkü YANLIŞLANABİLİR! Benim iddiamın geçerli olmadığını gösterecek herhangi bir kanıt grubunun varlığında hipotezim zaten çöker. Kaldı ki, ben bunu hiç de bir amentü esası olarak ifade etmiyorum. Sorgulamanın yöntemleri herkes için açık! Yanıldığımın gösterilmesinden gocunacak değilim.

2. Böyle bir Kök Dil’in varlığının kanıtlanabileceğini iddia ediyorum. Kanıtlanmasının imkânsız olduğunu iddia eden birisi varsa ve bu iddiasını kanıtlarsa (yani kanıtlanmanın imkânsızlığının kanıtlanması – kulağa garip gibi gelse de mantiken çok tutarlı bir ifadedir) ben hipotezimi geri çekmeye hazırım.

3. Maalesef insanoğlu ses kayıt teknolojilerini geliştireli daha 150 yıl geçmedi. Ve bu teknolojilerin nispeten yaygın kullanıma girmeleri 1910’larda oldu. Ama bu dönem içerisinde aynı ana dillerin kendi içlerinde geçirmiş oldukları telaffuz değişikliklerine dair kayıtların varlığı dikkate alınabilir. Bu tür değişiklikler ve dönüşümlerin varlığı, çok uzun bir tarih kesitinde dilde olmuş olması muhtemel benzer dönüşümler için temel olarak konulabilir.

4. Ayrıca, yine ses kayıt teknolojilerinin gelişimi sonrasında doğmuş ve gelişmiş yapay diller ve melez diller de ilginç araştırma konuları olup, tarihte benzer örneklerin olmuş olabileceğine dair ek delil sağlamaktadır.

5. Yazılı kaynakların araştırılması ve karşılaştırılmasından elbette ki çok değerli veriler elde edilmiştir ve edilecektir. Fakat pek çok okurun düşündüğünün ya da sandığının aksine, yazılı kaynakların çözümü her zaman yeterli kanıtlar sunamamaktadır. Neden mi?

Yabancı Alfabelerdeki Harflerin Okunuşları

Öncelikle bazı alfabelerin hâlâ çözülememiş olduğu hepinizin malumudur. Tam olarak çözüldüğü iddia olunan bazı alfabe ya da yazma sistemlerinin de ses ya da anlam karşılıklarının kesinlikleri konusunda ciddi şüpheler vardır.

Aynı grafik birimin tarih boyunca geçirmiş olabileceği ses-karşılık değişiminin izini sürmek ve mutlak bir sonuca ulaşmak her koşulda mümkün olamamaktadır. Kaldı ki, çok eski metinlerde orijinal belgenin zaman içinde geçirdiği yıpranmalar nedeniyle ya da o metni yazıya geçiren kişi ya da kişilerin yazma sistemlerine tam vâkıf olup olmadıklarından emin olamadığımızdan ötürü, bir dikilitaş, bir ahşap levha ya da kumaş-kâğıt kalıntısı üzerindeki bölük pörçük metinleri çözümlemek bazen imkânsız olabilmektedir.

Bugün bile, modernite ile gelmiş örgün eğitim standartlarına rağmen pek çok okur-yazar kişinin kendi ana dillerinde ortografi (bir sözü seslendirilişine göre en doğru biçimde yazma) sorunu yaşadığı dikkate alınırsa, çok uzak geçmişteki bir antlaşmanın taş bir duvara kazınması ya da resmedilmesi esnasında yazıcıların bu esaslara ne kadar riayet ettikleri hayli kuşkuludur. Yine ortografinin çok eski çağlarda zaten toplumun çok çok küçük bir yüzdelik dilimini oluşturan “okumuş” insanlar (muhtemeldir ki ruhban sınıfı daha ağırlıklı) için ne derece önem arz ettiği de tartışılabilir.

Ayrıca, ana dillerindeki fonetik özellikler nedeniyle başka bir dildeki kelimeleri ya da metinleri yazıya geçirirken (transliterasyon örneği de budur) kasıtsız olarak bu yazıcı sınıfının hata yapmış olabileceği de aşikârdır. Bugün çok iyi eğitilmiş bir Arap'ın dahi I, O, Ö, Ü ve Ç, G, J, P seslerini içeren bir yabancı dildeki metni kendi yazma sisteminde çok doğru biçimde kâğıda geçirememesi buna örnek olarak verilebilir. Kendimize dönecek olursak, bir Türk Dili ve Edebiyatı profesörünün de İngilizcede-

ki that'ın th'si ile think'ın th'si arasındaki okunuş farkını, hem de Latin alfabesi kullanırken, Türkçede göstermesi neredeyse imkânsızdır. Sami dillerinde görülen AYN sesinin diğer dilleri konuşan bir yazıcı için nasıl gösterilebileceğini düşünmeyi sizlere bırakıyorum. Neticede, fonetik alfabesi geliştirileli de 150 yılın geçmediğini hepinize hatırlatırım. Enerjisini ve vaktini çok ciddi biçimde bunlara vakfedebilecek ciddi entelektüel ve çalışkan akademikerler için bile çözümlemelerde bu tür sorunların üstesinden gelmek kolay değildir!

Bilimsel araştırmaların politize ortamlardan ve ideolojik saplantılardan etkilenmeyeceğini iddia etmek herhalde çoğunuz tarafından çocukça bir saflık olarak yorumlanacaktır. O halde, 19. yüzyıl sonlarında iyice ayyuka çıkan ve II. Dünya Savaşı ile şahıkasına erişen Beyaz Irk'ın Üstünlüğü tezlerinden Avrupa ve Amerika kökenli bilim adamlarının hiçbirinin etkilenmemiş olduğunu sanmak gülünç kaçacaktır.

Özellikle dil araştırmalarında referans olarak hâlâ kullanılan bazı ölü dillere ait alfabelerin çözümlemelerinde bu tür ideolojik saplantıların ne ölçüde etkin olabildiği bir muammadır. Bu kaynakların sorgulanabilirliği bugün bile akademik dünyanın kahir ekseriyetince imkânsız görülürken, objektif olmaya çalışan her türlü çözümleme önerisi için çok katı bir direncin varlığı göz ardı edilmemelidir.

Kişisel yorumum odur ki, bilimsel düşüncede septikliği elden bırakmamak adına, ölü dillere ait alfabelerin çözümlemelerine aşırı bel bağlamamak gerekir. Bu nedenden ötürü, bilhassa Sümer dili, Hitit dili, Sogdca ve Tokaryan (Toharyan) dilleriyle ilgili referanslara ben hep mesafeli duruyorum.

Son olarak, aşırı deneyimsiz okuyucular için Latin alfabesi kullanan dillerde bile aynı grafik birimin çok farklı ses karşılıkları olabileceğine dair çözümleme örneklerini şurada kısaca vermek isterim. Bu sayede yukarıdaki çok daha karmaşık ve teorik/metodolojik tartışmalara hiç girmeden bile yazı dilinin ses kar-

şılığının ne olduğunu çözümlemenin güçlüğüne günümüzdeki misaller üzerinden basitçe kendileri de görebilsinler.

Ispanyolcada Valencia'nın V'si ve C'sinin karşıladığı seslerle başlayalım. Buradaki V'nin Türkçedeki ses karşılığı B'dir; C'nin ise normal Türkçede ses karşılığı yoktur. Türkçede buna en benzer ses peltek S olabilir.

Almancadaki V ise Türkçede F'ye denk gelir. Türkçedeki V sesini Almancada karşılayan harf W'dir. Örnek: VolksWagen – Folksvağn.

H'lerin bazı dillerde ses karşılığı vardır. Bazılarında ise yoktur. Örnek: Herrero yazılır, Errero okunur.

Katalan basınında Barselona Futbol Kulübü ile ilgili çıkan başlıklardaki Barça'nın Ç'si yine peltek S sesini verir.

Ispanyolcada Ş sesini karşılayan bir harf ya da harf öbeği yoktur. Çünkü Ispanyollar Ş diyemez.

Almancada Ş sesi için SCH öbeği yazılır. Örnek: Schumacher – Şuğmaher

Ç için ise TSCH öbeği kullanılır. Örnek: Tschechische Republik – Çek Cumhuriyeti (Çekhişe Republik).

Yine Almancada S'den sonra T gelirse ŞIT sesi çıkar. Örnek: Sturm – Şıturm.

S'den sonra herhangi bir ünlü varsa ses Z olur. Örnek: Seit – Zayt.

Yazıda Z geçen her yerde ses karşılığının normalde TS gibi bir ara ses olması beklenir. Örnek: Zeitung – Tsaytung.

Sanırım bu kadar örnek yeterli gelmiştir. Devam ediyoruz.

6. Bir ana dilin tarih içerisindeki değişim sürecinde bazı ses birimlerinin dönüşüme uğramasına yukarıda kısaca değinmiştik. Bunlar genellikle belirli bir formu takip etmektedirler.

Bazı ana diller arasındaki sözcük alışverişlerinde de ünsüz (konsonant) dönüşümleri belirli bir kurala tabi olabilmektedir. Aynı dil ailesinin üyesi olan ana diller arasında, özellikle de coğrafi yakınlık arttıkça bu kurallar çok keskin sınırlıdır.

Bu dönüşüm örnekleri arttıkça ve kurallar çeşitlendirildikçe geçmişteki kökene doğru yürütülebilecek bir dedektiflik macerasında başka hipotetik dönüşüm kuralları da türetilebilir. Çok güçlü kanıt sunmasalar da bilimsel değerdan tamamen yoksun birer fantezi olarak ele alınamayacak kadar ciddi örnekler mevcuttur.

Buradan hareketle, özellikle en az 2 konsonant uyuşması (olası dönüşümler de dikkate alınarak) olan hallerde birbirinden çok ayrı dil ailelerinden gelen kelimelerde bile köken birliği ciddi şekilde düşünölmelidir. Eğer 3 konsonant benzeşmesi varsa, ortak kökenden çıkma ihtimali, takdir edileceğı üzere, çok daha yüksektir.

Tabii burada sadece ses benzeşmesinin dikkate alınamayacağını dikkatli okur hemen söyleyecektir. Doğru. Sadece ses benzeşmesi elbette dikkate alınamaz. Bu noktada mutlaka anlam benzeşmesi de olmalıdır.

Ama burada ayrı bir sorun devreye giriyor. Dile ve edebiyata meraklı herkesin herhangi bir yabancı dil bilmesine bile şundan kuşkusunu yoktur ki, belirli bir kelime, nasıl tarih sürecinde bazı fonetik değışikliklere ve dönüşümlere uğruyorsa, benzer şekilde semantik yönden de değışim ve dönüşümlere açıktır.

Yeni başlayanlar için açıklamaya geçiyorum. Semantik değışim ve dönüşüm ne demektir? Herhangi bir kelime, bir dilde ilk kez kullanılmaya başlanıldığında A soyut kavramını ya da X nesnesini karşılarken, dilin evrimi boyunca ve neticesinde anlam genişlemelerine, daralmalarına ya da anlam kaymalarına da gidebilir. Bu değışim ve dönüşümlerin izini sürmek yine her zaman kolay olmamaktadır. Ama bunlara ait yığınla örnek mevcuttur.

Çok iyi bilinen bir misal olduğu için Arapçadan dünya dillerine geçmiş bir kelimeye ait anlam kaymasını burada anmak istiyorum. Bugün hepimiz daha çok da etanolü karşılamak için ALKOL kelimesini kullanmaktayız. Batı dillerinde de neredeyse aynı okunuşla bu sözcük var. Oysa bu kelimenin başlangıçtaki

anlamı göze çekilen sürme (kimya diliyle, toz antimon) imiş. 16. yüzyılın sonunda simya literatüründe nedense bugünkü etil alkol (etanol) Arapçadaki el-kuhl sözcüğü ile anılmaya başlanmış. Daha ilginç olanı ise, kömür anlamına gelen İngilizcedeki COAL ve Almanca'daki KOHL sözcüklerinin de çok daha erken bir dönemde muhtemelen bu Arapça ön formdan ya da onun da ön formundan türemiş olması. Göze çekilen sürmenin kömür karası olabilmesi herhalde dikkatli okurların gözünden kaçmamıştır.

Şimdi bu maddede açıklamaya çalıştığım konsonant benzeşmeleri, dönüşüm izleri, anlam daralmaları, genişlemeleri ve kaymaları üzerine bizim hipotezimize dair kanıt olabilecek bazı örnekler vermek istiyorum. Böylece sizlere daha iyi anlatabileceğime kuşkusuz yok. Başlıyoruz.

Türkçe, yapısal bir özellik olarak, nesnelerin arasında çok çok nadiren eril-dişil ayrımı yapan bir dil. Boğa kelimesine eril anlam yüklenmesi dilin belirli bir gelişim evresinde olmuş olabilir mi acaba? Bunu neden mi soruyorum? Lütfen dikkatle okuyunuz.

Esenboğa Havaalanı

Ankara'daki havalimanı eskiden Esen Boğa adıyla anılırdı. Moğol ya da Türk soyundan geldiği bilinen ve Timur'un bir generali olan İzen Bugu güya filleri o mevkide saklamış ve Yıldırım Bayezid'in ordusuna karşı Ankara Savaşı'na o bölgeden katılmış diye oralara bir vakit bu ad layık görülmüştü. "Esen kalın" ya da "Esenlikler dileriz" ifadelerindeki Esen de bu İzen Bugu'nun İzen'i (ya da İsen'i) ile alakalı. Kutlu demekmiş.

Peki BUGU ne? BUGU, BUKA, BÜKE, BÖKE, BÖGE... Bunların hepsi BOĞA anlamına geliyor!

Başka bir soru. Kur'an'ın en uzun suresi hangisidir? BAKARA! Bakar ne demek? Sığır! İlginç, değil mi?

Bir soru daha! İspanyolcada kot pantolon nasıl denir? Vaque-ros! Aslında pantalones vaqueros! Bunun ne alakası mı var? Va-

quero ne demek? Kovboy demek. Yani? Sığır çobanı! V ile yazıldığına aldanmayacaksınız. Nasıl okunuyor? Bakero.

Bu durumda İspanyolcada sığır nasıl denir? Vaca (Baka diye okunuyor)! Hangi Latince kökten geliyor? VACCA!

B ve K benzeşmesi ve anlamda tam ortaklık sizce tamamen tesadüf olabilir mi? Bakınız, hem Türkçe kök, hem Arapça kök, hem de Latince kök tam örtüşmekte!

Devam ediyoruz.

Bugün İngilizcede yaban domuzu anlamına gelen BOAR ve ayı anlamına gelen BEAR sözcüklerinin (ki Cermanik dillerdeki öncülleri gayet düzgün bir biçimde belgelenebiliyor) Eski Türkçede KURT (tırtıl ya da solucan anlamında değil) ya da daha geniş anlamda korkunç-vahşi hayvan anlamına geldiğini bildiğimiz BÖRÜ(1) ile kanaatimce son derece ciddi bir konsonant benzeşimi ve anlam örtüşmesi var.

Hem B, hem R konsonantları tam uyuyor. İngilizcede aynı kökten tarih içinde iki farklı, ama ilkel insan için aynı vahşilikte ve totem kabul edilebilecek kadar benzer korkunçlukta hayvanı tanımlamak için iki ayrı kelime haline dönüşmüş. Bugünkü Türkiye Türkçesinde ise neredeyse hiç kullanmadığımız bir kök bu. Anadolu köylü ağızlarında kurdun ya da köpeğin uluması anlamında ürümek, bürümek ya da börümek kullanılır. İhtimaldir ki, o börümek'teki en eski kök bununla alâkalı olsun.

Dönelim Arapçaya. Arapçada ayı, kurt ve sırtlan anlamına gelen sözcükler orijinal olarak ilk harfleri farklı yazılmak kaydıyla Türkçede aşağı yukarı şöyle okunurlar: DUBB, DHİB (buradaki dh'yi İngilizcedeki the'nın th'si gibi düşünün), DABĞE (ya da DABAE). Arapçadaki ilk harfler sırasıyla د, ذ ve ض'dır. Kur'an'da da geçen "dabbetularz" kavramını bazılarınız mutlaka duymuştur. "Yeryüzündeki yaratık" gibi bir çevirisi mümkündür. İşte buradaki dabbe de muhtemeldir ki bu üç hayvanın adındaki ortak ses kökenini paylaşıyor. D veya DH öncülü ve B konsonantları sabit.

Şimdi bunun konumuzla ne alâkası olduğunu düşünebilirsiniz. Birazdan çözümlememizi tamamlayacağız.

Gezegen ve Roma Tanrısı anlamlarına gelen Jüpiter'in kökeni (Latince) sizce nedir? Bunu çok iyi biliyoruz: Zo-Pater! Pater, "baba" anlamına geliyor. Zo ise Yunan Tanrısı Zeus'tan gelme. Ama Pers kültüründeki öncülü de var bunun. O da DİV diye okunabilecek bir kelime. Latince Tanrı anlamına gelen Deus da yine aynı kökten gelmekte. Eski Pers kültüründe bu DIV aslında kötülük tanrısı ya da şeytan anlamına geliyor. 13. yüzyıl sonlarından itibaren Türk diline geçtiği sabit olan ve bugün DEV diye andığımız, bir dudağı yerde, bir dudağı gökte dolanan masal yaratığı da İran kökenli yani.

Yukarıdan çıkartılabilecek sonuç nedir? Benim kanaatime göre çok eski bir Kök Dil'den kalan ve ilk konsonantı D ya da DH, son konsonantı V olabilecek bir totem hayvan ismi tarih boyunca farklı coğrafyalar ve kültürler içerisinde çok farklı fonetik ve semantik dönüşümler geçirerek bu kadar çeşitli anlamlara erişmiş.

İlk bakışta garip gibi gelmiş olabilir. Ama örneklerimizi çoğalttığımızda aslında hiç de garip olmadığını sizler de anlayacaksınız. Sayma sayılarından örneklerle devam ediyoruz. Soyut kavramlarda da benzeşme olması işi daha da ilginç kılıyor.

SAYMA SAYILARI

BİR

İlk sayma sayısı. Yek olan. Tek olan. En başta olan. Önde olan. Ön - Un, Eins, One, Uno...

Al-ın, Bur-un, Boy-un, Kar-ın

(Ne hikmetse hep tek olan organların isimlerinde var.)

Bir-

Bir-leş-mek, Bir-ik-mek.

Pir, Pre-, Pri-, Pro-, Prö-.

Pir Sultan, Pre-matüre, Pri-madonna, Pro-stat, Prö-miyer.

Be-fore ve Be-vor'daki fore ve vor da yakinen alâkalı.

B, P, F, V konsonant dönüşümleri apaçık. R ise sabit! Bu benzeş-me sadece benim gözlerime gözüküyor olamaz, değil mi?

İKİ

Ek olan. Çift olan.

Kul-ak, Yan-ak, Dud-ak, Dirs-ek (bence ters-ek? Nişanyan “diz-gek” diyor), Bil-ek, Bic-ik (Cic-ik), Böğür-ek, Taş-ak (şaka yap-mıyorum; tam olarak 2 tane taş demek), Uyl-uk, Bac-ak (Bad-ak), Ay-ak.

(Ne hikmetse hep çift olan organların isimlerinde var.)

Çift için etimonun Farsça olduğu kayıtlı. Çuht gibi okunan bir formdan geldiği ifade ediliyor. Bütün Hint-Avrupa dillerinde var.

Peki, Çuht nereden geliyor? İngilizcede boyunduruğa ne ad verilir? Yoke! Çift-çubuk'un çift'i de tam olarak bu zaten. Jugum – Jugularis. Boyunla alâkalı. Boyunduruk... Ama Öküz boynu kastediliyor. Öküz - Ochs - Ox - Yoke! Yuk. Çuht. Çift! İki tane Öküz!

Öküz zaten 2'den türemiş. Ekiz! İkiz!

Deux, Dos, Two (Eskiden: Twin – yani ikiz) - Eski Ermenice'de Yerku.

Eski Ermenicede çift anlamına gelen sözcük de kiç (Gürcücede kiçva) gibi okunuyor – hem yerku iki'ye, hem de kiç ikiz'e ne ka-

dar benziyor, değil mi? E hani nerede Hint-Avrupa kökeni? Yoksa Ermeniler ve Gürcüler ve Türkler çok uzak bir geçmişte ortak bir kökten mi aldılar bu sözcükleri? Sadece zihninizde bazı soru işaretleri doğurmak amacındayım.

DÖRT

Eski Türkçede TÖRT

T sesi dilin kendi gelişimi içerisinde D'ye dönüşmüş.

Şimdi burada kısa bir ara verip “metatez” kavramına girmek isterim. Sanırım hepiniz Anadolu köylü ağızlarında kibrit'e kirbit, kirpik'e kiprik, köprü'ye körpü, tepsi'ye tesbi dendiğine bir iki kez şahit olmuşsunuzdur. Yanlış'ın yanlışlıkla Yalnız diye söylenmesi de buna örnektir. İşte o ses değerlerinin yer değiştirmesi haline “metatez” adı verilir.

TÖRT için olası metatezlerden biri ne olurdu? TÖTR!

Ne ilginç, değil mi? TÖTR size de TETRA'yı hatırlatmadı mı? Hani şu gece insanın rüyalarına giren Z, L, T, çubuk ve kare (ki kare zaten 4 demek - square - cuatro) blok düşürmece oyunu olan TETRIS'in TETR'i gibi.

Çaturanga (satranç), çarmih, çardak, çeyrek, çerçeve... Bunlar hep aynı kökten çıkma işte. Umuyorum ki metatezi hepimiz iyi-ce anladık. Bu örneğim için de çok şiddetli bir itiraz olacağını sanmıyorum.

Yanlış anlaşılmasın. Ben TÖRT'ün TETR'in öncülü olduğunu iddia etmiyorum. Diyorum ki, bu iki kelimenin aynı kökten çıktığına neredeyse %100 eminim.

Unutmadan, 40'a KIRK diyoruz. Altmış, yetmiş, seksen, doksan mantıklı geliyor kulağınıza. Elli'nin neden elli olduğunu bir sonraki maddede açıklayacağız zaten. Ama neden DÖRT ile KIRK'ın hiç ses çağrışımı yok? Kanaatimce aslında var. Ama çok derinlerde kalmış. Kuarto da 4 demek ya hani. Acaba o kökten başka bir türetme üzerinden yeniden ödünçleme olmuş olmasın? Etimolojik çalışmalarda spekülasyon da bu oluyor işte!

BEŞ

Tavladaki zar çiftlerinin adları bize Farsçadan geçmedir. 5-3 demek için ne deriz? Penc-ü se! Güzel.

Demek ki Penc (Penç diye de okunabilir) Beş demek. Yukarıdaki konsonant dönüşümü kuralını hatırlayalım mı?

B, P, F, V dönüşümleri zaten beklediğimiz bir durumdu. Öyleyse Penc pekala Benc olabilir. Hatta belki tersi olmuş da olabilir. Yanılıyor muyum?

Kaldı ki, Hint-Avrupa grubu içerisinde bu Penc'in Fünf (Almanca) ve Five'a (İngilizce) dönüştüğü zaten kayıtlı. Konsonant dönüşümleri için gayet açık kanıtlar bunlar.

Septik okur şunu soracaktır hemen: "O zaman sondaki Ş-NC dönüşümünü nasıl açıklayacaksınız?"

Ben de hemen karşı soru ile atağa kalkayım öyleyse. Madem bu dönüşüm çok garip, Penc ile Penta, Fünf ve Five arasında ortak kök sorgulanmayacak kadar açıkken, NC, NT, NF, ve YV ses değerlerinin birbirlerine dönüşümü çok mu tutarlı?

Kaldı ki, ben zaten (ve yine) bu köklerden birinden hepsinin çık-

tığını değil, başka bir daha eski kökten hepsinin türediğini iddia ediyorum.

Ayrıca, şunu da hatırd tutmakta fayda var: Türkçede Korku-NÇ, Gülü-NÇ, Ödü-NÇ, Sevi-NÇ, Uta-NÇ diye sözcükler mevcut. Eski formlarda NG ve NC bitişleri gayet sık.

Ya ilk kök Ş ile bitiyordu ise??? Ya Ş sesini çıkartamayan bir halk bunu başta alıp NC'ye ya da başka bir ses birimine dönüştürmüş-se???

Pek çok dilde 5'i karşılamak için kullanılan sözcüğün aynı zamanda el ya da parmaklar anlamına geldiğini de burada belirteyim. Desimal sistemin nereden çıktığını iki elimizde normalde olması beklenen parmak sayısı üzerinden anlamak kolay olacaktır. PENÇE'nin de neden pençe olduğu sanırım yine yeterince açık olmuştur.

Son not: Elde 5 parmak var. Elli'de de 10 tane 5! İşte etimoloji, yani eski tabir ile iştikak, böyle işliyor.

ALTI

Burada Hint-Avrupa ile Sami dilleri arasında kök birliği kesin. Türkik form için ise çok zorlama olur. Yine de ortak kök iddiası için Türkik olmayan formların örneklerini sunmak istiyorum.

Farsça	: Şeş
Gürcüce	: Ekvsi
Eski Yunanca	: Heks
İngilizce	: Siks (Six)
Almanca	: Zekhs (Sechs)
Arapça	: Sitta (Sittin sene – 60 sene)
İbranice	: Şişa

İlginç, değil mi? Ama Türkik formların da devreye gireceği bir sonraki bölüm daha da ilginç olacak!

YEDİ

Şabat gününün, Septuagint'in ve Septimius Severus'un içinde gizli olan 7'ye geldi sıra. Örnekler yukarıda yaptığımız açıklamalarla o kadar uyumlu ki, başka söz söylemek bile gereksiz. Lütfen aşağıya bakınız:

Farsça	: Haft (Hafta da 7 gün oluyor hani)
Kürtçe	: Heft
Gürcüce	: Şvidi
Ermenice	: Yot (Tasadüfe bakın, bizim Yedi'ye ne kadar çok benziyor, değil mi?)
Eski Yunanca	: Hepta
Latince	: Septem
İngilizce	: Sevn (Seven)
Almanca	: Ziybn (Sieben)
Arapça	: Sab'a

İbranice: Şiv'a (İbranice'de Ş ile başlayan sözcükler neredeyse daima Arapçada S ile başlar. Bakınız, bu da ayrı bir kural. Selamun Aleyküm'ün Şalom Aleykhem ile akraba olması sizi şaşırtmamalı yani.)

Sayma sistemleri kültürlerarası üniformluk arz etmiyor normalde. Ama 6 ve 7 için Hint-Avrupa ve Sami grupları arasında korkunç benzeşme olması (hatta Türkik grubun da 7'de buna eklenmesi) bence ilginç bir durum. Gayet heyecanlı bir araştırma konusu olabilir.

Bu satıra gelinceye kadar yazdıklarımızı neredeyse hiç dikkate almamış inatçı okurlar için ek açıklama yapayım. Başlangıçtaki'

H, KH, S, Ş ses birimlerinin dönüşümleri gayet açıklanabilir bir haldir. Gürcüce örneğinde olduğu gibi (6 – Ekvsı), o ses biriminin düşmesi de ilk ses biriminin H ya da KH olduğu hallerde anlaşılabilir. Ki böyle bir durumda, önce ses birimi düşmesi ve sonra yeniden Y ses biriminin eklenmesi de şaşırtıcı değildir.

Son ses birimlerindeki KS, S, KZ, T ve Ş dönüşümleri ve FT, DY, T, PT, VN, ĞN, YBN, B ve V dönüşümleri de karmaşık gözükse de tutarlıdır.

SEKİZ

Ahta-pot'un 8 pot'u, yani bacağı olur (Tri-pod'un 3, Seh-pa'nın da 3 – burada da iştikak yaptık).

AHTA Almancadaki Acht'ın (Akht), İngilizcedeki Eight'in (Eyt), İspanyolcadaki Ocho'nun (Oço) çok yakın akrabasıdır.

Şimdi işin biraz da fantazi kısmına geçelim mi?

Yukarıda bu ana kadar sıralamış olduğumuz onlarca örnek ve dönüşüm kuralını hatırla tutarak bir varsayımda bulunacağım ve birlikte bir sorgulama yapacağız.

HAKHT diye okunabilecek bir en eski öncül 8'i karşılıyor olsaydı ve tüm bu Hint-Avrupa dilleri ve Türkik diller bu kökten kendi fonetik özelliklerine göre tarih içinde bu dönüşümleri gösterebilirler miydi?

İlk H ses biriminin düşmesine dair örnekler var. Demek ki bu, “olası” bir durummuş.

İlk H ses biriminin S'ye dönüşümü de mümkün.

Daha genizden çıkan bir kalın H sesini karşılamak için KH yazıyorum – Arapça’daki ح harfinin karşıladığı bu ses aslında Türkçede vardır. Fakat İstanbul Türkçesi ile gelen aşırı kibarlaşma neticesinde standart dilde yok gibi gözükür.

Tekrar örneğimize dönelim. Bu KH’nin K’ye dönüşümü çok mu ihtimal dışı?

Ya da hatta KHT ses birimini birleşik alsak, bunun Türkik formda dönüşümü KİZ olamaz mı?

HAKHT öncülünden SAKT ya da SEKT ya da SEKİZ çıkmaz mı bu durumda?

Burada size çok zorlama gelse, hatta benim için dahi biraz fantazi hududunda dolaşıyor sayılabilse bile, verdiğim örnekteki etimolojik çözümlemenin “her derde deva, müthiş ve kusursuz Hint-Avrupa modeli” için oluşturulmaya çalışılan Proto (öncül) Hint-Avrupa kök diline ait örneklerden daha sakil olmadığını, görenler hemen anlayacaktır!

Şimdi sayma sayıları ile ilgili son değinimi yapacağım.

Neg, Hoyor, Gurav, Dövör, Tav, Zurgaa, Doloo, Naym, Es, Arav...

Sizce bunlar nedir? Sanırım hiçbir okur burada okunuşlarını verdiğim bu sözcüklerin Moğolcada 1’den 10’a kadar olan sayma sayıları olduğunu açıklama yapmazsak anlayamayacaktı.

Bu kelimelerle sayma sayılarının Türkçe isimleri arasında da cüzi benzerlikler var elbet. Ama makul herhangi bir insan için, Türkçe olanların bunlarla benzeşme düzeyini Hint-Avrupa grubuna yakın bulmak imkânsızdır.

O yüzden, zaten son 50 yıldır ciddi eleştiri alan Altay Dil Ailesi tezini en azından sayma sayıları babında Türkçe ve Moğolca öze-
linde ben çok saçma buluyorum. Türkçe, bu soyut kavramları bir
dilden ödünçlemiş ya da ortak kökten türetmişse bile, bu dilin
Moğolca ile uzaktan yakından alâkası olmadığı kanaatindeyim.

KESMEK YA DA KESMEMEK, İŞTE BÜTÜN MESELE BU

Dilerseniz bu maddedeki etimoloji örneklerimizi bir fiil kökü ve
bu kökten türemiş kelimeler üzerinden sonlandıralım.

Tülay Yılmaz'ın yukarıda andığım ilk yazısına ta o zamanlar bir
yorum yapmıştım. Etimolojide doğrudan sözcük alıntılarının
yanı sıra bana garip gelen kavram eşliklerinden, benzerlikle-
rinden bahseden bir yorumdu. Örneğim ise sütün bozulması için
Türkçede kullanılan kesilmek eyleminin tam da birebir çevirisi
şeklinde İspanyolcada da geçmesi idi.

Kes-il-mek kavramının İspanyolcadaki karşılığı cort-ar-se'dir. La-
tinik dillere aşına olanlar hemen görecektir. O “se”, eylemi
eyleyenin eylemin kendisinden etkilenmesi halini ifade eder ve
birinci, ikinci ve üçüncü tekil / çoğul şahıslara göre de değişir.
Terminoloji ile kafanızı bulandırmak istemem ama bu fiil tipinin
özel adı da var. Türkçede dönüşlü, İspanyolcada reflexivo diye
geçiyor. Bizim ana dilimizde dönüşlü olarak kullanmadığımız
pek çok fiil İspanyolcada ne hikmetse dönüşlü formdadır. Dilin
kendi iç evrimine iyi bir örnek bu.

Cort-ar, Kes-mek demek oluyor. Yani? “La leche se corta con vi-
nagre” cümlesinin karşılığı, “Süt sirke ile (ekleyince) kesilir” şek-
lindedir. “Leche cortada” ise tam olarak “Kesilmiş (kesik) süt”
demektir.

Düşünün hele, İspanya nere, Türkiye nere? Neden birbirinden bu kadar ayrı, yüzyıllar boyunca son derece sınırlı alışverişi olmuş iki kültürde aynı fenomen aynı kelime karşılıklarıyla anlatılıyor? Bu bana hep garip gelmiştir.

Söz konusu durum için benzer bir örnek olarak ara not giriyorum. İngilizcedeki bitch'in karşılığı da, aynen Türkçedeki gibi, aslında çiftleşmek için yeterli erginliğe gelmiş dişi köpektir! Yine yani? Orosu değil, kancık demek oluyor.

Bunları size niye mi anlatıyorum? Şunun için: Ben bunun hep bir kavram ödünçlemesi, bir *calque* olduğunu sanıyordum ama aslında bu hiç de kavram ödünçlemesi değilmiş; fark ettim ki, aslında aynı kökten gelen sözcüklerle karşı karşıyaymışız!

Calque: Çeviri şeklindeki ödünçleme oluyor. Misal, Ü bermensch'i Superman yaparsanız ya da Movie Star'ı Film Yıldızı yaparsanız buna Calque deniyor. Bit Pazarı'nın neredeyse her kültürde aynı anlama gelecek kelimelerle karşılanması da calque örneği işte.

Bu kesilme fenomeninin, yani sütün fermantasyon neticesinde topraklar vermesi halinin İngilizcedeki karşılığı to curdle'dır. Süt kesilince içinde olan toprakçıklara da İngilizler curdle diyor.

İngilizce etimoloji kaynaklarında bu curdle'ın bir zamanlar cruddle'dan (crudle'dan) metatezle oluştuğu rivayet olunmakta. Metatezin ne olduğuna yukarıda değinmiştik.

Peki cruddle nereden türemiş? Bazı kaynaklar pas anlamına gelen crust ile ilişkilendiriyorlar. Fakat bence curdle hiç de cruddle'dan metatezle türemiş gibi durmuyor. Hatta bence tam tersi olmuş olabilir! Nasıl mı? İspanyolca ve diğer Latinik dillerden İngilizceye kelime geçişlerinde hece sonu R'lerin L olduğuna dair az da

olsa örnekler var. R'nin L'ye dönüşmesi zaten tüm diller arasında görülebilen bir alışveriş hadisesi.

Benim iddiam şu ki, bu curdle (kördıl gibi okunur) cortar'dan (kortar diye okunur) bir vakitte dönüştürülmüş. T'lerin D'ye dönüşmesinin örneğini demin, hem de Türkçeden vermiştik. İster-seniz silsileyi şöyle tasarlayalım (okunduğu gibi yazıyorum):

Kort-ar --- Kort-al --- Kord-al.

Şimdi gelelim İngilizcede kesmek eyleminin karşılığına. To cut! Nasıl okunur? KAT. İlginç gelmedi mi? Birazdan daha ilginçleşeceğine şüpheniz olmasın. İngilizce bir eylem (temel fiillerden bahsediyorsak) en büyük olasılıkla hangi dilden alınmış olmalıdır? Friz dili pek bilinmez ama iyi bilinen diğer dillerden örnek vereceksek:

- Eski Almancadan
- Viking istilas döneminde yine Cermanik Viking ağızlarından (Danca/İzlandaca ve Norveç dili gibi).
- Hollanda dilinin öncül formlarından (yine Cermanik etki ağır).
- Roma etkisi döneminde en eski Latinik köklerden.
- Norman etkisi döneminde Fransızca üzerinden, ama esasında yine Latinik köklerden.

Dönelim CUT'a. Çok meşhur bir online sözlük olan Wiktionary'nin etimoloji sayfasında to cut için olası kök sözcükler nasıl sıralanmış bir bakalım.

From Middle English *cutten*, *kitten*, *kytten*, *ketten*, (“to cut”; compare Scots *kut*, *kit* (“to cut”)), probably of North Germanic origin, from Old Norse **kytja*, **kutta*, from Proto-Germanic **kutjaną*, **kuttaną* (“to cut”), of uncertain origin, per-

haps related to Proto-Germanic **kwetwą* (“meat, flesh”; > Old Norse *kvett* (“meat”)). Akin to Middle Swedish *kotta* (“to cut or carve with a knife”; > Swedish dialectal *kåta*, *kuta* (“to cut or chip with a knife”), Swedish *kuta*, *kytti* (“a knife”)), Norwegian *kutte* (“to cut”), Icelandic *kuta* (“to cut with a knife”), Old Norse *kuti* (“small knife”), Norwegian *kyttel*, *kytel*, *kjutul* (“pointed slip of wood used to strip bark”).

Proto-Cermanik hayali meat/flesh gönderisini çıkarttığınız zaman hep aynı anlam üzerinde dönen kelimeler var. Bıçak, keski, kama, kesmek...

“E tabii bu da normal!” diyecektir çoğunuz. Ama düşündüğünüz kadar normal değil. Almancası ne bu fiilin? Schneiden! Cut’la ne alâkası var? İlk bakışta hiç yok gibi dursa da kurallı bir iştikak (disseksiyon) yapıldığında hem bunların birbirleri ile alâkası, hem de Türk ve Sami dillerindeki kelimelerle garip akrabalıkları ortaya çıkıyor.

SORULAR-CEVAPLAR

Sanırım soru-cevap usulünde daha hızlı ilerleyebiliriz. Başlıyoruz öyleyse.

S: 16. yüzyıldan evvelki dönemde İspanyolca için en önemli etimolojik ana dil kaynakları hangileridir?

C: Latince (köylü ağızları da, klasik form da etkili), Arapça ve çok az oranda Got dili (yine Cermanik) ve Gaelik (Keltler – Celtic) diller.

S: Cortar (kortar) mastarı Latinceden etimonlu ise hangi sözden köken almıştır?

C: Curto’dan (kurto: keserim, kısaltırım, kısırım – 1. tekilde, present).

S: Latince “kısa” anlamına gelen sözcük nedir?

C: Curtus (kurtus).

S: Almanca ve İngilizcede “kısa” anlamına gelen sözcükler nelerdir?

C: Kurz (kurts) ve Short (şort)--- “keskin” için de Scharf (şarf) ve Sharp (şarp)

S: Curtus’un hayali Proto-Hint-Avrupa dilindeki öncülünün ne olabileceği iddia olunuyor?

C: *(s)ker- kökü.

S: İngilizcede bu kökten türediği iddia olunan sözcük nedir?

C: To shear (şığr diye okunur). Tesadüfe bakın ki Türkçedeki tam karşılığı sıyr-mak.

S: Yazmak anlamına gelen Scribe’ın bu kökle alâkası var mı?

C: Tam olarak bu kökten türetilmiş bir fiildir: Yazmak aslında kaz-ı-mak, çent-mek, kert-mek, kes-ki ile çiz-mek ile aynıdır. Çünkü eskiden üzerine yazılabilecek parşömen, kumaş, levha, kâğıt veya ekran yoktu. Ama taş vardı, kaya vardı, mermer vardı, mağara duvarı vardı veya kütük vardı.

S: Hayali Proto-Hint-Avrupa dilindeki *kerp- kökünden türetilen (bu da kesmekle alâkalı yine) sözcükler genelde ne anlama gelir?

C: Hayvan tüyü yolmak ya da hayvandan yün kırp-mak, hayvan kırk-mak ve yine ekin kır-mak anlamlarına gelir.

S: Curtus’a dönersek, bunun bir Kök Dil ile bağlantısı olabilir mi? Eğer böyle bir bağlantı varsa, hayali ortak bir kökten türemiş Türkçe sözcükler neler olabilir?

C: kes-, kıs-, kert-, kırk-, kırp-, çent-, kaz-, yaz-, çiz-, Kısa, Kıt, Kat, Küt (Onomatope olmayan – Küt saç derken kullandığımız küt)...

Hatta Kütük’le de kanaatimce alâkalı. Nişanyan kütük için kodikos, kodeks etimonu veriyor. Oysa Küt-ük bence gayet Tür-

kik kurala uygun türetilmiş bir kelime. Kes-ik, kıs-ık, kert-ik, kırp-ık, çent-ik, kaz-ık, çiz-ik oluyor da küt-ük niye olmasın?

İlk verdiğim örneklerin hepsinde eylem kökü var. Oysa Küt'ü ses yansıması haricinde bir anlamda alsak bile orada isim ya da sıfat olur. Aynı türetme kuralı değil diye itiraz edecek okurlar olabilir. Yanılma payı bırakıyorum ben de, ama şöyle sorayım o zaman: Köp-ük de benzer bir kuralla türetilmiş gibi duruyor. Köp-mek diye bir eylem var mı bugün? Köpür-mek'ten türetilmiş dersek köp-ür-mek'te kök yine köp olmadı mı? Belki de bilmediğimiz bir evrede bazı eylemlerin kökleri isme döndü ve biz artık yaşayan herhangi bir türetme örneği göremediğimiz için yanlışlıkla bunları isim diye tasnif ediyoruzdur.

S: Sami dillerinde bu hayali kökten türediğini iddia edebileceğimiz kelimeler var mı?

C: Küçük bir liste veriyorum şimdi:

- Hat : çizgi, çizik, kesi, yazı.
- Hattat : yazı yazan, çizen.
- Had : bıçağın/kılıcın ağzı, keskin kenar, yasak, sınırı; hudut ve tahdit ile aynı kök.
- Haddizatında : esasında, kendi içinde, kendi sınırında.
- Hadid : demir – Akad dilinde eddu: bıçak, demir bıçak, kılıç.
- Hadda : bıçak bilemek.
- Hata : yanlış, düz bir yüzeyde oluşan bozukluk, çentik; Şinasi Tekin'in öl-e-yaz-, düş-e-yaz- birleşik fiillerindeki -yaz- üzerine yaptığı çalışmada bunu nasıl dile getirmemiş olduğuna şaşakalmış, hatta şaşkınlıktan bay-ıl-a-yaz-mıştım! Bugün Türkçede sıkça kullandığımız “yazık” kelimesinin çok erken dönemlerde “günah” anlamına geldiğini gösteriyor (“yazık günah” da bir pekiştirme) ve bunun temelinde yaz- eyleminin “yanlış yapmak, kusur etmek, eksik yapmak” anlamına geldiğini ifade ediyordu. Düşünsenize, Hata'nın tam olarak

düz bir yüzeyde oluşan çentik olması ile yaz- eyleminin aynı kökten gelmesi ne garip bir tesadüf, değil mi? Elbette değil! Tesadüf olamayacak kadar ortak kök kanıtı bence!

- Hatır : uykunun kesilmesi, uyanmak kökünden gelen kelime.
- Hatem : bir şeyin bitimi, sonlanması.
- Hatim : bir şeyi sonlandırmak, bitirmek, kesmek, mühürlemek.
- Hiddet : keskinlik, kızgınlık.
- Hisse : pay, kesit.
- Hitan : sünnet, sirkumsizyon.
- Kasaba : koruyucu duvarla çevrili yer, sınırları belli yerleşim.

***diğer alanlarla ilişkiyi kesen duvarın varlığı dikkat çekici. Kort'un ve mahkeme anlamındaki Court'un ve Koro'nun ve Horon'un kökeni olan Cohort'un da (Kohort – Kesit) Antik Roma'da sınırları belli arazi anlamına gelmesi garip. Horon için verilen Yunanca etimon Latince için de geçerli.

Hisar, hasır, muhasara, castrum, castro, castle, casa (kasa), house, hut, Haus, kastrasyon, kastre etmek, kastrato gibi sözcükler de ilginç bir biçimde bu kökenle ilişkili.

- Kasap : kesen, kesim yapan.
- Kat : akarsuyu yararak geçmek, to cross (KROS'taki K, R ve S ses birimlerinin varlığı da tesadüf mü?), teğet (kesip?) geçmek.
- Katar : damla damla, kesik kesik olan şey.
- Kati : kesin – katiyen, asla ve kat'a.
- Katil : öldüren – kital, mukatele, katliam, katletmek, maktul gibi kelimelerin kökeni hep aynı.

*** Babil zamanında adam öldürmek genelde keserek yapılan bir eylemdi. Hala dilimizde de “adam kesmek” tabiri kullanılır.

- Kâtip : yazıcı (ince K – ilginç) --- KİTAP da “yazılı olan şey” gibi düşünülmeli.
- Kısas : ödeşme – başlangıçta intikam anlamı daha belirginmiş. Takas ile aynı kök.
- Kıssa : kısa öykü, anlatı --- iz sürmekten?
- Kıta : bölüm, kesit, kısım, kesim.
- Kuskus : kesme hamur.
- Mahdut : sınırlı.
- Makas : kırpma için kullanılan alet.
- Maktu : kesilmiş olan.
- Satıh : yüzey, kesit.
- Satır : 1. kesmeye yarayan büyük alet, kasap bıçağı.
2. yazı çizgisi.

ق (kaf)	ك (kef)	خ (hı)	ح (ha)
ت (te)	ط (ta)	س (sin)	ص (sad)

Ben Türkler nasıl okuyorsa öyle yazdım. Aslında fonetik karşılıkları öyle yazılmamalı. Satıh ve satır hariç hepsinde ilk sıra kullanılıyor.

Büyük ihtimalle KH gibi bir ses ile aslında ilk öncül söyleniyordu. Yine S ve T'den biri de son konsonant olarak öncül formda idi. Ama yüzlerce yıl içinde Arapçaya da aslında aynı kökten olan kelimeler farklı diller üzerinden yeniden transfer oldu. Ayrıca, bölgelere göre oturmuş olan ses tercihleri ve dönüştürme, türetme kuralları farklı harf dizilimlerine yol açtı. Dahası, yazıya aktarılırken tercih edilmiş olan ekoller de bugünkü okunuşları (telaffuzları da denilebilir) etkilemiş olabilir.

Kök Dil'deki eylem kökünden kelime türetme örneklerini Kaan Arslanoğlu'nun sonradan verdiği çok güzel bir bağlantı ile sonlandırıyorum.

Caseus, Queso, Käse, Kaas, Cheese...

Latince, İspanyolca, Almanca, Hollanda Dili, İngilizce...

Hepsi peynir anlamına geliyor.

Yani? KESİK! Bu da sadece bir tesadüf olsa gerek!!!

7. Özellikle Latincedeki ve Yunancadaki türetme ön ekleri ve partisip ya da gerund formları yapan son ekleri ayrı bir araştırma konusu olarak incelemenin olası bir Kök Dil'e doğru iz sürerken bize ilginç kanıtlar sunabileceğini düşünüyorum.

İngilizcedeki –ing ve İspanyolcadaki (dolayısıyla Latince de) –endo eklerinin (ki bunlar gerund formu yapar) Anadolu'da hâlâ kullanılan ve fakat yine İstanbul Türkçesinde unutulmuş olan –(e)nd(e) ekiyle çok benzer olması beni şaşırtıyor. Örnekler: yapanda, edende, gelende, gidende...

Ayrıca, tıp fakültesi çıkışlı okurların hemen hatırlayacağı ve eklendiği doku ya da organ ismine tümör olma özelliği kazandıran –om(a) ekinin de yumak (yumru – yum) ile alâkalı olduğunu iddia ediyorum. Örnek: Menenj-iom(a), Hepat-om(a)

Ekler konusunda ayrı bir başlık olduğu için bu maddeyi daha fazla uzatmayacağım. Ama çok ciddi dil bilimcilerin de 50 yıl evvel başka ekler üzerinden benzer iddialarda bulunmuş olduğunu bambaşka kaynaklarda sonradan gördüğümü ve bunun iddialarımızın metodolojik açıdan çok tutarsız olmayabileceğine güvenimi daha da arttırdığını belirtmeliyim.

8. Somut ve soyut kavramların tematik olarak gruplanması ve muhtemel benzerlik taramalarının kavram öbekleri içinde yapılması, sadece ses benzeşmelerine dayanabilecek tesadüfi ve zayıf iddiaları azaltacaktır. Unutulmamalıdır ki, sistematik yapılmamış çalışmaların bilimsel gücü daima düşük olur.

O yüzden, bir kural olarak, bu tür çözümlemelere hevesli tüm amatör etimoloji meraklılarına esinlenme ve çarpıcı çağrışımlar yakalama güçlerine çok güvenmemelerini salık veririm. Bir yabancı dildeki metni iyi okuyabileceğiniz ve diliniz dönmese de, kafanızın içinde doğru telaffuzun ne olduğunu kendinize tekrar edebileceğiniz düzeyde öğrenmeniz şarttır. Bazı benzerlikler çok iyi bildiğinizi sandığınız dillerde bile sizi çok feci yanıltabilir.

Kendimden örnek vereyim. 6 yaşımdan beri İngilizce öğreniyorum. Her günüm İngilizce konuşarak ve İngilizce metinler okuyarak geçiyor. Kekik anlamına gelen THYME sözcüğünün yıllarca think'in th'si ile (that'ın th'si farklı) telaffuz edildiğini sanırdım. Ama geçen ay, o kelimenin zaman anlamına gelen TIME ile aynı telaffuz edildiğini öğrendim. Yani bildiğiniz T! Bu size çok ufak bir ayrıntı gibi gelebilir. Ama bu tür ayrıntılar, ana diliniz olmayan dillerdeki kelimelerle çapraz etimon araştırırken sizleri komik yanlışlara düşürebilir.

Anlam örtüşmelerine özen göstermek farzdır. Her ne kadar yukarıda anlam genişlemesi, daralması, kayması diye kavramlardan bahsetmiş ve bunlarla ilgili çok sayıda örnek vermişsek de, anlam genişlemelerinin “çok” geniş olduğu hallerde, eğer ses birimi benzeşmeleri kısmen sorunlu ise, erişebileceğiniz etimon birliklerine karşı kendiniz bile çekinceli durun.

Türetme kelimelerde benzerlik ararken çok daha dikkatli olmak gerekir. Zaten asıl kökün benzerliği önemli iken, tesadüfi sayılabilecek ses benzeşmelerine takılmamak gerek. Yine bu yüzden, 3 heceli bir kelime için Kök Dil'den etimon izi sürmek çok verimli bir çalışma hedefi olmayacaktır.

9. Özel isimlerin (ve yer isimlerinin) benzerlik göstermesinin bazı anlaşılabilir tarihi nedenleri vardır. Bunları yok sayın demiyorum. Ama bir kural olarak özel isimler üzerinden etimolojik araştırma egzersizi yapmaya karşı çekinceli durmak gerektiği kanaatindeyim.

10. Tarih boyunca birbirlerinden fazla etkilenmiş olmaları pek muhtemel gözükmeyen ve coğrafi anlamda da birbirleri için görece izole kalacak uzaklıklarda bulunan kültürlerin dilleri arasında sözcük ödünçlemelerinin sık olması beklenemez. Hele tutup da, bir ana dilin 20. yüzyılda konuşulan formu ile başka çok uzak bir kültürün ana dilinin yine 20. yüzyılda konuşulan formu arasında mukayese yapmak etimolojik araştırmalarda sizleri çok derin yanlışlara ya da dehlizlere sürükleyecektir.

Prensip olarak A ana dilindeki bir X kelimesinin hem o ana dilin kendi tarihi gelişimi boyunca görülmüş veya ağızlar arasında saptanmış tüm farklı formları kaydedilmeli, hem de diğer ana dillerden olmuş olması muhtemel bütün türetme kökleri gösterilmelidir.

Böyle bir kayıt dökümünün yukarıda yazıldığı kadar kolay olmadığına sanırım hepiniz hak verirsiniz. Ama kanıt gücünü arttırmak için buna özen göstermek elzemdir.

İşte bu nedenlerden ötürü, Çağdaş İngilizcede kullanılan bir kelimeyle Türkçedeki bir kelime arasında etimon birliği kurmak için safi ses benzeşimi göstermek yeterli olamaz. Sonuçta İngilizce de, Türkçe de yazılı kaynakları MS 8. yüzyılın evveline gitmeyen dillerdir. Ve 17. yüzyıl başlarına kadar doğrudan etkileşime girdikleri dönemler yok denecek kadar seyrek. Eğer Kök Dil'de olması muhtemel etimonlar için konuşulacaksa, İngilizcenin Cermanik (ve kısmen Latinik) öncülleriyle Türkçenin etkileşimi ya da olası aynı kökten çıkışları speküle edilmelidir.

Yine bu esas nedeniyle, bir kural olarak ben Bask dilindeki kelimelerle ilgili etimon önermelerine karşı aşırı çekinceli duruyorum.

Evet, şimdi bu kadar sözün üzerine tatlı niyetine şu çözümleme girişimlerimi de sizlerle paylaşmak isterim. Daha sonra ben kendi bölümümü sonlandıracağım.

Yunan alfabesindeki K harfinin okunuşu KAPPA'dır. Tam olarak da kap, kupa anlamlarına gelir.

Bu harf Fenike alfabesi denilen kök alfabaden Yunan kültürüne ilk alındığında orijinal haliyle kullanılırmış. Yani ayna hayali şeklinde, eğimleri sola dönük olacak şekilde imiş. Sonra sağdan sola yazmak yerine soldan sağa yazmak tercih edilince bugünkü K halini almış. Antik çağlarda çok kullanılan ayaklı kupa ya da vazolara sanırım bir tek ben benzetmiyordumdur harfin kendini.

Geçelim diğer alfabelere.

Arap alfabesinde ince K sesini karşılamak üzere kullanılan harfi aşağıda göreceksiniz.

ك (Kef diye okunur – açık bir E'den ziyade A ile E arası bir sesle çıkartılır)

Alfabeler ve yazı sistemleri üzerine çalışan araştırmacılar bu harfin aslında bir kepçeyi remzettiğini söylüyor.

İbranicede ise bu harfin karşılığı şu:

כ (Ters yöne bakan bir C harfi ya da sola yatmış bir fincan gibi düşünün)

Eski İbrani alfabesinde ise açık duran bir avuç ile remzedilirmiş:

כ (köken piktogramın açık bir el olduğuna dair kuşkumuz yok)

Sıralamayı kasten ters yaptım. Ama bu örneği çok önemsiyorum ve bu ters sıralamanın bir nedeni var. Şimdi lütfen maddeler halinde aktaracağım bilgilere dikkat edin.

- İngilizcede kupa, kap, fincan anlamlarına gelen sözcük CUP yazılır ve bizim dilimizde KAP diye okunur.
- Terazî kefesi ise dilimize Arapçadan geçmedir. P ile F dönüşümünün sayısız örneklerinden biridir. Zaten Arapçaya bir başka dilden geçen ve içinde normalde P sesi barındıran bir kelime varsa, o P sesi kural olarak F'ye dönüşür; çok nadiren B'ye ve V'ye dönüştüğü de görülür. Bu durumda Arapça öncülün öncülü KAP gibi okunan bir kelime olamaz mı?
- Kepçe de malumunuz, küçük kap demektir. Farsça (ve daha evvelinde Soğdca) köken verilir buna Türkiye'deki kaynaklarda.
- Dini metinlerde bile geçen ve bir tahıl ölçüsü olan kap'ın kökeni için mevcut kaynakların bazılarında Soğdca gibi önermeler görünce makul olan her insan tepki vermelidir. Çünkü söz konusu dini metinlerden biri Tora'dır (Tevrat) ve kelime-

nin Aramicede izi sürülebilmektedir. Aramiceden Yunancaya geçmiş olması (en azından bir ağırlık-hacim ölçüsü olarak) ihtimal dışı değildir. Terside mümkün olabilir. Fakat o dönemde Soğdicedan köken önermek en hafif tabir ile saçmalamak olur.

- Türkiye’de ciddi olduğu savunulan etimoloji kaynakları bildiğimiz KAP (zarf, mahfaza) sözcüğünün Türkçe kökenli olması gerektiğini belirtiyorlar.
- Kabuk, kapçık, kav gibi sözcüklerin de bu KAP ile ortak kökten çıktığı iddia olunuyor (yine b, p, v dönüşümleri var).
- Peki, KAPAK sözcüğü için verilen kap- eylem kökü ile kavra-eylem kökü sizce de çok ortak bir noktadan çıkmıyor mu?
- Eski İbrani alfabesi (hatta Kenan alfabesi) için verilen piktografik köken ne idi? Açık bir el ayası, açık bir avuç, açık bir el...
- Yani? Kapmak ve kavramak eylemini yapan organın resmi çizilmiş olmuyor mu sizce de?
- Bu durumda bu KAP için ortak bir Kök Dil’den gelen etimon önermesi sizce çok mu zorlama olur? Oysa ses benzeşimi tam. Dönüşüm modelleri gayet iyi bilinen formlarda. Alfabe evrimindeki grafik ve ses uyuşması ve ilk piktogramın Türkçedeki çok temel bir eylem kökü için bu ölçüde benzeşmesi sizce tamamen rastlantısal olabilir mi?
- KÜFE, KÜFLEK, KÖFÜN (yerel ağızlardaki söyleniş farklarını hususi ekledim) gibi kelimelerin Yunancadaki KOFİNOS’tan geldiği ve İngilizcede tabut anlamına gelen COFFIN’in de bu kökle alakalı olduğu aşikâr. Ama Arapçadan geçen KEFEN sözcüğü de yine bu köken ile ilişkilendiriliyor. Oysa ki, Akad dilinde zaten KUPPA diye okunabilecek benzer bir kök var. Acaba yine bunların hepsi aynı kökten türemiş olmasın?
- Başlık anlamına gelen KEP (ki ŞAPKA bunun bir Slav dilindeki telaffuzundan geliyor aslında) de bu kökle ilişkili olabilir mi? Yoksa onun için KAFA ve KOPF ile mi köken birliği aramak uygun olur?

Sanırım bu çözümleme örneği pek çoğunuz için Kök Dil arayışımız ve bu arayıştaki yöntem tutarlılığımız hakkında bilgilendirici olmuştur. Sorular ve çözümlemeler arttırılabilir. Ama o halde kuvvetlice kanıtlar da artacaktır kanaatindeyim.

Evet, son örneğimize geldik. Yukarıda tartıştığımız kavramların neredeyse hepsi geçecek yine. Buyurun:

Fransızcadan dilimize geçmiş olan VAGON kelimesini inceleyelim şimdi.

Bu kelime Fransızcada WAGON diye yazılıyor. İngilizcesi de aynı. Almancada ise WAGEN olarak geçmekte.

Fransızcadaki anlamını biz aynen almışız. Demiryolu taşımacılığında lokomotifin çektiği ve her biri birbirinden ayrı, tekerlekli bölmelere VAGON diyoruz.

Oysa İngilizcede genellikle kovboy filmlerinde Batı'ya doğru göç eden Amerikalı öncülerin kullandığı ve ata ya da başka bir bineğe çektirdikleri, çoğunlukla 2 tekerlekli araba anlamında kullanılmış. Bugün ise daha çok belirli bir otomobil tipini tanımlamak için bu kelimeyi tercih ediyorlar. Okunuşu UĞAEYGN gibidir (zor gibi gelmiş olabilir, ama fonetik alfabe kullanamıyorum şu an).

Almancada WAGEN yazılan ve tam olarak 2 tekerlekli ve bineğe ya da öküze çektirilen yük arabası anlamına gelen kelimenin telaffuzu da VAĞGN gibi (FolksVağn – Vağgn gibi düşünün).

Herkese bir soru: Türkçede çok eski bir sözcük olduğu bilinen ve tam olarak da bineğin ya da öküzün çektiği 2 tekerlekli araba anlamına gelen sözcük nedir?

KAĞNI

Şimdi ilk sesin öncülde KH olduğunu düşünseniz, VA ve UĞA ya da ĞVA seslerini verebilecek bir ortak kökten dönüşüm sizce imkânsız olur muydu? Kökenin Türkçe olduğunu bile iddia etmiyorum. Dikkat edin lütfen!

Vuruculuğunun yüksek olduğuna inandığım bu misalle kendi bölümümü kapatıyorum.

Hepinize iyi okumalar dilerim. Umarım bu çalışmadan düzeyli bir tartışma çıkartabiliriz. Kuşkunuz olmasın ki, beni yanıltmanızdan kesinlikle büyük haz duyacağım. Sadece metodolojiye saygılı bir bilimsel çarpışmadır beklentim.

Saygılarımla!

İLK GÜNEŞ-DİL SÖZLÜĞÜ: BATI DİLLERİNDE TÜRKÇE SÖZCÜKLER

SÖZLÜĞÜN ÖN AÇIKLAMASI

Sözlük iki bölümden oluşmakta.

A Grubu Sözlük, Türkçe ile Batı dillerinin kök bağlantılarını gösteren asıl sözlük.

Bu sözlük için yalnızca İngilizce ve Latince sözlük taraması yaptık. Öteki dillerden de çok sayıda sözcük sözlüğümüzde var, ancak bunlar çalışmamız sırasında rastladıklarımız, kaynaklarda geçen, kendi bulduğumuz ya da bize önerilen sözcükler. Daha sonraki baskılar için farklı dillerde sözlük taraması da yapabiliriz.

A Grubu Sözlük'te, Sözlük Kurulumuz üyeleri katılmadıkları maddelere şerh koydular. Giriş kısmında da belirttiğimiz gibi, sözlük kurulumuz Arif Yavuz Aksoy, İlknur Arslanoğlu ve Kaan Arslanoğlu'ndan oluşuyor. Bu arkadaşlar katılmadıkları maddelerin altına şerh koyduklarında, itiraz ettiklerinde, kısaltmalarla belirtilecek. Arif Yavuz Aksoy'un kısaltması: AYA, İlknur Arslanoğlu'nun kısaltması: İA, Kaan Arslanoğlu'nun kısaltması: KA.

AYA peşinen Sümerce diye gösterilen tüm sözcüklere, kaynaklarına güvenmediği için şerh koyuyor. Her sözcük için belirtmeyelim, toptan bu açıklamayı buraya koyalım.

Önerdiğimiz sözlüklerde elbette yüz yüz bir kesinlik iddiası taşımıyoruz. Bunlardan büyük bölümü büyük ihtimalle gerçek olan kök bağlantılarını gösteriyor. Yüksek düzeyde kanıtlı du-

rumda. Bazılarının kanıt düzeyi orta, bazılarınıninki hafif düzeyde. Ama hepsi belgelensin ve akılda bulunsun istedik. Kanıt düzeylerini ayrıca belirtmeyeceğiz. Zaten her okur buna kendi karar versin.

Ancak sanırız buradaki kanıt düzeylerinin birçok yerli ve yabancı etimolojik sözcüklerdeki kanıt düzeylerinden eksigi yok, fazlası var. Gerçi ona da siz karar vereceksiniz.

Hafif düzeyde kanıt bulabildiğimiz ya da ortak kök şüphesi bulunan birçok sözcüğü zaten sözlüğe katmadık. Ya bunları baştan eledik ya da kurulumuz elledi. Ham halleriyle kuşkulu gördüğümüz, ama burada yer almayan çok sayıda sözcüğe internet sayfamızdan ulaşabilirsiniz. Giriş bölümünde bağlantısını verdik.

Peki B Grubu Sözlük'te neler var? Burada atmaya kıyamadığımız, akılda bulunsun istediğimiz birkaç grup sözcük bulunmaktadır. Bazıları görece yeni sözcükler, yani son birkaç yüzyılda Batı dillerine geçmiş sözcükler. Ödünç verilmiş (loanwords) sözcükler dediğimiz sözcükler bunlar. Kök bağlantısı veya Güneş-Dil kuramını destekleyen öğeler olmadıkları için A Grubu'na almadık. Başka bir grup Baskça, Keltçe gibi hem kaynağını doğrulayamadığımız, hem de az kullanılan veya ölü-ölmekte olan dillerin sözcükleriyle ortak sözcükler. Başka bir grup ise yine doğrulundan tam emin olamadığımız, güçlü kaynak bulamadığımız sözcükler. Ayrıca bazı özel isimler...

Gerek A ve gerekse B Grubu sözlükler için ortak bir başka kural ise, bir kez daha yineleyelim, bu sözcüklerin Türkçe kökenli sözcüklerle ortaklık göstermesi. Bugünkü Türkçede yer alan ama kökeni Arapça, Farsça veya başka dillerden gelen sözcükleri sözlüğe katmadık.

İzleklere göre ayrıca sınıflama yapmadık. Sadece A Grubu Sözlük'ün önünde YAPI EKLERİ bölümü var. Yapı eklerini tekrar ayrı bir sınıfta bir arada gösterelim istedik.

Sözcük benzerliklerine dikkat verirken kuruldaki arkadaşlarımızla tam bir kavram ve anlayış birliğinde olmadığımızı da

söylemeliyiz. İki arkadaş sözcüklerin harf yapılarına büyük önem verirken ben dahil öteki ikisi, sözcüğün bütünsel çağrışımına, melodisine daha büyük önem verdi. Olguya mekanik bakan ve harf sayan dil bilimcilerin aksine ben, bunları tamamen göz ardı etmeden, kelimenin tarihsel, mitolojik, arketipal arka planına, ruhuna da dikkat edilmesi gerektiğini düşünenlerdenim. Ruhu derken maddi maneviyatı, yani maddi temeli de bulunan havasını kast ediyorum. Aksi gibi “arketipal” sözcüğü bile adamakıllı Türkçe kokuyor, ama bunu da salt harflere bakarak duyumsayamazsınız.

Son bir şey: Gösterdiğimiz sözcüklerde mutlaka Türkçe ana köktür iddiasında bulunmuyoruz. Bunlardan bazıları bugünün Türkçesinde daha canlı yaşıyor ve daha çok dallanmış budaklanmış. Buna rağmen ana kök Türkçedir demiyoruz. Bir ortak kökten bahsediyoruz. Bu köklerden biri Türkçedir. Bazıları gerçekten en eski Türkçede ilk kez ortaya çıkmış olabilir. Sözlük kurulumuzun üyeleri bile tek tek sözcükler üstünde çalışırken “bu tamam, anası Türkçedir” ya da “Etimonu gayet açık, Yunancadan gelme” diye gaza gelebiliyor. Tamam, Eski Yunanca olunca tartışma bitiyor mu? Onun kökü ne? Türkçe ile hiç mi ortaklığı yok? Ya da bir sözcük en eski haliyle en önce Türkçede bulunmuş, bunu ispatladık; onun kökenini bilebiliyor muyuz? Çünkü örneğin dünyada Mısır, Hitit veya Sümer dili zaten pek az çözülebilmiş. Ayrıca şahsen biz Çinceyi ve Sanskritçeyi bilmiyoruz. Ayrıca Afrika dillerini de...

Bizimkiler dahil tüm iddialar bu çerçevede ele alınmalı.

İyi okumalar.

Kaan Arslanoğlu

KISALTMALAR

A	: Almanca
B	: Baskça
EKB	: Eski Kelt Bask Dili (Nyland'a göre)
ET	: Eski Türkçe
F	: Fransızca
I	: İngilizce
Is	: İspanyolca
It	: İtalyanca
L	: Latince
OT	: Orta Türkçe
R	: Rusça
T	: Türkçe
TT	: Türkiye Türkçesi
Y	: Yunanca

KAYNAK KISALTMALARI

CNLD : *Cassell's New Latin Dictionary*.

ÇG : Çingiz Garaşarlı, *Truvalılar ve Etrüskler Türk İdiler*.

DA : Doğan Aksan, *En Eski Türkçenin İzlerinde*.

DK : Muharrem Ergin, *Dede Korkut Kitabı*.

DLT : Divânü lûgât-it-Türk Dizini "Endeks".

DP : Doğu Perinçek, *Aydınlık Gazetesi*, dille ilgili makaleleri.

GA : gokturkanitlari.appspot.com.

HT : Haluk Tarcan, *Kökenindeki Ön-Türk Kimliğini Bilmeyen Avrupa Birliği*.

KB : *Kutadgu Bilig*.

KM : Kâzım Mirşan, *Prototürk Bilginlerine Göre Astrofizik*.

- ME : Muharrem Ergin, *Orhun Abideleri*.
MIÇ : Muazzez İlmiye Çığ, *Sümerliler Türklerin Bir Koludur*.
N : Nişanyan Sözlük.
Nyland: Edo Nyland, *Linguistic Archeology*.
OD : *Oxford Dictionary*.
OED : Online Etymology Dictionary.
ONT : Osman Nedim Tuna, *Sümer ve Türk Dillerinin Tarihi İlgisi ile Türk Dili'nin Yaşı Meselesi*.
TDK : *Türk Dil Kurumu Büyük Sözlük*.
TT : turkcuturanci.com
ÜM : Ünal Mutlu, *Türk Dili ve Kenger Uygarlığı*.
VH : Vecihe Hatiboğlu
Y : Hüseyin Namık Orkun, *Eski Türk Yazıtları*.

ÖN ve SON EKLER SÖZLÜĞÜ

Abilis (L): Yapabilmek son eki. Aequabilis, aequabilitas: Eşitleme, eşitlenebilir; Durabilis: Durabilir, durabilme; Amabilis: Sevilebilir; Debilis, debilitas: Yapamamak... **Able (I):** Son ek olarak edebilmek... yapabilmek. Türkçede birebir aynı. Readable: Okunabilir. Able'ın kökenini bir kaynak şöyle açıklıyor:

“Common termination and word-forming element of English adjectives (typically based on verbs) and generally adding a notion of “capable of; allowed; worthy of; requiring; to be _____ed,” sometimes “full of, causing,” from French -able and directly from Latin -abilis. It is properly -ble, from Latin -bilis (the vowel being generally from the stem ending of the verb being suffixed), and it represents PIE *-tro-, a suffix used to form nouns of instrument, cognate with the second syllables of English rudder and saddle. (n.)” OED

Görüldüğü gibi ana kök, Latince “bilis”. Türkçedeki aynı anlam, aynı işlevdeki sözcük parçası ise “bil”.

“Bil” fiilinin iktidar gösteren tasvir fiili halindeki kullanılışı ilk defa Kutadgu Bilig’de tespit edilmiştir. “u- fiili ekleşme ve esas fiil ile kaynaşma sonunda olumlu ifadelerden çekilmeye yüz tuttuğu için, XI. yüzyılın Kaşgâr Türkçesi ürünlerinde yerini “bil-” fiiline terk etmiş durumdadır: adırsa ödürse seçe bilse öz kamug iş içinde yitig tutsa köz ‘ayırt eder, eler, seçebilir ve her işte gözünü keskin tutarsa’, wtuta bilse devlet tezümez turur kalı tezse tegmez yana terk kezig ‘insan tutabilirse saadet kaçamaz kalır; eğer kaçarsa sıra çabuk gelmez’ vb. “bil-” Kutadgu Bilig’de her ne kadar olumlu ve olumsuz şekilleri ile u- fiilinin yerini almış ise de, olumsuz ifadelerde, ilk anlamını büsbütün kaybetmiş bir tasvir fiili hâline de, henüz geçememiştir. ‘Bir şeyi yapmayı bil- = muktedir ol-’ gibi birbirine yakın iki kavramı da üzerinde taşır niteliktedir. Şu hâlde, bu eserdeki –u bilme- şekli, ...esas fiilin anlamını etkileyen yardımcı fiil olmaktan çıkarak tasvir fiili hâline geçiş merhalesinde bulunmaktadır. kelir tut tuta bilmese sen barır birür neñ yiyü bilmese

sen alır 'saadet gelir tutmasını bilmezsen gider. Mal verir yemesini bilmezsen alır.'" (Korkmaz 1960: 115-116) Başka bir çalışmada da Kutadgu Bilig'de geçen bil- yardımcı fiiliyle ilgili iki örneğe yer verilmiştir: adır-a bil- "ayırabilmek" (KB-4836), köndür-e bil- "gönderebilmek" (KB-2077) (Hacıeminoğlu 1996: 181). ("Bil-" Tasvir Fiilinin İşlevleri, Funda Kara, Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 6/1, 2011, 1421-1438.)

"İktidar eki" olarak "bil", ki ya "abil" ya da "ebil" halinde kullanılmak zorunda kelime içinde, Dede Korkut hikâyelerinde de vardır (Daha önce "ubil"?). Bu yapı ekine müstakil bir bölüm de ayrılmıştır Muharrem Ergin'in Dede Korkut Kitabı'nda (1-2, s. 467). Buradaki "bilmek" "ubil-abil-ebil" sözcüğü ya da yapı eki, "iktidar fiili" ya da "yeterlik fiili" olarak geçiyor Türkçe dil biliminde.

"Bil-" fiili ve "bilge" ismi Yazıtlar'da da geçiyor (Y, s. 777-778). Bilge aynı zamanda iktidar, güç sahibidir Eski Türkçede. Dolayısıyla "bil-"in yapabilme, yeterlik, iktidar yanı Türkçede Latincedekinden daha çok pekişmekte.

Bilindiği üzere dil bilim ve etimolojide diller arasında ilişki söz konusuysa yapılar, yapısal sözcükler ve ekler öteki sözcüklerden çok daha güçlü kanıt kabul edilmekte. Çünkü bunlar yüzyıllar, binyıllar içinde daha zor değişen öğelerdir. Yapılar diller arasında tek tek sözcüklerden çok daha zor alınıp verilebilir.

Al: Latince başta olmak üzere Batı dilleri isim yapma eki. Spiritual, Congenital... gibi. Türkçede aynı isim yapma eki bulunmakta. Sak-al. Sak: Baş. Sakal: Baştan çıkan tüy. Bu konuda kitabın kuramsal bölümünde yer alan Vecihe Hatiboğlu alıntısına bakınız. -Al (İngilizce son ek). "Anim-al" daki "-al" yapı eki de Türkçe ile ortak.

Ana: Latince ön ek olarak, üste, geriye, baştan aşağı, bütünüyle... Türkçe "Ön" ile benzeşme.

Ante (L), Ante (I): Ön, önde... "Word-forming element meaning "before, in front of; previous, existing beforehand; introductory to," from Latin ante (prep., adv.) "before (in place or time), in front of, -against," also used in compounds, from PIE *anti- "fac-

ing opposite, against,” with derivatives meaning “in front of, before; end” (source also of Sanskrit antah “end, border, boundary,” Hittite hanti “opposite,” Greek anta, anten “opposite,” anti “over against, opposite, before;” Old Lithuanian anta “on to;” Gothic anda “along;” Old English and- “against;” German ent- “along, against”), from root *ant- “front, forehead.” OED

Ön (ET): Ön, Öni (ET): Ayrı, başka (Y, s. 829). Anda (ET): Orada (Y, s. 761).

Aus (dış-dışarıya-dışarıda) eki (Almanca): Öksürük, öskürük, osgırık, osuruk, aksırık sözcükleriyle bağlantılı. (Ösk-osg) Bunlarda aynı zaman “ex-” (dışarıya, dışarıda) ekiyle ilinti var.

Can (I): Yapabilmek. Türkçede fiilden isim yapma eki aynı anlamı verir. Et-ken, çalış-kan, üret-ken, değiş-ken...

Com ön eki (L-I): Birlikte. Türkçe **Kamu**: Birlik, toplulukla, toplumla ilgili ET sözcük. **Communio, communis**: Kamu ile ilgili. Ortak. Evrensel.

Cracy (I): Erk... Oligarşi, Monarşi, Hiyerarşi, Anarşi vb... Ortak parça“cracy” Yönetim, yetke, güç, egemenlik anlamına geliyor. Eski Türkçedeki “Erk”in tam karşılığı. Demokrasi, Aristokrasi, Mediyokrasi vb... Cracy: “Word-forming element forming nouns meaning “rule or government by,” from French -cratie or directly from Medieval Latin -cratia, from Greek -kratia “power, might; rule, sway; power over; a power, authority,” from kratos “strength,” from PIE *kre-tes- “power, strength,” suffixed form of root *kar-/*ker- “hard.”” OED

Erk- Erkli... ârk: Kudret, nüfuz, yetke, güç ve ilgili sözcükler (Y, s. 797). “Kral” sözcüğü de bir iddiaya göre “cracy”den geliyor.

De ön eki (L): Bazı anlamları Türkçe “-de” ekini karşılıyor. “de die”, “in the day time.”

Endo eki (L-Is-I): Bunlar “gerund” formu yapar, Anadolu’da hâlâ kullanılan ve fakat yine İstanbul Türkçesinde (belki de kasten) unut(tur)ulmuş olan, (e)nd(e) ekiyle aynı olduğunu düşünüyoruz. Örnek: Yapanda, edende, gelende, gidende...

“**Ent-ant-end-and**” Fransızca fiil son ekleri, fiili isim soylu sözcük haline getiriyorlar, yan cümlede yer aldıkları zaman, “yaparak

veya yaptığı” diye çeviriyoruz, ama “yapan-eden” ile hemen hemen aynı anlamda. İspanyolca ve İtalyancada da endo-ando aynıdır. Örnek: Parle: Konuşmak, Parlant: Konuşarak... Fakat buradaki fiil eki kişiyi, konuşanı tamamladığı zaman “konuşan” anlamında... Başka örnek: Alphabet Parlant: Konuşan Alfabe... Sondaki “t” okunmuyor “Parlan” diye okunuyor.

Er son eki (I): Türkçede geniş zamanlı olarak bir şeyi yapar-eder, yapan-eden anlamlı. Türkçede “-er, -ar” eki ile İngilizcedeki aynı: Swimmer, runner, writer...

Eu ön eki (L): İyi. Öjeni, öfori (Eugenics, Euphoria) (I) gibi sözcükler buradan geliyor. Türkçe: İyi, iyi. Eu, Eugo (L): Good. Well done... İyi... “İyi” nin Türkçedeki ilk biçimlerinden biri Yazıtlar’da geçer: Ädgü (s. 791), Edgü ve Eugo örtüşmesini inkâr etmek mümkün değil gibi görünüyor.

Ex ön eki (Latince, İngilizce vb.) Çıkış, çıkma, eksilmiş, eski... Exit, Excitus, Ex-husband vb... Türkçe köken: Eksilmek, eski... “Eski” sözcüğü muhtemelen aynı kaynaktan... Ex: Dışarı... Externa, exterior, çıkma “k” var. Öksürük, aksırık, osuruk hepsinde “sk” var? N’ye göre “Eski” ET. “Es”: Uzatmak kökünden geliyor. Ayrıca Türkçe “Ek” yine dıştaki anlamında, “eklenen”, “ekli”... Es ve Ex ve Ek. Ek N’ye ve TDK’ya göre Türkçe.

Ig (A) sözcükleri sıfat yapan son ek: Jährig: yaşında, ständig: sürekli, grundig: çamurlu, schwierig: zorlu, verdächtig: şüpheli, ...stündig: ...saatlik, vorläufig: geçici, riesig: dev, einzig: biricik, wichtig: önemli, künftig: gelecek, baldig: yakındaki, hinfällig: nazenin, süchtig, abhângig: bağımlı, müdig: yorgun, richtig: doğru, einzig: biricik.

Yabancı dillerden bir başka örnek: Numeric. -ik, -ık (T) sözcükleri sıfat yapan ek. Kızarık, şımarık, geberik, bulanık, kabarık, karmaşık, sırnaşık.

In-en (I-L): Ön ek. İç, içine, içinde, altında... Inferior, interior, inferno, infra... Hepsinde “in” ve Türkçe karşılığında da “iç” var. İn (Türkçe): Kovuk, oyuk, mağara sözcüğüyle eski bir kök bağlantısı muhtemeldir. Keza Türkçe inmek: (Farklı anlamları): Aşağı doğru yer değiştirmek... Yukarıda dört sözcükle de anlam bağlantısı söz

konusu. Ve ayrıca başında “In” olan kimi Türkçe sözcüklerde bir “içeri alma” imgesi hakim: Inan, Inanmak, Inal, Ince, Inci, Inik... Ayrıca İninç: Huzur. İç Huzuru (Peace) (KM, s. 331). KM ayrıca Proto-Türkçe olarak saydığı “In-ine”yi yuvalanma, absorbsiyon olarak değerlendirir (s. 299).

Iso (izotop), **ism** (Liberalizm, Marksizm vb.): İz, is, işaret gibi Türkçe sözcüklerle köken bağlantısı olduğunu ileri sürenler var.

Ity: (İngilizce son ek) Örneğin Prosper-ity. Olmak, edilmek.

“Word-forming element making abstract nouns from adjectives and meaning “condition or quality of being... ,” from Middle English -ite, from Old French -ete (Modern French -ité) and directly from Latin -itatem (nominative -itas).” OED Türkçe: Etmek, edilen ile bağlantılı.

Less (İngilizce son ek): Önündeki sözcüğe olumsuz “siz-sız...” anlamı verir (bir şeyin bulunmadığını gösteren son ekler.) Doorless: Kapısız.

Lich (A) sözcükleri sıfat yapan son ek: Zuversichtlich: emin, müdlich: yorgun olarak, sorglich: itinalı, gefährlich: tehlikeli, schließlich, endlich: nihai, plötzlich: ani, wirklich: gerçek. -lik, -lık, -lek, -lak (T) sözcükleri sıfat yapan ek: Evladiyelik, hediyelek, toparlak, içerek.

Ly (İngilizce son ek): Türkçenin “lı”sı ile tamamen örtüşür. Lovely: Sevimli.

“Old English -lic, of Germanic origin; related to like.” OD

Me (L). Ben, men. “m” son eki pek çok dilde birini tekil şahsı gösterir. I am, Ich bin, Ez ım, Mın min (İngilizce, Almanca, Kürtçe, Tatarca) Ben-im... “Em, bin, ım, min” ekleri... Birçok Türk lehçesinde hâlâ “men” olarak bulunur: Ben. Sümerce

Ne (L): Ön ek. Olumsuz... Türkçede de var. Sözcük veya ek olarak soru anlamında. Olumsuzluk anlamı da verir. Eski Türkçedeki “ne”nin kullanımına yakın anlamlar. Vidisti-ne: Gördün mü? Ne veniat: Gelmesin. Bakınız: Vecihe Hatiboğlu. (Kuramsal Bölüm)

Nec, Nequeo (L): Olumsuz ön ekler. To be unable... Ne var ki...

AYA: Olumsuz “Ne”nin Hint-Avrupa köklü olduğunu belirten sağlam kaynaklar var.

Oblique: Ob ön ekine dikkat... Eğri bükülmüş eğik... Ob: ET oynamak. Oprı: ET oyuk (N)

AYA: Çekinceliyim. Bunun etimonu sağlam.

Prae, Pre, Pri, Pir, Pro Primus, Prior, Prius: Latince, Hint-Avrupa kökenli ön ekler. Before, in front... Beri, bir... Ön, ilk. Türkçe bir, birleşmek ile aynı kökenli gibi görünüyor.

Teur (F-l) (Tör): (Son ek) Bir şeyi yapan, yapar. Animatör, organizatör... Sonundaki geniş zamanda yapar belirteci “-r, -er, -ar” Türkçe. Tar Türkçe. Silahtar. Kılıçdar.

AYA: “-ar” eki Türkçe, “-tar, -dar” eki Türkçe mi?

Um Latincedeki ad yapan son ek. “-um, bell-um = savaş” eki gibi Türkçede de eylem kök veya gövdelerine gelerek somut adlar yapan bir “-um” eki vardır: “Doğ-um, sok-um, oy-um” gibi. Türkçede bu ek, ünlü kurallarının etkisiyle türlü biçimlere girer: “Al-ım, sat-ım, kal-ım, öl-üm, sür-üm, ver-im, dür-üm, giy-im, dil-im” gibi. (V.H.) “-ım” eki, Latince olduğu gibi Türkçede de eylem soylu köklerden soyut adlar meydana getirmektedir. Orhun Yazıtları’nda “-ım” ekiyle kurulmuş “öl-üm, bat-ım” gibi birkaç örnek kullanılmıştır.

Us: Latince son ek. Türkçedeki “-ış” eki de Latincenin “-us” ekine benzer. Kalk-ış... Boy-nuz... Top-uz... Gür-b-üz...

Yer: (Fransızca son ek) Pudriyer-Vestiyer... sonundaki “-yer” ekine dikkat. Pudra konulan yer, elbise konulan yer...

AYA: Hayır. Daha önceki “-er” eki ve açıklaması geçerli kanaatimce.

İA Cevap: Yapan-eden eki olarak “-er” eki, genellikle sessiz harften sonra gelir (örnek: Broker, stopper), oysa buradaki “iyer” hep “i”den sonra geliyor ve yapamı edeni değil, yeri belirtiyor.

A GRUBU SÖZLÜK

A

Aberro: (L) Sapan, farklı yoldan giden, farklı... Türkçe Öbürü.. İngilizce tam karşılığı: 1- to wander, lose one's way, 2- to deviate from, 3- to free oneself from something... "Ab" ön eki uzaklaştıran anlamı, "erro" da benzer anlamı, "to wander, stray, rove..." anlamında. "Ab" burada pekiştirici gibi. Ya da yön belirteci diyelim. İngilizce **Aberrant** aynı anlamda, Latince **Aberratio** benzer anlamda.

Türkçe "Öbürü" de "O-biri" gibi ele alınırsa anlam şaşar. "O-beri" gibi ele alınırsa anlam benzeşir. (M.E.)ye göre Ber: 1-Vermek, 2-Gitmektir. Bergerü ise güneye doğru gitmektir. Burada "Ber" güney, "Gerü" ise yön doğrultusunda gitmek oluyor. Anlamların ne kadar kaydığına ama hep bir yerde dolaştığına dikkat!

"Öbürü", TDK Sözlük'e göre Türkçe. Diğer, öteki, öbürkü, öteki kişi anlamında. Aynı garipliği Öteki, Other benzeşmesinde de görüyoruz. Nişanyan'a göre "Öbürü" Türkiye Türkçesi. Ne zaman ilk kez Türkçede kullanılmış? *Yazıtlar*, DLT ve Dede Korkut sözlüklerinde rastlayamadık.

"Berî" Nişanyan'a göre, bu yanda, bu yana anlamında ve Eski Türkçe. Öbürü ne oluyor ve ne zaman olmuş?

AYA: Aberro için ab+erro açıklaması bence mantıklı ve bu, ses benzeşimi haricinde anlam örtüşmesini daraltıyor. Çekince koyuyorum.

Above (1): Üstünde.

"Middle English above, aboven (also aboun in northern dialects, abow in southwestern dialects), from Old English abufan (adv.,

prep.), earlier onbufan “above, in or to a higher place, on the upper side; directly over, in or to a higher place than,” a contraction or compound of on (also see a- (1)) + bufan “over.”

The second element is itself a compound of be “by” (see by) + ufan “over/high” (from Proto-Germanic *ufan-, source also of Old Saxon, Old High German oban, German oben; from PIE root *upo; see up (adv.)).” OED

Eski Türkçe Aþa: Rütbe, unvan (Y, s. 762). Aba: Ana, abla, bazen baba... Saygıdeğer kişi TT, Kürtçe Ap: Amca, saygın kişi.

AYA: Anlam çok genişlememiş mi?

Absorbeo (L): Yutkunmak, yutmak, sömürmek, absorbe etmek. **Ab-sorb** (I): Emmek. Sıvıyı içine almak. Açılımı “Ab-sorbeo”. Sorbeo parçası, soğurmak, emmek anlamına geliyor. Eski Türkçede emmek anlamlı “sor” kökü ile bağlantılı. Sor: Emmek (DLT, s. 530), TDK ve N’ye göre Sor ve Soğurmak ET.

AYA: Sor, soğur, aslında suyu emmek değil de ısıyı emmek, soğutmak anlamına geliyor. Kaldı ki, ş-r-b Sami kökünden gelenler hep içmekle ilgili (şerbet, şurup, şarap). Ş-s dönüşümü daha mantıklı olabilirdi. Dolayısıyla ortak kök Sami dillerinden olmasın?

KA Cevap: DLT’deki “sor” maddesinde bunun başka yan sözcüklerle birlikte sıvı emmek anlamına geldiği açık. Sordı: Meme emdi, süt emdi, kan emdi (DLT, I. Cilt s.16, II. Cilt s.181, III. Cilt s. 181). Sorgu: Hacamat aygıtı (DLT, I. Cilt s. 16, 425).

Acesco (L): to grow sour: Ekşimek... Acılaşmak... **Acidus** (L): Sour in taste, acid... Ekşi, keskin tatlı, bozulmuş, nahoş tatlı... **Acid** (I): Asit, asitli madde, ekşi...

Türkçe hem “Ekşi”ye hem de kardeş sözcüğü “Acı”ya benziyor. Bunlar en az 3-4 bin yıllık, tatla, besinler ve sıvılarla ilgili temel sözcükler. “Açı”, DLT’de “ekşi” anlamında geçiyor. Öteki anlamı yaranın acıması. Nişanyan’a göre “Açığ” eski Türkçe ve acı tat anlamında. Yine aynı isme göre “Ekşi (Ekşig)”, ekşi, asitli anlamında ve ET. TDK’ya göre “Ekşi”: Limon, sirke tadında ve Türkçe bir sözlük. TDK’ya göre “Acı”: Tatlı karşıtı ve Türkçe.

Ache (I): Acı.

“Continuing pain,” early 15c., æche, ece “an ache, pain,” from Old

English æce, from Proto-Germanic *akiz, from same source as ache (v.), which see for the unusual evolution of spelling and pronunciation. OED. Açır: Acı, yaranın acıması, ekşime (DLT, s. 2). Ayrıca Ekşime, Acıma (tat olarak) Acid (1-L) bağlantısına ve ilgili maddeye bakınız.

Acoustic (1): Ses, sesle ilgili.

“c. 1600, “pertaining to hearing or sound,” from French acoustique, from Latinized form of Greek akoustikos “pertaining to hearing,” from akoustos “heard, audible,” verbal adjective from akouein “to hear,” probably from copulative prefix a- (see a- (3)) + koein “to mark, perceive, hear,” from PIE *kous- “to hear” (also source of English hear), which is perhaps from root *(s)keu- “to notice, observe” (see caveat).” OED.

Akis, eko, yankı... bağlantılı sözcükler. Burada Türkçe “Yankı” sözcüğünün “kı” ekine dikkat. Eski biçimlerinden biri Yangku. Yangku. Burada sesi belirten kök “ku” (DLT, s. 742). Türkçe işitme organı olan “Kulak” ismi de işte bu “ku”dan geliyor.

Actio (L) , Act, Action (1): Eylem, fiil, iş, edim, olay, hareket... Latince daha çok belli bir süreç içindeki edimi belirtir. Mahkemedeki olay akışı, tiyatrodaki olay akışı gibi... Türkçe “Akım”, “Akı”, “Akın” ile bağlantısını tartışıyoruz. Akım: Sıvının yer değiştirmesi... Başka bir anlamı: Sürüp gitmek (TDK), bir yerden bir yere hücum, saldırı... Yazıtlar’a göre “Aqlat”: Öne sevk etmek, savmak, uzaklaştırmak (s. 763). Akıt: Akıtmak, göndermek. DLT s. 16 ve “Akınçı”, “Akıt” vb. yukarıdaki anlamları (s.16). N’ye göre “Ak-”: Cereyan etmek.

AYA: Akt ile ak örtüşmesi? Kaldı ki, “ago” kökünden “akmak” ciddi anlam genişlemesi gerektirir. Çekince koyuyorum.

After (1): Sonra. Ötrü: Eski Türkçe “Sonra” (DA, s. 61).

“Old English æfter, of Germanic origin; related to Dutch achter.”
OD

AYA: Ab, epi türevi bu. Ötrü? Çekinceliyim.

Again (1): “Gene”, “yine.”

“Late Old English **agan**, from earlier ongean (prep.) “toward; opposite, against, contrary to; in exchange for,” as an adverb “in the

opposite direction, back, to or toward a former place or position,” from on “on” (see on (prep.) and compare a- (1)) + -gegn “against, toward,” from Germanic root *gagina (source also of Old Norse gegn “straight, direct;” Danish igen “against;” Old Frisian jen, Old High German gegin, German gegen “against, toward,” entgegen “against, in opposition to.”)” OED

Türkçede ilk şekli “Yine” (DK, s. 334). Ne şekilde ve ne zaman ilk kez “gene”ye dönüşmüş? Ger: Yön, doğrultu, Gerü: Yönünde, geri, arka-ya... sözcükleriyle bağlantılı olabilir. İngilizce köken açıklamasında benzer vurgu var. İlk hali olan “Yine” de (yana) yön anlamı veriyor.

AYA: Sadece his olarak çekince koyuyorum.

Agapi: Yunancada sevilen kişi, sevgili. **Aga:** Türkçede sevilen kişi.

AYA: P nereye gitti? Kaldı ki, “aga”nın eski formu muhtemelen aka idi. Ağır çekince koyuyorum.

KA Cevap: Etimoloji sözcüklerinde kökten harf kaybolmasının binlerce örneği var. Veya harf eklenmesinin. Başka türlü bu kadar farklı sözcükler zaten olmazdı. Ayrıca harf eklenmesi veya kaybolmasının sanıldığı gibi kesin ve değişmez kuralları yoktur, bunlar genellikle kuralsız değişirler.

Ager, Agri (L): Land. Toprak, tarla, arazi... Türkçe “Yer” sözcüğü ile ortaklık düşünüyoruz. İngilizce **Agriculture:** Tarım, bu sözcükten türüyor. Akar (Arapça), Türkçe karşılıklarından biri: **Karık**. TDK’ya göre “Karık”: Tarlada açılan su yolu, su yolları arasında kalan toprak parçası, bağ, bahçe. N’ye göre Türkiye Türkçesi ve kaynağı bilinmiyor. *Yazıtlar*’da (s. 891) Kara (toprak, deniz karşıtı kara) sözcüğü ile de bağlantı kurulabilir. Ancak TDK’ya göre Kara’nın bu anlamı Arapça kökenli.

AYA: “Yer” desek uygundur. “Karık” burada başa gelen k (kh, g) fonemi nedeniyle örneği zayıflatıyor.

Aio (L), to Say (I). Söylemek, bildirmek, evet demek... Eski Türkçe “Ay-”: Söylemek, bildirmek, takdim etmek... (Y, s. 766). Şimdiki Türkçe: Söylemek. Türkçe “söylemek”, iki Türkçe koldan birinden ya da ikisinden birden gelmiş olabilir. Bir yandan ET “sab-sav” var, bildirmek, söylemek, savunmak anlamlı; öte yandan “ay-aydur-aytar-” var, yine bildirmek, haber vermek, söylemek anlamlı. Latin-

ce “Aio” ve İngilizce “Say” de benzer bir ortaklık ve değişim içinde. Say: “Old English secgan “to utter, inform, speak, tell, relate,” from Proto-Germanic *sagjanan (source also of Old Saxon seggian, Old Norse segja, Danish sige, Old Frisian sedsa, Middle Dutch segghen, Dutch zeggen, Old High German sagen, German sagen “to say”), from PIE *sokwyo-, from root *sekw- (3) “to say, utter” (source also of Hittite shakiya- “to declare,” Lithuanian sakyti “to say,” Old Church Slavonic sociti “to vindicate, show,” Old Irish insce “speech,” Old Latin insequere “to tell say”).” OED

AYA: Saymak? Aymak, eymek varken neden “S” fonemi ekleyelim? Örneği zayıflatıyor.

Ajar (I): Yanı açık. Aralık. Türkçe “Acu”, açığ: Açık.

“Slightly open, neither open nor shut,” 1718, also on a jar, on the jar, perhaps from Scottish dialectal a char “turned a little way,” earlier on char (mid-15c.) “on the turn (of a door or gate),” from Middle English char “a turn,” from Old English cier “a turn” (see chore). Chore: 1751, American English, variant of char, from Middle English cherre “odd job,” from Old English cerr, cierr “turn, change, time, occasion, affair business.” OED

AYA: Açmak? Ajar? A ve J benziyor. Doğru. Ama R nereye gitti? Dağa mı kaçtı? Sel mi aldı? İnek mi içti? Yani bence imkânsız.

Akin (I): Akraba, yakın. **Kan** bağıyla yakın.

“1550s, “related by blood,” contraction of of kin; see a- (1) + kin (n.). Figuratively, “allied by nature,” from 1630s.” OED

Esas sözcük parçası “kin”. “Kin” sözcüğünün “kan bağıını” gösterdiği belirtiliyor yukardaki açıklamada.

AYA: Kin Türkçe değil. Farsçaya Türkçe ile ortak kökten gelmiş olabilir (kan, kun). Ama bu ayrı bir konsepttir. İlişkili diye gösterebilirsiniz. Ama “akin” Türkçe kökenli olamaz neticede.

Ala (L): Kanat, ordu birimi olarak kanat, birlik, bölük... Türkçe “Alay”: Ordu birimi, birlik, insan topluluğu (DK, s. 12), N’ye göre Türkçe. TDK’ya göre Türkçe. Alay bir ordu birimi olarak Türkçeye Hunlar yoluyla Roma’dan geçmiş olabilir. Çünkü Latince Ala, aynı zamanda kanat, “flank” demek. Ancak o da ET “El” (geçmişte “kol” karşılığı olarak da kullanılıyor) ile aynı kökten gelebilir.

Alibi (L): Başka yer, başka türlü... Alienatio, alienus, alieno (L): Başkası, başkasına ait. Alienigena (L): Yabancı, dış, dışarlıklı. Alienation (I): Yabancı, yabancılaşıma... "Late 14 c., "transfer of ownership, action of estranging," from Old French alienacion and directly from Latin alienationem (nominative alienatio) "a transfer, surrender, separation," noun of action from past participle stem of alienare "to make another's, part with; estrange, set at variance," from alienus "of or belonging to another person or place," from alius "another, other, different" (see alias (adv.). Alias (L): mid-15c., "otherwise called," from Latin alias (adv.) "at another time," in Late Latin also "in another way, under other circumstances," from alius "another, other, different," from PIE *al- (1) "beyond" (source also of Sanskrit anya "other, different," Avestan anya-, Armenian ail, Greek allos "another," Gothic aljis "other," Old English elles "otherwise, else," Modern English else." OED

Sözün özü burada yabancı için kök söz Al. Alius (L): Another. Başkası. El: Türkçe. Yabancı, dışarlıklı, yaban.

Göktürkçe Yazıtlar'a göre buradaki "e", esas "e"den farklı bir ses. "a-e" arası okunur. Yazıtlar'da ä harfiyle geçiyor. (Almancada olduğu gibi) ä: el, älik: Yabani, ehlileşmemiş... (s.41) El: Vilayet, bölge, kavim... (s. 47) Elkin: Konuk, misafir, yolcu, seyyah (DLT, s.177). TDK'ya göre "el"in "yabancı karşılığı" anlamı Türkçe. N'de el, elig'den geliyor ve Eski Türkçe.

AYA: Şinasi Tekin o manadaki "el"in ilk formunun "il" olduğunu iddia ediyor ve iddiası sağlam gibi. Buna çekince koyuyorum.

Amabilis, amabilitas, amatio, amator, amicus, amor, amo, amare...

(L): Hepsi aşk, sevgi, sevgili ile ilgili Latince sözcükler. Ambitious (I): Hevesli, istekli arzulu. Amity (I): Dostluk, sevgi. Amiable (I): Sevimli... Amy: İnsan adı. Amateur (I): Gönüllü, severek yapan.

Eski Türkçe Amrak: Sevgili (Y, s. 760); Amrak Köğnül: Sıcak Gönül (DLT, s. 23). "Amarak", amaç ve amgak (emek, gayret) ile bağlantılı olabilir. Arzu edilene doğru hedefleme veya arzu edilen için çaba. Keza, umur, ummak da aynı kökle bağlantılı.

Amme (A): Sütanne. "Ämig" (Y, s. 793), emme, meme Eski Türkçe sözcükler.

Anus, Anilis, Anilitas (L): Old woman. En eski sözcüklerden **Ana** ile bağlantılı olabilir (Y, s.760). N'ye göre de Eski Türkçe.

AYA: Emmek... Tek konsonant olmasına rağmen bence de hepsinin aynı kökten çıkmış olmaları muhtemel.

Apart (I): Aynı ayrı, parça parça. Parçaları ayrı... A-part...

Burada kök sözcük "part", yani parça. "Parça" Eski Türkçe bir sözcük. TDK ve N'ye göre Farsça kökenli. Oysa "Barça" bütün, hep, eksiksiz anlamında *Yazıtlar*'da geçiyor (s. 770). Aynı şekilde: (DLT, s. 69). Eski Türkçede P ile başlayan sözcük olmadığına göre buradaki barça daha sonraki parça. Hem bütünü hem parçayı temsil ediyor. Parmak ile bağlantısı olabilir mi? Parmak eski Türkçe. Parçalamak? TDK birinci maddedeki açıklamasında Farsça kökeni unutmuş!

Appear (I): Ortaya çıkmak, belirtmek.

"Late 13c., "come into view," from stem of Old French *aparoir*, *aperer* "appear, come to light, come forth" (12c., Modern French *apparoir*), from Latin *apparere* "to appear, come in sight, make an appearance," from ad "to" (see ad-) + *parere* "to come forth, be visible" (see *pare*). Of persons, "present oneself," late 14c. Meaning "seem, have a certain appearance" is late 14c. Related: *Appeared*; *appearing*." OED

Eski Türkçe **Barlamak**: Peyda olmak (DLT, s. 66). N'ye göre onom. **Parlamak** TDK'ya göre Türkçe ve bir anlamı da "ortaya çıkmak".

Bar: Var. Var olan (Y, s. 767).

AYA: Par, parla? Neden kök muhafaza edilmemiş?

Aqua, aqualis, aquarius (L), Aqua (I): Su, sıvı, suyla ilgili sözcükler.

"Akan", akıcı. N'ye göre ET, TDK'ya göre Türkçe. (DK, s. 8.)

AYA: Yukarıdaki **akmak**-ago eşleşmesini yapınca bu garip duruyor. Ya da, daha doğrusu, bu varken yukarıdaki bence garip.

KA Cevap: Farklı seçenekleri göstermek niye garip olsun? Bir sözcük farklı kollardan gelişebilir, ayrıca onlarca farklı anlam kazanabilir. Sözlükler böyle sözcüklerle dolu.

Arch, Architecture (I): Kemer, su kemeri, mimarlık; **Architectus, Architectura (L):** Bina yapımı, yapıcı. Türkçe "Ark", "Arık", su yolu, su kanalı (ırmak...) ile bağlantı. Tarihte ilk yapımların tarımla ilgisi olması gerekir. Su yolları, arazilerin tarıma uygun hale getirilme-

si, yollar, kemerler ve binalar. Hepsinin yapımı muhtemelen birkaç sözcükte ortak kavramlaşıyordu. Arkuy: Siper, mevzi, istihkâm, kale, çukur, dere... (ME, s. 85) Art (I): Sanat, hüner, maharet. ET (Yazıtlar) Urtur: Hakk ettirmek, yontturmak (ME, s. 119).

Ark N'ye göre ET. Y'de ark sözcüğü geçiyor (s. 763). Arquy: Istihkâm (Y, s. 764). Arık: Ark, germeç, kaş, kanal (DLT, s. 32) Sümerce: Sur, sir, su, ur vb. (MİÇ, s. 120).

AYA: Anadolu ağızlarında o kelime daha çok "khark" gibi okunur. Çekince koyuyorum.

Area (L-I): Açık alan (özellikle bir şehirde), meydan. Türkçe "Ara": İki şeyin arasındaki açıklık anlamında veya "Yer" ile ilgisi? İr: Yer. Her ikisi de Eski Türkçe (Y, s.806, 891).

Argument (I): Tartışma. Yargı.

"Early 14c., "statements and reasoning in support of a proposition or causing belief in a doubtful matter," from Old French argument "reasoning, opinion; accusation, charge" (13c.), from Latin argumentum "a logical argument; evidence, ground, support, proof," from arguere "make clear, make known, prove" (see argue). Sense passed through "subject of contention" (1590s) to "a quarrel" (by 1911), a sense formerly attached to argumentation." OED

"Yargı"ya anlam ve fonetik benzerliği nedeniyle işaret ediyoruz. Yargı (Y, s. 885, 886).

AYA: Çekince koyuyorum.

Aria (I): Arya. "melody for a single voice," from Italian aria, literally "air" (see air (n.1)). Air (I): "melody, tune, connected rhythmic succession of distinct musical sounds, 1580s, nativized from Italian aria (see aria), perhaps via French." OED

Şarkı anlamındaki "Hava"yı açıklamaya çalışıyor sözlük. Hitit dilinde şarkı: Arya. Türkçede: İr. "Arya"nm Batı dillerinde çok da eski bir geçmişi olmadığı anlaşıyor. Oysa çok eski bir Türkçe sözcük "İr, Yır, Irlamak, Yırlamak": Şarkı, şarkı söylemek (DLT, s. 217, 786).

AYA: Çekinceliyim.

Arid (I): Kurak, çorak topraklar. Türkçe "Arık": Tarla bağ... Kuru, cılız... ârig: Katı şey, çorak (Y, s. 797). Sümerce: Aria (NS, s. 209).

AYA: İngilizcedeki arid'in kökeni Latince arduş. Arık ile bağlantı yine anlam genişlemesi ile bile çok zorlama. Kaldı ki, k-d dönüşümü çok zor.

Arma, armatura, armatus, armiger vb. (L), Arm, Army, Armor, Armature vb. (I): Silah, zırh, askeri teçhizat, askeri birlik, ordu vb.

"Weapon," c. 1300, armes (plural) "weapons of a warrior," from Old French armes (plural), "arms, weapons; war, warfare" (11c.), from Latin arma "weapons" (including armor), literally "tools, implements (of war)," from PIE *armo-, suffixed form of root *ar- "to fit, join" (see arın (n.1)). The notion seems to be "that which is fitted together." OED

Eski Türkçe "Yarağ, Yaraq": Zırh, silah. Y, s. 885-886. Yarmakan (Armağan): Şölenlerde verilen hediye -genellikle silah-. Yarık, yarıklanmak: Zırh, zırhlanmak (DLT, s. 749). Ur-Urmak: Vurmak... War?; Sümerce Tar: Kesmek, ayırmak, yarmak (MİÇ, s.172).

Aryan: Ari ırk. Ari. Ariana (Latin), İran, İranlı. Ari-"Ari" kök benzerliğine dikkat. Aryan Sanskritçe "asil" veya "onurlu" anlamındaki "Ārya" kelimesinden türetilmiş bir sözcüktür. Avesta dilindeki benzeri "Airya"dır ve Eski Pers dilindeki karşılığı "Ariya"dır. Büyük oranda Proto-Hindu-İranlıların etnik olarak kendilerini tanımlama amacıyla kullanılmak üzere var olmuştur. "Pure" maddesine bakınız.

Ascendo, ascensus (L), Ascension (I): Yükselmek, tırmanmak, yukarı çıkmak. Asansör de aynı kökten geliyor. Türkçede yukarı çıkmakla ilgili benzer sözcükler var: Aşmak, Ağmak, Asmak-Asılmak... Ascend: "Late 14c., "move upward," from Latin ascendere "to climb up, mount," of planets, constellations, "come over the horizon," figuratively "to rise, reach," from ad "to" (see ad) + scandere "to climb" (see scan (v.)). Also in 15c. used with a sense "to mount (a female) for copulation." Meaning "slope upward" is from 1832. Related: Ascended; ascending. An Old English word for it was stigan." OED Buradan, sözcüğün "ad+scan"den "...doğru+tırmanmak"tan oluştuğunu öğreniyoruz. Böyle baktığımızda Türkçe asılmak veya aşmakla hiçbir ilgi kalmıyor gibi. Yine de "Scan veya Scandere"deki S harfi ve A ile birlikte oluşu insanı kuşkulandırıyor. Fakat öte yan-

dan “Scan” zaten tırmanmak ise baştaki Ad (sadece A’sı kalmış) ne oluyor? O da sözcüğü kuvvetlendirici, yön belirteci.

AYA’nın önerisi doğrultusunda “Scan ya da Scandere”yi basamak olarak ele alıp, Eski Türkçe “Seki” (basamak, yüksek yer) ile ortak kök düşünebiliriz. .

Ön ekler işi bir hayli karıştırıyor kökenbilimde. Fakat bunlar tarih içinde ekler nihayetinde sözcüklerde. Yüzlerce, binlerce yılda çok sayıda değişim gösteriyorlar. Latince, İngilizce ve başka birçok dildeki sözcükler sıklıkla ön ek alıyorlar. Bunlar Türkçede yok. Ortak dil zamanında bazı ortak sözcükler oluşurken Türkçede bu sözcükler eksiz olmuş ya da ekler ana kök içinde gizlenmiş olabilir.

AYA: ad+scendere... “ad” hiç de pekiştirme anlamında değil. Kaldı ki, aşmak ya da asmak? Gövde scendere iken imkânsız bence.

Ass (I): Eşek. “Eşek” veya “eşgek” Eski Türkçe (DLT, s.167). N’ye göre de Eski Türkçe.

“Solid ungulate quadruped beast of burden of the horse kind, but smaller and with long ears and a short mane, native to southwest Asia, Old English assa (Old Northumbrian assal, assald) “he-ass.” The English word is cognate with Old Saxon esil, Dutch ezel, Old High German esil, German esel, Gothic asilus, and, beyond Germanic, Lithuanian asilas, Old Church Slavonic osl, Russian oselŭ, etc. All probably are ultimately from Latin asinus. De Vaan says the form of asinus suggests it was a loan-word into Latin, and adds, “Most IE words for ‘ass’ are loanwords.” OED

Atrium (L-I): Mahkeme, avlu, oda, odacık vb. “Dil bilimci Carra de Vaux, Etrüsk dilindeki atrium ve ataison gibi bazı sözcükleri Türkçe kökenle açıklıyor. Özellikle atrium sözcüğünün Türkçe oda ve **oturma** eylemiyle bağlantısı dikkat çekici. Atrium, çevresine oturlan veya durulan yer anlamına geliyor ve hem Doğu Türkçesinde hem de Osmanlıcada bulunan, oturmak ve durmak sözcükleriyle açıklanıyor. Ataison ise, “asma ve bağ kütüğü” anlamında ve Türkçe ot-uzum (ot ve üzüm) sözcükleriyle açıklanıyor. Oditorium, Latince dinlenme salonu. Nişanyan, Oditorium’un Latince audire (dinlemek, işitmek) köküyle bağlantı kuruyor.” DP. İlgili sözcüklerin “oturma” ve “oda” ile bağlantıları ileri sürülüyor.

Attach (I): Takmak, bağlamak, eklemek, iliştmek...

“Mid-14c. (mid-13c. in Anglo-Latin), “to take or seize (property or goods) by law,” a legal term, from Old French atachier “fasten; arrest” (11c.), earlier estachier “to attach, fix; stake up, support” (Modern French attacher, also compare Italian attaccare), from a- “to” (see ad-) + base also found in detatch, perhaps from Frankish *stakon “a post, stake” or a similar Germanic word, from Proto-Germanic *stakon- “a stake,” from PIE root *steg- (1) “pole, stick” (see stake (n.)).” OED.

Gerek “tach” kökü, gerekse ilk kök kabul edilen “stakon, stake, stick” kökleri - binyıllar içinde eklenip kaldırılabilen baştaki “s”yi çıkarın- “takmak, takılmak” kökünü işaret ediyor. “Tak-mak” N’ye göre: Ekleme, bağlama, geçirme, ET.

Attaque (F), Attack (I): Fransızca kökenli olduğu söylenir.

“c. 1600, “assault, assail, begin hostilities against,” from French attaquer (16c.), from Florentine Italian attaccare (battaglia) “join (battle),” thus the word is a doublet of attach, which was used 15c.-17c. also in the sense now reserved to attack. Meaning “endeavor to bring into discredit by writing, proposals, etc.” is from 1640s. General sense of “begin action” is from 1670s, originally of diseases. Related: Attacked; attacking.” OED.

Burada sözcük İtalyanca **Attacare** köküne bağlanıyor. O da “saldırın” demek. N’ye göre sözcük Fransızca kökenli. N, “Atak” Türkçe sözcüğünü ise türemiş-türetilmiş Türkçe sayıyor. Kelimenin kökü olarak gösterilen Attaque ve Attacare yeni sözcükler. En eski 15. yüzyılda ortaya çıkmışlar. Türkçe “Atak” sözcüğü de çok eski olmayabilir ve eski bir kaynak bulamadık. Ancak “Atlığ” atlı süvari olarak *Yazıtlar*’da bile geçiyor. Ayrıca atmak, atlamak, atılmak olarak eski kaynaklara dayanan eski Türkçe sözcük olduğu kuşkusuz. Atılğan, Atay, Atik vb. Eski Türkçe sözcükler ve hepsinin saldırıyla, hücumla güçlü anlam bağı mevcut. Varın “attacare” nereden çıkmış, siz karar verin.

AYA: Attach hadi neyse, ama attack biraz zorlama geliyor. Çekince-liyim.

Auge (A): Göz. Sümerce: İgi; ET: Kız (Y, s. 815). Eye (I): “c. 1200,

from Old English *ege* (Mercian), *eage* (West Saxon) “eye; region around the eye; apperture, hole,” from Proto-Germanic **augon* (source also of Old Saxon *aga*, Old Frisian *age*, Old Norse *auga*, Swedish *öga*, Danish *øie*, Middle Dutch *oghe*, Dutch *oog*, Old High German *ouga*, German *Auge*, Gothic *augo* “eye”).” OED

SÖZCÜKLERİN DİLDEN DİLE VE ZAMANDAN ZAMANA DEĞİŞİMİ İÇİN İŞTE ÇARPICI BİR ÖRNEK: İgi, eye, ege, augon, age, auga, öga, oghe, oie, oog, ouga... Hepsi kabul... Fakat köz, körme, göz, görme bunların arasına katıldığında çok kişi itiraz edecektir.

Aula (L): Hayvan barınağı, ağıl. “Ağıl”, N’ye göre de Eski Türkçe. (Y, s. 757.) Sümerce: Agıl (MİÇ, s. 148).

Aureus (L): Sarı. Aureate (I): Altın rengi. Kökeni altın, altın sarısı.

“Early 15c., “resembling gold, gold-colored,” also figuratively, “splendid, brilliant,” from Latin *aureatus* “decorated with gold,” from *aureus* “golden,” from *aurum* “gold,” from PIE root **aus-* (2) “gold” (source also of Sanskrit *ayah* “metal,” Avestan *ayo*, Latin *aes* “brass,” Old English *ar* “brass, copper, bronze,” Gothic *aiz* “bronze,” Old Lithuanian *ausas* “gold”), probably related to root **aus-* “to shine.” OED

Altın ve altın sarısı kökeni için *aus-ayah-ayo-aes-ar-aiz* vb’den bahsedebilirsiniz, birbirlerinden ne denli farklılar, ama Altın veya Altın’ı bunlara ilave ederseniz çok “saçma” kaçır! Aureus ve Sarı benzerliği de keza kolay kabul edilmez. Sarı: Eski Türkçe *Sariğ* (Y, s. 849).

AYA: Gold ile wold, alt-un eşleşimi daha olası. Saru, aura... Çok itirazım yok. .’

B

Bad (I): Kötü, bet. Bet, Arapça kökenli. Bedük: Büyük, gösterişli (DLT, s. 77). Bedük *Yazıtlar*’da da var. Türkiye Türkçesi yerel ağızlarında Bet: İyi, güzel, çok. İngilizce Better: Daha iyi. Türkçe beter (Farsça köken) daha kötü.

Better: “Old English *bettra*, earlier *betera*, from Proto-Germanic **batizo-*, from PIE **bhad-* “good,” see *best*. Comparative adjective of good in the older Germanic languages (compare Old Frisian *betera*, Old Saxon *betiro*, Old Norse *betr*, Danish *bedre*, Old High

German **bezziro**, German **besser**, Gothic **batiza**). In English it superseded bet in the adverbial sense by 1600. Better half “wife” is first attested 1570s.” OED

Bediz: Süslemek (Y, s. 773). Bu kaynaklara göre “Bed” Türkçede kötünden çok iyi ve güzele yakın bir anlamda. Ayrıca bir kök sözcükte daha Türkçe, Arapça, Farsça ve Batı dilleri kaynaşması görülmekte. AYA: “Hem kötü, hem iyi” açıklaması makul değil.

LA Cevap: Bir sözcüğün hem iyiyi hem kötüyü ifade ettiği, birçok dilde birçok örnek vardır. Burada “bed” ve “beter”, Türkçenin başka dillerle ortaklaştığı ve hem iyiyi hem kötüyü ifade ettiği başka bir örnek.

Balineum, balneum, balineae, balneator, balnarius (L): Banyo, hamam ile ilgili sözcükler. Türkçede ba veya bal ile başlayan sözcükler suyla ve su havuzlanması, gölle ilgili: Batak, balçık, banmak, batmak, balık, balak... N’ye göre Balık (ET) 1- Çamur, balçık 2- Balık (su canlısı). Keza N’ye göre banmak, batırmak da Türkçe. Fakat N’ye göre Banyo, İtalyanca **Bagno** ve Latince **Baneum, Balneum**’dan, Yunanca **Balaneion**’dan geliyor. ET Balk: Çamur; Bal, Bat ile ilgili sözcükler (DLT s. 60-76). Bath (I): Banyo. “Su” ile “Bu”yu bebekler de çok karıştırır. Büyük olasılıkla aynı kökenlidir.

Balsamum (L): Şekerli ağdalı sıvı, reçine vb. “Bal” Türkçe sözcüğüyle ilintili.

Balteus (L): Silah mahfazası, kın, kemer. Balta Türkçe. Baldu: Balta (DLT, s. 65).

AYA: Balteus, kın, kemer gibi bir şey.

Ban (I): Yasak, yasaklamak. Arapça Men: Men etmek. Eski Türkçe “Ban”, bağlamak, bağlanmak demek (Y, s. 769). Ayrıca aynı kökten Bind, Bound, Bound, Band, Bondage vb. (I) bağlamak, bağlı, bağ vb.

Band: “A flat strip,” also “something that binds,” Middle English bende, from Old English bend “bond, fetter, shackle, chain, that by which someone or something is bound; ribbon, ornament, chaplet, crown,” with later senses and spelling from cognate Old Norse band and technical senses from Old French bande “strip, edge, side” (12c., Old North French bende), all three ultimately from Proto-Germanic *bindan, from PIE root *bhendh- “to bind.”” OED

Bank (I): Nehir kıyısı. Sümerce: Nanga (ONT, s. 9). Eski Türkçe “Yanğak”, Yangak: Nehir kıyısı (DLT, s. 741).

AYA: Zor ama imkânsız değil.

Bar (I): Çubuk, sırık, değnek, kol demiri. Türkiye Türkçesi yerel ağızlarında Bar, bahçe duvarı veya çit demek. Parmaklık. Belki aynı köken. Parmak veya barmak Oğuz Türkçesi N'ye göre. Buradaki Bar, İngilizcedeki çubuk olan bar ile ilişkilendirilebilir mi?

Bark (I): Havlama. “Barak”: Eski Türkçe, köpek (DLT, s. 69).

Barrack (I): Baraka. Eski Türkçede “Borak”, “Bark.”

Barrack: “1680s, “temporary hut for soldiers during a siege,” from French barrique, from Spanish barraca (mid-13c. in Medieval Latin) “soldier’s tent,” literally “cabin, hut,” a word of unknown origin. Perhaps from Celt-Iberian or Arabic. Meaning “permanent building for housing troops” (usually in plural) is attested from 1690s.” OED Burada “askerler için geçici kulübe, barınak,” diyor. 17. yüzyılda ortaya çıkmış sözcük. Kökeni bilinmiyormuş. Arapça kökenli olabilir mi. Barınak sözcüğüne hiç bakmamışlar. N'ye göre kökeni Fransızca Barraque. TDK'ya göre İtalyanca Baracca orijinine sahip. Buna etimoloji skandalı demeyelim mi? El birliği ile etimoloji barakası kurmuşlar. Barq: (Y, s. 770), 8. Yüzyıl: Ev, bark. Bark: (DLT, s. 70). Barınma ne oluyor peki? Bargâh: Otağ (DK, s. 37).

Basis (L): Basılan yer. Zemin... Base, Basement (I): Taban, esas, kaidе, temel. Basmakla ilgili sözcükler: (DLT, s.71). ET Basin: Çökmek, basınmak (Y, s. 771). Basic (I): Temel, esas; Basin (I): Havza, leğen, su çukuru, tekne... Su ne yapar? Basar. Zemin nasıl sertleştirilir ev yapımı için? Basılarak. Base: “Bottom, foundation, pedestal,” early 14c., from Old French bas “depth” (12c.), from Latin basis “foundation,” from Greek basis “step, pedestal,” from bainēin “to go, walk, step,” from PIE root *gwā- “to go, to come” OED Basin: “large shallow vessel or dish,” c. 1200, from Old French bacin (11c., Modern French bassin), from Vulgar Latin *baccinum, from *bacca “water vessel,” perhaps originally Gaulish. Meaning “large-scale artificial water-holding landscape feature” is from 1712. Geological sense of “tract of country drained by one river or draining into one sea” is from 1830.” OED

Battle (1): Silahlı dövüş, cenk.

“c. 1300, from Old French *bataille* “battle, single combat,” also “inner turmoil, harsh circumstances; army, body of soldiers,” from Late Latin *battualia* “exercise of soldiers and gladiators in fighting and fencing,” from Latin *battuere* “to beat, to strike” (see *batter* (v)). Phrase *battle royal* “fight involving several combatants” is from 1670s.” OED

Yazıtlar'da geçen (s. 773) “**Batur**” ya da “**Batır**”, Bahadır anlamında. Savaş kahramanı demek.

AYA: Bakatur, baktur falan var. Beg-dur... bey olan, bey namzeti... to *batter* ile ne alâkası var? Ben kuramadım.

Baule (It): Luggage. Türkçe “**Bağ**”, bohça. Sırta vurulan denk (DLT, s. 59).

Bear (L-I): Ayı. Eski Türkçede “**Börn**” her ne kadar kurt ise de (Y, s. 784) saldırgan vahşi hayvanlara ve ayıya da Börn denir. “Ayı”nın bir eski Türkçe ismi de “Aba”dır (DLT, s. 1). **Bear:** Old English *bera* “bear,” from Proto-Germanic **beron*, literally “the brown (one)” (source also of Old Norse *björn*, Middle Dutch *bere*, Dutch *beer*, Old High German *bero*, German *Bär*), a taboo replace,ent, usually said to be from PIE **bher-* (3) “bright, brown” (see *brown* (adj.)). Greek *arktos* and Latin *ursus* retain the PIE root word for “bear” (**rtko*; see *Arctic*), but it is believed to have been ritually replaced in the northern branches because of hunters’ taboo on names of wild animals (compare the Irish equivalent “the good calf,” Welsh “honey-pig,” Lithuanian “the licker,” Russian *medved* “honey-eater”). Others connect the Germanic word with Latin *ferus* “wild,” as if it meant “the wild animal (par excellence) of the northern woods.” OED

Beg (1): Dilemek, dilenmek, yardım istemek. Bir anlamı da bizim bildiğimiz “**Bey**”. Ayrıca “*dilenmek*” anlamı da “*beyden istemek*”den gelmiş olabilir.

Beg: “(mod. Turk. *bey*), a Turkish title of unknown origin appearing on the oldest monument of the Turkish language, the 8th-C. Orkhon inscriptions, meaning “nobility” and opposed to *bodun*.” Oxford Reference

AYA: Hayır. Bey ile ilişki çok zorlama.

Beleg (A): Belge, kanıt. “Bālgū”: İşaret, nişan (Y, s. 775).

Bellow (1): Böğürmek, kükremek. Türkçede bağır (anatomik anlamda vücut bölümü) ve bağırmak, böğür ve böğürmek, bağlantılı sözcüklerdir. Türkçe “bel” ve “böğür” de birbirine yakın anlamlı sözcükler. “Apparently from Old English bylgan “to bellow,” from PIE root *bhel” (OED) denilse de bu sözcük kökeninde de “belly”, karından çıkma ses bulunabilir.

AYA: Hayır. Bulunamaz. Etimonu sağlam bellow'un.

KA Yanıt: Etimonu sağlam? Belly maddesine bakınız.

AYA: Bakıyorum, yine de bu çıkmıyor.

Belly (1): Karın, göbek. Türkçede “bel”i (bedenin sırt altı arka bölümü) ifade ettiği gibi, tüm bel bölgesini de (arka-ön) ifade eder. (Bel – bel çevresi ölçümü...)

Belly: Old English belg, bylig (West Saxon), bælg (Anglian) “leather bag, purse, bellows,” from Proto-Germanic *balgiz “bag” (source also of Old Norse belgr “bag, bellows,” bylgja “billow,” Gothic balgs “wine-skin”), from PIE *bholgh-, from root *bhelgh- “to swell,” an extension of *bhel- (2) “to blow, swell” (see bole). Meaning shifted to “abdomen of a human or animal” (late 13c.) as the old plural form of the noun emerged as a separate word (see bellows). Meaning “bulging part or convex surface of anything” is 1590s. The West Germanic root had a figurative or extended sense of “anger, arrogance” (as in Old English bolgenmod “enraged,” belgan (v.) “to become angry”), probably from the notion of “swelling.” OED

Burada “belly”nin (karın, göbek) kökeni dönüp dolaşıp şişme ile şişkin şeyler, çanta ve benzeri tulum biçiminde şeylerle ilişkilendiriliyor. Hayvanın veya insanın karınının şişkin çantaya benzetilmesi! Türkçe “Bel” ile ilişki katiyen düşünülmüyor.

Belt (1): Toka kemer. Bel kökünden türemiş olabilir. Kırgızca Beldik kemer demek. Şimdi yabancı kaynaktan açıklamasına bakalım:

“Old English belt “belt, girdle,” from Proto-Germanic *baltjaz (source also of Old High German balz, Old Norse balti, Swedish bälte), an early Germanic borrowing from Latin balteus “girdle, sword belt,” said by Varro to be an Etruscan word.” OED

Bel, Eski Türkçe (Y, s. 775).

- Benign** (I): İyi, iyi huylu. Eski Türkçe “**Benggilig**”: Kutsal, mukaddes, mesut, sevinçli (ME, s. 88).
- “Middle English: from Old French *benigne*, from Latin *benignus*, probably from *bene* ‘well’ + *-genus* ‘-born’. Compare with *gentle*.” OD
- AYA: Benign’ın kökü ben. Bengi’nin kökü ne? Bangi? Bence imkânsız. Varsa bile Farsça üzerinden Türkler geç dönemde almış olabilir.
- KA Cevap: Bangi, “bengü”den geliyor muhtemelen. ET, sonsuz, ebedi demek. Anıt demek, TDK.
- Bien** (F): İyi. Eski Türkçede “**Bigen**”: Beğenilen TT. N’ye göre Beğenme ET ve Beg-bey sözcüğü ile ilgili.
- AYA: Beğenmek? Tersine belki mümkün olurdu. Bu haliyle anlamsız.
- Big** (I): Büyük, iri, iyi, alicenap, çok, önemli, yaman, müthiş vb. Eski Türkçe “**Bäg**”: Bey (Y, s. 774). “**Big**”: Bey (DLT, s. 46). **Big**: “c. 1300, northern England dialect, “powerful, strong,” of obscure origin, possibly from a Scandinavian source (compare Norwegian dialectal *bugge* “great man”). Old English used *micel* in many of the same senses. Meaning “of great size” is late 14c.; that of “grown up” is attested from 1550s. Sense of “important” is from 1570s. Meaning “generous” is U.S. colloquial by 1913.” OED
- Açıklamada kökeninin belirsiz olduğu söyleniyor. Büyük (Eski Türkçede *bedük*) Beg, Big ile Big arasındaki anlamsal ve fonetik benzerlik dikkat çekici.
- Billet** (F) ve **Bill** (I): İlk bilet, ikincisi fatura, hesap pusulası, afiş vb. ile “Belgü” iz, nişan, alâmet, “Bel” belli, belirti ET sözcükleri arasındaki bağlantı tartışmalıdır. Dip bir ilişki söz konusu olabilir. Bilig: Bilgi, malumat (Y, s. 779); Biti: Yazı (Y, s. 780).
- AYA: Uzak kök birliği belki.
- Blade** (I): Bıçak; bıçak, kılıç ağzı. **Bill** (I): Bir tür bıçak, kılıç... Bleda, Balta, **Bilemek** (DLT, s. 91-92), Balta: ET Baltu, N. **Bill**: “Ancient weapon, Old English *bill* “sword (especially one with a hooked blade), chopping tool,” common Germanic (compare Old Saxon *bił* “sword,” Middle Dutch *bile*, Dutch *bijl*, Old High German *bihal*, German *Beil*, Old Norse *bilda*.” OED

Blaze (1): Alev, **Alaz**, yalabız, yalaz (N).

AYA: Uzak kök birliği belki.

Blur (1): Bulanık, belirsiz. Daha çok görüşte bulanıklaşma anlamında.

Kökü **Blear** imiş: “c. 1300, blere “watery, rheumy,” perhaps related to blur. Compare Middle High German blerre “having blurred vision.”” OED

Islak, sulu, “buğulu” anlamında.

AYA: Blear muhtemel kök. Çekinceliyim.

Boarius, bovarius (L): Relating to cattle. “Boğa”. “Bozağu”, Bozağulamak: Buzağı, buzağulamak (Y, s. 784). **Bogra**: Boğa (DLT, s.100).

Buka: Boğa (Y, s. 788). **Bull, Bufalo** (1): Boğa.

Body (1): Beden (Arapça köken). Eski Türkçede “Bod”, “Bodh”: Boy, endam, beden, kamet (DLT, s. 98), (ONT, s. 40) (Altay Dilleri Teorisi), Bod: Boy, beden.

Boia (L): Boyun bağı. Yaka? Türkçe hem “Bağ”a, hem “Boyun”a benzemekte. Bağ ve boyun, her ikisi de tartışmasız eski Türkçe.

AYA: Boia ayak bağı değil. Pranga. Boyun ilişkisi red herring yapıyor.

Cevap: Pranga nereden çıktı?

AYA: Boia öküzün ayağına vurulan pranganın adı.

KA Cevap: Boia: A species of collar. CNLD, Collar: Yaka, boyunluk, tasma, boyunduruk.

Bore (1): Delik açmak, sondaj yapmak. Eski Türkçede **Borguy**: Üfleterek öttürülen boru; **Borı**: Ok ucuna geçirilen halka (DLT, s. 103). “Boru”, “burgu” vb.

Boreas (1): Poyraz. **Boreas** (L): Kuzey, kuzey rüzgârı. Fırtına. Pek çok dilde ortak. Kuramsal bölümde bu konudan bahsetmiştik. Bakınız: Hyperborea. En eski Türk yazıtlarında Bor, Boran... fırtına, soğuk rüzgâr olarak geçer (Y, s. 783). Poyraz aynı köktendir. N’ye göre “Bora” Türkçe, Poyraz ise Yunanca kökenlidir?

Boss (1): Patron, usta. Esas anlamı overseer. Yukarıdan gözleyen. Dutch kökeni Baes veya Baas. Türkçe: “Baş”. **Boss**: “Overseer, 1640s, American English, from Dutch baas “a master,” Middle Dutch baes, of obscure origin. If original sense was “uncle,” perhaps it is related to Old High German basa “aunt,” but some sources discount this theory. The Dutch form baas is attested in English from 1620s as the standard title of a Dutch ship’s captain.” OED

Botanic (I): "1650s, from French botanique (17c.) or directly from Medieval Latin botanicus, from Greek botanikos "of herbs," from botane "a plant, grass, pasture, fodder." The Greek words seems to have more to do with pasturage than plants; compare related botamia "pastures, meadows," boter "herdsman," boton "grazing beast." OED Yunanca botanikos "bitki" den geldiği söyleniyor. Eski Türkçe bitmek, biten. Bütmek: Bitmek, ot, nebat ortaya çıkmak (DLT, s. 126) Ot: Nebat (Y, s. 824).

Bottle (I): Şişe, **Boat** (I): Gemi, sandal, tekne, kayık; **Boat, Bateau** (F): Gemi, tekne; **Boire** (F): İçmek. Buhar, buğu buhur...

Bottle: "Mid-14c., originally of leather, from Old French bouteille (12c., Modern French bouteille), from Vulgar Latin butticula, diminutive of Late Latin buttis "a cask," which is perhaps from Greek. The bottle, figurative for "liquor," is from 17c." OED

"Bo", "bu" köklerinin sıvı ve buhar ile ilgili benzerliğine dikkat. N'ye göre Bu, buğu ET. Buhar anlamına geliyor. Buhar Arapça. Bir kez daha Hint-Avrupa, Arap ve Türk dillerinin aynı kök sözcükte buluşmasına kanıt oluşturuyor. Bu: Buhar, buğu (DLT, s. 109).

Bottom (I): Dip, derinlik. Nehir yatağı. Alt, son. Batım? **Bottom** (Isim): "Old English botm, bodan "ground, soil, foundation, lowest part," from Proto-Germanic *buthm- (source also of Old Frisian boden "soil," Old Norse botn, Dutch bodem, Old High German bodam, German Boden "ground, earth, soil"), from PIE root *bhu(n) d(h)- (source also of Sanskrit budhnah, Avestan buna- "bottom," Greek pythmen "foundation," Latin fundus "bottom, piece of land, farm." OED **Bottom** (Fiil): "1540s, "to put a bottom on," from bottom (n.). Meaning "to reach the bottom of" is from 1808 (earlier figuratively, 1785). Related: Bottomed; bottoming." OED

Batım ve batmak ile kök bağlantısı düşünüyoruz.

AYA: Çekinceliyim. Ama dursun.

Bow (I): Çok anlamı var. Fakat en belirgin anlamları, eğilmek, bükülmek ile ilgili. Bakınız "elbow" maddesi. Aynı zamanda "boğum"a da benziyor. Eklemlerin veya bükülen bölümlerin boğumlu yeri, boğumlanması.

"Old English boga 'bend, bow, arch', of Germanic origin; related to Dutch boog and German Bogen, also to bow." OD

Brain (1): Beyin. N'ye göre beyin Eski Türkçe ve ilk biçimi meyi, meni.

Brain: "Old English brægen "brain," from Proto-Germanic *bragan- (source also of Middle Low German bregen, Old Frisian and Dutch brein), from PIE root *mregh-m(n)o- "skull, brain" (source also of Greek brekhmos "front part of the skull, top of the head"). But Liberman writes that brain "has no established cognates outside West Germanic ..." and is not connected to the Greek word. More probably, he writes, its etymon is PIE *bhragno "something broken." OED

AYA: Br... neden B oluvermiş? Ya da neden b br'ye dönmüş? Açıklaması güç.

KA Cevap: Mregh nasıl brain olmuşsa, o da olabilir.

Branca (L): Pranga. Eski Türkçe **Bukağı**. Yazıtlar'da Buqa boğa, Buqarsi ise köstek, bukağı, hayvan bağı olarak geçer (Y, s. 788). N'ye göre Pranga, İtalyanca Branca'dan gelir. Yine N'ye göre Bukağı: ET "bukağı, hayvanlara vurulan köstek, pranga"dır? Tarımın ilk kez Tarım Basın'de (Hazar Denizi doğusu) doğduğunu düşünecek olursak acaba Branca mı önceldir, Bukağı mu? Görüldüğü üzere Branca'da hayvan ile, Buk-Boğa ile bağlantı zayıflamış.

AYA: Yine b'den br dönüşümü ya da tersi... Tersisi mümkün ama b'den br dönüşümü zor.

Break (1): Kırılma, yaralanma, berelenme. Berkilme, burkulma. "Old English brecan "to break, shatter, burst; injure, violate, destroy, curtail; break into, rush into; burst forth, spring out; subdue, tame" (class IV strong verb; past tense bræc, past participle brocen), from Proto-Germanic *brekan (source also of Old Frisian breka, Dutch breken, Old High German brehhan, German brechen, Gothic brikan), from PIE root *bhreg- "to break" (see fraction)." OED

Brilliant (1): Pırıltı, parlamak... Kaynağı belirsiz ortak sözcükler. N'ye göre onom. Brilliant: "1680s, from French brilliant "sparkling, shining" present participle of briller "to shine" (16c.), from Italian brillare "sparkle, whirl," perhaps from Vulgar Latin *berillare "to shine like a beryl," from berillus "beryl, precious stone," from Latin beryllus (see beryl)." OED Beryl'den gelmiş olabileceği belirtiliyor (Zümrüt). Parlamak (DK, s. 248).

Bruise (I): Bere. N'ye göre Eski Türkçe, Bert "Yaralamak"tan geliyor. "Old English brysan "to crush, bruise, pound," from Proto-Germanic *brusjan, from PIE root *bhreu- "to smash, cut, break up" (source also of Old Irish bronnaim "I wrong, I hurt," Breton brezel "war," Vulgar Latin brisare "to break"). Merged by 17c. with Anglo-French bruiser "to break, smash," from Old French bruisier "to break, shatter," perhaps from Gaulish *brus-, from the same PIE root." OED Bertmek ET: Yaralamak, Bertilmek, Berkilmek, burkulmak... (DLT, s. 85).

Buckle (I): Eğilmek, bükülmek, çarpılmak, bel vermek. Bükmek, bükülmüş vb. ET sözcükler.

Bud (I): Tomurcuk. Gonca. Bitmek... Budak. Budun. Bud: Late 14c., budde, origin unknown, perhaps from Old French boter "push forward, thrust," itself a Germanic word (compare Dutch bot "bud," Old Saxon budil "bag, purse," German Beutel), or perhaps from Old English budd "beetle." OED

Bilinmeyen köken deniyor. Batı, Türkçeyi dil saymadığı için "bilinmiyor." Eski Türkçe Budgay: Buğday; Budhuş: Bir şey açılmak, ayrılmak; Butık: Budak, dal, ağaç; Butak: Dal, budak; Butı: Budamak vb. (DLT, s. 119-120). N'ye göre Budak: ET ve dal anlamına geliyor. Bacak da buradan türüyor.

Bug (I): Böcek. Böcü. Bug: "insect," 1620s (earliest reference is to bedbugs), of unknown origin, probably but not certainly from or influenced by Middle English bugge. OED

Kökenin bilinmediği ifade ediliyor. N'ye göre ET Bög sözcüğünden Böcek türetilmiş. Bög ile "Bug"ın aynılığı herhalde tartışma götürmez.

Bulletin (I): Bülten. 1300'lerde Papalık yayını olarak geçer. Latince "bulla"dan geldiği söylenir. Fransızcası Bulletin, İtalyanca Bulletino: Mühürlü belge. Bulla, boğum demektir, herhalde belgenin üstündeki mühür kastedilmekte. Açıklamasında aynı zamanda "boğa" vardır: Bull. Boğum, boğa, bulla ilişkisi kurulur. Bunlar son derece mantıklı ve bilimsel açıklamalar sayılır. Belki de öyledir. Güneş-Dilciler ise Eski Türkçe "Belet" ile, "Belge" ile ilişki kurarlar. Çoğu kişiye bu açıklama saçma gelir. Biz de başka bir ilişkiye dikkat çekelim. Eski Türkçe Bülte: Demet, deste, top TT.

Burg, Borough, Bourgeois (1): Şehir isimleri sonu, şehir, şehirli. Aslı kale, burç içi yerleşim demek. Arapça *burc*. Bize *burç* olarak geçmiş. Kalenin daha yüksek, daha dışarı çıkmış parçası anlamında. Yerel ağız Türkiye Türkçesinde kayalık, sarp yamaç anlamında. Türkçe “Berk”, “Berk-it-mek”le bağlantılı. Sağlamlaştırmak anlamında.

Bush (1): Çalı. Eski İskandinav-Alman dillerindeki “Busk”dan gelme. Türkçesi: Bük. Ağaçlık, ormanlık (Y, s. 789).

AYA: Bük koruluk mu, orman mı? Yoksa koy mu? O kısım karışık!

KA Yanıt: Türkçede bük çalılık iken, bazen koy, yani İngilizce “bay” anlamına da geliyor. Türkbükü, Palamutbükü...

AYA: Ben de onu diyorum.

Buttock (1): Kaba et, but. Türkçe: But (DLT, s. 119).

Button (1): Tomurcuk, düğme. “Bud” maddesine bakınız.

C

Cabin, Cap (1) vb... **Qab**: Kapmak, birleşmek (Y, s. 832); **Kap**: Kap, çanak, torba, çuval, kapmak, çalmak, hücum etmek, def etmek, dokunmak, uçurmak (DLT, s. 262).

AYA: İtirazım yok. Kef, kappa, kefe, kepçe, kap, kapçık, kav... bunlar da dile getirilmeli!

Cachinnatio, cachinno (L): Yüksek sesli gülme, kaba gülme, kakhaha, kişneme? Kişneme N’ye göre ET.

AYA: Doğru ama onomatope!

Caedo (L): to cut, to kill. Katl, katletmek, katil... (Arapça) Kesmek.

Caesar: Sezar. Ünlü Roma imparatoru ve Roma’da sülale adı. Rahmin dışarıdan kesilerek anne karnındaki bebeğin alınması yöntemine de Sezaryen denilir. Roma imparatorunun bu yöntemle dünyaya geldiği iddia edilirse de büyük olasılıkla bu bir asılsız mittir. Kayser (imparator) sözcüğü de buradan gelir. Kökeni bildiğimiz “Keser”dir, “Kesim”dir (ÜM, s. 156). Zaten Sezar sülalesinin Truva kökenli olduğunu kabul etmekteymiş. Bakınız. Kuramsal kısım. Ayrıca bakınız **Caesim** maddesi.

Caesim (L): Kesim. With cutting. With the edge of the sword. Keserek, kılıçla öldürme.

Call (1): İngilizcede bir anlamı da uğrama, kısa ziyaret. Eski Türkçe

Kāl: Gel. Gelmek. “Kal” ile kök bağlantısı bulunabilir (Y, s. 809).

AYA: Gelmek ile çağırmak, seslenmek alâkası?

Calleo (L): To be hard, to be thick skinned. Kalın.

Callum (L): Kalın deri. Kalın.

Cano, Cantamen, Canto, Cantus vb. (L): Şarkı.. Fakat neyle tanınıyor şarkı Cassell’s NLD’de? Incanto. Incantation (I): Büyü, büyüleme, sihirli sözler söyleme, afsun töreni, afsunlama... Aktörler, kuşlar söylüyor, sirenler, cadılar söylüyor bu şarkıları. “Kandırma” ile, “kanmak” ile bir bağlantı kurulabilir mi?

AYA: Zor ama imkânsız değil.

Capacity (I): Kapasite. Oylum. Kaplayıcılık. Yetenek. Alış kabiliyeti.

“Late Middle English: From French *capacité*, from Latin *capacitas*, from *capax*, *capac-* ‘that can contain’, from *capere* ‘take or hold’.”

OD

Kap, kapmak, kapak, kapan, kapamak vb hepsi eski Türkçe. N, Y, DLT...

Capire (L): Kapmak, anlamak. Qap: Kapmak (Y, s. 837). “Kapmak”ın bir anlamı da TDK’ya göre, görür görmez bellemek, öğrenmek... anlamak. Bu anlamı daha sonra oluşmuş olabilir. Captive (I): Yakalanmış, kapılmış, esir; Capture (I): Kapmak, yakalamak. Cap ile başlayan ve kapsamayı ifade eden tüm bu sözcüklerin kap (çanak), kaplamak, kapmak vb ile bağlantısı söz konusu.

Captio, captatio, captator (L): Almak. Kapmak... Kapmak, kapamak, almak, yakalamak anlamlı Eski Türkçe bir sözcük (Y, s. 837).

Caput (L): Kafa. Tüm Hint-Avrupa dillerinde benzer anlamda. Kefal. Sefal vb.

Carbon (I): Karbon. Carbo (L): Yanan veya yanmış odun. Kor. İlk anlamlarından biri mangal kömürü. Türkçe: Kavruk, kağruk, kağra... Yani yanmışlık, kavrulmuşluk var. Carbon: “Non-metallic element, 1789, coined 1787 in French by Lavoisier as *charbone*, from Latin *carbonem* (nominative *carbo*) “a coal, glowing coal; charcoal,” from PIE root **ker*” (4) “heat, fire, to burn” (source also of Latin *cremare* “to burn;” Sanskrit *kudayati* “singes;” Lithuanian *kuriu* “to heat,” *karštas* “hot,” *krosnis* “oven;” Old Church Slavonic *kurjo* “to smoke,” *krada* “fireplace, hearth;” Russian *ceren* “brazier;” Old

High German harsta "roasting," Gothic hauri "coal;" Old Norse hyrr "fire;" Old English heorð "hearth")." OED

Kor, köz, hearth, kalp bağlantısına dikkat. Fransızca Coeur: Kalp.

Care (I): Endişe, tasa, kaygı, merak, gaile, üzüntü.

"Old English caru, cearu "sorrow, anxiety, grief," also "burdens of mind; serious mental attention," from Proto-Germanic *karo "lament; grief, care" (see care (v.)). Different sense evolution in related Dutch karig "scanty, frugal," German karg "stingy, scanty." The sense development in English is from "cry" to "lamentation" to "grief." Meaning "charge, oversight, protection" is attested c. 1400, the sense in care of in addressing. To take care of "take in hand, do" is from 1580s." OED

Türkçe Kara sözcüğünün sembolik, ruhsal anlamları yukarıdaki anlamlarla birebir örtüşmekte. N'ye göre ET. Uğursuz, kötü, sıkıntılı gibi anlamları da açık. TDK. Tartışılabilir. "Kayırmak", Care ile ilgili bir başka eski Türkçe sözcük. N'deki anlamı: Kadgulanmak (kaygılanmak, ilgilenmek) Kadgu: Tasa, kaygı.

AYA: "Kayırmak" için itirazım yok.

Carnosus (L), Carnage (I): Beden, ölü beden, etle ilgili. Ruh karşıtı beden. Kırım. Carnal (I): Şehvetle ilgili.

Carnage: "Early 17th century: from French, from Italian carnaggio, from medieval Latin carnaticum, from Latin caro, carn- 'flesh'." OD Eski ve yeni Türkçe "Karın"la ilgili. Karın, ettir, aynı zamanda doğurandır. Karındaş: Kardeş. Sümerce Agarın, Garın: Döl yatağı, karın (MİÇ, s. 148). Incarnation (I): Ruhun beden, et bulması, cisimleşmesi. "Carn" kökü ile ilgili.

AYA: Zor ama imkânsız değil.

Carpenter (I): Kerpici; Kerki; Kerkit: Nacak, balta, keser; Kerpiç: Kerpilerek yapılan tuğla; hepsi kerpemek ile bağlantılı. Gordon Childe'a göre antik dönemde tüm zanaatçılar aynı isimle tanımlanırdı: Marangoz (*Tarihte Neler Oldu*, s. 100-101). Kayık, tekne, araba, bina yapımı Hint-Avrupa dillerinde tek bir adla anılırdı: "Carpentry". Tarihteki en eski iş ve mesleklerden biri Türkçe ile bağlantılıdır. Kerpme ile ilgili isim ve filler: (DLT, s. 304-305).

AYA: Hayır. Araba yapan demek o carpenter. Yani kağıt!

K.A. Cevap: "Carpenter"ın bu yorumu bize ait değil. Kitabını gösterdiğimiz Childe'in yorumu ve uzmanı olduğu alandaki görüşlerinden biri. Bu bir alıntıdır.

AYA: Kök zaten belli. Kerpmekle alâkası yok!

Carving, Carver (I): Heykel, oymacılık, heykel yapan... Kurçak (ET): Taş abide, heykel. Kazımak, kerpmek, küremek... Kürgek: Kürek (DLT, s. 400).

Casa (L): Ev, kulübe... Koz, Kozalak ile bağlantılı mı? AYA'ya göre "kesim" ile bağlantılı. Koz ve koza ise yine AYA'ya göre Türkçe. "Ceviz'in (Arapça) kökü güya farsça goz. Farsçaya Türkçe üzerinden geçiş olmuş. Sonra Arapçaya..." Kasa, kese, kesim, kısa?

AYA: Fakat house ve ev ile bağlantısı?

Cevap: Bakınız: House maddesi.

Caseus (L), Cheese (I): Peynir. "Kesik"ten geliyor.

"Old English cēse... of West Germanic origin; related to Dutch kaas and German Kāse; from Latin caseus." OD

Dış kaynak "Kesik"ten bahsetmiyor, Kāse diyor. Kāse, Farsça kökenli. Ve peynirle ne ilgisi var siz düşünün. Olsa olsa kesik sütün bulunduğu kaptan türemiş olabilir. Kesik: Çiğ süttten yapılan yağsız peynir, çökelek (TDK).

Castrate, Castration (I), Castratus (L): Hadım edilme, iğdiş. Kitaptan bir parçayı çıkarma. Kesilme...

Castrate: "1610s (implied in castrated), back-formation from castration." Castration: "Early 15c., castracioun, from Latin castrationem (nominative castratio), noun of action from past participle stem of castrare "to castrate, emasculate," supposedly from a noun *castrum "knife, instrument that cuts," from PIE root *kes- "to cut" (see caste)." OED Cut-Kes-Castra ortak kökü için dış kaynaklı bir kanıt.

Catch (I): Yakalamak. Türkçede (Kaçmak) ters anlamıyla mevcut. Fakat bu sözcük de kapmak ile aynı ortak kökten. Catch: "Middle English (also in the sense 'chase'): from Anglo-Norman French and Old Northern French cachier, variant of Old French chacier, based on Latin captare 'try to catch', from capere 'take'." OD Kapmak. Capio (L): Tutmak, tutsak almak.

Category (I): Kat, kategori. Cat: Kat – Gory: Göre. Ger: Eski Türkçe yön, doğrultu (DLT, s. 211).

Category: “1580s, from Middle French *catégorie*, from Late Latin *categoría*, from Greek *kategoría* “accusation, prediction, category,” verbal noun from *kategorēin* “to speak against; to accuse, assert, predicate,” from *kata* “down to” (or perhaps “against;” see *cata*) + *agoreuein* “to harangue, to declaim (in the assembly),” from *agora* “public assembly” (see *agora*). Original sense of “accuse” weakened to “assert, name” by the time Aristotle applied *kategoría* to his 10 classes of things that can be named.” OED

Burada “kat” değil, “kata”nın kök söz olduğu belirtiliyor. “Kata” ise aşağı doğru anlamındaymış. Başka bir anlamı: Karşı. Kata-Karşı. Ne açıklama getirilse kat-karşı-göre üçgeninden kurtulamıyoruz.

AYA: Alâkasız! Köken Yunanca ve hiç de böyle bir çözümlemeyi gerektirmeyecek kadar sarih!

Cattus (L), Cat (I), Katze (A), Kitta (Arapça): Kedi. Eski Türkçe Çetük (DLT, s. 143).

AYA: Kedi sözcüğü Mısır kökenlidir.

Caurus (L): Karayel.

AYA: Yağmur getiren (shower, schauer) rüzgâr anlamında bu. Ve “h” öncüllü olması muhtemel. İmkânsız değil ama zor!

Cave, Cavern, Cavity (I): Mağara, oyuk. Türkçe: Kovuk N’ye göre ET (DLT, s. 351: Kowuk). Cave: “Middle English: from Old French, from Latin *cava*, from *cavus* ‘hollow’ (compare with *cavern*). The usage *cave in* may be from the synonymous dialect expression *calve in*, influenced by obsolete *cave* ‘excavate, hollow out’.” OD

Cedo, cedere, cessi (L): Gitmek, ilerlemek bir anlamı. Başka bir anlamı, terk etmek, bırakmak. Böylece hem “kesmek” ile, hem gitmek ile kök bağlantılı olabilir. Eski Türkçe Id: Göndermek, terk etmek, bırakmak (Y, s. 808); Kitmek: Gitmek (DLT, s. 336).

AYA: Kesmek! Sonlandırmak. Bu anlamda zaten kökten bağlantılı! Gitmek konuyu bulandırıyor.

Cephalo, Cephalic (I), Kephale (Y). Fakat “Kafa” Arapça. “Kafa”yı Türkçe kabul etmeyelim, “Kep” sözcüğü de kafa kaynaklı. Peki eski Türkçe saç, kafa döküntüsü olan “kepek” neden kep-ek (DLT, s. 301)? Keptik: Eski Türkçe latif, şakacı. TT, GA.

AYA: “Keptik” konuyu bulandırıyor. Kaf, kef meselesi ilginç!

Cessio, Cesso (L): Ara vermek. Kesmek.

Chang: (I) Gürültü, şamata, şangırtı. **Çingar, Çongar** da Türkçe sözcükler olarak benzer anlamda. **Çingar** için TDK Rumca diyor. **Çengi:** Bin kûsur yıldır Türklerin kullandığı bu sözcüğe de Farsça kökenli denmekte. Muhtemelen Çengi şamanist dansçıydı. Nişanyan’a göre de ET olan “çalmak”, “çalgi” benzer sözcükler. TDK’ya göre de Çengi Farsça, fakat başka anlamları için Farsça denmiyor. Cenk adı verilen (Çenk) aletle dans eden kişi. Çalgılı eğlence vb. Çingrak: Düz ve pürüzsüz ses (DLT, s. 150). Hepsı onomatopoeik olabilir.

Chemistry (I): Kimya. “Alchemy”ye o da Yunanca Khimos köküne dayandırılıyor.

“Perhaps from an old name for Egypt (Khemia, literally “land of black earth,” found in Plutarch), or from Greek khymatos “that which is poured out,” from khein “to pour,” related to khymos “juice, sap” [Klein, citing W. Muss-Arnolt, calls this folk etymology]. The word seems to have elements of both origins.” OED

İkili bir kökenden bahsediliyor. Khymos neymiş, meyve püresi, suyu. Tabii durdukça alkollenir bu meyve suları veya asitlenir, kimyasal reaksiyonlara girer. Alkemi ve kimya böyle deneyimlerden doğuyor. Örneğin alkollenmeden. Türkçe ile ne ilgisi var? Çok ilgisi var. Eski Türkçe bir sözcük: **Kımız**.

AYA: Zor ama imkânsız değil. Anlam genişlemesi ile mümkün belki. Ama kök bu durumda Türkik değil de uzak başka bir ata dil.

Chew: Çiğnemek.

“Old English ceowan “to bite, gnaw, chew,” from West Germanic *keuwwan (source also of Middle Low German keuwen, Dutch kauwen, Old High German kiuwan, German kauen), from PIE root *gyeu- “to chew” (source also of Old Church Slavonic živo “to chew,” Lithuanian žiaunos “jaws,” Persian javidan “to chew”).” OED

N’ye göre OT “çaynamak” kökünden. Çıgırıt: Çiğnetmek, çiğneterek sertleştirmek (ayakla çiğnemek kast ediliyor) (DLT, s. 146). Türkçede hem ayakla, hem yiyeceği çeneyle çiğnemek aynı anlamlı ve bu da çiğnemenin Türkçe kökenli olma ihtimalini güçlendiriyor. Ve bir de bir kez daha ortak kök olarak gösterilen sözcüklerdeki bü-

yük farklılıklara dikkat edin lütfen. Bu sözlük için benzerliği düşük düzeyde pek çok Türkçe sözcüğü atmak zorunda kaldık, ikna edemeyeceğimiz için. Ama bakın doğru veya yanlış ortak sözcükler ne kadar büyük değişim gösteriyor, dilden dile ve zamandan zamana.

Child (1): Çocuk. “Old English cild, of Germanic origin. The Middle English plural childer or childre became children or children by association with plurals ending in -en, such as brethren.” OED Kind (A).

Eski Türkçe Çağa, Çaga: Yavru, çocuk. Sümerce Sag: Çocuk. Çocuk ET (DLT, s. 155).

AYA: Bu açıklama tatminkâr değil. Çekinceliyim.

Chill (1): Soğuk, soğukluk. “Cold” kökenli olduğu söylenir. Eski Türkçede Çilden: Kışın en soğuk dönemi. Çilen: Çığ. TT Çilen, Çilenti: Hafif, ince yağmur. TDK Çiy, Çiğ: Islak, nemli. Çiy (Havadaki nemin toprağa, bitkilere damlacıklar halinde inmesi).

Chin (1): Çene. N’ye göre Farsça “çane” kökenli. Eski Türkçede geçmiyor, fakat çanak ile bağlantısı tartışılabilir (DLT, s. 134). Ayrıca “çene” ve “çiğneme” benzerliği ilginç. Çiğneme Türkçe. İngilizce etimolojide bunlardan söz edilmiyor: “Old English cin, cinn, of Germanic origin; related to Dutch kin, from an Indo-European root shared by Latin gena ‘cheek’ and Greek genus ‘jaw’.” OD

Çene DK’da da Türkçe olarak geçiyor (s. 72).

Choice, Choose (1): Seçim, Seçmek.

Choose: “Old English ceosan “choose, seek out, select; decide, test, taste, try; accept, approve” (class II strong verb; past tense ceas, past participle coren), from Proto-Germanic *keus- (source also of Old Frisian kiasa, Old Saxon kiosan, Dutch kiezen, Old High German kiosan, German kiesen, Old Norse kjosa, Gothic kiusan “choose,” Gothic kausjan “to taste, test”), from PIE root *geus- “to taste, relish” (see gusto). Only remotely related to choice.” OED

Seçmek ile anlam örtüşmesi dışında sadece fonetik bir çağrışım uyuşması var. Akılda bulunsun istedik. Keza “Seçim” ile “Select” arasında. N’ye göre seçmek ET.

AYA: Ses benzeşimi çok az. Çok temel bir fiil kökü. Neden bu kadar uyumsuz dönüşüm geçirsin?

Chopper (1): Kesen, parçalayan, satır. Eski Türkçe Çap, Çop: Kesmek, boynunu vurmak. Sümerce: Şab. Çapa (Toprağa kesik atmak) Çapıl: Boynu vurulmak (DLT, s. 135). Çap: Kesmek (DK, s. 70). N'ye göre Çap: Çarpmak, vurmak. **Chop** (1): Kesmek, kesip atmak, doğramak.

"To cut with a quick blow," mid-14c., of uncertain origin, perhaps from Old North French choper (Old French coper "to cut, cut off," 12c., Modern French couper), from Vulgar Latin *cuppere "to behead," from a root meaning "head," but influenced in Old French by couper "to strike." Related: Chopped; chopping." OED

Circino, circinus, circuitio, circuitus, circulatim, circum, circumaco, circumdu, circus (L) ve daha onlarca sözcük: Sarmak, sarmal ile ilgili. **Circuit, Circle** (1): Çember, daire. "Çember" in Farsça kökenli olduğu bilinir. **Chamber**: Oda, daire... Çember Farsça ise (TDK, N) Çevirmek, Çelmek, Sarmak, Sarmal da mı Farsça? Hepsi, etrafında, dolamak, dolanmak, dairevi biçimde hareket ve benzerlerini ifade ediyor. N'ye göre bunlar Türkçe. Ama "Çember" ile bağlantısı yok! **Sarmak**, sarılmakla ilgili fiiller: (DLT, s. 492); Çewrölmek (DLT, s. 143-144).

Cloud (1): Bulut. "Old English clūd 'mass of rock or earth'; probably related to clot. cloud (sense 1 of the noun, "bulut" anlamıyla... bizim notumuz) dates from Middle English." OD **Bulut, Bulutli**: Bulut, bulutlu (Y, s. 787). "Bulut-liy" in "liy" ekine dikkat. İngilizce "ly" ekinin tıpatıp aynısı.

AYA: Ses benzeşimi yetersiz.

Coat (1): Kat, tabaka. "Middle English: from Old French cote, of unknown ultimate origin." OD **Bilinmeyen uzak kökenli sözcük** diyor. **Qat**: Kat (Y, s. 838).

Codex (1): Kütük. Kadim el yazması kitaplar, kayıtlar.

"Late 16th century (denoting a collection of statutes): from Latin, literally 'block of wood', later denoting a block split into leaves or tablets for writing on, hence a book." OD

Türkçedeki kütük ile koşut anlamda. Yani hem ağaç kütüğü hem defter kaydı manasında. N'ye göre kütük Yunanca. TDK'ya göre Türkçe. Küt-kütük Türkçe anlama benzer sözcükleriyle daha yakın duruyor.

Cogito, Cognitis (L): To turn over in the mind. Thinking. CNLD. (Cum-Agito) Düşünmek. Akıl içinde dönenmek. “Öğren-mek” ile bağlantı kuruyoruz. Ayrıca Agito ne demek? Hareket, aktivite ile ilgili. Gitmek? Çok alt kök bağlantıları düşünebilmek için biraz hayal gücü gerekiyor. İlk bakışta saçma ve kolay reddedilebilir.

AYA: Çekinceliyim.

Command (İ): Emir, komuta, kumanda, galeyana getirmek, teşvik etmek anlamlı “Komıt” ile bağlantısı olabilir mi?

Command: “Middle English: from Old French comander ‘to command’, from late Latin commandare, from com- (expressing intensive force) + mandare ‘commit, command’. Compare with commend.” OD

Com ve mandate birleşmesinden oluştuğu belirtiliyor. “Com” ön ek. Bu Latin dilleri ve İngilizce ön ekten geçilmiyor, daha önce bahsettiğimiz gibi. Neredeyse ön ek koymadan sözcük oluşturulamamış. Bu da köken saptamasında zorluk yaratıyor. Yine daha önce belirttiğimiz gibi bu ön ekler birçok sözcükte anlam pekiştirmesinden başka işe yaramıyor. Şöyle düşünün, Türkçe “açık”, “beyaz”, “kara”, “derin” vb. diyemiyoruz, apaçık, bembeyaz, kapkara, depderin demek zorundayız! Türkçeye çok benzer sözcüklerde de bu yüzden “Hani Türkçedeki ön ek, bu sözcük bütün!” deniyor. Belki o ön ekler sözcüğün içine yedirildi, belki ön ekler sonradan konuldu, belki bazı yabancı sözcüklerin ön ek açıklamaları zorlama. Her olasılığı düşünmek gerek. “Com” birlikte (emiri birlikte veriyor!), Mandate: Emir, yönetme, vesayet vb. Şimdi bir de eski Türkçede “Komıt” diye bir sözcük var. Heyecana, galeyana getirmek anlamında. Bu benzerlik dikkatimizi çekmişti, Nişanyan’ın dikkatini daha önce çekmiş. “Komutan: ET. Komıt: heyecan ve şevk etmek,” diyor.

Nişanyan zorlamış biz de zorlayalım, “Mandate”den gidelim. “Ma” Eski Türkçede emirlerin sonuna getirilen ek. Manğra: Bağırarak, çağırmak (DLT, s. 405-407). “Komıt” ile Comics ve Comedy bağlantıları da düşünülebilir.

AYA: Zorlama üstü zorlama! com+mandare son derece sarıh bir kök. Gerek yok buna.

Common (İ): Halk, kamu, ortaklaşa vb. kavramlarıyla ilgili. Genel,

herkese ait. **CommonWealth**: Ulus. **Community**; **Communism**-Kömünizm: Birliktelik, ortaklık, hep birlikte, halk dayanışması... Eski Türkçedeki Kamu-Kamug aynı anlamda.

Common: c. 1300, "belonging to all, general," from Old French **commun** "common, general, free, open, public" (9c., Modern French **commun**), from Latin **communis** "in common, public, shared by all or many; general, not specific; familiar, not pretentious," from PIE *ko-moin-i- "held in common," compound adjective formed from *ko- "together" + *moi-n-, suffixed form of root *mei- (1) "change, exchange" (see mutable), hence literally "shared by all." OED

Latince "Co" ön eki, birlikteliği, beraberliği; "Com" ise birlikte dostça, kardeşçeliği ifade eder. Qamay: Hep, bütün, beraber (Y, s. 835); Qamuq (Y, s. 835); Kamuğ: Kamu, bütün, hep (DLT, s. 259). N'ye göre O. Farsça: Hamag, Doğrusu, Türkçe Kamuğ, Hamag'dan daha fazla benziyor Latince "Com"a.

Communio, **Communis** (L): Kamu ile ilgili. Ortak. Evrensel.

Comparo (L): Hazırlamak, toparlamak. Parçaları birleştirmek.

AYA: "Par" üzerinden zorlama, ama imkânsız değil!

Concave (I): İç bükey. Kavlamış. Kovuklaşmış.

"Early 15c., from Old French **concave** (14c.) or directly from Latin **concauus** "hollow, arched, vaulted, curved," from **com-**, intensive prefix (see **com-**), + **cavus** "hollow" (see **cave** (n.))." OED

Köken açıklamasında kullanılan sözcük ve kavramların çoğu Türkçe: Oyuklaşmış, kıvrılmış, kavlamış, kovuklaşmış, yay gibi olmuş vb. Kavurunca veya bir şey kavlayınca, kabuk dökülürken ne olur? Bir cisim konkav hale geçer, düzlüğünü kaybeder.

Concissio (L), **Concision**, **concise** (I): Kesmek, kesip çıkarmak.

Concise: "1580s, from Latin **concisus** "cut off, brief," past participle of **concidere** "to cut off, cut up, cut through, cut to pieces," from **com-**, intensive prefix (see **com-**), + **caedere** "to cut" (see **-cide**). Related: **Concisely**." OED

Conglomeratus (L), **Conglomeration** (I): To roll together. Con- Glomera. Yumrulaşma, yumaklaşma. Glomus, lomo, lump ile yum, yumak eşleşimi...

Congratulation (I): Tebrik.

“Mid-16th century: from Latin congratulat- ‘congratulated’, from the verb congratulari, from con- ‘with’ + gratulari ‘show joy’ (from gratus ‘pleasing’).” OD Gratus, Grace’den geldiği belirtiliyor. Agreeable demek. Nazik, hoş, rıza gösteren. Eski Türkçe Küngerü: Arzu, dilek, temenni... Ger: Söz verme, anlaşma, birleşme. TT. N’ye göre Gerçek sözcüğünün kökeni: Kirtü (yemin, and, gerçeklik, doğruluk).

AYA: Alâkasız! Kök ayrışımı gayet sarih ve gratus ile benzeşim yok!

Conic (I): Konik. Bakın bu bilimsel geçerli açıklaması:

“1560s, “pertaining to a cone,” from Latin conicus, from Greek konikos “cone-shaped,” from konos (see cone).” OED

Bir ucu sivri olana konik şeklin Yunanca Konos’a dayandığı söyleniyor ve “Cone”a bakınız deniyor. Bakalım: Cone: “1560s, from Middle French cone (16c.) or directly from Latin conus “a cone, peak of a helmet,” from Greek konos “cone, spinning top, pine cone,” perhaps from PIE root *ko- “to sharpen” (source also of Sanskrit sanah “whetstone,” Latin catus “sharp,” Old English han “stone”).” OED

Burada da koni şekliyle miğferin sivri kısmı, çam kozalağının biçimi vb ile bağlantı kurulup, sonra da Sanskritçeye geçiliyor, belki de kök “ko”dur, o da keskinleştirme, sivirtmeyle ilgilidir vs. deniyor.

Gelin şeytanın avukatlığını üstlenelim, başka bir açıklama getirelim.

Köni Başkırtça: Deriden yapılmış burunlu kova... Başka deyişle sıvıyı bir yerden bir yere akıtmak veya taşımak için bir ucu daraltılıp ağızlık haline getirilmiş tulum. Peki bu niye köni? Köni demek Gön demek, yani hayvan derisi (DLT, s. 360).

İddia edebiliriz şimdi: Tarihteki ilk Koni bu “Köni”dir. Könak nedir? Könak: Kova, ibrik, matara (Y, s. 814).

AYA: Gelin bir de bu şeytanın sözüne kulak verin. Koni künt ile, yani ucu kesilmiş ile alâkalı olmasın?

Conscience (I): Vicdan, bilinç, bulunç, saygıdan gelen uyum. Conscience. Sak ET: Baş, akıl, us. Saymak N’ye göre, sayı saymak, itibar etmek. Sayın Çağatayca itibarlı kişi. Saymak: Öyle kabul etmek. Sag-Saq: Uyanık, müteyakkız, zeki, anlayışlı (Y, s. 849). Con-scire...

AYA: İmkânsız. Con-skire. Skire neden say ile benzeşiyor?

Copia (L): Bolluk çokluk. Eski Türkçe köp, kop, küp: Çok, bol demek. **Qop**: Çok (Y, s. 843).

AYA: Co+opis! İmkânsız!

Copper (I): Bakır. Latince cuprum. “Bakır”ın kap kullanan Türklerden köken aldığı iddiası var. Bakınız: Kap. Nişanyan dahi böyle düşünüyor.

AYA: Metatez örneği diye geçiyor. Nişanyan bile onu dese, içimde hâlâ bir kuşku var.

Coque (F): Yumurta kabuğu, meyve kabuğu, koza. **Kak**: Kurutulmuş meyve. N’ye göre ET.

AYA: Alâkasız! Anlam genişlemesi ya da kayması açıklamaya muhtaç!

Corner (I): Köşe. “**Kenar**” ile de ayrıca benzerlik.

Corner: “Late 13c., from Anglo-French cornere (Old French corniere), from Old French corne “horn, corner,” from Vulgar Latin *corna, from Latin cornua, plural of cornu “projecting point, end, horn,” from PIE *ker- (1) “horn; head, uppermost part of the body” (see horn (n.)). Replaced Old English hyrne. As an adjective, from 1530s. To be just around the corner in the extended sense of “about to happen” is by 1905.” OED

Korner’in Horn, yani boynuzdan geldiği belirtiliyor. Köşe’nin Farsça kökeni de Goşa. Kenar’ın Farsça kökeni “kanar”, “kiran”. Eski Türkçede ise kenar yerine “Kanat” sözcüğü var. Kenar pekala bununla da ilişkilendirilebilir. Kanat ve Kanar. Daha ilginç “genişleme” ile ilgili Türkçe kavram. Eski Türkçede Kengüt: Genişlemek. Yani Ken-Güt. Kenarların gitmesi... (DLT, s. 301). Ayrıca Kingit, Kingür, Küngü: Genişlemek. Ken-Kin (DLT, s.330) büyük olasılıkla “kenarları” ifade ediyor.

AYA: Corner ile kenar eşleşmiyor. Corn gayet güzel açıklıyor. Köken Hint-Avrupa ve Sami için ortak olabilir. Ama Türkik için hayır. Ve köşe zaten Türkçe. Şinasi Tekin bile diyor, ki kendisi hiç Türkçü değil. Bu madde tipik bir konu bulandırma -red herring- örneği olarak kalabilir.

Cornu (I), **Corneus** (L): Boynuz. Boynuz ile çağrışım ve anlam benzerliği kuruyoruz.

AYA: Arapçada karn. Zul-karn-eyn... Kızılıcığın kiren olması falan... Boynuz ya da buğnuz? Ses benzeşimini ben mi göremiyorum? Bana göre alâkasız. Sami ve Hint-Avrupa ortak kök. Ona şüphe yok.

KA Cevap: Sözcüğün bütünsel fonetiği, uyandırdığı çağrışım bana göre bazen tek tek harf uyuşmasından daha anlamlıdır ortak kök bulmak açısından. Harfler her dilde değişiyor, okunuşları değişiyor, binlerce yıl içinde harfler binlerce kez şekil değiştiriyor. Daha doğrusu yazılı dilden önde ve çok daha canlı bir konuşma dili var. Biz ne kadar “alim” olsak, ne kadar bunun kurallarını koymaya çalışsak, bu zengin, canlı ve on binlerce yıllık katmanlı konuşma dilinin özelliklerini bugün baktığımız dar pencereden kavrayamıyoruz, kavrayamayacağız.

Costa (I): Kenar. Sümerce: Maş, Eski Türkçe: Kaş (DLT, s. 276).

Country (I): Yer, ülke. Sümerce: Tîr, Eski Türkçe: Yer, yir.

“Middle English: From Old French cuntree, from medieval Latin contrata (terra) ‘(land) lying opposite’, from Latin contra ‘against, opposite’.” OD

Burada sözcüğün ağırlık noktası “Try” kısmı, Latince “terra”, Sümerce “Tîr”, Türkçe “Yer” (Y, s. 896). Yer: Toprak, ülke, yeryüzü...

Courage (I): Cesaret, korkusuzluk. Korku ile ilgili olabilir. Ayrıca Kara (ET): Cesaretli, gözü pek

“c. 1300, from Old French corage (12c., Modern French courage) “heart, innermost feelings; temper,” from Vulgar Latin *coraticum (source of Italian coraggio, Spanish coraje), from Latin cor “heart,” from PIE root *kerd- (1) “heart” (see heart (n.)) which remains a common metaphor for inner strength. In Middle English, used broadly for “what is in one’s mind or thoughts,” hence “bravery,” but also “wrath, pride, confidence, lustiness,” or any sort of inclination. Replaced Old English ellen, which also meant “zeal, strength.” OED

Korku, Core, Kalp, Yürek, Ürkü ilişkisi düşünülebilir.

AYA: Heart, herz, ürek? Ama kor zaten köz demek. Ateşin kalbi? Ruhü? Özü? Ürk, kork? Zorlama, ama imkânsız değil.

Cours (F), Course (I): Art arda geliş, seyir, hareket, süre, kurs, ders, öğrenim, geçerlik, revaç, yol, yöntem vb. İngilizcede 30 kadar ayrı

anlamı var. Kur (ET): Mertebe, aşama, düzen, sıra, kurmak, germek, toplamak, korumak, kuşak, kemer (DLT, s. 379).

AYA: Zor ama imkânsız değil.

Crack (I): Kırılma, yarıлма, çatlama. N'ye göre kırmak, kırılmak ET. Kırmak (DLT, s. 317).

“Old English cracian ‘make an explosive noise’; of Germanic origin; related to Dutch **kraken** and German **krachen**. Crack... is from Irish craic ‘entertaining conversation’.” OD

Almanca Kraken orijinliymiş!

AYA: İtirazım yok. Ama bu onomatope derler.

Crease (I): Kırışık. Kırık izi.

“Late 16th century: probably a variant of crest.” OD

16. yüzyıl sonlarında ortaya çıkmış. Muhtemelen “zirve”nin çeşitlemesiymiş! Zırva’nın çeşitlemesi olmasın! Kırışık N'ye göre Türkiye Türkçesinden. Ancak bu grup sözcüklerin tamamı eski Türkçe. Kırık, kıvrık, kırışık, kıvrak... Kırma-Kır kökünden türüyorlar.

AYA: Hayır. Hiç de zırva değil. Gayet anlamlı ve tutarlı. Oysa 2, hatta 3 heceli türetilmiş Türkçe kelimeyi nasıl 1500 yıl önce almış olacaklarını açıklamak imkânsız!

Create, Creation (I): Yaratma, kurma.

Create: “Late 14c., from Latin **creatus**, past participle of **creare** “to make, bring forth, produce, beget,” related to **crescere** “arise, grow” (see **crescent**). Related: Created; creating.” OED

Kurma ile bağlantı kurulabilir doğrudan, fakat kaynak Crescent’e götürüyor. Crescent: Hilal, hilal şeklinde, büyüyen ay demek. Ne alâka dersiniz, onun da izahı şu:

“Present participle of **crescere** “come forth, spring up, grow, thrive, swell, increase in numbers or strength,” from PIE root *ker- (3) “to grow” (source also of Latin **Ceres**, goddess of agriculture, **creare** “to bring forth, create, produce;” Greek **kouros** “boy,” **kore** “girl;” Armenian **serem** “bring forth,” **serim** “be born”).” OED

Yani hilal şeklinde ay, öne çıkmayı, üretimi, gelişmeyi, büyümeyi, yaratmayı temsil ediyor. Kök kelime “ker” imiş. Büyüme, gelişme demek. Yunanca Kouros bu kökten çıkma. Oğlan demek. “Kore” de “girl” olmuş, kız demek. “Kur-Kurma” ile bir bağlantı var mı? Yok

diyemiyoruz. “Kur” eski Türkçenin temel sözcüklerinden, İngilizce “get” nasıl altmış küsur anlamlı temel bir sözcük ise “kur” da onlardan. Dünyanın kuruluşu mitolojik kavramına gidin, “creation of the earth.” Oturuyor mu yerine? Yerin kuruluşu.

AYA: Zorlama olmuş. Ağır çekince koyuyorum.

Crime (I): Cinayet, suç.

“Middle English (in the sense ‘wickedness, sin’): via Old French from Latin **crimen** ‘judgement, offence’, based on **cernere** ‘to judge’.” OD

Arapça: **Cürüm**. Oğuz Türkçesi **Kır**: Kırmak, öldürmek, kesmek ve **Kırdur**: Öldürtmek, kırdırmak ile derin bağlantı olabilir (DK, s. 181). **Kıyım**: Kesmek, öldürmek.

AYA: Arapça bağlantısı estetik olarak hoş dursa da saçma olabilir. Çekinceli duruyorum.

Crimson (I): Kırmızı, Kızıl... Her ne kadar “kırmızı” Arapça kökenli sayılsa da, “kızıl” çok eski Türkçe. Üstelik “kırmızı” Dede Korkut hikâyelerinde geçmekte ve orada Farsça veya Arapça kökenli gösterilen sözcükler içinde yer almamakta, başka deyişle Muharrem Ergin’e göre Türkçe kabul edilmekte.

AYA: Muharrem Ergin halt yemiş. Biz de yemeyelim. Kırmızı gayet Arapçadır. Zaten crimson’ın kökü kırmızı diye gâvur da kabul ediyor.

KA Cevap: Bir rengin iki baş harfı Kı ise Kır-Kız, bu kadar mı rastlantı?

AYA: Ben mi benzeşme göremiyorum?

Crio (I): Ön ek olarak: Soğuk, dondurucu, donmuş.

“Word-forming element meaning “very cold, freezing,” from Latinized form of Greek **kryo-**, comb. form of **kryos** “icy cold,” related to **kryeros** “chilling” (see **crust** (n.)).” OED Türkçe: **Kır**, **kırağı**, **kar**... Bozkır. Hepsi soğuk ve aklaşmış anlamı veriyor. Qar: Kar (Y, s. 837). Kırığı, kırağı N’ye göre ET. Kır: Gri, açık gri (Beyazla az siyah karışımı renk, TDK).

Crop (I): **Kırpmak**, kırpık. Kırpmak, N’ye göre OT. Kıpmak, kırpmak.

Cross (I): Haç, birbirini kesen iki çizgiden oluşan çapraz, terslik, aksilik vb. Karşı. Karşı hem semantik hem de fonetik olarak uyuyor.

“Karşı” ET, “Aksi” Arapça. Aynı anlam, aynı fonetik uyum. Qarşı: Karşı (Y, s. 838).

Crow (I): Karga. “Old English crāwe, of West Germanic origin; related to Dutch kraai and German Krähe, also to crow.” OD

Karga: Karga (DLT, s. 268). Karga’nın “Kar”ı bu sözcüğün Türkçe kökenli olma ihtimalini güçlendiriyor. “Kar” ile başlayan başka Türkçe sözcükler “Kara” ile, ilenme vb. ile ilgili.

Crumb (I): Kırıntı.

AYA: Kırıntı kır-ın-tı iken, sadece “kır” kısmı ile benzeşim mümkün.

Crush (I): Ezilmek, parçalanmak. Sümerce: Gaz, Almanca Zerbrechen (ONT, s. 7). Crush: “Mid-14c., from Old French cruissir (Modern French écraser), variant of croissir “to gnash (teeth), crash, break,” perhaps from Frankish *krostjan “to gnash” (cognates: Gothic kriustan, Old Swedish krysta “to gnash”). Figurative sense of “to humiliate, demoralize” is c. 1600. Related: Crushed; crushing. Italian crosciare, Catalan cruxir, Spanish crujiare “to crack” are Germanic loan-words.” OED

Ezmek ile Kırma arasında bir sözcük. Hayırlısı olsun!

Crust (I): Kabuk. Kurumak, kurumuş. Ekmek kabuğu, yara kabuğu, kuru ekmek vb. Eski Türkçe Kurut: Kurutulmuş peynir vb. Kurıt (DLT, s. 386).

Crust: “Early 14c., “hard outer part of bread,” from Old French crouste (13c., Modern French croûte) and directly from Latin crusta “rind, crust, shell, bark,” from PIE *krus-to- “that which has been hardened,” from root *kreus- “to begin to freeze, form a crust” (source also of Sanskrit krud- “make hard, thicken;” Avestan xruzdra- “hard;” Greek krystallos “ice, crystal,” kryos “icy cold, frost;” Lettish kruwesis “frozen mud;” Old High German hrosa “ice, crust;” Old English hruse “earth;” Old Norse hroðr “scurf”). Meaning “outer shell of the earth” is from 1550s.” OED

N’ye göre Kuruğ, Kurga: Kuru, kurumak Eski Türkçe. Peki, sormak gerek, “Kuru” sözcüğü ortak olabilir, Latinler Türkçeden almış olabilir, Türkçe Sanskritçeden almış olabilir; fakat fiilleri, yan sözcükleriyle hangi dilde yaşıyor, hangi dilde daha güçlü bu ve benzeri bazı sözcükler?

Cumulo (L), Cumulus (I): Toplanma, Kûme yapma. **Cumulus:** 1650s, “a heap,” from **Latin cumulus** “a heap, pile, mass, surplus,” from PIE *ku-m-olo-, suffixed shortened form of root *keue- “to swell” (compare Sanskrit svayati “swells up, is strong,” Greek kyein “to swell,” Lithuanian šaunas “firm, solid, fit, capable”). Meteorological use for “rounded mass of clouds” OED

“Kûme” Türkçede sonradan türetilmiş sözcük ama eski Türkçede benzerleri mevcut. Osman Nedim Tuna'ya göre (s. 7) **Gukin** (Sümerce): Ökümene. Türkçe: Ökün: Para, gül, benzeri şeylerin yığını; Öküm: Yığın; Üg: Yıgmak; Öküş: Çok, bolluk; **Kömek:** Ahali, halk; **Kamak:** Yıgmak, sandığa koymak... Bunlar DLT'den. Ayrıca ME, s. 108; Ökül: Toplanmak, yığılmak...

Cup (I): Kâse, bardak, kap. “Old English: from popular **Latin cuppa**, probably from Latin cupa ‘tub’.” OD

Kap Kap: Kap (DLT, s. 262). N'ye göre Kap ET: Tas. Kûp kûp, kap (Y, s. 817). Sümerce “Ğab” sepet demek. Almanca Korb, Türkçe Kap (MİÇ, s. 208).

Curd, Crud (I): Peynir çeşitleri. Kesik süttten lor teleme peyniri ve keş. Türkçe aynı anlam: Gurut, kurut...

Curette (I): Kûrtaj. **Küremek**, kürek vb. “Late 19th century: from French, from **curette**.” OD Küretmek, Kûrgek (DLT, s. 400). **Cure (I):** İyileştirmek. Yine Latin kökenli. Care ile ilişkilendiriliyor (OED). Küremekle de ilgili olabilir. Bazı çok güvenli olmayan ET kaynaklarda Kûr: Çare olarak da geçiyor.

Curse (I): Kargış, ilenme, beddua... “Old English, of unknown origin.” OD

“Late Old English curs “a prayer that evil or harm befall one,” of uncertain origin, perhaps from Old French curuz “anger,” or Latin cursus “course.” Connection with cross is unlikely. No similar word exists in Germanic, Romance, or Celtic.” OED

OD bilinmeyen orijinli eski İngilizce sözcük diyor. OED ise geç eski İngilizce sözcük, kökeni bilinmiyor, fakat Fransızca curuz veya cursus'tan çıkmış olabilir; Almandada, Latin, Hint-Avrupa dillerinde veya Kelt dilinde benzer sözcük yok, diyor. Ama Kargış var. Kargış: İlenme, beddua (DLT, s. 268).

AYA: Zor ama imkânsız değil.

Curve, Curvature (I): Kıvrık, kıvrımlı. **Curvature**: “Late Middle English: via Old French from Latin *curvatura*, from *curvare* (see *curve*).” OD

Kıvrurmak: Kıvrırmak (DK, s. 183).

Cut (I): **Kesmek**. Arapça Kat: **Kesmek**. Türkçe: **Kesmek**.

Cut: “Late 13c., possibly Scandinavian, from North Germanic *kut- (source also of Swedish dialectal *kuta* “to cut,” *kuta* “knife,” Old Norse *kuti* “knife”), or from Old French *couteau* “knife.” Replaced Old English *ceorfan* (see *carve* (v).” OED

Bakınız: **Castrate** maddesi. Orada **cut** ile **kes** arasında bağlantı kuruluyor, burada kurulmuyor, çevresinde dolaşılıyor? Ayrıca **Scab** maddesine bakınız.

Cuvette (F): **Küvet**. Su haznesi. Banyo teknesi. Türkçe **Kova**. Türkçe **Büvet**: Su seti. Baraj.

D

Daddy (I): Baba, dede.

Damno, damnosus, damnum (L), **Danın** (I): Felaket, lanet. **Demon** (Y): İblis, şeytan, kötü ruh ile ilgili. **Damn**: “Middle English: from Old French *dam(p)ner*, from Latin *dam(p)nare* ‘inflict loss on’, from *damnum* ‘loss, damage.’” OD **Tamu**: Eski Türklerde yer altı, cehennem... (Codex Cumanicus) – (DLT, s. 569). N’ye göre **Tamu** eski Türkçe. Mani ve Hristiyan öğretisinde cehennem. Sogdca anlamı ve harf dizimi de benzer: “Tmw.”

AYA: Zor ama imkânsız değil.

Daps (L): Kutsal şölen, festival, CNLD. Türkçe “**Tapmak**”, “**Tapı**” bağlantılı.

Dash (I): Şiddetle vurmak, vurup çarptırıp parçalamak, su sıçratmak, atılmak, fırlatmak. Türkçe “**daş-taş**” sözcüğünden mi kaynaklı?

“c. 1300, probably from a Scandinavian source (compare Swedish **daska**, Danish **daske** “to beat, strike”), somehow imitative.” OED **Sümerce** Tag: Atmak, yere koymak (MİÇ, s. 171).

AYA: Zor ama imkânsız değil.

Dawn (I): Gün ışıması. **Tan**. Sümerce: **Dag**: Aydın, parlak, ağarmak (MİÇ, s. 153).

“c. 1200, dauen, “to dawn, grow light,” shortened or back-formed from dauinge, dauing “period between darkness and sunrise,” (c. 1200), from Old English dagung, from dagian “to become day,” from Proto-Germanic *dagaz “day” (source also of German tagen “to dawn;” see day (n.)). Probably influenced by Scandinavian cognates (Danish dagning, Old Norse dagan “a dawning”).” OED

Sümerce Tan anlamında Dag diye bir sözcük bulunduğunu bildikten sonra bu açıklamalar size de çok yetersiz gelmiyor mu? Day (1): Gün. Eski Türkçe Tün: Gece, Kün-Gün: Gün, gündüz.

“Old English dæg, of Germanic origin; related to Dutch dag and German Tag.” OD

Dear (1): Değerli, değer. N’ye göre Değer, Tegir olarak eski Türkçe. Pay, kıymet anlamında. Teg: Eşit olmak. Dear: “Old English deore “precious, valuable, costly, loved, beloved,” from Proto-Germanic *deurjaz (source also of Old Saxon diuri, Old Norse dyrr, Old Frisian diore, Middle Dutch dure, Dutch duur, Old High German tiuri, German teuer), of unknown etymology.” OED

Kaynağı bilinmiyormuş.

AYA: Zor ama imkânsız değil.

Decus, Decorare (L): Görkem, ihtişam, şan, gurur... Dekore etmek buradan türüyor. Türkçedeki “dik”e benzerliğine dikkat çekmek istedik. Tik: Dikmek (Y, s. 864). Dikilen şeyler -genellikle taş anıt, otağ, sancak- görkem, ihtişam için, onur için dikilir.

Deep (1): Derinlik, derinde, dip. (deep in the woods: ormanın derinliklerinde... Below the surface: yüzeyden çok derinde)

“Old English dēop (adjective), dīope, dēope (adverb), of Germanic origin; related to Dutch diep and German tief, also to dip.” OED

Tüb: Dip, kök (DLT, s. 667).

Deliratio, Delirus, Deliramentum vb. (L), Delirium, Delusion (1): Akıl ve davranış bozulmasıyla ilgili sözcükler. Kökeni De-liris: Yoldan çıkmak. Türkçe “Deli” ile ilginç bir örtüşme! N’ye göre Deli ET. “Telü”. Delü-Delülik DK (s. 80-81).

Demioergoi (Yunanca): Demirci. Zanaatçı, hür şehir sınıfı. Az farklı yazılışı Tanrı anlamında. Şekle sokan, usta Tanrı... Demirci Tanrı... Türkçe Temir-Demir sözcükleriyle ilişki kurulabilir. Türk mitoloji-

sinde “demirci”nin kutsallığı sıklıkla vurgulandığına göre böyle bir bağlantı bulmak şaşırtıcı olmasa gerek.

AYA: Zor ama imkânsız değil.

Dens (L): Diş N’ye göre ET: Tiş. Tooth (I): “Old English toð (plural teð), from Proto-Germanic *tan-thuz (source also of Old Saxon, Danish, Swedish, Dutch tand, Old Norse tōnn, Old Frisian toth, Old High German zand, German Zahn, Gothic tunþus), from PIE *dent- “tooth” (source also of Sanskrit danta, Greek odontos, Latin dens, Lithuanian dantis, Old Irish det, Welsh dent). Plural form teeth is an instance of i-mutation.” OED

Kökü “dent” imiş. Çoğul hali olan teeth, aynı kökenli sözcüklerin farklılaşmalarında “i-mutasyon” denen olguya bir örnekmiş. Yani burada asıl kökte bulunan o-a-e, “i”ye dönüşmüş. Türkçede zaten yaşanmış bu “i” mutasyonu! Tiş ve sonra Diş olmuş Dent veya Danta. Yoksa tersi mi olmuş? “i” Sanskritçede “a” mı olmuş?

AYA: Kuzey Anadolu köylü ağızlarında dişeti ve dişlere genelde “tufa” denmesi de ilginç bir bulgu olarak eklenebilir.

Derma (Latin-Yunan), Dermatology (I): Deri, Deri hastalıkları bilimi... Eski Türkçe Teri: Cilt anlamında (DLT, s. 605). Ter: Ter (DLT, s.603). Gerçi Nişanyan “Ter”in Farsça “tar”, yani nemden geldiğini söylese de “Teri”den de gelebilir? “Ter”in Latince Sudore olması gibi sözcüklerin geçişkenliği tahmin edildiğinden çok daha karmaşık ve ilginçtir.

AYA: Zor ama imkânsız değil.

Diaboli, Diabolus (L): Şeytan, İblis, Albız, Albıs. Tüm bu sözcüklerin aynı kökten geldiği açık. N’ye göre Albız Arapça. Hint-Avrupa aile birliğinin parçalandığı binlerce örnekten biri daha. Gerçi Nişanyan’ın neden Albız’ı Arapça yaptığını anlayamadık. Türk mitolojisinde sıkça geçen bir kavramdır ve çirkin görünümlü bir cadı olarak bilinir. Wikipedia’nın ilgili maddesine göre, Albıs, Albas, Alpas öteki adlarıdır; Bulgarca ve Çeçence bile benzer addadır. Moğolca “Almas”tır. Anadolu’da “Alkarası”dır.

AYA: Algarası’na gerek yok. D yumuşamış. Sonra da metatez olmuş. Köken Türkçe değil. Batı’dan Doğu’ya transfer daha kolay açıklanabiliyor.

Dico, Dictio, Dicera, Dictare (L), Dire (F): Demek, söylemek, anlatmak, buyurmak. Te: Demek Tedi, Temiş... (Y, s. 862). **Te: Demek, söylemek (DLT, s. 591). Tell (I): Söylemek, demek.**

“Old English tellan ‘relate, count, estimate’, of Germanic origin; related to German zählen ‘reckon, count’, erzählen ‘recount, relate’, also to tale.” OD “Old English tellan “to reckon, calculate, number, compute; consider, think, esteem, account” (past tense tealde, past participle teald), from Proto-Germanic *taljan “to mention in order” (source also of Old Saxon tellian “tell,” Old Norse telja “to count, number; to tell, say,” Old Frisian tella “to count; to tell,” Middle Dutch and Dutch tellen, Old Saxon talon “to count, reckon,” Danish tale “to speak,” Old High German zalon, German zählen “to count, reckon”), from PIE root *del.” OED

Ana kök “del” imiş. Oradan Almanca Zalon olmuş, sonra da tell! “Del” Türkçe “te” ve “de”ye uyuyor, ama Zalon işi bozuyor? Sümerce: Du (MİÇ, s. 154).

Digero (L): Diğer. Digero: to carry apart in different directions, to separate... CNLD

Farklı doğrultulara taşıma, ayırma. Anlamsal ve fonetik benzerlik var. Di-gero olarak düşünün. Ger-Gerü: Yön, doğrultu demek (DLT, s. 211). “Diğer”e de Farsça deniyor. (N)

AYA: Digero fil zaten. Benzeşim varsa bile Türkçe ile olamaz!

Dignatio, Digno, Digner, Dignus vb. (L): Vakar, onur, asalet, güven, yüksek mevki vb.. Dignity (I) Aynı anlamda. Değer, yüksek mevki..

Din: Tanrı’ya, kutsal kavramlara inanç. N’ye göre Arapça. Yazıtlar’da “Dintar” dini ayin yürüten kişi olarak geçiyor (s. 790). **Tin:** Takat, kuvvet (Y, s. 864). **Türkçe Tin:** Ruh, can, nefes. **Tinla:** Dinlemek (Y, s. 864). **Türkçe Din:** Bir şeyin en üst, yüksek noktası. **Tik:** Dik. Elbette kesin değil, fakat tüm sözcükler arasında anlamlı bir örtüşme var.

Dish (I): Yemek. Aş. Sümerce: Eşa, eşe, eşşu, uzu (yiyecek ve yemekle ilgili sözcükler.) S. 110 Ayrıca “Diş” ile bağlantısı önerildi.

AYA: Tek konsonant benzeşmesinden bu türetme bende “red her-ring” etkisi yapıyorsa herkeste yapabilir. Gereksiz.

Dolo (L): Mızrak, kılıç. Baltayla kesmek. CNLD Tolum: (Eski Türkçe)

savaş aleti, silah; **Tolumlu, Tolumlanmak**: Silahlı, silahlanmış. GA AYA: Dolo var ama alâkasız! Bu madde gereksiz.

KA Cevap: “Dolo: To hew with an axe, a pike, sword stick.” CNLD s.201

AYA: Hayır. Burkmak, içi kıyılmak, ağrımak, üzme falan anlamına geliyor.

Domus (L): Ev, **dam**. Tam: Duvar, dam, kale (DLT, s. 566). **Dam**: Ev; **Domestic**: Evcil, evcimen, eve ait.

Domestic: “Early 15c., from Middle French **domestique** (14c.) and directly from Latin **domesticus** “belonging to the household,” from **domus** “house,” from PIE *dom-o- “house,” from root *dem- “house, household” (source also of Sanskrit **damah** “house,” Avestan **demana-** “house;” Greek **domos** “house,” despotes “master, lord;” Latin **dominus** “master of a household;” Old Church Slavonic **domu**, Russian **dom** “house;” Lithuanian **dimstis** “enclosed court, property;” Old Norse topt “homestead”).

It represents the usual Indo-European word for “house” (Italian, Spanish **casa** are from Latin **casa** “cottage, hut;” Germanic ***hus** is of obscure origin). The noun meaning “household servant” is 1530s (a sense also found in Old French **domestique**.) OED

Sonuçta tüm Hint-Avrupa ailesi dillerinin birbiriyle az çok benzer sözcükleri ortak bağlamda inceleniyor; domestic, bu ailenin genelde kullanılan sözcüğü “house”u temsil ediyor, deniyor...

Dome (İ), Dom (A): Kubbe. Türkçe **Dam**. Ayrıca Tumor-Tumour madmesine bakınız. Buradaki “Tum”un “Dom” ile ve hepsinin Türkçe “Tom” ile (Tomur, tomurcuk, tomar, tomruk vb. toparlak şey.. Tombul, tombalak...) ile bağlantısı var.

Donatio, Donarium, Dono, Donum, Donare, Donate (L) , Donate, Donation (İ): **Donatma**. Birinin giyimini sağlamak. Askeri giydirmeye, teçhizatlandırma. Vermek, bağışlamak. Türkçe “don” sözcüğüyle ortak kökten gelmiş olabilir. N’ye göre “don” giysi anlamıyla ET ve yine N’ye göre “Donatmak” giydirmek anlamıyla Eski Türkçe. Donare’nin “don” la ilgisi bulunmadığını düşünecekler için bir sözcük daha: **Dünür**. N’ye göre **Dünür** “tünür” olarak eski Türkçe. Ak-rabalık ilişkisi olarak başka bir dilde henüz örneğine rastlayamadık.

Evlilikte kız veya erkek veren -onu giydirip kuşatan- anlamında.

Donation: “Late Middle English: via Old French from Latin donatio(n-), from the verb donare, based on donum ‘gift’.” OD

Yani donare, gift, hediye demekmiş. **Donor** (I): “Middle English: from Old French doneur, from Latin donator, from donare ‘give’.” OD

Donor: Verici. **Tonatmak**: Giydirmek, kuşandırmak (DLT, s.639).

Dormire, Dorm (L): Udumak. Uyumak. **Udi**: Uyumak (Y, s. 874) Uyumanın Udim kökenli olduğunu görürseniz **Dorma** (It), **Dor-mant** (I) ile de bağlantı kurabilirsiniz. Sümerce: Udi, Ugu (MİÇ, s. 119).

AYA: Ses benzeşimi yok. Zorlamayalım!

İA: Harf benzeşimi tam olmasa da böyle sözcüklerden bazıları durmalı. His ve çağrışım olarak ortak kök yakınlığı veriyor. Hiç değilse zihin açar.

Dorsum (L): Back of the animal. Ters. Terki...

Drain (I) **Drenaj** (Yapım ve tıp terimi): Akıt... Sıvı, su boşaltma, akıtma. “Dere” ile bağlantılı olabilir. Dere sözcüğü keza Farsça kökenli gösteriliyorsa da, Dede Korkut’ta geçmekte ve derlemeyi yapan Muharrem Ergin’ce Farsça, Arapça kökenli kelimeler arasında sayılmaktadır.

AYA: Drain’in kökü dry ile bağlantılı. Kurutmak, suyunu süzmek... Dere kök olamaz.

KA Cevap: “Dere”nin kökten Türkçe olduğundan emin değiliz. Yoksa Drain’in “dry”dan gelmiş olması tezi çürütmüyor. Çünkü bazı sözcüklerin aynı temada tamamen zıt anlamları olduğu çok bilinen bir gerçek.

Duck (I): Ördek.

“Waterfowl, Old English *duce* (found only in genitive *ducen*) “a duck,” literally “a ducker,” presumed to be from Old English **ducen* “to duck, dive” (see *duck* (v.)). Replaced Old English *ened* as the name for the bird, this being from PIE **aneti-*, the root of the “duck” noun in most Indo-European languages.” OED

Suya dalma, daldırmadan “to duck-to dive” geldiği ileri sürülüyor ve birçok Hint-Avrupa dilinde ortakmış. Ör-dek ise Nişanyan’a göre

Türkçe. N'de bir üst maddede Ör: Çıkmak, yükselmek olarak açıklanıyor. Sakın ördek Dalıp-Çıkan olmasın?

AYA: Ötürek'ten ördek olmuş derler. O zaman bu açıklama çöp olur.

Durus, Durateus, Durabilis (L): Latince anlamı sert, tahta gibi, sertleşme, sağlamlaşma... Durum, durabilirlik, sağlamlık, dayanıklılık.. **During (I):** (Durduğu) sürece; **Durable (I):** Sürekli, devamlı, evladiyelik, kavi... Türkçesi: **Durabilir.** "Tur", Dur-Durmak Türkçenin önemli kök sözcüklerinden. Durmak, kalıcılık, sağlamlık ve benzeri kavilik anlamlarında. Turuy: Mesken, ev (belki de kapı) (Y, s. 870). Tersî, zayıflığı gösteriyor, örneğin Turuq: Zayıf. Sümerce Duru: Durağan (MİÇ, s. 156).

Dust: Toz. **Toz** eski Türkçe. Toğ: Yükselmek. Toğuz: Yükselen şey. (N) "Old English dust, from Proto-Germanic *dunstaz (source also of Old High German tunst "storm, breath," German Dunst "mist, vapor," Danish dyst "mildust," Dutch duist), from PIE *dheu- (1) "dust, smoke, vapor" (source also of Sanskrit dhu- "shake," Latin fumus "smoke")." OED

Sanskrit Dhu (sallamak) Latin Fumus (duman) sözcükleri kökte çok benzemeseler de geçiyor ama "Toğuz"dan bahsedilmiyor.

E

Early (I): Erken. "Old English (as an adverb) ... (see ere, -ly), influenced by Old Norse árliga. The adjective use dates from Middle English." OD **Ere (I):** Before (in time). Önce, erken. N'ye göre Erken, ET.

Earth (I): Yeryüzü. Dünya. **Yer** (Yeryüzü anlamında) (Y, s. 891). **Arz** (Arapça)

"Old English eorthe, of Germanic origin; related to Dutch aarde and German Erde." OD, Oxford Dictionary... Dile kolay... Bahsediyor mu Earth-Arz örtüşmesinden?

Ecce (L): İşte. N'ye göre "İşte" Orta Türkçe. Uş-teg: Şunun gibi anlamında.

AYA: Zor ama imkânsız değil.

Eclectic (I): Eklektik. Eklemeli. Yalnızca bir rastlantı gibi görünse de örtüşme dikkat çekici. Açıklamasına bakın:

Eclectic: 1680s, “not confined to or following any one model or system,” originally in reference to ancient philosophers who selected doctrines from every system; from French *eclectique* (1650s), from Greek *eklektikos* “selective,” literally “picking out,” from *eklektos* “selected,” from *eklegein* “pick out, select,” from *ek* “out” (see *ex-*) + *legein* “gather, choose.” OED

Yunanca kökü *eklektikos* iki parçalıymış. Ek=Dış; Ek=Eklenen; Legein=Bir araya getirmek. Ek-le-mek. Eklemeli.

AYA: Alâkasız. Kilise sözcüğü 2500 yıldır var ve Yunanca! Hiçbir alâkası yok.

Ecole (F): Ekol, Okul. School (İ): “Old English *scōl*, *scolu*, via Latin from Greek *skholē* ‘leisure, philosophy, lecture place’, reinforced in Middle English by Old French *escole*.” OD

Arapça “*ikra*”, *kıraat*, “Kur’an” (Kutsal Kitap) okumak. Türkçe “okumak”ın kökü “oqi”: Çağırarak, seslenmek, yazı seslendirmek (Y, s. 824). “Call” (İ) sözcüyle (çağırarak, sesli okumak) de örtüşmüyor mu? Okul sözcüğünün “ecole”ün kökü olduğunu iddia etmiyoruz. Kökte “okı” – “okumak-çağırarak”ın bulunabileceğini belirtiyoruz.

AYA: Onu da iddia edemezsiniz. Skol-astik düşüncede olmakla da suçlayamazsınız bu iddianıza karşı duranı. Çünkü köken çok sarıh. Okumakla alâkasız!

Edo (L), Do (İ): Etmek, eylemek. Et: Eylemek, yapmak, düzeltmek (Y, s. 801).

Educatio (L), Education (İ): Eğitim, öğretmek.

Education: “1530s, “childrearing,” also “the training of animals,” from Middle French *education* (14c.) and directly from Latin *educationem* (nominative *educatio*) “a rearing, training,” noun of action from past participle stem of *educare* (see *educate*). Originally of instruction in social codes and manners; meaning “systematic schooling and training for work” is from 1610s.” OED

Edgü’den “Eu” maddesinde söz etmiştik. Educare “Edo”dan, etmek, eylemek, düzeltmekle de bağlantılı olabilir, “Eu”, yani iyiyle de. Edgü Eski Türkçe “iyi” demek. Edgher: İyi görmek, kulak asmak, dinlemek, düzeltmek (DLT, s. 168). Edgü, Edige: Eğitimci, öğretmen. TT Edgü: İyilik, yarar (DA, s. 60).

AYA: Zor ama imkânsız değil.

Eel (I): Yılan balığı. Türkçe Yılan, muhtemeldir Anadolu'da söylendiği gibi Yıl-lan ile benzeşiyor. “-lan” eki birçok hayvan ismine eklenen son ek. Sırtlan, Kaplan, Aslan...

“Old English... of Germanic origin; related to Dutch aal and German Aal.” OD

El (I): Eski İngilizce el, kol. Günümüze kol бүklümü kalmış. Elbow: Dirsek. El-bow... El-Boğumu.

Electio, Electus, Eligo (L), Election (I): Elemek, seçim. CNLD'ye göre kök Eligo. Ligo bağlamak ama eligo ayırmak gibi. OED'nin yorumu: “Noun of action from past participle stem of eligere “pick out, select,” from ex “out” (see ex-) + -ligere, comb. form of legere “to choose, read””

Legere burada seçmek anlamında. “E”ye gerek kalmadan da “lege-re” ile seçebiliyorlar. N'ye göre Eski Türkçe “Elemek” ise “el” ile ilgili ve “elge” ilk biçimi. Karışık gibi ama örtüşmeler de ısrarlı ve ilginç. Sümerce Al, Alam, Alang; Eski Türkçe: Elga (MIÇ, s. 116).

AYA: Zor. Hem de çok zor!

Electric (I): Uyurca “yaltırık” parlak, parlayan, kıvılcımlanan... Güneş-Dilciler'in 30'lu yıllarda bulduğu ve muhaliflerinin çokça alay konusu yaptıkları benzetme. OED'ye göre: “1640s, first used in English by physician Sir Thomas Browne (1605-1682), apparently coined as Modern Latin electricus (literally “resembling amber”) by English physicist William Gilbert (1540-1603) in treatise “De Magnetete” (1600), from Latin electrum “amber,” from Greek elektron “amber” (Homer, Hesiod, Herodotus), also “pale gold” (a compound of 1 part silver to 4 of gold); which is of unknown origin.”

Deniyor ki, bu kavramı ilk kez 1600'lü yıllarda fizikçi Thomas Browne ortaya atmış. Esinlendiği kök sözcük ise “amber” (kehribar) anlamındaki Latince electrum, Yunanca elektron sözcükleri. Kehribar, ilköğrenimdeki fizik deneylerinden bilindiği üzere sürtmekle bir manyetizma ve elektriklenme yaratır. Kıvılcım çıkartır. Browne bundan esinlenmiş olmalı. Yaltırıkla bağ kurmak kök birliği açısından düşünülebilir. Yoksa “elektrik” sözcüğü “yaltırık”tan türetilmiştir, demiyoruz.

AYA: Benzeşim fazla. Ama elektra ile yaltırık ne alâka? Kavramsal

olarak neden bu kadar birbirleriyle uyumsuzlar? 1930'ların hastalığına tutulmayalım. Bu ciddiyetimizi bozar. İmkânsız kere imkânsız!

Elk (1): Kanada geyiği. **Elik:** Dağ keçisi, Karaca TDK **Elik:** Bazı Türk dillerinde geyik.

Emerge, Emergent (1): Zuhur etme, zuhur eden, hızla ortaya çıkan, acil...

Emerge: "1560s, from Middle French *émerger* and directly from Latin *emergere* "bring forth, bring to light," intransitively "arise out or up, come forth, come up, come out, rise," from assimilated form of *ex* "out" (see *ex-*) + *mergere* "to dip, sink" (see *merge*)." OED

Eski Türkçede İmırgı: Taze, körpe. **TT Türkiye Yerel Ağızlar: İmırgı:** Körpe, taze (sebze ve meyve için). TDK

AYA: İmırgı'yı ayrıştırabilseydiniz belki dikkate alınabilirdi. Ama bu haliyle anlamsız.

Energy (1), kök: Energeia (Y): "En" ön eki, "in" yani içinde, dahilinde demek. "Ergy" parçası ise "ergo", iş, erk demek. Burada Eski Türkçe "Erk" köküyle karşılaşıyoruz yine. Güç, yetke, iktidar.

Epitaph (1): Mezar yazıtı. Kökenini şöyle izah ediyor "online etymology" sözlüğü: "Inscription on a tomb or monument," mid-14c., from Old French *epitaphe* (12c.) and directly from Medieval Latin *epitaphium* "funeral oration, eulogy," from Greek *epitaphion* "a funeral oration," noun use of neuter of *epitaphios* (*logos*) "(words) spoken on the occasion of a funeral," from *epi* "at, over" (see *epi*) + *taphos* "tomb, funeral rites..."

Buradaki "taph" sözcüğünün, keza "temple"ın (tapınak), "Teo"nun, Türkçe "tapmak" ile ve "tengri" ile güçlü bağlantıları mevcut...

AYA: Zor ama imkânsız değil.

Equal (1): Eşit, müsavî. **Equal:** "Late Middle English: from Latin *aequalis*, from *aequus* 'even, level, equal.'" OD

"Late 14c., "identical in amount, extent, or portion;" early 15c., "even or smooth of surface," from Latin *aequalis* "uniform, identical, equal," from *aequus* "level, even, flat; as tall as, on a level with; friendly, kind, just, fair, equitable, impartial; proportionate; calm, tranquil," which is of unknown origin." OED

Birbiriyle aynı, aynı miktarda, büyüklükte, genişlikte demek. Bilin-

meyen kökenli deniliyor. “Eş” Eski Türkçe, “Eşit” ise Türkiye Türkçesi olarak tam anlam ve kısmi fonetik uyum gösteriyor “eq” ile. Fakat yine eski bir Türkçe sözcük olan “ikiz-ekkiz” anlamca çok az sapsa da fonetik anlamda daha çok yaklaşıyor “eq”e. Fransızca “Egal”.

Era (L-İ): Dönem, devir. Türkçe “ara” ile benzeşme var. Köken birliği olabilir, ama tatmin edici kanıt yok. Yalnızca akılda bulunsun istedik. Bu düzeyde örtüşme gösteren daha birçok sözcüğü sözlüğe almayarak eledik. Ama bazıları örnek bulunsun. Sümerce Ara: Su-ra, sa, su-ku (MİÇ, s. 108).

Erase (İ): Silmek, Kazımak. Erase: “c. 1600, from Latin erasus, past participle of eradere “scrape out, scrape off, shave; abolish, remove,” from assimilated form of ex “out” (see ex-) + radere “to scrape” (see raze).” OED

Sonuç: Ex-Raze birleşmesinden doğan bir sözcük. **Kazımak:** Raze. Ex-raze: Kazımak... **Razor (İ) – Rasier (A):** Ustura, jilet.

Essence (İ): Esans, tin, ruh, koku, ıtır, öz, varlık.. Es, ese, esen, esmek, esinti ile ilintili. Essence: “Late 14c., essencia (respelled late 15c. on French model), from Latin essentia “being, essence,” abstract noun formed (to translate Greek ousia “being, essence”) from essent-, present participle stem of esse “to be,” from PIE *es- “to be” (source also of Sanskrit asmi, Hittite eimi, Old Church Slavonic jesmi, Lithuanian esmi, Gothic imi, Old English eom “I am.” OED Köken “es” ise ve o da “am”e bağlanıyorsa neden “ben-im” deki “im”e bağlanmasın? Âsân: Esen, sağ, salim (Y, s. 797) Esin: ETÜ Esin, esinti, rüzgâr. N

AYA: Zor ama imkânsız değil.

Ethic: (İ): Etik. “Late Middle English (denoting ethics or moral philosophy; also used attributively): from Old French éthique, from Latin ethice, from Greek (hē) ēthikē (tekhnē) ‘(the science of) morals’, based on ēthos (see ethos).” OED Ethos (Y): Yol, âdet, töre... (Alışkanlık)tan geliyor. Kökeni “Etmek”. Etmek: Düzenlemek, işlemek, yarar kılmak. ET (N). Et: Eylemek, düzenlemek (Y, s. 801). Etig: İş, eylem, hareket (DA, s. 66).

AYA: Zor ama imkânsız değil.

Exact (1): Kesin, kati, tıpkı, aynen. Eski Türkçe Çak (veya Çağ): Bir şeyin özünü, aynısını bildiren kelime, işte, aynı (DLT, s. 131). TDK'ya göre yerel ağızlarda hâlâ var. "Ancak" da buradan geliyor olmalı.

"Precise, rigorous, accurate," 1530s, from Latin exactus "precise, accurate, highly finished," past participle adjective from exigere "demand, require, enforce," literally "to drive or force out," also "to finish, measure," from ex "out" (see ex-) + agere "to set in motion, drive, drive forward; to do, perform" (from PIE root *ag- (1) "to drive, draw out or forth, move")." OED

Esas kök olduğu ileri sürülen "ag" ile benzeşme ilginç. Fakat burada "act" köküne, yani iş, edim, harekete vurgu yapılıyor. Exact, olaydan çıkan, gibi bir bağlamda gerçekliği ifade ediyor. Yine de "Çak" ile benzeşmesi tuhaf.

AYA: Çak ile benzeşme tuhaf, çünkü çok zorlama. Bu anlamsız bir örnek.

Excel, excellence, excellent (1): Mükemmel.

Excel: "c. 1400, from Latin excellere "to rise, surpass, be superior, be eminent," from ex "out from" (see ex-) + -cellere "rise high, tower," related to celsus "high, lofty, great," from PIE root *kel- (4) "to rise, be elevated, be prominent; hill" (see hill). Related: Excelled; excelling." OED

Birleşik sözcükmüş "ex" bölümü "dışarı"yı, "cellere" ise yükselmeyi ifade ediyormuş. Ana kök "kel" imiş, o da "hill" (tepe) ile bağlantılıymış. Tamam da bunu niye aldık sözlüğe? Yazıtlarda geçen ve Türkçede pek karşılaşmadığımız bir sözcük var ki, anlamı "mükemmel", sözcük ise şu: Aqsıraq (Y, s. 763). İlginç.

AYA: 1930 model bir çözümleme. Olmamış.

KA Cevap: Yukarıda benim yaptığım herhangi bir çözümleme var mı? Açık açık belirtmişiz. İlginç bir benzeşme bulduk, onu aktarıyoruz diye, ne bir iddia var, ne çözümleme! Yukardaki "Çaq" sözcüğü de yine ilginç bir alıntı. Burada yorum yok.

AYA: Aqsıraq benzeşmesini örnek diye göstermek çözümleme olmuyor mu?

Eye (1): Göz. "c. 1200, from Old English ege (Mercian), eage (West Saxon) "eye; region around the eye; apperture, hole," from Proto-Germanic *augon (source also of Old Saxon aga, Old Frisian age,

Old Norse auga, Swedish öga, Danish øie, Middle Dutch oghe, Dutch oog, Old High German ouga, German Auge, Gothic augo “eye”).” OED

Arapça: Ayn; Sümerce: İgi. Türkçe: Göz, Köz. Ayrıca Farsça Ayna, Arapça Ayn, Türkçe Aynı, Ayrı, Ayılmak (gözü açılmak) sözcükleri arasındaki bağlantılar ilginçtir.

F

Ferrum (L): Demir. Eski Türkçe Temir. Yalnız Eski Türkçede madene Ergene denir. Ergenekon da maden ocağıdır (ÜM, s. 167). Ayrıca erimek, ergimek sözcüklerine dikkat. “Ferrum”un “er”i ilişkili olabilir.

AYA: Hierro dönüşümü gösterilirse çok zorlama olmayabilir. Açıklama yetersiz. Hierro, iron ile güçlendirilmeli.

Fin (F), Finish (I), Finire (L), End (I), Ende (A): Son. Hepsinde kök olarak değişen bir sesli harf ve “n” var. “Son”da da öyle. İlginç değil mi? Son ET: Bitim, nihayet. (N)

AYA: Son konsonant benzeşiminden etimon birliği kurmak zorlama üstü zorlama olur. Gerek yok buna.

First (İngilizce), Primum (Latince): Bir. Birinci. Bir (Y, s. 779).

Folk (I), Volk (A): Halk. Sümerce: Ug (MIÇ, s. 203). Arapça Halk. Eski Türkçe Uruk: Boy, ok, ulus. Uruy: Kabile, soy, klan (Y, s. 876). AYA: Alâkasız. Alâka varsa bile Sami ile Hint-Avrupa arasında olabilir.

Full (İ): Dolu, dolmuş... Eski Türkçe Tol-Tolu (DLT, N). Eski Türkçedeki “T”, yeni Türkçede “D” olmuş, neden “F” olmasın?

“Old English, of Germanic origin; related to Dutch vol and German voll.” OD

AYA: Dol ile değil de bol ile kursaymışsanız çok daha şık olurmuş. B-p-f-v dönüşümü de cuk otururdu.

Fur (I): Kürk, tüy. Fury: Kürklü, tüylü. Furious: Öfkeli, saldırgan, çok güçlü, azgın. En eski Türkçede F ile başlayan sözcük pek yoktur. F yerine genelde B kullanılır. Börk: Hayvan derisinden tüylü başlık. Börü: Kurt. Kürk: Hayvan postu ET (N) Fur-Kürk-Börk; Furious-Böri...

Furious: "Late 14c., "impetuous, unrestrained," from Old French furios, furieus "furious, enraged, livid" (14c., Modern French furieux), from Latin furiosus "full of rage, mad," from furia "rage, passion, fury."” OED

Furious "full of rage" imiş, Türkçesi hiddet dolu.

G

Gancio (İtalyanca) veya **Gancho** (İspanyolca) çengel, kanca anlamındadır. Dilimize bu kökenden geçtiği ileri sürülüyor. Çengel N'ye göre Farsça. Çangal diye bir sözcük de var. Çangal: Dallı, budaklı, eğri ağaç, demek. TDK'ya göre hem Farsça ve hem de Türkçe kökenli. TT'ye göre Göktürkçe. Oysa Göktürkçede Çangal, budaklı, kıvrık ağaçtır. Çanga ise pençe anlamına gelir. Kim kimden almış olabilir? Farsça köken iddiası? Keza Kangal sözcüğü için de N ve TDK Yunanca köken gösteriyor.

Garden (İ), **Garten** (A): Bahçe. Sümerce Karib. Eski Türkçe: **Karık** (MİÇ, s. 192).

AYA: Hortus, kohort, horon, koru... hep alâkalı. Karık ise yine alâkasız.

Gasse (A): Geçit. Geç.

Gehen (A): **Gitmek**.. Sümerce: Gin; Eski Türkçe it-kit (MİÇ, s. 193).

Gena (L): **Çene**. Çene'nin Eski Türkçe olup olmadığı tartışmalı. Bizce Türkçe. **Chin** maddesine bakınız.

Generate, Gene, Genius (İ): Üretmek, gen, deha... Generate: "Early 16th century (in the sense 'beget, procreate'): from Latin generat- 'created', from the verb generare, from **genus**, gener- 'stock, race'." OD

Yaratılış, soy, zürriyet vb. "Gene"nin kökeni de OD'ye göre Almanca "Gen". Ortak kök yine "can"a gelip dayanıyor. "Cin" de onun akra-bası. Can her ne kadar Farsça kökenli gösterilse de "**Kan**" üstünden bir ortaklık tartışılabilir. Ayrıca N'ye göre eski Türkçe olan "genç" ile (Kenç). Kenişlemek, Genişlemek... Kunar: Bereket, bolluk. **Gence**: Eski Türkçede genişleyen, gelişen, büyüyen, genç. **Engine, Ingenio-us** (İ) gibi birçok sözcükte bu ana "genus" kökü bulunmakta. Keza -geny, -gony (İ) son ekleri de üretme, yaratılış, doğuş ile ilgili.

Genus (L): Doğum, soy, köken, aile; cins. Can, Kan Türkçe sözcükleriyle anlamsal ve fonetik örtüşme. Gerçi “Can” köken olarak Türkçe sayılmıyor, ama onun da “kan” “tin” gibi Eski Türkçe sözcüklere akrabalığını göstermiştik. Cins ise Arapça ve “genus” ile semantik ve fonetik aynılığını ayrıca ispata gerek yok.

AYA: Bilakis, Arapçadaki cins’in hem fonetik, hem semantik örtüşümü tamdır! O açıklama ise yukarıdaki çok değerli paragrafı anında çöpe dönüştüren tek zorba yanıltır.

Get (I): İngilizce yalın hali ve birçok ekiyle onlarca anlamı var. Almak, sahip olmak, gitmek, gelmek, binmek vs. Türkçede onlarca olmasa da aynı anlamda birçok sözcük mevcut. Getir, götür, git vb. Gerçi Eski Türkçede “G” ve “K” sonradan konup değiştirilen harfler, ama “et”, “it” kökünün Eski Türkçe olduğunu başka maddelerde göstermiştik.

Get: “Middle English: from Old Norse geta ‘obtain, beget, guess’, related to Old English gietan (in begietan ‘beget’, forgietan ‘forget’), from an Indo-European root shared by Latin praeda ‘booty, prey’, praehendere ‘get hold of, seize’, and Greek khandanein ‘hold, contain, be able’.” OD

Hint-Avrupa ailesinden hiç mi hiç benzemeyen yukardaki bazı sözcükler “get”in kökünde gösteriliyor, ancak “ketirdi, kötürdü, kitti, getirdi, götürdü, gitti” aynıdır desek kolay inandıramayız.

“c. 1200, from Old Norse geta (past tense gatum, past participle getenn) “to obtain, reach; to be able to; to beget; to learn; to be pleased with,” a word of very broad meaning.” OED

Girl (I): Kız. Bıkkinin’e göre Türkçeden İngilizceye geçmiş sözcüklerden biri. Fakat biz tam bağlantıyı ve açıklamayı bulamadık. Yazıtlarda Kız: Qız olarak geçiyor (s. 842). Bir benzerlik var. Körkem, Gorgeous olmuşsa Kız, Gız veya Körem, Körklüğ neden “Girl” olmasın diye mi düşünmeli? Körem: 1- Körpe, taze 2- Görgülü, terbiyeli; Körgen: Gören, görücü; Körkem: 1- Görkem, ihtişam 2- Hoş, güzel, latif; Körklüğ: Güzel, alımlı, cemile; Körpe: Taze, civan; Kırkın, Kırnak: Cariye (DLT, s. 319-320) gibi sözcüklerin bağlantısı olabilir mi?

OED’deki açıklaması: 1300, gyrl “child, young person” (of either sex but most frequently of females), of unknown origin. One guess

[OED] leans toward an unrecorded Old English *gyrele, from Proto-Germanic *gurwilon-, diminutive of *gurwjoz (apparently also represented by Low German gære “boy, girl,” Norwegian dialectal gorre, Swedish dialectal gurre “small child,” though the exact relationship, if any, between all these is obscure), from PIE *ghwrgh-, also found in Greek parthenos “virgin.” But this involves some objectionable philology. Liberman (2008) writes:

Girl does not go back to any Old English or Old Germanic form. It is part of a large group of Germanic words whose root begins with a g or k and ends in r. The final consonant in girl is a diminutive suffix. The g-r words denote young animals, children, and all kinds of creatures considered immature, worthless, or past their prime.

Another candidate is Old English gierela “garment” (for possible sense evolution in this theory, compare brat.). A former folk-etymology derivation from Latin garrulus “chattering, talkative” is now discarded. Like boy, lass, lad it is of more or less obscure origin. “Probably most of them arose as jocular transferred uses of words that had originally different meaning.”

AYA: Biraz fantezi dolu bir açıklama. Ama zorsa da imkânsız diyemem.

Gladius, Gladio (L): Kılıç. Gılınç.

Glomus (L), Lump (I): Yumru, yumak, topak... “Yum” toplu, yuvarlak ile ilgili sözcükler, Yumğı, Yumurta vb. (DLT, s. 811-813).

Gnarus (L): Öğrenmek. Öğrenmek N’ye göre ET. İki sözcükteki “g-n-r” sessiz harflerine dikkat ediniz.

AYA: Eski Türkçedeki formda g yok. Ğ’nin G ile sadece Allah’ı bildir. Nazal N dersiniz belki. Ama öğren-, öğret- fiillerinde kök ne? Belirsiz!

Gnoscere (L), Know (I): Bilmek, öğrenmek. “Öğrenme”deki (g-o-n) harfleri örtüşmesi dikkatimizi çekti. Öğrenme eski Türkçe (DLT, s.451). Öğ: Akıl (N) ET

AYA: Benzeşme yok!

Goat (I): Keçi.

“Old English gāt ‘nanny goat’, of Germanic origin; related to Dutch geit and German Geiss, also to Latin haedus ‘kid’.” OD

N'ye göre Keçi Eski Türkçe: Eçkü. “Koç” da bu kökle bağlantılı olabilir. Kid (I): Oğlak.

God (I), Got (A): Tanrı. Eski Türkçe: Kut, kutlama, kutsal, kutsallık, kutsama ile kök bağlantısı yanında, eski Türkçe Hoday veya Hodai (Hüda-Farsça) ile de ilintili. İşte kökenindeki sözcükler:

“Old English god “supreme being, deity; the Christian God; image of a god; godlike person,” from Proto-Germanic *guthan (source also of Old Saxon, Old Frisian, Dutch god, Old High German got, German Gott, Old Norse guð, Gothic guþ), from PIE *ghut” OED

Gorgeous (I): Güzel, görkemli, parlak. ET: Kork, TT: Gork: Görkem. (N)

“Late 15th century (describing sumptuous clothing): from Old French gorgias ‘fine, elegant’, of unknown origin.” OD

Pahalı, şatafatlı giysiler için kullanılan bilinmeyen kökenli, diyor.

AYA: Alâkasız. Etimonu gayet sarıh. Gırtlak ile ilişkilendirseydiniz anlamlı olabilirdi.

Gonia (Y): Açı. Diagonal (iki açı arası) Köşe anlamı da var. “Yön”, “Ger” (Yön) ve “Kenar” sözcükleriyle bağlantılı olabilir. Gerü: ... Doğru (DLT, s. 211). Corner ve Costa maddelerine bakınız. AYA: Zor ama imkânsız değil.

Good (I): İyi. “God”dan gelme olabilir diye düşündük, ancak yabancı etimolojik kaynaklarda bunu destekler bir iz bulamadık. Sümerce: Ugu. Çağatayca: Agu (MİÇ, s. 121).

Goose (I), Gans (A): Kaz, Sümerce: Uz. Kaz N'ye göre ET.

Goose: “Old English gōs, of Germanic origin; related to Dutch gans and German Gans, from an Indo-European root shared by Latin anser and Greek khēn.” OD

Hint-Avrupa dilinde paylaşılan “anser” ve “khen” sözcükleri “goose”a kök gösteriliyor. Kaz mı daha çok benziyor, anser veya khen mi?

AYA: Arapçada “ivaz” da gayet güzel örnek. Eklenmeli! İvaz: Kaz demek.

Gorgos, Gorgon (Y): Korku sembolü efsanevi yaratıklar. Üç kız kardeşten her biri. Korkunç kadın, cadı, hortlak. Korku, korkutucu...

“Late 14c., in Greek legend, any of the three hideous sisters, with

writhing serpents for hair, whose look turned beholders to stone, from Greek Gorgones (plural; singular Gorgo) “the grim ones,” from gorgos “terrible, fierce, grim,” of unknown origin. Transferred sense of “terrifyingly ugly person.”” OED Qorq, Qorğ: Korku (Y, s. 844). Bir ilişki bulunabilir.

AYA: Zor ama imkânsız değil.

Gramme (F-I): Ağırlık ölçüsü. Keza biz buna kökünde yer alan **Gravitation (I):** “Çekim kuvveti, yer çekimi”ni de ekleyelim. **Grave (I):** Ağır, ağırlık... ET Ağır ile (N) anlam örtüşmesi ve fonetik benzerlik var (ÜM, s. 60).

AYA: Hayır. Olamaz. Çünkü o Calque! Yani kavram transferi, sözcük değil.

Grey (I) Grau (A): Gri. Türkçe kır, gır, gri... “Cryo” maddesine de bakınız.

Group (I): Grup. ET Ogur: Soy, boy (ÜM, s. 156).

“Late 17th century: from French groupe, from Italian gruppo, of Germanic origin; related to crop.” OD

AYA: Alâkasız! Eski Türkçe açıklaması çok yetersiz. Kaldı ki, crop için açıklama olacaksa o zaten yukarıda mevcut.

Guide (I): Yol göstermek, rehberlik. “Gütmek” ile büyük benzerlik gösteriyor. Gütmek (DK, s. 131).

“Late Middle English: from Old French guide (noun), guider (verb), of Germanic origin; related to wit.” OD

Almanca kökenliymiş ve “wit”e bağlanmakta. Wit=Witan (yol gösterici). Witan da vision (görme) ile ilgili. OED

Vision’dan Guide’a geldik! Doğru olabilir! Guide-Gütmek?

H

Hair (I), Haar (A): Tüy, saç. Türkçe Hav: İnce tüy. Havlu buradan geliyor. Kökeni Farsça Xav, kav ise (kabuk vb.) bu sözcükler en eski Türkçede de var. Nitekim N, “Hav” maddesinde bunu Farsça Xav, Kabuk, Kumaş havı olarak açıklarken; Kabuk maddesinde Eski Türkçe olduğunu belirtiyor.

Hard (I): Sert. Katı, katığ (ET) N.

AYA: Sert Türkçe değil. Farsça!

KA Cevap: Katı Türkçe. Hard-sert-katı benzeşmesine işaret ediyoruz.

AYA: Katı ile hard benzeşmiyor.

Harm (I): Zarar, ziyan, fenalık, hasar. **Yarma**, yara ile bağlantılı olabilir. **Yarma**, Yarak'ın (Bakınız: Arm maddesi) Eski Türkçe silah olduğunu görmüştük. **Karma**: Yağma, karıştırma (DLT, s. 272).

“Old English hearman (noun), hearman (verb), of Germanic origin; related to German **Harin** and Old Norse harmr ‘grief, sorrow.’” OD

AYA: Zor ama imkânsız değil.

Harp (I): Arp. Antik çalgı. Türkçe **Arpa**: Şamanların okuduğu dua, şarkı... TT Veya Arwa, Arva: Şaman şarkısı, duası. **Ir**: Eski Türkçe şarkı. Bir köken bağlantısı olabilir.

AYA: Zor ama imkânsız değil.

Heiss (A): Isı. Eski Türkçe: Isig. Sümerce: İzim.

AYA: İtirazım yok. “Hız” da Farsça diyorlar. Ki, “haste” ile aynı kökten. Ama ya bunlar ısınmak, enerjisi artmak, sinirlenmek anlamına gelen “kız” ile alakalı ise?

Hell (I), Hölle (A): Cehennem. OED'ye göre kök sözcük “kel” ve yine Cavern (oyuk) ile ilgili. Türkçe “Öl” ile ilgili olabilir mi? Öl-Ölmek (DLT, s. 456) nereden çıkmış? Yazıtlar'da ölmek, hem ölmek, hem uçmak olarak var (s. 827). Bağlantıya bir işaret eden de (ÜM, s. 79).

AYA: Zor ama imkânsız değil.

Herr (A): Bay. Türkçe: Er, er kişi.

Hi (hay) (I): Selam, merhaba, baksana, ne haber... Türkçede çok eski bir hitap ünlemi, aynı şekilde selam anlamı da içeriyor. Ey, hay... “Natural exclamation: first recorded in late Middle English.” OD Doğal ünlem, doğal nida. İlk kez Orta İngilizce döneminde kaydedilmiş.

AYA: Orta İngilizce kaydı palavra. Hollanda'nın köylüsü de selamun aleyküm yerine “oy” der zaten.

Hit (I): Vurmak, isabet ettirmek, dövmek, saldırmak... Türkçe “itmek” benzeri anlamlar vermekte, dürtmek dahil. “Atmak” da öyle. Elbette tek heceli fiillerde her zaman birbirine çok benzeme ve bir o kadar da kökende yanılma olasılığı yüksektir.

Hit: “Late Old English hittan (in the sense ‘come upon, find’), from Old Norse hitta ‘come upon, meet with’, of unknown origin.” OD

Norveç, Eski Alman vb. köken dendi mi, Türkçe ortaklığı ihtimali güçleniyor. Bilinmeyen köken deniyor.

Hollow (1): Oyuk, boş, içi boş, çukur. Türkçe “Oyuk”, “Kovuk” ile fonetik benzerliği ve ayrıca anlam uyuşması var.

Hollow (isim): “Lowland, valley, basin,” 1550s, probably a modern formation from hollow (adj.), which is from Old English holh (n.) “cave, den; internal cavity.” Hollow (sıfat): “c. 1200, adjective developed from Old English holh (n.) “hollow place, hole,” from Proto-Germanic *hul-, from PIE *kel- (2) “to cover, conceal” (see cell). The figurative sense of “insincere” is attested from 1520s. Related: Hollowly. Spelling development followed that of fallow, sallow.” OED

İsim olanı, iç kovuğu (dişteki gibi) ifade eden “holh” eski İngilizce sözcüğünden kaynaklıymış. Sıfat olanı Ön-Almanca “hul” sözcüğünden çıkmış, onun kökünde de “kel” varmış!

AYA: Zorlama. Ama durmasında sakınca olmayabilir.

Honos, Honorus, Honora, honestus (L), Honour (1): Onur... ün... nam...

Onur TDK'ya göre Fransızca Honneur sözcüğünden Türkçeye geçmiş. N'ye göre de öyle, onun da kökünde Latince Honor var. Ancak Eski Türkçede “onur”un kaynak olabileceği benzer sözcükler fazla. Bunlardan biri: Ün. Onuk: Aziz, saygıdeğer kişi... gibi. Onat: Doğru, iyi, sağlam, mükemmel (DK, s. 236). Onamak, onanmış olmak? Yeni türetilmiş “onur” sözcüğünü kastetmiyoruz, o konu dışı. Fransızca Honneur'un kökünü araştırıyoruz.

Horde (1): Ordu, güruh, sürü. Tatarların “Horde” kelimesi; Türkçedeki “merkez, bir şeyin ortası” anlamına gelen “urda” (orta, ortalık) kelimesinden gelmektedir. Bikkinin. Oxford Dictionary nadir görülen bir şeyi yapıyor, bu sözcüğün Türkçe kökenli olduğunu kabul ediyor:

“Mid 16th century (originally denoting a tribe or troop of Tartar or other nomads): from Polish horda, from Turkish ordu ‘(royal) camp’.” OD

“Almancada Altınordu devletine “Goldene Horde” dendiğini belirtiyor... Almanlar Orduya Hitler'e kadar “Horde” demişler ve “Arme”

denmesi Hitler'le başlamış... Türkçe Ordu sözcüğü Almancaya insan sürüsü anlamıyla da girmiştir.” DP

Horribilis (L), Horrible (I): Korkunç, iğrenç, kötü. **Horror (I):** Dehşet, nefret. **Abhor (I):** Hor görmek, iğrenmek. Türkçe Hor: Kötü, aşağı, çirkin. Hor görmek: Aşağılamak. Farsça kökenli olduğu söyleniyor (N-TDK). Ancak Gorgos maddesinde “Korku”nun Türkçe olduğunu belirtmiştik. O halde yukarıdaki ilk dört sözcükle Türkçe “korku” aynı kökten olabilir. Akraba sözcük olan “Abhor”daki “Hor” Farsça ile ortak olabilir. Düşük bir olasılık “Hor” da “Kor” veya “Xor” olarak “Hor” ile ortak olabilir. **Kor:** Zıyan (DLT, s. 346). Hot maddesine bakınız. “Od” ile de ilişkisi olabilir.

AYA: İtirazım yok. Ama korku ile ürkü ve ürek ilişkisi o zaman boşa gider.

Hot (I): Sıcak. Eski Türkçe “Od” (ateş-sıcak) ile ilişkili. Sümerce Ud. Sümerce Udun: Ocak, Soba (MİÇ, s. 174).

OD'ye göre “Old English hāt, of Germanic origin; related to Dutch heet and German heiss.”

Buradan Sümerlilerin Alman olduğunu öğreniyoruz! Yani Almanca Heiss kökenli. Bunu Heiss maddesinde (Isıg) görmüştük. “Önemli dil bilimcilerinden Lessing, Ot/Öt, yani ateş kökünden gelen Ötügeni'nin Şamanistlerde “Yer Tanrıçası” olduğunu belirtiyor. Bu tanrıça, Moğolcada Etügen diye anılıyor ve “toprak ana” olarak kabul ediliyor. Yakutlarda ateş tanrısı: Utu. Yakutların tanrıları listesinde de Ot adını taşıyan bir ateş tanrısı bulunuyor.” DP
“Heet (Hollandaca): Aşırı sıcak, kızgın; Hitte (Hollandaca): Isı; Heiss (A): Isı... Türkçemizde Od/Ateş köküyle bağlantılı olarak türettiğimiz kızmak/öfkelenmek sözcüğü, Avrupa dillerinde Od kökünden: Woede (Hollandaca): Kızmak (Ateşin artması), öfke; Wut (Almanca): Kızmak, öfke; Hetzen (A): Kızdırmak, kışkırtmak; Odium (L): Nefret; Hass (A): Kin, düşmanlık; Hostis (L): Düşman.” DP

House (I): Ev... Koş (Eski Türkçe): Ev, Huca (Çuvaşça) ev, oda... “Kos” Kazakça, Nogayca: ev, “Hos” Yakutça oda. Arapça: Hücre (oda, hücre) (ÜM, s. 44, 130).

“Old English hūs (noun), hūsian (verb), of Germanic origin; rela-

ted to Dutch huis, German Haus (nouns), and Dutch huizen, German hausen.” OD

Casa maddesinde Casa'nın kesimden (taş kesimi, arsanın kesimi?) gelebileceğini belirtmiştik. Ayrıca koza ile bağlantısına soru işareti koymuştuk.

AYA: Büyük itirazım yok. Ama bizdeki ev'in kökeni açıklanmalı.

Cevap: Yok. Bizden bu kadar. Nişanyan eski Türkçe “Ev: ev” diyor.

Humble (I): İngilizcede hem olumlu hem olumsuz karşılıkları var. Mütevazı, kibirsiz, alçak gönüllü, uysal gibi olumlu anlamları yanında; aşağı, alçak, gösterişsiz, aciz gibi olumsuz anlamları da var. Türkçe **Hımbıl**: Aciz, uyuşuk, tembel, zavallı. TDK'ya göre Türkçe. İngilizce kökeni Latinceye dayanıyormuş:

“Middle English: from Old French, from Latin **humilis** ‘low, lowly’, from **humus** ‘ground.’” OD

Humus: Ground: Yer, toprak. Latince Humus toprak demek demişken, “Kum”un da Eski Türkçe olduğunu anımsatalım (DLT, s. 377).

Humiliate (I): Kibrini kırmak, aşağılamak.

AYA: Ses benzeşimi çok tesadüfi.

Hunter-Gatherer (I): Avcı-Toplayıcı. Avcılar-Getirir'e ne kadar benziyor! İlk insanlar bilindiği gibi “hunter-gatherer” idi. Buradaki “Hunt” sözcüğü: Avcı.

Hunt: “Early 12c., “act of chasing game,” from hunt (v.). Old English had huntung, huntoþ. Meaning “body of persons associated for the purpose of hunting with a pack of hounds” is first recorded 1570s. Meaning “act of searching for someone or something” is from c. 1600.” OED

“Bir şeyi ya da birini arama eylemi” gibi bir şey ifade ediliyor kökünü açıklarken, yine de tam anlamı bilinmiyor. Eski Türkçe “Xanıdır?” (Nerededir?) çağrıştırmıyor değil, ama zorlama olduğunun farkındayız. Fakat bir iddia yabana atılmamalı: Ançı: Kâşgarlı Mahmut'ta Avcı anlamında ve ayrıca Andı: Başkırtça iz sürmek anlamında (ÜM, s. 190). Kun: Eski Türkçe, soymak, çalmak (DLT, s. 378). Gatherer ise “gather” fiilinden çıkıyor: Toplamak, bir araya getirmek.

“Old English gaderian, of West Germanic origin; related to Dutch gaderen, also to together.” OD

AYA: Hunt ile ilgili “köpek” anlamına gelen (Almanca) hund ve tazi anlamına gelen İngilizce (hound) ile bağlantılı. Zorlama bir etimon olur bu.

Hurray-Hurrah-Hoorah (I): Batı dillerinde sevinç ve heyecana getirme nidası. Türkçeden geçtiği belirtiliyor.

Hurt (I): Yara, bere, yaralamak.

“Middle English (originally in the senses ‘to strike’ and ‘a blow’): from Old French hurter (verb), hurt (noun), perhaps ultimately of Germanic origin.” OD

Yırt-mak, Yar-mak, Yara ile anlamsal ve fonetik benzeşme.

I

Ice (I): Buz. ET buz sözcüğüne benzemekle beraber Ayaz ET (N) sözcüğüne daha da benziyor.

Ice: “Old English is “ice, piece of ice” (also the name of the Anglo-Saxon rune for -i-), from Proto-Germanic *is- “ice” (source also of Old Norse iss, Old Frisian is, Dutch ijs, German Eis), of uncertain origin; possible relatives are Avestan aexa- “frost, ice,” isu- “frosty, icy,” Afghan asai “frost.” Slang meaning “diamonds” is attested from 1906.” OED

Idea (I): Fikir, düşünce, amaç, ülkü, inanç. Tanrısallık. **ideal (I):** Ülküsel, kusursuz. **idol (I):** Tapılacak kutsal. Eski Türkçede İduq: Mukaddes, kudsi (DLT, s. 808). İdhi: Sahip, efendi, Tanrı (DLT, s. 226).

idol: “Middle English: from Old French idole, from Latin idolum ‘image, form’ (used in ecclesiastical Latin in the sense ‘idol’), from Greek eidōlon, from eidos ‘form, shape’.” OD

idea: “Late Middle English (in idea (sense 3)): via Latin from Greek idea ‘form, pattern’, from the base of idein ‘to see’.” OD

Deus, Teo, Tengri?

AYA: Zorlama bu. Hem de feci zorlama.

Ill, illness (I): Hastalık. İl, ilenme ile benzerlik.

“Middle English (in the senses ‘wicked’, ‘malevolent’, ‘harmful’, and ‘difficult’): from Old Norse illr ‘evil, difficult’, of unknown origin.” OD

Görüldüğü gibi burada kökenin bilinmediği belirtilerek eski Norveççe (Türkçe etkisi altında bir dil olduğundan daha önce bahsetmiştik) “illr”den söz ediliyor. Bu sözcük de Evil, Difficult, Harmful, Wicked gibi anlamlar içeriyormuş. İlin: Tutulma, yakalanma; İlenme: Beddua (DLT, s. 231-230). İlin: Bulaşmak (Y, s. 804).

AYA: Zor ama imkânsız değil.

Illuminate (I): Aydınlatmak, ışıklarla, kandillerle donatmak. Eski Türkçe **Yula**: Işık, kandil (DLT, s. 810). **Illume** (I): Aydınlatmak.

“Illuminate,” c. 1600, from French **illumer**, contraction of **illuminer**, from Latin **illuminare** “light up, make light, illuminate” (see **illumination**). Related: **Illumined**; **illuminating**.” OED

AYA: lumino ile yula arasında benzeşme yok. Nokta!

Image (I), **Imago** (L): İmge, işaret, sembol vb. İmge, imaj, sembol, hayal anlamında Türkçede yeni bir sözcük. Ancak İm: işaret, parola olarak çok eski bir Türkçe sözcük. Bağlı sözcükleri de var (DLT, s. 231-232): İmle, İmlet, İmleş... **Imaginatio** (L), **Imagination** (I).

AYA: Zor ama imkânsız değil.

Integrity (I): Bütünlük, tamlık, tümlük. **Tegrek**, **tegre**, daire, çember... **Tegrity-Integrity**: Daire içinde.

“Late Middle English (in integrity (sense 2)): from French **intégrité** or Latin **integritas**, from **integer** ‘intact’ (see **integer**). Compare with **entirety**, **integral**, and **integrate**.” OD

Tekerlek N’ye göre ET. **Tegrek**: Çember anlamında. **Tegir**: Dönmek. (N) **Değirmen** (**Tegirmen**). **Değirmi yüz**. **Yuvarlak yüz**. **Teğme-Değmek** ile de akraba olabilir. Ayrıca: **Tegre**: Daire, halka, çevre. **Tegme**: Değme, her, her bir (DLT, s. 594). **Intact** (I): Tamam, noksan-sız, dokunulmamış. **Teg**: Değmek, dokunmak... Görüldüğü gibi **Integrity**’nin İngilizce köken açıklamasında dokunma ve dokunulmamış ile bağlantı kuruluyor; biz de o yüzden Türkçedeki birbirine akraba bu kavramlar arasında dolaşıyoruz. **Integrity**’nin bir de yine Eski Türkçe bir sözcük olan “Tek”likle ilişkisine işaret edip konuyu tamamlayalım. Türkçede “tek” aynı zamanda bütünlüğü, bölünmezliği ifade eder. **Tegre**: Daire, çevre, civar, etraf, dört taraf (ME, s. 113).

Itch (I): Kaşınmak. Yerel ağızlarda **Gidişmek**, **Gicişmek**: Kaşınmak.

Eski Türkçede Gitmek: Id-It. Itch: "Old English gycce (noun), gycan (verb), of West Germanic origin; related to Dutch jeuk (noun) and Dutch jeuken, German jucken (verb)." OD

I

Ille, Illa, Illud: (Latince) Üçüncü tekil ve çoğul kişi. Türkçe: O-onlar.

Eski Türkçe: Ol, ollar, onlar. Bakınız: Vecihe Hatiboğlu.

AYA: Zor ama imkânsız değil.

Illic, illum, illine (L): That place. Orada, orası. Türkçe İl: Yöre, bölge.

N'ye göre İl ET. Bağlantılı olabilir mi?

İste, istic, istinc, isto (L): Over there. That of yours... DNLD. İşte?

N'ye göre "İşte" OT. Uş-Teg. Üş, uş işaret sıfatı. İlginç bir benzeşme.

İter (L): Gitmek; **İto (L):** Go... git... Id: Göndermek, bırakmak, terk etmek (gitmek) (Y, s. 808).

AYA: "İter" gitmek demek değil. Çünkü iter bir noun! Fiil değil!

Iugo (L): Couple. İkili. Bakınız AYA, metin bölümü.

J

Jackal (I): Çakal. Farsça deniyor ama Bıkkinin'e göre Türkçe?

Jerk (I): Çekmek, aniden çekmek. "Çek" mekle bağlantı kurulabilir.

Çekmek ET. N

Job (I): İş, meslek.

"Piece of work; something to be done," 1620s, from phrase jobbe of worke (1550s) "task, piece of work" (contrasted with continuous labor), a word of uncertain origin. Perhaps a variant of gobbe "mass, lump" (c. 1400; see gob) via sense of "a cart-load." Specific sense of "work done for pay" first recorded 1650s." OED

Çaba ile, çapa ile, çop ile bağlantılı olduğunu düşünüyoruz.

AYA: Zor ama imkânsız değil.

Joy (I): Eğlence, eğlenmek. Eski Türkçe şölen, eğlenti, düğün (DLT, s. 642). Toy: Davul. Toy (I): Oyuncak.

"Middle English: From Old French joie, based on Latin gaudium, from *gaudere* 'rejoice.'" OD Bu da olabilir. Fakat kökte olduğu iddia edilen sözcüğün ne kadar az benzediğine, hiçbir harfinin tutmadı-

ğına dikkat edin. Biz çok daha benzer sözcükleri “yeterince” örtüşmüyor diye sözlüğe alamadık.

Just, Justice, Jury, Judge (1): Yargıç, adalet, yargı ile ilgili. Yargı. Birçok Türk lehçesinde “Jargı” diye geçer. **Jury:** “Set number of persons, selected according to law and sworn to determine the facts and truth of a case or charge submitted to them and render a verdict,” early 14c. (late 12c. in Anglo-Latin), from Anglo-French and Old French juree (13c.), from Medieval Latin iurata “an oath, a judicial inquest, sworn body of men,” noun use of fem. past participle of Latin iurare “to swear,” from ius (genitive iuris) “law, an oath.”” OED

Iddialı değiliz, ama akılda bulunmalı. Just-Yasa bağlantısı için (ÜM, s. 144).

AYA: Siz iddialı değilsiniz. Ama ben iddialıyım. Just ile jury’nin alâkası yok. Jury ise zaten yemin etmekle alâkalı. Nerede burada bağlantı?

Juve (L), Giovane (It), Young (1): Genç. Civan.

“Old English geong “youthful, young; recent, new, fresh,” from Proto-Germanic *juwunga- (source also of Old Saxon and Old Frisian jung, Old Norse ungr, Middle Dutch jonc, Dutch jong, Old High German and German jung, Gothic juggs), from PIE ***yuwn**-ko-, suffixed form of root ***yeu**- “vital force, youthful vigor” (source also of Sanskrit yuvan- “young; young man;” Avestan yuuanem, yunam “youth,” yoista- “youngest;” Latin juvenis “young,” iunior “younger, more young;” Lithuanian jaunas, Old Church Slavonic junu, Russian junyj “young,” Old Irish oac, Welsh ieuanc “young”).” OED
Kök “yuwn” imiş. “Yeni” olduğu apaçık görülüyor. Yine ET Genç-Gence de aynı kökten. Yeni-Genç-Juve-Civan-Genu-Can- Giovane-Young... Hepsi aynı ortak kökten...

K

Kin (1): Akrabalık, soydaşlık, kandaşlık... Türkçe: Kan. Kandaş.

“Old English cynn, of Germanic origin; related to Dutch kunne, from an Indo-European root meaning ‘give birth to’, shared by Greek genos and Latin genus ‘race.’” OD

“Genus”tan geliyormuş! Genus da “kan”la, “can”la bağlantılı değil mi?

Kind (I): İyi, iyi huylu, müşfik, yardımsever. Türkçe benzer bir karşılığı yok. Fakat kökeninde “kin” akrabalık, “kan” bağı görüyoruz. “Friendly, deliberately doing good to others,” Middle English kinde, from Old English (ge)cynde “natural, native, innate,” originally “with the feeling of relatives for each other,” from Proto-Germanic *kundi- “natural, native,” from *kunjam “family” (see kin).” OED Peki Eski Türkçe şu sözcüğe ne diyeceksiniz: Kadın: Kayın, hısım (Y, s. 833). Kanklı: Soylu. ET Bu son sözcükleri “kind” ile Türkçe hısımlık, soy anlatan benzer fonetikte sözcükler bulunduğunu göstermek için koyduk.

AYA: Bunların “kadın” ile alâkası ne?

König (A), King (I): Kral, Hükümdar. Türkçe: Ilig, Sümerce: Alim (ONT, s. 20). Könilik: Qan: Han, hükümdar (Y, s. 836).

AYA: Zor ama imkânsız değil.

Kurgan Hypotesis (I): “The Kurgan hypothesis (also known as the Kurgan theory or Kurgan model) is the most widely accepted proposal to identify the Proto-Indo-European homelands which the Indo-European languages spread out throughout Europe and parts of Asia.” Wikipedia.

Şaka gibi değil mi! Hint-Avrupa Dil Ailesi’nin varlığını ve kökenini tanıtlamak için oluşturulan kuram Türkçe. Kurgan açıkça “korumak”tan geliyor. Her ne kadar en yaygın ve uluslararası anlamı içinde pek çok çeşitli buluntulara rastlanan tümsek mezarlar olsa da, Eski Türkçede yine korumak, saklamak, saklanmakla ilgili başka anlamları da var. Kurgan, Yazıtlar’da Kale anlamında geçiyor (ME, s. 102). Kurkan: Çadır (ME, s. 104). Kurgan aynı zamanda anıt, anıt-mezar anlamına geliyor. TDK’ya göre Türkçe. N’ye göre ET. Daha ne olsun!

“Russian, of Turkic origin; compare with Turkish kurgan ‘castle’.” OD.

Rusça veya Türkçe köken diyor Oxford Dictionary. Rusça Kurgan? Sözcük bağıyor Türkçeyim diye. Nitekim:

“1889, from Russian, originally a Tatar word.” OED

AYA: Aklı başında hiçbir kaynak kurgan'ın Türkçe olduğunu yadsımıyor. Kötü misal emsal olmaz!

L

Large (I), Largus (L): Çok, fazla... Türkçe “-ler,-lar” çoğul eki?

AYA: Zor ama imkânsız değil.

Latten (I): Altın veya altın görünümünde kapla metal eşya. “Middle English, from old French Laton.” OD Arapça: Latun. Altun.

AYA: Gerek yok. Gold, wold ve alt-un benzeşimini yukarıda belirtmiştim, ki köken Türkçe değil. Daha eski bir kök dil muhtemelen.

Leder (A): Deri.

AYA: Zor ama imkânsız değil.

Leopard (I): Leo-Pard. Aslan-Pars. Eski Türkçede Pars: Bars N (Y, s. 771).

Liquid, Liquor, Liqua (I): Sıvı, akıcı. Eski Türkçe “ygilikidey” katı olmayan, yani sıvı demektir (örneğin kemik içindeki “ilik” için bu sözcük kullanılır).

AYA: Eski Türkler “ygilikidey” diye upuzun bir kelime bulmuşlarsa... İlik'e çok itiraz etmem. O ayrı!

Lux (L): Işık. N'ye göre Yaşuk=Işık ET.

AYA: Alâkasız! Ses benzeşimi nerede?

M

Magician, Magic (I), Mago (It): Büyücü, büyü... Umma (Sümerce) Cadı. Umay (Eski Türkçe) Kutsal ana efsanesi, manevi Tanrıça. Yumaş (Çuvaşça): Büyücü. Maşmaş (Sümerce): Umacı. Mago-Umma-Umay-Umacı bağlantısı...

Make (I): Yapmak. Türkçede mek-mak mastar eki aynı anlamı verir.

“Old English macian “to make, form, construct, do; prepare, arrange, cause; behave, fare, transform,” from West Germanic *makon “to fashion, fit” (source also of Old Saxon makon, Old Frisian makia “to build, make,” Middle Dutch and Dutch maken, Old High German mahhon “to construct, make,” German machen “to make”), from PIE *mag- “to knead, mix; to fashion, fit.”” OED

Mammal, Mammals (I); **Mamma, Mamilla** (L): **Memeli**, memeliler, meme. Mammal-meme bağlantısı. “Meme”nin kökeni N’de belirtilmiyor. TDK Türkçe sayıyor ama Fransızca “Mamelle”den de bahsediyor. Ancak meme ile çok yakın bağlantılı “emme” N’ye göre Eski Türkçe. Yazıtlar’da âmig: meme; âmsi: emmek istemek (s. 793). Em: Emmek; Emig: Meme (DLT, s. 178-180).

Mammy, Mama, Mamma (İngilizce ve birçok dilde ortak): Anne. Meme ile ilgili. Yakutça mammot: Toprak ana. Bakınız: Mammal.

Man (I): İnsan veya adam anlamındadır. İlk Türkler kendileri için “ben” veya Azerilerin söylediği gibi “men” derlerdi. ET “Mana”: Bana (Y, s. 818). Ayrıca eski Türkçede son ek olarak bir şeyi yapan, eden, belli bir özelliği olan insan-adam anlamı var. Er-man, kahraman, kur-man vb.

“Old English man(n), (plural) menn (noun), mannian (verb), of Germanic origin; related to Dutch man, German Mann, and Sanskrit manu ‘mankind.’” OD

Mandra (L): Mandıra. N’ye göre Eski Yunanca, hayvanların barındıkları yer. Türkçeye Yunancadan girdi kabul edelim. Manda? Başka dilde rastlayamadık. TDK’ya göre Türkçe.

AYA: Anlam genişlemesi örneği bile olamaz! Manda zaten çökekta durur. Ahıra bağlanmaz.

KA Cevap: Manda çökekta durur, ama sağılmak için toplanırlar. En azından sütleri mandraya getirilir.

AYA: Sonuç?

Mania (I): Taşkınlık sayrılığı, kişinin sevinç, öfke ve her türlü duygusallığının aşırısı.

“Late Middle English: via late Latin from Greek, literally ‘madness’, from mainesthai ‘be mad.’” OD

“Mania” yı “mad”ness’a bağlamış. İlginçtir, eski Türkçede Mâni, Mângi, Mânilig: Neşe, saadet, eğlence, zevk almak anlamlarında (Y, s. 819).

AYA: B-m dönüşümü mümkün! Bangi Türkçe mi? Çok şüpheli!

Many (I): Çok, fazla.

“Old English *menigu*, from many (adj.). *The many* “the multitude” attested from 1520s. Compare also Gothic *managei*”multitude,

crowd,” Old High German *managi* “large number, plurality,” German *Menge* “multitude.” OED

Eski Türkçede Mengü: Bitimsiz, sonsuz. (Y. s. 819)

AYA: Zor ama imkânsız değil.

Me (1): Ben, men. “m” son eki pek çok dilde birinci tekil şahsı gösterir. I am, Ich bin, Ez ım, Mın min (İngilizce, Almanca, Kürtçe, Tatarca) Ben-im... “Em, bin, ım, min” ekleri... Birçok Türk lehçesinde hâlâ “men” olarak bulunur: Ben. Sümerce.

Meat (1): Et. Eat, meat, et bağlantılı olabilir. Flesh, leş... bağlantısı gibi? OED, “Meat”i, “Eat”e değil, “Food”a bağlıyor. Eat ise şöyle açıklanıyor:

“Old English etan (class V strong verb; past tense æt, past participle eten) “to consume food, devour, consume,” from Proto-Germanic *etan (source also of Old Frisian ita, Old Saxon etan, Middle Dutch eten, Dutch eten, Old High German ezzan, German essen, Old Norse eta, Gothic itan), from PIE root *ed- “to eat” (see edible).” Daha kabaca bir bağlantı. Edible: Yenebilir. Food: “Late Old English fōda, of Germanic origin; related to fodder.” OED

Et, ot ve food. Türkçeleri sanki daha kök gibi duruyor.

AYA: Zor ama imkânsız değil.

Medicinus, Medicamen (L), Medicine (1): Ot, od, em... İlaç, tedavi. Sağaltım. Em, Emci, Emdevci, (Emeda Sümerce), Emdi... Atasagun... Otacı... Anlamı aynı tüm bu sözcükler arasında ses olarak da az çok bir uyuma dikkat çekiyor. Çok iddialı değiliz.

AYA: Bence de “bunda hiç iddialı değiliz” deyip böylece koyalım. Çünkü çok zorlama!

Mel (L): Bal. Bal: Bal (DLT, s. 64).

Milia (L): Bin. (Sayı) ET: Min.

Mission (1): Görev, vazife. İş? N’ye göre İş: İş, ediş, çalışma. ET. Gitmek? (Eski Türkçe İd-it).

“1590s, “a sending abroad,” originally of Jesuits, from Latin missionem (nominative missio) “act of sending, a dispatching; a release, a setting at liberty; discharge from service, dismissal,” noun of action from past participle stem of mittere “to release, let go; send, throw,” which de Vaan traces to a PIE *m(e)ith- “to exchange,

remove,” also source of Sanskrit methete, mimetha “to become hostile, quarrel,” Gothic in-maidjan “to change;” he writes, “From original ‘exchange’, the meaning developed to ‘give, bestow’ ... and ‘let go, send’.” OED

Görev için gönderme. Gitme...

AYA: Ağır çekince.

Mourn, Mourning (1): Matem, yas, üzüntü. Eski Türkçe **Mung**: Keder, üzüntü, sıkıntı, bun, bunaltı (DLT, s. 414-415) (Moğol aynı anlamda). **Umun** (Sümerce): Ağrı, eziyet, dert (MİÇ s. 204). **Mun-Bun**: Sıkıntı, bunaltı (DA, s. 24-25).

Mourn: “Old English murnan, of Germanic origin.” OD Öteki kaynak farklı düşünüyor: “Old English murnan “to mourn, bemoan, long after,” also “be anxious about, be careful” (class III strong verb; past tense mearn, past participle murnen), from Proto-Germanic *murnan “to remember sorrowfully” (source also of Old Saxon mornon, Old High German mornen, Gothic maurnan “to mourn,” Old Norse morna “to pine away”), probably from PIE root *(s)mer- “to remember” (see memory); or, if the Old Norse sense is the base one, from *mer- “to die, wither.” Related: Mourned; mourning.” OED

Kökeni belki Eski Norveççe “mer” (hatırlama) veya belki de “mer”e (ölmeye) dayanıyormuş.

AYA: Mung değil, bung o. Aslında ng de değil. Nazal n!

Mucus: Sümük... “Sümük”ün “mük”üne dikkat...

AYA: Zorlama. Ama fantezi etimoloji örneği olarak durabilir.

“n” “un-on-in” teklik eki, “un-uno-one-ein”daki gibi: Türkçede eğer organlar veya beden bölgeleri tekli ise “ın, un” gibi ile biter genelde. Bu, tekliği gösterir. Boyun, karın, burun, alın... Organlar çift ise, “iki”yi gösterir şekilde “k” ile biter. Kulak, dirsek, yanak, şakak, bacak...

N

Name, Nom (1); **Nomen** (L): İsim. Nam. Nam, Farsça kökenli. Yaklaşık anlamı Ün Eski Türkçe (DLT, s. 712). **Fame** (1): Ün. Sümerce: Mu.

AYA: İtirazım olmazdı da... Nam Türkçe değil işte.

KA Cevap: Ün Türkçe ama. Tabii lux ile ışık arasında ses benzerliği duyamayanlar bunu hiç duymaz.

No, Nay: İngilizce, Eski İngilizce ve Türkçede hayır anlamında. Rusça: Nyet. Başka bazı dillerde de benzer. Olumsuzluk: Na, no... Türkçe-deki soru sözcükleri, ne, ney, nasıl, ne asıl, neden, hangi nedenle hayır, hangi nedenle olumsuz... gibi birbirine bağlı mantıktan doğar. Bunlarda olumlu ve olumsuz (nay) birlikte iş görür. Nen: Herhangi bir, her, hiç (DA, s. 61). Neng: (Yazıtlar) Hiç, asla (ME, s. 106).

AYA: Çekinceliyim.

Nos (L): Birinci çoğul kişi. Biz. Kaynak Vecihe Hatiboğlu. Metin bölümüne bakınız.

AYA: Benzeşim nerede? Ben mi göremiyorum?

O

Oath (I): And, Ant. And N'ye göre ET. "Old English āth, of Germanic origin; related to Dutch eed and German Eid." OD

Başka bazı sözcüklerde olduğu gibi "Oath"ın "And"a benzemediğini söyleyenlere "Oath", "Eid"e benziyor mu diye sormak isteriz.

Obelisk, Oblique (I): İlki tepeye doğru incelen dikili taş, ikincisi "eğimli" anlamında. Aynı şeklin tersine olanı, yani doğadaki çukurlar neden Türkçe "Obruk"? Eski Türkçe Oprı: Çukur, oyuk. N. Oprul: Çökmek, çukurlaşmak.

AYA: Size Türkçe gibi geliyor. Bence hiç de öyle değil. Bize Türkçe gelen ne?

Oblique (I): Ob ön ekine dikkat... Eğri bükülmüş eğik... Ob, oymak.

AYA: Hayır. Köken gayet sarıh. Olamaz!

Obruo (L): Düşmek, çökmek... Obruk: Yer çukuru. "Oprı" Türkçe oyuk, çukurdan geldiğini söylüyor Nişanyan. Demek ki Türkçe asıllı sözcükte de "Ob", "Oprı" bulunabiliyormuş. Oprul: Çökmek, çukurlaşmak... Oyulmak...

AYA: Zor ama imkânsız değil.

KA Cevap: AYA sık sık lütfediyor!

Obstacle (I): Engel... "Tackle" ile takmak, takılmak bağlantısını kuracağız. Bakınız "Tackle".

AYA: Zorlama, ama durabilir bence.

Odor (I): Koku.

“c. 1300, from Anglo-French odour, from Old French odor “smell, perfume, fragrance” (12c., Modern French odeur) and directly from Latin odor “a smell, a scent” (pleasant or disagreeable), from PIE root *od- (1) “to smell” (source also of Latin olere “emit a smell, to smell of,” with Sabine -l- for -d-; Greek ozein “to smell;” Armenian hotim “I smell;” Lithuanian uodziu “to smell”).” OED

Arapça Itır. Attar: Baharatçı. Eski Türkçe Ot: Ot, ilaç, em, zehir; baharat (KB, s. 444); Atılmak: (çiçek) açılmak (KB, s. 48). Od: Ateş, duman

AYA: Zorlama, ama durabilir bence.

Odin: Vikinglerin Tanrısı.

“Avrupa’nın Savaş Tanrısı Odin adının kökeni, Türkçe Od/Hot sözcüğüdür. Ateş, kızma, kızgınlık, öfke, düşmanlık, kin gibi anlamlar taşıyan birçok sözcük, Türkçede olduğu gibi Avrupa dillerinde de Hot/Ot/Od kökünden geliyor. Hot/Ot/Od kökü, yalnız Tanrı’nın adı olarak değil, Türkçedeki anlamlarıyla bağlantılı çok sayıda sözcük olarak Avrupa dillerine yerleşmiştir. Türkçede Od/Ot sözcüğünün hem ateş, hem de yer anlamına gelen çok sayıda kavramın kökü olduğunu biliyoruz. Ateş ve yer anlamları arasında sürekli bir geçiş var. Türklerin ve Moğolların Yer Tanrıçasının adı da Od/Ot kökünden: Ötüken/Etügen... Sümerlerin Güneş Tanrısı Utu. Ud/Ut, Sümer dilinde, güneş, ateş ve zaman anlamlarına geliyor.” DP

Bakınız: Hot maddesi.

AYA: Zor ama imkânsız değil.

Omos (Y): Omuz. N’ye göre Omuz OT.

KA: Buna niye itiraz etmiyorsun AYA Yunanca kelime?

AYA: Olur mu hiç! Bunu ben göndermiştim size. Kendi bulduğuma mı itiraz edeyim!

KA: AYA sadece son onay aşamasında değil birkaç yıldır bu sözlük üstünde çalışıyor. Gerçi önerdiği sözcükler çok değil, ama kendi sözcüklerine açık iltimas yaptığı, bize dayattığı kuralları o sözcüklere uygulamadığı ortada. ☺ Kendisine bir kez daha bu vesileyle teşekkür ediyoruz, çünkü bizim de zayıf bulduğumuz çok sayıda sözcüğün elenmesini sağladı.

Once (1): Bir zamanlar, önceleri. Önce...

"c. 1200, anes, from ane "one" (see one) + adverbial genitive. Replaced Old English æne. Spelling changed as pronunciation shifted from two syllables to one after c. 1300. Pronunciation change to "wuns" parallels that of one. As an emphatic, meaning "once and for all," it is attested from c. 1300, but this now is regarded as a Pennsylvania German dialect formation. Meaning "in a past time" (but not necessarily just one time) is from mid-13c." OED

"Anes" ve "one"ın nasıl "once"a dönüştüğü, telaffuzdaki "w"nin nasıl oluştuğu açıklanıyor. Eloglu bir güzel değiştiriyor ve pek güzel açıklıyor. "Bir zamanlar" ile başlayan (Once upon a time) masal başlangıçları ilk kez 1590'larda kaydedilmiş.

One, Uno, Ein (İ-İt-A): Bir. Ön kökenli. Ya da Ön ile bağlantılı diyelim.

Ordinatio, Ordo, Ordino (L); Order (1): Emir, düzen. Yabancı dillerdeki "Or" ön eki düzen kavramını verir. "Or" ile başlayan sözcüklerden birçoğu Türkçedeki "Ordu" ile ya da "Or" ile yakın ilintili. Düzen, sıra, emir vb. Ordinary, Organisation... Org... Kabul etmesi kolay değil elbette. Ama herhalde şu açık: Ordnance (1): Savaş gereçleri...

Organisation: "Mid-15c., "act of organizing," from Middle French organisation and directly from Medieval Latin organizationem (nominative organizatio), noun of action from past participle stem of organizare, from Latin organum "instrument, organ" (see organ). Meaning "system, establishment" is from 1873." OED

Alet, organ, müzik aleti, beden bölümü anlamına gelen Latince "organ"a dayanıyormuş. Bir de "organ"a bakalım:

"Fusion of late Old English organe, and Old French orgene (12c.), both meaning "musical instrument," both from Latin organa, plural of organum "a musical instrument," from Greek organon "implement, tool for making or doing; musical instrument; organ of sense, organ of the body," literally "that with which one works," from PIE *werg-ano-, from root *werg- "to do" (source also of Greek ergon "work," orgia "religious performances;" Armenian gorc "work;" Avestan vareza "work, activity;" Gothic waurkjan, Old

English wyrcan “to work,” Old English weorc “deed, action, something done;” Old Norse yrka “work, take effect”). OED

Müzik aletinden başladık açıklamada, en sonunda “ergon”a vardık. İş, eylem.. Orgia: Dinsel etkinlik. O zaman “Ordu”yu da boş verin, “Er”, “Ermek’e bakın. Er: Olmak, yapmak; Erinç: İyi, güzel, doğru yaşayış, mutluluk (Y, s. 801). Sonraları Ermek: Ulaşmak, yetişmek anlamları kazanıyor.

Origo (L): Köken, soy, kaynak. Eski Türkçe **Uruğ, Uruk:** Boy, oymak (Y, s. 876).

Ortho (I): Düzgün, doğru, dik, dikey... Türkçe: **Orta** ile yakın bağlantılı. Farklı bir anlamı: Sorunların çözümünde aşırılıklardan kaçınan, ölçülü bir yöntem izleyen.

Ortho: “From Greek orthos ‘straight, right’.” OD

Orthos Yunanca aynı zamanda “regular” ve “correct” demek. Normal, düzgün, yanlışsız. Orta N’ye göre ET: Ortu.

Os (L): Face. Yüz. Latince “os” aynı zamanda (kemik dışında) ağızdır. CNLD

Face: “c. 1300, “the human face, a face; facial appearance or expression; likeness, image,” from Old French face “face, countenance, look, appearance” (12c.), from Vulgar Latin *facia (source also of Italian faccia), from Latin facies “appearance, form, figure,” and secondarily “visage, countenance,” which probably is literally “form imposed on something” and related to facere “to make” (see factitious).” OED

Bu face ise Latince facia, İtalyanca “faccia” kaynaklıymış. Her ne ise, “yüz” hem “os”a, hem “face” az çok benziyor. N’ye göre Yüz ET ve de en eski biçimi: Üz.

AYA: Ağız, avuz, avz dururken yüz’le ne uğraşıyoruz?

Other (I): Öteki, başkası. Eski Türkçe **Otru:** Karşı, ön, ara, orta (DLT, s. 445). (Utru, Ortu, Otra) Ayrı, N’ye göre “Adn”dan gelmedir. Adnrmak: Ayırmak. Buna da “other” bahsinde tekrar geliriz.

AYA: Zor ama imkânsız değil.

Oui (F): (Vi okunur) Evet. Evet, Eski Türkçe. N

AYA: Zor ama imkânsız değil.

Ox: Öküz. N’ye göre ET. Sümerce: Gud, En Eski Türkçe: Ud (MİÇ, s. 104).

P

Pace (1): Adım. Basmak. Bas, basmak her türlüyle Eski Türkçe. “Ayak basmak” olarak da kullanılır, tek başına “basmak” ayakla çiğ-nemek anlamına da gelir. Pace kökeninde ne varmış?

İsim: “Late 13c., “a step in walking; rate of motion,” from Old French **pas** “a step, pace, trace,” and directly from Latin **passus**, **passum** “a step, pace, stride,” noun use of past participle of **pandere** “to stretch (the leg), spread out,” probably from PIE *pat-no-, a nasalized variant of root *pete- “to spread” (source also of Greek **petannynai** “to spread out,” **petalon** “a leaf,” **patane** “plate, dish,” Old Norse **faðmr** “embrace, bosom,” Old English **fæðm** “embrace, bosom, fathom,” Old Saxon **fathmos** “the outstretched arms”). Also, “a measure of five feet” [Johnson]. Pace-setter in fashion is from 1895.” OED

Fiil: “Latin, literally ‘in peace’, ablative of **pax**, as in **pace tua** ‘by your leave’.” OD

Sonuçta birbiriyle o kadar ilgisiz kavramlar geçiyor ki bir basit “adım”ın açıklamasında, bilenlerin insafına sunuyoruz: Ayağı uzatmak, germek, tabak, yemek, kucak, kucaklamak, barış, huzur, kulaç... Hani belki de hepsi doğrudur; ama biz bunun yarısını yapsak “zorlama”, “uydurma” deniyor; böyle birçok sözcüğü bu sözlüğe almadık.

Part (1): Parça. Sözlüklerde “Parça”nın da Farsça kökenli olduğu söylenmekte. Oysa Yazıtlar’da Parça, “**Barça**” olarak geçmekte (s. 770). Buradaki karşılığı: Bütün, hep. İlk hali acaba böyle mi? (DLT, s. 69). Ayrıca Bar: Büyük; Bar: Ortaya çıkmak... (s. 66).

“Old English (denoting a part of speech), from Latin **pars**, **part-**.” OD

Pass (1): Geçmek, basıp gitmek... Basmak... Bakınız: Pace maddesi.

Patchy (1): Parçalı, yamalı. Bakınız: Part maddesi.

Path-Pad (1): Patika, yol, keçi yolu, pati, patik... aynı kökten. N’ye göre Patik: Çocuk ayakkabısı olarak Yunanca kökenli. Pati ise “Çocukça!” Keza N’ye göre Patika da Yunanca. TDK’ya göre Patika Bulgarca. Patik Yunanca. Pati kökensiz. Bu sözcükleri “Pass” ve “Pace”

maddeleriyle birlikte ele almak gerek. Pay: Farsça ayak. (N) Pes (L): Ayak.

AYA: Nişanyan haklı.

Pay (I): Ödemek. Türkçe Pay: Bölüşmek. Payına düşen.

Pay: "Middle English (in the sense 'pacify'): from Old French paie (noun), payer (verb), from Latin pacare 'appease', from pax, pac- 'peace'. The notion of 'payment' arose from the sense of 'pacifying' a creditor." OD

Bu da Latince "Pax: Barış"tan kaynaklanıyormuş. Pay: Farsça ayak (N); TDK'ya göre hisse anlamındaki pay Türkçe. Pay (DK, s. 249).

Pearl: İnci. İnci gibi görünen, parlayan. Acaba kök "Parlak" mı?

"Mid-13c., from Old French perle (13c.) and directly from Medieval Latin perla (mid-13c.), of unknown origin." OED

Latince "Perla"dan geçmiş ve asıl kök bilinmiyor.

Penta (L): Beş. Penç. Beş. "Beş"i Türkçe "penç"ten aldı kabul edelim.

Türkçedeki "pençe" ne olacak? Beş parmak. Ya "nç" Türkçe son eki? Ödünç, korkunç, utanç, sevinç, korkunç... sözcüklerindeki gibi.

Plaga (L): Flat surface. Plak. Düz, yayvan yüzeyli. **Plate (I):** Plak. Tabak, sahan. Düz, yayvan, organ ya da nesne. **Plain (I):** Düz, düzlük, ova. Hepsi "Ablak" ile ses ve anlam benzerliği gösteriyor. Ablak: Yayvan ve dolgun yüz. TDK

AYA: Muhtemel geçiş, Batı'dan Türkçeye.

Pochette (F): Torba. Bohça kökünden? Boğ-bohça (DLT, s. 98).

"Late 19th century: from French, literally 'small pocket', diminutive of poche." OD

AYA: İtirazım çok yok. Daha önce bu konuyu yazmıştım. Muhtemel kök "boş".

Poli, Polis (Y): Çok, fazla. Şehir. (Kalabalık?) **Police (I):** Polis; Policy: Politika vb pek çok sözcük Poli ve Polis'ten türeme. Türkçe: Bol. N'ye göre Et ve OT. Eski Türkçede Şehir: Baliq (Y, s. 769). Türkçede şehir adlarındaki "Bolu" "Poli" den mi "Baliq" ve "Bol"dan mı geliyor? Safranbolu, Bolu, İnebolu...

Potlach (I): Kızılderili töresinden Avrupa'ya geçen bu sözcükteki "laç" ekine dikkat. Eski Türkçedeki fiilden isim yapan "-laç,-leç" ekine ne denli benzer!

Prae, Pre, Pri, Pir, Pro Primus, Prior, Prius: Latince, Hint-Avrupa kökenli ön ekler. Before, in front... Beri... Ön, ilk. Türkçe Bir, birleşmek ile aynı kökenli gibi görünüyor.

Press (I), Presso, Pressus (L): Basmak, baskı, baskı yapmak. Basmak (Y, s.771).

Prone (I): Öne çıkan. Ön çıkıntı. **Burun?** Burun E.T. (N)

AYA: Büyük itirazım yok. Ama kök ayrışımı sorunlu olabilir. Dikkat etmek gerek.

Purus (L), Pure (I): Temiz, saf, pür, arı.

Pure: "c. 1300 "unmixed," also "absolutely, entirely," from Old French pur "pure, simple, absolute, unalloyed," figuratively "simple, sheer, mere" (12c.), from Latin purus "clean, clear; unmixed; unadorned; chaste, undefiled," from PIE root *peue- "to purify, cleanse" (source also of Latin putus "clear, pure;" Sanskrit pavate "purifies, cleanses," putah "pure;" Middle Irish ur "fresh, new;" Old High German fowen "to sift")." OED

Arığ, (Y, s. 32). Arı: Temizlemek; Arığ: Temiz, saf (DLT, s.763). Sümerce Ar, ara, ra. Eski Türkçe Arıtmak. Temizlemek (MİÇ, s. 109).

AYA: Ses benzeşimi yok. Konsonant neden baştan düşmüş? Açıklamaya muhtaç.

Q

Quantity (I): Nicelik. Çokluk. Türkçe kaç? Gaç? Bakınız: Quis madesi.

Quartus (L), Quarter (I): Çeyrek. N'ye göre karşılığı Kerte. TDK'ya göre başka bir anlamı Kerte: Derece.

AYA: Hayır. Dört ile Quatro alâkalı. O da başka bir Türkik kelime, "tört" ile alâkalı.

Queen (I): Kraliçe. Eski Türkçe Qatun: Hatun: Kraliçe, (N) yüksek düzeyde kadın (Y, s. 839).

"Old English cwen "queen, female ruler of a state, woman, wife," from Proto-Germanic *kwoeniz (source also of Old Saxon quan "wife," Old Norse kvaen, Gothic quens), ablaut variant of *kwenon (source of quean), from PIE *gwen- "woman, wife" supposedly originally "honored woman" (source also of Greek gyné "a wom-

an, a wife;" Gaelic bean "woman;" Sanskrit janis "a woman," gná "wife of a god, a goddess;" Avestan jainish "wife;" Armenian kin "woman;" Old Church Slavonic zena, Old Prussian genna "woman;" Gothic qino "a woman, wife; qéns "a queen")." OED

AYA: Olmamış. Ağır çekince.

Quick (1): Çevik, Çabuk.

"Old English cwic "living, alive, animate," and figuratively, of mental qualities, "rapid, ready," from Proto-Germanic *kwikwaz (source also of Old Saxon and Old Frisian quik, Old Norse kvikr "living, alive," Dutch kwik "lively, bright, sprightly," Old High German quec "lively," German keck "bold"), from PIE root *gweie- (1) "to live." OED

Burada "Çevik" ile kökte gösterilen neredeyse her sözcük sessel ve anlamsal olarak tam benzeşiyor. Ama açıklamada "Cwic"ın ölüye karşı "Canlı" anlamında olduğu belirtiliyor. Bir sorun da şu ki, gerek TDK gerekse N, "Çevik" ve "Çabuk"u Farsça gösteriyor. Fakat N, Eski Türkçede hızlı at sürme anlamında "Çap" diye bir sözcük olduğunu ekliyor. Çap hızlı ise Çapuk da hızlı olandır. Çapıt: Saldırmak (DLT, s. 136).

Quis?, Quid?, Qualis?, Quando?, Quod? (L): Kim?; Kangı (ne?), (nasıl?); Kaçan? (kaç-ne zaman?); Kanda (nerede?); Kaç? (ne kadar?).
Bakınız: Vecihe Hatiboğlu.

Quit (1): Çıkmak, gitmek... Eski Türkçe İd: Göndermek, terk etmek (Y, s. 808). Kit: Gitmek ET. (N)

AYA: Zor ama imkânsız değil.

Quota (1): Kota, pay, hisse. Türkçe "Kat" ile benzeşme. Eski Türkçe Qat: Kat, Qat: Katmak (Y, s. 838) kök ortaklığı.

AYA: Kat ile alâkasız. Qui ile alâkalı. Ne kadar?

R

Retard (1): Gecikmek, engellemek... Eski Türkçe Tärtrü: Uygunsuz, başarısız (Y, s.862).

Retard: "Late 15th century: from French retarder, from Latin retardare, from re- 'back' + tardus 'slow.'" OD

Retard birleşik sözcükmüş, "Re" bölümü "bak" (geri)yi, "Tardus"

ise “slow” (yavaş)ı ifade ediyor. Tardu Eski Türkçede “durmak”la ilgili. Durdu, duran yaşam. TT

S

Saber, Sabre (I): Bir tür kılıç. Bir Türk boyu. Sabar: Vuran, döven... TDK

Sabre: “Late 17th century: from French, alteration of obsolete *sable*, from German *Sabel* (local variant of *Sâbel*), from Hungarian *szablya*.” OD

AYA: Zor ama imkânsız değil.

Sacer, Sacrum, Sacra, Sacrarium vb. (L): Kutsal, adanmış, korunmuş... Saklı. **Secret, Secrecy** (I): Gizli, Saklı. **Secret**: “Late Middle English: from Old French, from Latin *secretus* (adjective) ‘separate, set apart’, from the verb *secernere*, from *se-* ‘apart’ + *cernere* ‘sift’” OD **Sacred** (I): “Late Middle English: past participle of archaic *sacre* ‘consecrate’, from Old French *sacrer*, from Latin *sacrare*, from *sacer*, *sacr-* ‘holy’.” OD

“Secret” birleşik sözcük açıklamasıyla (*se-cernere*), “sift: ayırmak”, “saklı”dan koparılıyor gibi. Ama “secret”in, yani gizem, “mystery”nin kutsallıkla yakın bağlantısı kuşkuyu ortada bırakıyor. Peki Türkçe Saklı ne: Saklanmış olan, gizli, gizlenen... TDK, N’ye göre ET ve “sak” baş, akıl ile bağlantılı. Dikkatli, sakınlı. Saklan, Saklıs: Gizlenmek (DLT, s. 484).

Sacrifice (I): Kurban etmek, adamak, feda. **Sake** (I): Amaç, niyet, hatır için. Eski Türkçe Sak: Baş. Sözcüklerin evrimi ve çeşitlenmesi bağlamında tartışılabilir. Bakınız “Sacer” maddesi.

Saeve, Saevio, Saevita, Saevus (L): Öfkeli, kudurmuş, azgın. Türkçe “Savaş”ı çağrıştırıyor. “Savaş” N’ye göre ET, OT.

AYA: Zor ama imkânsız değil.

Sag (I): “S” yi çıkarın, “ag” kalıyor, “eg” gibi okunur, eğilmek. “S” ile başlayan İngilizce sözcüklerin başından “s”yi çıkarın, olsunlar Türkçe sözcük...

AYA: “Sarkmak” varken, niye bu zorlama?

Sagacious (I): Akıllı, zeki, anlayışlı, sezgin. Çıkarın baştaki “S”yi, ağasız, egeşiz... Aga, Eke, Ekelik... Aga, ağa: Sevilen, akıllı, büyük

kişi. Eke: Akıllı, zeki, anlayışlı. Buraya kadar yarı şaka, ama hayli de uydu. Ancak “Sag-a” açıkça Eski Türkçe “Sak” (Baş, akıl) ile ortak kökten (DLT, s. 483; Y, s.849).

AYA: Zor ama imkânsız değil.

Sage (I): “S”yi çıkarın aynı hesap. Bilge, eke...

AYA: Sakı?

Sagitta (L): Ok. Eski Türkçe Sağdak: Okluk. N’ye göre aslı Sagadak ve Moğolca.

Sake (I): Maksat, niyet, gaye, hatır, uğruna... “For God’s sake”, Tanrı için, Tanrı uğruna. “Sak”ın ET akıl olduğunu anımsatırız. “Saklı” aynı zamanda akıllı, dikkatli demek. Arapça “Saik” de neden, güdü ve amacı ifade eder.

Salio (L): To spring, jump bound, leap... Salmak? Salmak: Atmak (DLT, s. 485).

AYA: Zor ama imkânsız değil.

Saliva, Salivari (Y): Salya. Salya birçok kaynakta Yunanca gösterilse de Eski Türkçe “salınan”dan kaynaklı olabilir. Başka benzer sözcükler var eski Türkçede. Sümük, sünük, sidük...

Saltation (I): Hoplama, zıplama, ani hareket, çarpma, vurma. Eski Türkçede “Sal” saldırganın kökü olduğu gibi atik, tetik ve aynı zamanda “atmak” “vurmak” anlamına da geliyor (DK, s. 257).

Saltation: “Early 17th century (in saltation (sense 3)): from Latin saltatio(n-), from saltare ‘to dance’, frequentative of salire ‘to leap’.”

OD

Yineliyoruz, yabancı kaynaklar, sözcüğü Yunan’a, Latin’e bağladı mı, dükkânı kapatıyor. Dünyanın sanki ilk yazısı, ilk dili bunlar. Latin “Saltatio” niye “Saltatio”? Hadi bakalım, biz de soralım.

AYA: Saldırmak?

Salum, Salutaris, Salus, Salitatio, Salvus, Salveo (L): İyi olma hali, sağlık. Eski Türkçe Sağlık: Sağ olma, iyi olma, iyileşme (DLT, s. 480).

Salutatio (L): Selam. Muhtemelen sağlık dileğiyle ilgili. “Selam” Arapça. Ziyaret sırasında sarf edilen söz. CNLD. Sağlık dileği gibi bir şey.

AYA: Bu selam, daha çok huzur dileğidir. Çekince koyuyorum.

Salvation, Salvare (L): Kurtuluş, özgürlük. Eski Türkçe “Sal” kökü

salmak, kurtulmak, kurtarmak, serbest anlamlarında. **Salvation** (I): “Middle English: from Old French salvacion, from ecclesiastical Latin salvation- (from salvare ‘to save’), translating Greek sōtēria.” OD “Save” kurtarmak, korumak kökünden geliyormuş, ama Türkçe “Salmak” a daha çok benziyor. Keza Arapça “Salah” da tam olmasa da benzer anlamda.

Sane (I): “S”yi çıkarın “ane” kalır. Anlı, yani akli başında, akıllı. An: Akıl... böyle gidiyor. Akılla, an ile ilgili. **Sane**, sağlık. Sağaltım... Bakınız: “Sanitas” maddesi.

AYA: Bu “s”yi çıkartalım mantığı her zaman işlemez. Çok spesifik olmak lazım.

Sanguen, Sanguis (L): Kan, kan ilişkisi, soy. Eski Türkçe “Kan” ve “San” ile benzerlik belirgin. Fakat özellikle “kan” ile ilgili olabilir.

Sanitas (L): Health, Sağlık; insane: Hastalıklı, deli; **Sanitary, Sanity** (I): Sağlıkla ilgili...

Sanity: “Late Middle English (in the sense ‘health’): from Latin sanitas ‘health’, from **sanus** ‘healthy’. Current senses date from the early 17th century.” OD

AYA: Zor ama imkânsız değil.

Sans (F): Türkçede (-siz, -sız) anlamında. **Sans livre**: Kitapsız.

Sap (I): Sopa, sap.

“Old English sæp, probably of Germanic origin. The verb (dating from the mid 18th century) is often interpreted as a figurative use of the notion ‘drain the sap from’, but is derived originally from the verb sap, in the sense ‘undermine’.” OD

Bitkinin sapı diyor. Sap Eski Türkçe (N) ve tutulacak yer anlamında.

Sapling (I): Fide.

Sapo (L), **Soup** (I): Sulu yemek, çorba. Eski Türkçe “Su veya Bu-Ba” sözcükleri “suyla” ilgili birçok Latin ve Batılı dile girmiş. “Su”, su olarak ortadan kalkmış, ama su ile ilgili sözcüklerde duruyor. “Bath”, “Boat” gibi sözcüklerden söz etmiştik, “S” ile başlayan suyla ilgili birçok başka sözcük bulunmakta. İşte kanıtı:

“Liquid food,” 1650s, from French soupe “soup, broth” (13c.), from Late Latin suppa “bread soaked in broth,” from a Germanic source (compare Middle Dutch sop “sop, broth”), from Proto-Germanic

*sup-, from PIE *sub-, from root *seue- (2) “to take liquid” (see sup (v.2).” OED

Sıvı yiyecek diyor, kökü “sup”tur diyor.

Sarcina (L): Bağ, boğça, portable luggage. Taşınabilir bagaj, bavul.

Sarma. Sarış. Sarkma (DLT. S. 491-495). **Sarcinatus** (L): Sarmak, yüklemek.

Sarcio (L): Onarmak, yamamak. **Sarmak**...

Sarmentum (L): Sarıcı bitki. Sarmaşık. Sarmal. Sarmak ET (N) Sar, Sır, Sur Sümerce, sarmak, eğirmek (MİÇ, s. 169- 170).

AYA: Bu kelime yeni. En eski 1850’lerde geçiyor.

KA Cevap: Sarmentum: -i, n. Twigs, small branches, brushwood. I- green, esp. Of the vine: Cic. II- dry; fascies sarmentorum, fascines, Liv; ligna et sarmenta circumdare, Cic. (Cic: Cicero, Liv: Livius).

Sassy (I): Arsız, küstah, terbiyesiz. Türkçe Sası. **Sası**: Küflü, kokan anlamında. TDK. Kişiler için de kullanılır. Densiz, sözünü bilmeyen kişilere denir. TDK. İngilizcede hem salça, sos anlamındadır, hem de küstah, densiz kişilere denir. Türkçedeki sası kendi içinde daha tutarlı, çünkü her iki anlamı da olumsuz.

Savan (F): Bilen kişi. **Savoir** (F): Bilmek. **Sapere** (It): Sab, Sav. Eski Türkçe söz, haber (Y, s. 847). **Saw**: Öğüt, söz, haber, atasözü (DLT, s. 498).

Save (I): Korumak, kurtarmak, tasarruf etmek. Türkçe: Savunmak, savuşturmak, Savaş... Eski Türkçe (DLT, s. 499-500).

Say (I): Söylemek. Eski Türkçede “ay” söylemek. Bakınız: Aio maddesi. Sa: Sümercede haber vermek (MİÇ, s. 167).

Scab (I): Kabuk. Yara kabuğu.

“Mid-13c., Middle English (as a noun): from Old Norse skabb; related to dialect shab” OD Deri hastalığı olarak Scab: “mid-13c., “skin disease,” developed from Old English sceabb “scab, itch” (related to scafan “to shave, scrape, scratch”) and from Old Norse skabb “scab, itch,” both from Proto-Germanic *skab- “scratch, shave,” from PIE *(s)kep- “to cut, scrape, hack.”” OED

Bu arada “Cut”ın kökünün “kep” olduğunu görüyoruz burada.

“Cut” maddesine bakınız.

Scabbard (I): Kılıç kını, kabı.

“Middle English: from Anglo-Norman French escalberc, from a Germanic compound of words meaning ‘cut’ (related to shear) and ‘protect’ (related to the second element of hauberk).” OD

Kılıç kını “kab” ile değil, “cut” ile ilişkiliymiş!

Scaena (L): Tiyatrolarda yüksek platform. Seki.

AYA: Zorlama, ama dursun.

Scalea (L): Basamak, merdiven. Seki. Seki: Basamak, ayaklık; at ayağındaki aklık. ET (N)

AYA: Çok zorlama, ama dursun bence.

Scare (I): Korkutmak, korku.

“Middle English: from Old Norse skirra ‘frighten’, from skjarr ‘timid’.” OD

Korku ET (N)

AYA: Shear ile kök ortaklığı?

Scatter (I): Saçılmak, etrafa küçük parçalar halinde dağıtmak.

“Middle English (as a verb): probably a variant of shatter.” OD

Eski Türkçe Suçıtmak: Saçmak (DLT, s. 537).

Schism (I): Hizip, bölüntü, ayrılma. “Late Middle English: from Old French scisme, via ecclesiastical Latin from Greek skhisma ‘cleft’, from skhizein ‘to split’.” OD Kesim. “Kes” kökü.

Schlagen (A): Çakmak, vurmak. Sümerce: Sag. Eski Türkçe: Çak (ONT, s. 11).

Schola (L), Scholar, Scholastic, School (I): Okul. Okumak kökünden.

Okul Türkçede yoktu, sonradan uyduruldu deniyor. Ama okumak vardı. Konuya böyle Türkçe karşısı çifte standartla yaklaşırsak etimolojiyi boşverelim o zaman. Tüm sözcükler bazı yakın kök sözcüklerden sonradan uydurulmuştur. “School” (okul) sözcüğü de birden bire “vahiy” olarak inmedi insanlığa, o da başka köklerden doğdu:

“Place of instruction,” Old English scol, from Latin schola “intermission of work, leisure for learning; learned conversation, debate; lecture; meeting place for teachers and students, place of instruction; disciples of a teacher, body of followers, sect,” from Greek skhole “spare time, leisure, rest ease; idleness; that in which leisure is employed; learned discussion,” also “a place for lectures, school,” originally “a holding back, a keeping clear,” from skhein “to get”

(from PIE root *segh- “to hold, hold in one’s power, to have;” see scheme (n.)) + -ole by analogy with bole “a throw,” stole “outfit,” etc.” OED

Burada birbirinin tam tersi iki sav var, ama bu zıtlığın üstüne gidilmiyor. İlk açıklama Yunanca “Skhole”den gelmesi, ki bu da boş zaman, aylaklık, serbestlik demekmiş; öteki kök ise “Segh”miş, sahip olma, kavrama, gücü elinde tutma vb. anlamına geliyormuş. Hadi bakalım.

Eski Türkçe Oqi-Oku, Arapça Kıraat vb, School köküne bunlardan daha çok uyuyor. Bakınız “Ecole” maddesi.

AYA: Kelimenin etimonu sarıh. Yunanca köken bariz. Tartışma gereksiz.

Schön (A): İyi, güzel, Eski Türkçe körk, körkem, Sümerce: Şirkan. Körk: Güzellik (DLT, s. 363). “Körk” ile Schön arasında “ö” dışında benzerlik yok gibi, fakat bir yazar Sümerce Şirkan ile Schön arasında bağlantı kurduğundan, Şirkan Körk, Körkem ile Schön arasında kolaylaştırıcılık yaptı.

AYA: Kön ve köni varken bu örnekler anlamsız.

Science (I): Bilim. Elbette Türkçeden çıktığı iddiasında değiliz. Ama kökü Türkçe ile ortak kökten geliyor. Saymak ile bağlantılı. Saymak: Türkçede en eski biçimiyle San: Bir şeyleri saymak, görmek (değerlendirmek-addetmek), söylemek (fikir aktarmak) (DLT, s.486-487). “Middle English (denoting knowledge): from Old French, from Latin scientia, from scire ‘know.’” OD

Bakınız: Scio maddesi. Ayrıca: Sianna (Ninanna) göklerin kraliçesi Tanrı, Sınşı Tatarca kâşif, Sians Etrüskçe gözlemci, inceleyici (ÜM, s. 50).

Scio (L): Knowing. Bilmek. Saymak... Eski Türkçe Sak: kafa, akıl, anlama. Sa: Saymak (DLT, s. 477). Sak: Saymak, görmek, anlamak (DLT, s. 483). San: Saymak, zannetmek (DLT, s. 487).

Scissus, Scissura (L): Kesmek; Scissors (I): Kesen, Makas...

Scoop (I): Büyük kepçe... “Kup”, kap.

Scorch (I): Ateşe tutmak. Kavurmak. “Kor”a tutmak.

“Middle English (as a verb): perhaps related to Old Norse skorpn ‘be shrivelled.’” OD

““To burn superficially or slightly, but so as to change the color or injure the texture,” early 14c., perhaps an alteration of scorrcnenn “make dry, parch” (c. 1200), of **obscure origin**, perhaps from Old Norse skorpna “to be shriveled,” cognate with Old English scrimman “to shrink, dry up.” Or perhaps from Old French escorchier “to strip off the skin,” from Vulgar Latin excorticare “to flay,” from ex- (see ex-) + Latin cortex (genitive corticis) “cork;” but OED finds this not likely.” OED

“Belirsiz köken” deniyor, farklı kök kaynakları veriliyor.

AYA: Zor ama imkânsız değil.

Scoundrel (I): Madrabaz, düzenbaz, hilekâr. Baştaki “s”yi çıkarın: Kandırıkçı. . .

Scribo (L): Kertmek, yazı. İlk yazıları düşünün. Eski Türkçe: Kertik, Kırtış (DLT, s. 403-420).

Sea (I): Deniz. Yine “Su” ile ilgili.

“Old English... of Germanic origin; related to Dutch zee and German See.” OD

“Old English sæ “sheet of water, sea, lake, pool,” from Proto-Germanic *saiwaz (source also of Old Saxon seo, Old Frisian se, Middle Dutch see, Swedish sjö), of unknown origin.” OED

Bilinmeyen köken!

Search (I): Araştırmak. “S”yi çıkarın (earch) kalır. Aramak ET (N), araştırmak.

“c. 1300, from Old French cerchier “to search” (12c., Modern French chercher), from Latin circare “go about, wander, traverse,” in Late Latin “to wander hither and thither,” from circus “circle.”” OED

Latince “circare”ye bağlıyor kaynak. Dolanmak. Sarmal rotada dolaşmak? Bakınız “Circus” maddesi.

AYA: Sarmak?

KA Cevap: O da olabilir.

Second (I), **Secundo** (L): İkinci.

Section, Sect (I): Bölüm, kısım, grup. Türkçe: Seki, basamak. Sekmen: Basamak, tarlada basamak basamak düzlükler. TDK Sekmen: Derece, mertebe. Sekü: Dükkân (DLT, s. 504).

AYA: Kesmekle alâkalı. Seki ile alâkasız.

Select (I): Seçmek. Türkçede nasıl Seçmek-Elemek var ise, İngilizcede de Select-Elect var. Aslında İngilizcedeki başta yer alan “S”, “Elect”e fazla bir anlam katmıyor. Çıkarsanız da olur. Seçmek ve Elemek N’ye göre ET. Bakınız: “Electio” maddesi.

Sensus, Sentisco (L), Sense (I): Sezgi, sanı, duyu, duyum. Hem duyuyu, duyumu, hem de akla vurarak onu algılamayı, değerlendirmeyi ifade eder. Hem “sezgi”yle ilgili. Ve özellikle “sanı” ile. Her biri N’ye göre de Eski Türkçe.

Serene, Serenity (L): Sakin, dingin, yüce, âli. “S”yi çıkarın. Eren kalır. Erenlik. “S”yi çıkarmayın, Eski Türkçe Serin: Sakin, soğukkanlı, ağırbaşlı. Ser: Sabır; Serin: Sabırlı (DLT, s. 506-507). Dış kaynakta köken neymiş:

“Late Middle English (describing the weather or sky as ‘clear, fine, and calm’): from Latin serenus.” OD

Dış kaynak bir sözcüğü Latinceye veya Yunancaya bağladı mı, konu kapanıyor. Gerisi önemli değil. İnsanlık konuşmaya ve yazmaya Yunan’da başladı sanki!

Serious (I): Ciddi, önemli, vakur. Ser, Serin: Sabır, metanet (DLT, s. 506-507). Kök ilişkisi bulunabilir. Güçlü olasılık değilse de akılda tutmak gerek. Ser: Farsça “baş”.

Serious: “Mid-15c., “expressing earnest purpose or thought” (of persons), from Middle French sérieux “grave, earnest” (14c.), from Late Latin seriusus, from Latin serius “weighty, important, grave,” probably from a PIE root *swer- (4) “heavy” (source also of Lithuanian sveriu “to weigh, lift,” svarus “heavy, weighty,” Old English swær “heavy,” German schwer “heavy,” Gothic swers “honored, esteemed,” literally “weighty”). As opposite of jesting, from 1712; as opposite of light (of music, theater, etc.), from 1762. Meaning “attended with danger” is from 1800.” OED

Kökte “Grave” üstünde duruluyor, vakur, metanetli demek. Grave aynı zamanda ölümle ilgili.

AYA: Alâkasız. Benzeşme de yok.

Sero (L): Tohum ekme, serpme. Serpmek, saçmak ET. N

Set (I): Sıkça baktığımız sözlükte tam 61 maddede açıklanan yüzlerce

karşılığı var. Koymak, yerleştirmek, kurmak, sarmak, belirlemek, olmak, durmak vb. Eski Türkçe kök sözcük “Et-mek” ile kök ortaklığı bulunmalı.

AYA: Kesmekten türüyor. Kök ortak, ama bu etimon yanlış.

Shagreen (İ): Gön. Türkçe sağrı sözcüğünden alınma.

AYA: Böyle bir kök Batı kaynaklarında da gösteriliyor. Ama çekinceli duruyorum.

Shake (İ): Sallamak. Hızlı şekilde ters yönde hareket ettirme. Bir anlamı da “Silkmek.” “Silkmek” ile anlam örtüşmesi ve bir ölçüde ses benzerliği var. Kökenine bakalım:

“Old English sceacan “move (something) quickly to and fro, brandish; move the body or a part of it rapidly back and forth;” also “go, glide, hasten, flee, depart” (related to sceacdom “flight”); of persons or parts of the body, “to tremble” especially from fever, cold, fear” (class VI strong verb; past tense scoc, past participle scacen), from Proto-Germanic *skakanan (source also of Old Norse, Swedish skaka, Danish skage “to shift, turn, veer”). No certain cognates outside Germanic, but some suggest a possible connection to Sanskrit khaj “to agitate, churn, stir about,” Old Church Slavonic skoku “a leap, bound,” Welsh ysgogi “move.”” OED

Sanskrit “Khaj” ile bile ilişki kuruluyorsa “Silkmek” değerlendirmek için ortada.

Shamrock (İ): İrlanda’nın simgesi tatlı yonca. Türkçe: Somruk, samruk: Ballı baba. Shamrock’a benzer, çiçekli, tatlı yaban çiçeği. Somruk aynı zamanda bebeklere tülbent içinde verilen, tatlı, ev yapımı emzik.

AYA: Zor ama imkânsız değil.

Shear (İ): Kesmek, kesip çıkarmak. Sıyırmak. Eski Türkçe Sıyırmak: Sıdırmak. Deri yüzmek, kar küremek, kesip ayırmak. N

“Old English sceran (originally in the sense ‘cut through with a weapon’), of Germanic origin; related to Dutch and German scheren, from a base meaning ‘divide, shear, shave.’” OD

Shepherd (İ): Çoban. Sümerce: Sipad. Gott Şulpae: (Almanca) Tanrı çoban, çoban yıldızı. Türkçe Çolpan: Çoban Yıldızı. Sümerce: Şulpae (ONT, s. 11).

Shepherd: "Old English scēaphierde, from sheep + obsolete herd 'herdsman'." OD

"Shep-herd"ın "herd"i belki çobana uymuyor, ama koyun olan "shep"i Çoban'a uyuyor. Çoban, Sipad, Sheep, Şulpae, Çolpan, Çoban...

AYA: Köken çok açık. İmkânsız.

Shine (I): Işıldamak. Türkçe "ışıldamak" ile çağrışım yaptırıyor. Anlam aynı.

"Old English scīnan, of Germanic origin; related to Dutch schijnen and German scheinen." OD

N'ye göre ışıldamak eski Türkçe "Yaşu".

Si (L): Latince "İse" anlamına da geliyor?

AYA: Zor ama imkânsız değil.

Sido (L), Sit, Sat (I): Oturmak. Ot-urmak. Sedentary (I), Sedir (Arapça)... Oturarak, oturulan yer... Eski Türkçe Olur: Oturmak, Olit: Oturmak, Olurt: Oturtmak (Y, s. 822, 823). Olur, Oltur ET: Oturmak. (N) Bakınız: Oda, Atrium maddeleri.

"Old English sittan, of Germanic origin; related to Dutch zitten, German sitzen, from an Indo-European root shared by Latin sedere and Greek hezesthai." OD

AYA: Zorlama. Hem de çok zorlama.

Cevap: Bunun zorlama olduğunu kabul ediyoruz. Ama içimizdeki his kökenin ortak olduğunu söylüyor.

Sig (L): İz, belirti, çizmek, çizgi.

Silence, Silent (I): Susma, sessizlik. Ses, Söz, Ay (Eski Türkçe söz) ile kök bağlantısı muhtemel. Latin "Silere" köklüymüş. Bakınız Serene maddesindeki açıklamaya.

AYA: Zor ama imkânsız değil.

Since (I): "-den" dolayı, "-e göre".

"Late Middle English: contraction of obsolete sithence, or from dialect sin (both from dialect sithen 'thereupon, afterwards, ever since')." OD

Türkçedeki sebep bildiren "yap-ınca", "ed-ince"ye benzemekte. Düşük olasılık, ama akılda bulunsun.

Sing, Song (I): Şarkı söylemek, şarkı. Türkçe: Çongar-Çıngar: Bağırıtı, çağırıtı, nara, yüksek ses... "Sono" ve "Chang" maddelerine bakınız.

Skew (1): Eğri, çarpık... Kavlamış... Baştaki "s"yi atma kuralı.

AYA: "Sıkmak" varken bu niye?

KA Cevap: Belki? Ama kurala takıntı yaptık.

Ski (1): Kızak, kayak... Baştaki "s"yi atma kuralı!

Skip (1): Sekmek.

"Middle English: probably of Scandinavian origin." OD

Orta dönem İngilizce sözcük. Muhtemelen İskandinavya kökenli deniyor. Sekit: Sektirmek (DLT, s. 503).

Soak (1): Islak. "Su" kökenli.

AYA: Zor ama imkânsız değil.

Soap (1): Sabun. Yine "su" ile ilgili.

"Old English sape "soap, salve" (originally a reddish hair dye used by Germanic warriors to give a frightening appearance), from Proto-Germanic *saipon "dripping thing, resin" (source also of Middle Low German sepe, West Frisian sjippe, Dutch zeep, Old High German seiffa, German seife "soap," Old High German seifar "foam," Old English sipian "to drip"), from PIE *soi-bon-, from root *seib-"to pour out, drip, trickle" (source also of Latin sebum "tallow, suet, grease.")" OED

Kökü "Saipon"muş, damlayan şey, sızan şey (reçine) imiş.

AYA: Çekinceliyim.

Socket (1): İçine bir şey sokulan yuva, oyuk, delik.

"c. 1300, "spearhead" (originally one shaped like a plowshare), from Anglo-French soket "spearhead, plowshare" (mid-13c.), diminutive of Old French soc "plowshare," from Vulgar Latin *soccus, perhaps from a Gaulish source, from Celtic *sukko- (source also of Welsh swch "plowshare," Middle Irish soc "plowshare"), properly "hog's snout," from PIE *su- "pig" (source also of Latin sus "swine;" see sow (n.) "female pig")." OED

Sok, Sokmak... (DLT, s. 528); Sokım: Bir ağaç parçası oyularak yapılan okluk. Soku: Havan.

Sole (1): Yalnız. Eski Türkçe Yalınız (DA, s. 62). **Alone** (1): Yalnız da benziyor. Fakat kökeninde All-One olduğu tahmin ediliyor (OD).

Sole: "Late Middle English (also in the senses 'secluded' and 'unrivalled'): from Old French soule, from Latin sola, feminine of solus 'alone.'" OD

Solitude (I), Absolu, Solute (F): Yalnız, yalıtık. Eski Türkçe Salt-Saltık: Yalın, saf, tek. N'ye göre Türkiye Türkçesi. TDK yerel ağızlarında Salt: Tatsız, yavan.

Solve (I): Çözümleme, içinde çözümleme. Solüsyon vb. Türkçe: Sola: Kapalı bir şeyin içine alma, Soluk: Nefes alma; Sola: Kapalı bir alana sokma, kapatma. Solanğı: Soluma (Mirşan, s. 163)?

AYA: Zor ama imkânsız değil.

Son (I): Oğul. Oğlan. Bu sözcüğü de zayıf benzerlik nedeniyle listeden çıkaracaktık, ancak sezgisel olarak bir bağ olduğu düşünülebilir. Kökeni konusundaki açıklama ve değişen kök sözcükler şunlar: "Old English sunu "son, descendant," from Proto-Germanic *sunuz (source also of Old Saxon and Old Frisian sunu, Old Norse sonr, Danish søn, Swedish son, Middle Dutch sone, Dutch zoon, Old High German sunu, German Sohn, Gothic sunus "son"). The Germanic words are from PIE *su(e)-nu- "son" (source also of Sanskrit sunus, Greek huios, Avestan hunush, Armenian ustr, Lithuanian sunus, Old Church Slavonic synu, Russian and Polish syn "son"), a derived noun from root *seue- (1) "to give birth" (source also of Sanskrit sauti "gives birth," Old Irish suth "birth, offspring")." OED AYA: On, onmak, onuş... Bunları düşünmez misiniz?

Sono, Sonus (L), Sound (I): Ses. CNLD'ye göre Sonus, yani ses (ilginç şekilde) "healty" yani sağlıklılıkla ilgili. Türkçe Ses, Ün, San. Türkçedeki Ün de yine ilginç biçimde hem Ses, hem de San yani ünlü olma halini ifade ediyor. Onun da kökeninde bahsedilme, konuşulma, ses getirme, sesletilme olmalı. N'ye göre "Ses" onom.

OED'ye göre ise: "Noise, what is heard, sensation produced through the ear," late 13c., soun, from Old French son "sound, musical note, voice," from Latin sonus "sound, a noise," from PIE *swon-o-, from root *swen- "to sound" (source also of Sanskrit svanati "it sounds," svanah "sound, tone," Latin sonare "to sound," Old Irish senim "the playing of an instrument," Old English geswin "music, song," swinsian "to sing," Old Norse svanr, Old English swan "swan," properly "the sounding bird.")"

Görüldüğü gibi sadece "s"si ortak. Nasıl onomatopoeik oluyor? Ortak kök dilin birçok ögesi bu şekilde ses benzerliği denip geçirtilir. Dikkat!

- Sorbeo (L):** Absorb, emmek. Eski Türkçe **Sor:** Emmek, sıvıyı suyu içine almak (DLT, s. 530). Bakınız: Absorbeo maddesi.
 AYA: Çok çekinceli duruyorum.
- Sour (I):** Ekşi. **Sorış:** Yüzü ekşimek (DLT, s. 530). İlginç bir örtüşme.
Sore (I): Acı, keder, üzüntü.
 AYA: **Sorış** diye bir kelime varsa kökeni nedir?
 Cevap: Türkçe gösteriliyor. Arapça ve Farsça olanlar kaynakta belirtildiğine, bunun için Arapça Farsça köken denmediğine göre. Muhtemelen sorgu-sorgulama neticesi yüzde oluşan ifade.
- Spark (I):** Kıvılcım, çakım, ateş, canlılık vb. Rusça: **Iskra**. Türkçe: **Parlamak**, pırıltı. **Parlamak** N'ye göre onom.
 "Old English spærca, spearca, of unknown origin." OD
 İngilizce birçok sözcüğün başındaki "s"yi kaldırın, Türkçe sözcüklere benzediğini göreceksiniz. Burada birçok örneğini veriyoruz.
- Squeeze (I):** Sıkmak, ezmek, ezerek suyunu çıkarmak. Sümerce: **Sur**. Sıkmak.
 "Mid 16th century: from earlier squise, from obsolete queise, of unknown origin." OD
- Squirm (I):** Kıvrınmak. Kıvrınmak N'ye göre TT. Ama kıvrık, kıvrılma kökü daha eski.
 "Late 17th century: symbolic of writhing movement; probably associated with worm." OD
 17. yüzyılda ortaya çıkmış görece yeni bir sözcük. Kurtçuğun hareketiyle ilgili olmalı deniyor.
 AYA: Gereksiz. Ama "**skirmish**" var mesela. Kırışmak, vuruşmak...
- Stalk (I):** Sap, bitki sapı. **Talkım?** TDK'ya göre ana sapın çiçekle sonuçlandığı, büyümeyi yan sapların sürdürdüğü bitki uzama biçimi. **Salkım** N'ye göre ET.
 Oxford Dictionary'nin açıklaması farklı:
 "Middle English: probably a diminutive of dialect stale 'rung of a ladder, long handle.'"
 Merdiven veya uzun sapın farklılaştırılmış biçimi deniyor. **Talka:** Koruk (DLT, s. 564).
 AYA: Zor ama imkânsız değil.
- Step (I):** Adımlamak. Adım, aşama, eşik. Yine fazladan bir "s".

Batı'dan, bilhassa Fransızcadan Türkçeye geçen ve "s" ile başlayan sözcüklere eski dönemlerde bir "i" eklenirdi fazladan. İspazmoz, İslim, İstasyon vb. Öyle düşünün. Tepmek, taban tepmek...

Steppe (İ): Bozkır... Tepelik yerler... Ne alâka, ne uydurma diyenlere yabancı kaynak:

"A large area of flat unforested grassland in SE Europe or Siberia."
OD.

Sibirya ve Güneydoğu Avrupa'nın (Türk bölgeleri) geniş, ormansız, düz alanları... Bir tek düzlük tutmuyor, gerçi bozkır illa düz olacak diye bir kural kesinlikle yok. Genelde dağlık, tepelik, düzlüktür. Dümdüz?

AYA: Köken Slavik. Ama o da muhtemelen Türkik kökle bağlantılı.

Sticky (İ): Yapışkan. Takılan. S-Ticky. Tackle maddesine bakınız.

Strong (İ): Güçlü, sağlam. "Str"yi çıkarın Ong (Eski Türkçe)... Güçlü, kuvvetli, kalıcı, sağlam... TT. Ong Tutuk, Vali Ong, Ong Vali... (ME, s. 107). (Onuk?) Tung: Güçlü, etkili kişi.

"Old English, of Germanic origin; related to Dutch and German streng, also to string." OD

AYA: Dik olmakla alâka? Dik-Stick?

Stuck (İ): Saplanmış, takılmış... Tackle maddesine bakınız.

AYA: Yine Dik-Stick ilişkisi?

Succarum, Sugar (L-İ): Şeker... Latin, Arap, Fars, Hint köken gösteriliyor. Peki, Eski Türkçedeki şu sözcükler nereden gelmiş: Süçik: Tatlı içecek, şarap, şerbet... Sücin: Tadını bulmak, olmak (Yiyecek, meyve vb için) Süçir: Tatlılaşmak. Süçün. Süçişmak: Tatlanmak: Süçüş (DLT, s. 548). Buradaki "süç" ön eki "sukkar" veya "shakar"la da bağlı olabilir, sıvıyla, suyla da bağlı olabilir. Örneğin "Süt." Süçik: Tatlı (Y, s. 853).

AYA: Ses benzeşimi düşük. Zaten Eski Türkçedeki bu kelimeler Hindistan ile kültürel ilişkilerden geçmiş olabilir.

Suck, Suckle, Suction (İ): Emmek. Hem "Su" ile, hem "Sağmak" ile ilgili olabilir. Sag: Sağmak (DLT, s. 480).

Sudo, Sudatrix, Sudore (L): Ter, terlemek. Yine "su" kökü.

AYA: Zor ama imkânsız değil.

Sudus (L): Kuru, nemsiz, susuz.

AYA: Zor ama imkânsız değil.

Sulco, Sulcus (L): Saban izi, yarık, tarla sürmek... Yine “su” ve “su kanalıyla” ilgili olmalı. Suluk?

Sun (I), Sol-Solar (L): Güneş.

“Old English sunne, of Germanic origin; related to Dutch zon and German Sonne, from an Indo-European root shared by Greek helios and Latin sol.” OD

“Sol” “s”si ile benziyor hadi de, “Helios” nasıl benziyor? Biz bundan daha çok Batılı sözcüklere benzeyen birçok Türkçe sözcüğü sözlükten çıkardık, ikna edici olmaz diye. “Güneş” herhalde “Helios”tan daha çok benziyor “Sun”a. Hatta bunun Eski Türkçesi “Kün” ve “Gün”, “Sol”a daha çok benziyor. Türkçe “Solmak” Eski Türkçe “bozulmak, pörsümek vb.” ile mi ilgili, yoksa güneşin (Sol-Solar) soldurması ile mi ilgili? Ve bir de, sadece “s”si ortak sun ile ilgili yığınla kelime ortak oluyor: “Helios, sol, sun”; biz çok benzer bir çift sözcükteki ortaklığa işaret ettiğimizde “hani bunun şu harfi, bu harfi” deniyor.

Swear (I): Yemin etmek, küfretmek. Yine İngilizce “say”, söylemekle bağlantılı. O da Türkçe “söylemek”le olduğu gibi, “sav” (söz) keli-mesiyle muhtemelen ilintili. Aio ve Savan maddelerine bakınız.

AYA: Zor ama imkânsız değil. Dönüşüm açıklamaya muhtaç.

Sword (I): Kılıç. Savut, Sowut. Eski Türkçe silah, zırh (ÜM, s. 152), TT, “Savurmak” veya “Savmak”tan.

“Old English sweord, swyrd (West Saxon), sword (Northumbrian) “sword,” from Proto-Germanic *swerdam (source also of Old Saxon, Old Frisian swerd, Old Norse sverð, Swedish svärd, Middle Dutch swaert, Dutch zwaard, Old High German swert, German Schwert “a sword”), related to Old High German sweran “to hurt,” from *swertha-, literally “the cutting weapon,” from PIE root *swer- (3) “to cut, pierce.”” OED

Sözcüğü “kesme”ye bağlamışlar. Takdirinize.

AYA: Tartışmalı. Çekinceli duruyorum.

T

Table (I): Masa. “Düz yüzey”, Latince “Tabula” kökünden gelme. Tabak, tabla, taban vb. sözcükleriyle bağlantılı. Tabak: Arabça. Taban:

Eski Türkçe (N). **Ablak**: Düz, değirmi yüzlü. Türkçe. Bir kez daha Hint-Avrupa ailesinin çözülüşü.

Taboo (I): Tabu. Nişanyan ve TDK sözlükte bile İngilizce kökenli gösteriliyor. Oysa alt kökte “**Tapmak**” herhalde var. Tabu, **Tabuk**: Kutsal şey... Tabun: İbadet. TT

“Also tabu, 1777 (in Cook’s “*A Voyage to the Pacific Ocean*”), “consecrated, inviolable, forbidden, unclean or cursed,” explained in some English sources as being from **Tongan** (Polynesian language of the island of Tonga) ta-bu “sacred,” from ta “mark” + bu “especially.” But this may be folk etymology, as linguists in the Pacific have reconstructed an irreducible Proto-Polynesian ***tapu**, from Proto-Oceanic ***tabu** “sacred, forbidden” (compare **Hawaiian kapu** “taboo, prohibition, sacred, holy, consecrated;” Tahitian **tapu** “restriction, sacred, devoted; an oath;” **Maori tapu** “be under ritual restriction, prohibited”). The noun and verb are English innovations first recorded in Cook’s book.” OED **Eski Türkçe Tapu**: Hizmet, kulluk (N). **Türkçe Tapu**: Bir taşınmazın sahipliğini (dokunulmazlığını) gösteren belge.

Tackle, Tucker, Tuck (I): Tutmak, olta, takım, yakalama, dizgin vurma – boyun atkısı, eşarp – tıkmak, takmak... Hepsinin Türkçe “**Takma**” fiiliyle yakın bağlantısı var.

Tuck: “Old English **tūcian** ‘to punish, ill-treat’: of West Germanic origin; related to **tug**. Influenced in Middle English by Middle Dutch **tucken** ‘pull sharply’.” OD

Bir anlamı da ani şekilde çekme.

Tactus, tactilus (L), **Touch** (I): Dokunmak. Eski Türkçe **Toku**, **Tokın**. Dövmek, vurmak, çarpmak. (N) **Teg**: Değmek (DA, s. 172). Sümerce **Tuku**, **Te(ga)** (MIÇ, s. 173).

Take (I): Tam 44 maddelik anlam karşılığı. Almak, kapmak, ele geçirmek, tutmak, yapışmak, sarılmak vb. **Tackle** maddesindeki tartışmayla “**Take**” de sorgulanabilir:

“Late Old English **tacan** ‘get (especially by force), capture’, from Old Norse **taka** ‘grasp, lay hold of’, of unknown ultimate origin.”

OD

Uzak bir bilinmeyen kök, deniyor. Takmak, takılmak? Düşünülebilir.

AYA: Zor ama imkânsız değil.

Tall (I): Uzun boylu, uzun. Eski Türkçede “Tal”: Dal. Kişi sıfatlandırma-
mada “dal gibi” ince uzun anlamında. Talay: Deniz, büyük nehir;
çok, fazla, anlamında ve TDK Moğolca köken gösteriyor. Buradan
Talay ile Dalai Lama arasında bağlantı kuruyoruz. Şaşırmanın, şimdi
şaşırsın: Oxford Dictionary’ye göre Dalai Lama: “From Tibetan, lite-
rally ‘ocean monk’, so named because he is regarded as ‘the ocean of
compassion.’” Okyanus Rahibi... Şimdi yine dönelim “Tall”a:

“Late Middle English: Probably from Old English *getæl* ‘swift,
prompt.’ Early senses also included ‘fine, handsome’ and ‘bold,
strong, good at fighting.’” OD

Hem yakışıklı, hem çabuk, hem güçlü ve savaşta iyi anlamları var
kökeninde.

Sümerce Tal, Dal: Uzak anlamında (MIÇ, s. 172).

Tan-Tanned (I): Güneşte kurutulmuş, tabaklanmış, güneşte yanmış,
bronzlaşmış demek. Türkçe Tan: Gün doğuşu ve güneş ile ilişkisi?

Tap (I): Hafifçe vurmak, kapıyı vurmak, parmaklarıyla vurmak, tem-
po tutmak vb. Türkçede depmek, tepmek, vurmak. N’ye göre onom.

Taphos, Taph, Temple, Teo (Y-L): Mezar, mezar anıt, cenaze töreni,
ayin, tapınak, Tanrı... Türkçe “tapmak” ile ve “tengri” ile güçlü bağ-
lantıları mevcut. Tapmak: Kulluk etmek. ET. N

Taste (I): Tat. N’ye göre Tat, Tatı, Tatığ: Lezzet, tatmak...

Taste (Ism): “Early 14c., “act of tasting,” from Old French *tast*
“sense of touch” (Modern French *tât*), from *taster*.” OED

Taste (Fiil): “c. 1300, “to touch, to handle,” from Old French *taster*
“to taste, sample by mouth; enjoy” (13c.), earlier “to feel, touch,
pat, stroke” (12c., Modern French *tâter*), from Vulgar Latin **tastare*,
apparently an alteration (perhaps by influence of *gustare*) of *tax-
tare*, a frequentative form of Latin *taxare* “evaluate, handle” (see *tax*
(v.)). Meaning “to take a little food or drink” is from c. 1300.” OED
Açıkça “tatmak” fiili tarif ediliyor.

Tata (L): Ata, baba. Ata, baba N’ye göre Eski Türkçe. Ata (DLT, s. 47).

Taw (I): İlkel maddeyi işlemeye hazır hale getirmek. İngilizcede daha
çok deri için kullanılıyor. Türkçede ise demiri kızdırmak anlamın-
da, tava getirmek. “Tav-Tava”nın Farsça kökenli olduğu belirtiliyor.

Türklerin demiri ilk kullanan kavimlerden biri olması dolayısıyla Demir-Temir-Kor-Tav bağlantısı düşünülebilir. Kırgızlarda ve bazı eski Türkçe dillerde tav sözcüğü kullanılıyor.

Te (L): İkinci tekil şahıs. Türkçe sen. Bakınız: V. H.

Tear (I): Yırtmak. Fonetik ne kadar benziyor!

AYA: Shear ile yani kertmekle alâkalı.

Tedious (I): Sıkıcı, Bunaltılı. “Tedirgin” N’ye göre Türkçe. Kökü: Di-dir, titir. Biraz anlam kayması var. Köküne bakalım: **Tedium:** “Mid 17th century: from Latin taedium, from taedere ‘be weary of.’” OD İngilizcede daha çok “sıkılmış” anlamında, Türkçedeki ise huzursuz anlamında. Düşük olasılık olarak düşünülebilir.

AYA: Titiz de düşünülebilir.

Ten (I): On. Hafif bir benzeşme. Şimdi kökene bakalım:

“Old English **tēn**, **tīen**, of Germanic origin; related to Dutch **tien** and German **zehn**, from an Indo-European root shared by Sanskrit **daśa**, Greek **deka**, and Latin **decem**.” OD

Açıklama böyle: Ten, Tien, Zehn aynı sözcükse ve Hint-Avrupa kökü kaynak gösteriliyorsa, bunlar da “Dasa, Deka, Decem” ise, “Ten”in “On” ile çok daha ilgili olduğunu rahatça söyleyebiliriz.

AYA: Biraz fantezi sınırlarında olsa da bunu “sayma sayıları” bahsinde ben de ele almıştım.

Cevap: Burada itiraz ve cevap şeklinde bir üslup tutturmamızdan AYA’nın daha önceki sözcük havuzuna hiç karışmadığı sonucu çıkarılmasın. Belirtmiştik, burada ele alınan sözcüklerden az da olsa bazıları zaten daha önce AYA tarafından önerilmişti.

Tergum, Tergo (L): Back. Terki. Arka. Hem arka ile hem de terki ile anlam ve ses örtüşmesi. Terki: Tırgü (eyer kayışı) N. Terki: Atın arkası, eyerin arka bölümü. TDK. Arapça Terki: Terki etmek?

Term, interim (I): İlki terim, ikincisi geçici, dönem, bir şeyin gerçekleştiği dönem anlamında. Eski Türkçe: **Terim:** Toplantı, dernek, derlemek, toplamak, emek, zahmet, bilim, sanat. Ve bundan (Ter) çıkan sözcükler (DLT, s. 604-606). Törü: Düzen, nizam (DLT, s. 647). **İnterim**, Latince “terminus” kökenli. Sonu sınırlı vb. anlamında. Türkçe Torum: Yaşam süresi, vade. Törüm: Yaratılış (DLT, s. 647).

AYA: Zor ama imkânsız değil.

Terror (1): Ter (ME, s. 114) ET. Ter: Kaçmak, ürküp kaçmak (Yazıtlar).

“Late Middle English: from Old French *terroure*, from Latin *terror*, from *terrere* ‘frighten.’” OD

AYA: Zor ama imkânsız değil.

Tetra (L): Dört. Eski Türkçe: Tört (DLT, s. 646).

Than (1): Türkçe “den” anlamındaki tam olarak örtüşüyor. Türkçedeki sözcük sonuna ek. You are taller than I am: Ben-den uzun.

There (1): Orada. “Old English... *thēr* of Germanic origin; related to Dutch *daar* and German *da*, also to that and *the*.” OD

AYA: Türkçe “ta”, “ta orada” ile alâkalı.

Thick (1): Kalın. Türkçe Tok: Kalın, pek ses. Tok (DLT, s. 635). N’ye göre onom.

Thin (1): İnce. N’ye göre ET, Yınc, Yıncge, İnçge.

“Old English *thynne*, of Germanic origin; related to Dutch *dun* and German *dünn*, from an Indo-European root shared by Latin *tenuis*.” OD

Throne-Thrones (1): Hükümrânlık, taht, meleklerin en üst katı, en üst kat.

“c. 1200, *trone*, “the seat of God or a saint in heaven;” c. 1300 as “seat occupied by a sovereign,” from Old French *trone* (12c., Modern French *trône*), from Latin *thronus*, from Greek *thronos* “elevated seat, chair, throne,” from PIE root **dher-* (2) “to hold firmly, support.”” OED

Türkçe “Turan” ve Turan ülküsüyle yakın bağı bulunabilir. Türklerin efsanevi birliği, o ülkenin adı. Duran, sağlam, göksel. İngilizce kök açıklamasındaki “Dher” kök sözcüğüne dikkat! Duran, durmak... Tura, Turı veya Türe aynı zamanda Eski Türklerde bir tanrıdır.

Through, To (1): Doğrultusunda... doğru. Togru: Geçerek, boyunca (DLT, s. 633).

Through: “Late 14c., metathesis of Old English *þurh*, from Proto-Germanic **thurkh* (source also of Old Saxon *thuru*, Old Frisian *thurch*, Middle Dutch *dore*, Dutch *door*, Old High German *thuruh*,

German durch, Gothic þairh “through”), from PIE root *tere- (2) “to cross over, pass through, overcome” (source also of Sanskrit *ti-rah*, Avestan *taro* “through, beyond.”) OED

Tidy, Tidiness (I): Düzenli, tertipli, titiz. Titiz TDK’ya ve N’ye göre Eski Türkçe. Ama N’deki Eski Türkçe anlamı: Kekremesi, keskin tat. Titig: Zonklama, titreşme.

Tidy: “Middle English: from the noun tide + -y. The original meaning was ‘timely, opportune’; it later had various senses expressing approval, usually of a person, including ‘attractive’, ‘healthy’, and ‘skilful’; the sense ‘orderly, neat’ dates from the early 18th century.” OED İlginç bir örtüşme, bağlantıyı tam kuramadık.

Tignarius (L), Technic, Technology (I): Marangozluk. Teknik. Yunanca “Techne”den gelir. Sanat, el hüneri, ustalık, zanaat anlamında. İngilizce karşılıklarından biri “Craft”, aynı zamanda bildiğimiz “tekne” anlamındadır. Tekne eski Türklerin de kullandığı bir sözcük. Nişanyan’a göre de Eski Türkçe. Ağaçtan yalak, su deposu veya içinde bir şey karıştırılan ağaç kap. Aynı zamanda su aracı, sandal. Tekne yapımı MÖ 5000-6000 yıllarına dek uzanır. Gordon Childe’a göre (*Tarihte Neler Oldu*, s. 100-101, Kırmızı Yayınları, 2009) ilk çağda tüm zanaatçılar “Hint-Avrupa Ailesi”nde aynı isimle anılırdı. Childe kitabın orijinalinde buna “carpenter” diyor. Marangozluk. Her türlü araba, eşya, gemi, yelkenli yapımı. “Techne” Yunancası, “Tignarius” ise Latincesi. Teknik-teknoloji bu kavramdan ortaya çıktı. Peki, Eski Türkçe “tekne” ne oluyor. Kökün ilk aslı da ya Türkçe ya da ortak. Ayrıca “carpenter” da Türkçe ile ortak kökten: Kerpici. Kertme, Kerpiç, Kerki vb. Eski Türkçe (DLT, s. 304).

Tillomania : (Tıp terimi) Kıl koparma hastalığı. Eski Türkçede Tülü, Tüle: Tüy, kıl (DLT, s. 669).

AYA: “Tel” daha da benzeri ve etkileyici.

Tinnio, Tinnitus, Tonus (L): Çınlama, unlama, tını. Onom.

Tooth (tekil) Teeth (çoğul) (I): Diş. Eski Türkçede Diş: Tiş (N) Bakınız. Dens maddesi.

Top (I): Üst üstte, tepede. Tepe eski Türkçe. Türkiye yerel ağızlarında

Tap: Tepe ya da dağ üstü düzlükler, tavan tahtası, tavan penceresi.

Tay, Taw: Dağ (Y, s. 855). Eski Türkçe Töpü: Tepe (N).

“Late Old English topp (noun), of Germanic origin; related to Dutch top ‘summit, crest.’” OD

Torah (I): Tevrat. Eski Türkçe “Töre” ile yakın bağlantısı açık. Töre: Düzen, kural, yasa, töre; Türeme, yaratılış, yaratma (Y, s. 869).

Torah: “From Hebrew tōrāh ‘instruction, doctrine, law’, from yārāh ‘show, direct, instruct.’” OD

Toro, Taurus (L): Boğa. Eski Türkçede Torun: Boğa yavrusu.

AYA: Toraman da eklenmeli.

Torture, Torment (I): İşkence, eziyet. Dert. Eski Türkçe Tarı: Sıkıntı, darlık, cefa (DLT, s. 578). Tar: Darlık, eziyet (DA, s. 53).

Torture: “Early 15c., “contortion, twisting, distortion; a disorder characterized by contortion,” from Old French torture “infliction of great pain; great pain, agony” (12c.), and directly from Late Latin tortura “a twisting, writhing,” in Medieval Latin “pain inflicted by judicial or ecclesiastical authority as a means of punishment or persuasion,” from stem of Latin torquere “to twist, turn, wind, wring, distort” The meaning “infliction of severe bodily pain as a means of punishment or persuasion” in English is from 1550s.” OED

Kaynak anlamı Latince “Torquere”ye bağlıyor. Çevirmek, bükmek, burmak. Bu kez de “Tor” ile “Bur” birbiriyle örtüşüyor. Türkçeden kaçış yok. N’ye göre eski Türkçe Burmak: Bürmek, sıkmak, bük, bükmek, boğmak. Bügür.

AYA: Dürmek varken, bunlar ne kadar anlamlı?

Tour (I): Tur, turlamak, dönmek.

Toy (I): Oyuncak. Ama kök anlamında eğlence var. İşte:

“c. 1300, “amorous playing, sport,” later “piece of fun or entertainment” (c. 1500), “thing of little value, trifle” (1520s), and “thing for a child to play with” (1580s). Of uncertain origin, and there may be more than one word here. Compare Middle Dutch toy, Dutch tuig “tools, apparatus; stuff, trash,” in speeltuig “play-toy, plaything.”” OED

Eski Türkçe Toy: Eğlence, şölen, düğün. (N) Tod: “Doyurnak”tan çıkmış olabilir.

Track (I): İz, yol izi, ayak izi, patika. İngilizce etimolojide ayak izinden geldiği belirtiliyor. (Ayak-Track benzerliğini konu etmiyoruz.)

Başka bir şey:

“Late 15c., “footprint, mark left by anything,” from Old French trac “track of horses, trace” (mid-15c.), possibly from a Germanic source (compare Middle Low German treck, Dutch trek “drawing, pulling;” see trek).” OED

Bir şeyin çekilerek toprakta iz bırakması. Acaba “**tarama**” ile bağlantısı var mı? Tar Eski Türkçe ayırmak anlamında. Toprağı ayırmak, yarmak. **Tarı** ve **Tarımla** da muhtemelen ilişkili (DLT, s. 576-577).

Train (I): Bir anlamı evcilleştirmek, yetiştirmek... Tarım?

AYA: Tarım değil, tarımak.

Tree (I): Ağaç. Kök sözcükler olarak belirtilen Tre, Daru, Doru vb. Eski Türkçedeki **Tirek**, **Direk**, **Diri** gibi ağaçla bağlantılı kavramlara çok benziyor...

Tremisco, **Tremere** (L), **Tremor** (I): Titreme. Titreme ET. N

True (I): Doğru.

“Old English trēowe... ‘steadfast, loyal’; related to Dutch getrouw, German treu, also to truce.” OD

Eski Türkçede “Doğru”, “Togru” olduğu için bağ düşünülebilir. Togrı (DLT, s. 633). “Togrı”nın “gerçek-doğru” anlamında kullanılışını ilk dönemlerden itibaren görüyoruz. “Doğru yol”daki gibi (DK, s. 290).

Tsigane (Fransızca), **Cigany** (Macarca), **Tsingana** (Yunanca): Çingene. Eski Türkçe “Çiğğ” (Çigan): Yoksul, fakir kimse. İlginç bir benzerlik (Y, s. 789; Çıgay: DLT, s. 10).

AYA: Çekinceli duruyorum. İlk Türk yazılı belgeleri Iskender’den 1000 yıl sonra.

Tumor (L), **Tumour** (I): Tümör. Buradaki “Tum”un “Dom” ile ve hepsinin Türkçe “Tom” ile (Tomur, tomurcuk, tomar, tomruk vb. toparlak şeyler... Tombul, tombalak...) ile bağlantısı var.

“Late Middle English: from Latin tumor, from tumere ‘to swell’.” OD Burada “tumere”: Şişmek ile bağlantı kuruluyor. Nişanyan’a göre de **Tomur**, **Tomruk** ET ve şişen şey anlamında.

Tumult (I): Gürültü, kargaşa.

“Late Middle English: from Old French tumulte or Latin tumultus.” OD

Gür: Gök gürültüsü, onom. (N).

Tumulus (L): Tümsek.

“Late Middle English: from Latin; related to tumere ‘swell.’” OD

Tumere: Şişmek. Bakınız: Tumor maddesi.

Turn (1): Dön-, Dönmek. Eski Türkçe Tön, Tegün: Dönmek. N

“Old English tyrnan, turnian (verb), from Latin tornare, from tor-nus ‘lathe’, from Greek tornos ‘lathe, circular movement’; probably reinforced in Middle English by Old French turner.” OD

U

Ulula, ululo, ululatus (L): Uluma. Onom.

Unus, Unio (L): İngilizce One: Bir, Ön...

Up (1): Yukarıda, tepede. İsim olarak kökeninde “soylu, öne çıkan” gibi kavramlar geçiyor.

“Phrase on the up-(and-up) “honest, straightforward.”” OED

Eski Türkçe **Apa**: Rütbe, unvan, has isim (Y, s. 762). **Aba**: Baba. **Abla**. Saygıder, ulu kişi. **TT Kop**: Ayağa kalkmak, yerinden kaldırmak, kalkışmak (DLT, s. 345). **Apa**: Ecdad, büyük, yüksek (ME, s. 85).

AYA: Zor, hem de çok zor. Ama imkânsız değil.

Urban (1): Kentsel.

“Early 17th century: from Latin urbanus, from urbs, urb- ‘city.’” OD
Eski Türkçede **or, orun**: Yer, toplanma yeri, karargâh. Sümerlerde Ur ve Uruk şehir adları. Sümerce Urug: Kale, şehir, topluluk (MİÇ, s. 99). Eski Türkçede Uruk: Boy, kavim (Y, s. 876). Urba: Halk ağzında giysi (TDK). Şehirlielerin giydiği? İtalyanca Roba?

AYA: Urba kısmına katılıyorum. Kalanına yarı çekince koyuyorum.

Use (1): Kullanmak, işletmek, alıştırmak vb.

“Act of employing,” from Anglo-French and Old French us “custom, practice, usage,” from Latin usus “use, custom, practice, employment, skill, habit.”” OED

Yani akıl ile pratik yapmak. Latince usus: Kullanmak, alışkanlık, ustalık, yetenek, hüner. Eski Türkçe **Us**: Akıl. **Uz**: Akıl, maharet, uzmanlık. N’ye göre **Us**: ET, idrak; **U**: Muktedir olmak. Eski Türkçe **Tusu**: Fayda, yarar; **Utuş**: Fayda, yarar (DA, s. 67). Eski Türkçe **Asığ**: Yararlanmak (DA, s. 66).

Utencilis, Utibilis (L), Utilize (I): Kullanmak, kullanışlılık, Yarar...

Ütmek (ET) yenmek, kazanmak, almak...

Uter (L): Öteki, ikisinden biri... Other? Bakınız: "Other" maddesi.

V

Very (I): Çok, bol. Varlık, vermek fiiliyle bağlantı? Verus kök gösteriyor. Anlamı "Doğru".

"Middle English (as an adjective in the sense 'real, genuine'): from Old French verai, based on Latin verus 'true.'" OD

AYA: Zor ama imkânsız değil.

Vocalis, Vocatio, Vocatus (L): Ses ve çağırma ile ilgili. "Call", "School" maddelerine bakınız.

AYA: Bakmayınız. Yanlış.

Volk (A): Halk. Sümerce: Ug. Folk maddesine bakınız.

Vos: (Latince) İkinci çoğul kişi. Siz.

AYA: Zor ama imkânsız değil.

Y

Ya (A): Evet. Türkçede "ya ya" (evet) veya "ya" (tabii-öyle).

Yard (I): Avlu, bahçe, çimenli bahçe, üstü açık iş yeri vb. anlamına gelir. Kökeninin "gard-garden" olduğu ileri sürülür. Yine de Türkçe "yer" sözcüğü ile belki bağlantılıdır. Türkiye Yerel Ağızları Sözlüğü'nde (TDK) "Yarda": Boş toprak...

AYA: Hortus ile ilgili açıklamama bakınız.

Year (I): Yıl, yıl.

AYA: Çok zor.

Young (I): Genç. "Juve" maddesine bakınız.

W

War (I): Uríşmak, Vuruşmak, Vurmak...

AYA: İspanyolcadaki Guerra kelimesi de Latince kökten gelmiyor. Sanırım Got etkisi, belki Kelt.

Wise (I): Usta, bilge, akıllı. Us ile ilgili.

Wood (I): Orman, odun. Odun. Od kökünden geliyor. Bakınız: “Hot” maddesi.

Write (I): Yazmak. Eski Türkçe Bitig (Betig) (ME, s. 90).

Write: “Old English wrītan ‘score, form (letters) by carving, write’, of Germanic origin; related to German reissen ‘sketch, drag.’” OD AYA: Bitig Türkçe değil, Çince. Yazı fırçası, bu fırçayla yazmak demek. Etimon yanlış. Fakat Write yine kertmek ile aynı kökenden geldiğinden madde doğru.

Wry (I): Eğri.

B GRUBU SÖZLÜK

A

Achilles: Aşil. Mitolojide bir kahraman. Yaralanamaz, ölümsüzdür. Sadece topuğundan vurulabilir, topuğu korunmasızdır. Aşık ile bağlantı? Aşil tendonu topuk kemiğine bağlanır. Türkçede ayak topuğundaki bir kemiğe aşık kemiği (Talus) denir. Bu kemikle bir tür kumar oynanır. Aşuk oyunu. Aşık veya Aşuk atmak sözü buradan gelir. Aşık kemiğinin topukta, ayak bileğinde bulunmasının “aşmak” ve “eşik” sözcükleri ile bağlantısı var mıdır veya bunların mitolojideki topuğundan tutulan ve topuğundan vurulan kahramanla ilgisi bulunur mu? Aşil tendonunun bu söylenceyle bağlantısı kesin gibidir. OD. N'ye göre Aşuk veya Aşık ET'dir ve aşmak kavramıyla bağlantılıdır. Aşmak (Y, s. 764).

Mitolojideki Achilles de yine aşar ve aşmak kavramı ile bağlantılı olabilir. Rastlantı ilginç olduğu için dile getirdik.

AYA: Mitolojideki Achilles'in ismi Akalar'dan gelir. Akalar'ın lideridir, ismini oradan almıştır. Akalar'ın adları dolayısıyla Türkik bağlantı kurmak fantezi düzeyinde mümkündür, ama isminin topukla ilgisi yoktur.

Add, addition (I): Katma, toplama. Arapça Add: Sayma. Türkçe “katmak” fiiliyle bağlantılı. Qat-maq: Uygurca toplamak, Gad-mak: Türkmence toplamak (ÜM, s. 58).

Ahoa, Aho (B): Ağız. Sümerce İg (MİÇ, s. 112).

Aim (I): Amaç, eğilim, eğim.

Ak, aka, akatsbako (EKB): Saf, mükemmel (Nyland, s. 15). Eski Türkçedeki Ak: Saflık, temizlik sembolü, Aka: Büyük, ulu, saygıdeğer kişi. TDK

Aka, akabu (EKB): Üstün, yüce (Nyland, s. 29). Türkçe "Aka".

Alatz (B): Mucize. Eski Türkçe Alas, Alaz: Ateş, ateşteki kutsal ruh (Şamanist gelenekte) TT.

Alaba (B): Kız evlat, soylu kadın... Abla?

Albert: Erkek kişi ismi.

"Masc. proper name, from German (the French form is Aubert), from Old High German **Adalbert**, literally "noble-bright," from Old High German **adal** "noble family," from Proto-Germanic *athala-." OED

Adal bir Türk ismidir. Eski Türkçede ise güvenilir, sadık, ünlü anlamındadır. Kökeninde "ad" yani isim, ün vardır.

Atheling (1): "Member of a noble family," Old English **æðling**, from **æðel** "noble family, race, ancestry; nobility, honor," related to Old English **æðele** "noble," from Proto-Germanic *athala- (cognates: Old High German **adal** "noble family"), from PIE *at-al- "race, family," from *at(i)- "over, beyond, super" + *al- "to nourish." With suffix -ing "belonging to." A common Germanic word (cognates: Old Saxon **ediling**, Old Frisian **etheling**, Old High German **adaling**). OED

Alde (B): Bölge, belde (region).

Alpes, Alpin: Dağ adı, **Alpheus:** Nehir adı. Dış kaynaklarda bu adların kökeninin bilinmediği, "Albus"tan, "Beyaz"dan gelebileceği belirtilmekte. Türk tarih tezine yakın kaynaklar ise Alp Türkçe kavram ve isminden (yiğit, kahraman) geldiğini iddia ediyorlar.

Altus, altum (L): Yüksek veya derin... Altu: İlk, birinci? (Eski Türkçe) TT.

Alu (B): Aptal (Nyland, s. 43). Alık, Aluğ: Kötü, fena, alık, aptal (DLT, s. 19).

Ama (EKB): Rahibe ana (Nyland, s. 19).

Ama (B): Ana.

Anai (B): Kardeşler.

Arabata (B): Araba (HT).

Aratz (B): Pür, saf. Arı, arı (Türkçe): Temiz, pak, saf (DLT, s. 32).

Asina (L): Dişi eşek. Eski Türk mitolojisinde Asena dişi kurt. Ya da bir ana kurdun oğullarından birinin adı. "Kurt ana" efsanesi pek çok ilk

kavimde çok benzer biçimlerde ortak. Kutup insanları, Baltık insanları, Türkler, Etrüskler, Roma... Bu da ortak dil kuramını güçlendiren temel kültürel öğelerden biri. Asinius: Bir Roma soylu soyadı. Bu konuda başka bir karşıt açıklama DP'den: "Zazacada gök anlamına gelen Asmen ve Farsçada Asuman sözcükleri de, öyle gözüktüyor ki, Asena ile bağlantılı. Gök ve mavi sözcükleri birçok dilde ilişkili. Türkçesi: Gök. Kimi Batılı tarihçiler, Aryen dillerde mavi anlamından gelen Aşina sözcüğünün Türkçeye Kök (Gök) diye çevrildiğini dahi ileri sürebilmişlerdir. O Batılı tarihçiler de, bizim MHP'nin Asenaları gibi, Orhon Yazıtları'na hiç bakmamışlar, acaba orada Asena/Aşina sözcüğü var mı diye. Çok acayip değil mi, o Batı'nın parlak Türk tarihi uzmanları, Asena'nın Mavi/Gök anlamına geldiğini Soğdça, Toharca, Hotan Sakçası sözlüklerden bulmuşlar. Ama zahmet edip İngilizce Blue, Almanca Blau, Fransızca Bleu sözcüklerinin Türkçede ne anlama geldiğini öğrenmemişler. Ve bunlar Türk tarihi uzmanları! Soğdların ve Çinlilerin verdiği adları pek sevdik. Türkçe adıyla Gök hanedanı, İran dilleri konuşan Soğdlar, Toharlar ve Hotan Sakları tarafından kendi dillerinde Mavi anlamına gelen Asena/Aşina diye anılıyor. Çin kaynakları da Göktürk hanedanının soyadını önce onlardan aktarıyorlar ve biz de Çin kaynaklarından kendi adımız olan Gök'ü Asena diye öğreniyoruz ve Asenalar da MHP mitinglerine İran-Çin adlarıyla katılıyorlar.

Sonuç: Asena/Aşina, Türk hanedanının kendisine verdiği bir isim değil, Soğd veya Tohar asıllı kaynakların Çinlilere verdiği bilgilerde kullandıkları bir adlandırmadır." DP

Atavus (L): Dedenin dedesi... onun dedesi... Ata, atalar... **Aita (EKB):** Baba (Nyland, s. 42). Ata, baba (DK, s.24). N'ye göre de Eski Türkçe (DLT, s. 47) **Aita: (B) Ata, dede.**

Atera, Ate (EKB): Çıkmak (Nyland, s. 42). Baskça "ate" dışarı demek. "Atera" ise kapı. Eski Türkçe id veya it: Göndermek, terk etmek, bırakmak (Y, s. 808).

Athabaskan, Athabaskan (I): Amerika Kızılderililerinin konuştukları diller grubu.

Ausıkı (B): Isırık.

B

Balkan dağları, Balkan bölgesi: Balkan, Türkçede sarp ve ormanlık sıradağ demek. TDK. N. Balkımak: Parlamak, şimşek çakmak. Muh-temelen semantik bağı olan iki sözcük.

Baltık: Deniz adı. Balineum maddesine bakınız.

Bashibazouk (I): Başiboşuk.

Begum (I): Hint soylu kadınlarına denir. Begüm: Soylu kadın. Çağatayca, Tatarca, Eski Türkçe.

Bene, beneficarius, beneficium (L): İyilik, lütuf, ihsan... Beneficial (I): Yararlı, hayırlı, Benefic (I): Yardımsever. Eski Türkçe Belek, Benek: Hediye, armağan... TT Bermek: Vermek (Y, s. 776). Bergüzar (Farsça): Hediye, armağan. "Ber" parçasına dikkat, Türkçe. Vermek. Bene'nin kökeni:

"Word-forming element meaning "well," from Latin bene "well, in the right way, honorably, properly," from PIE *dw-ene-, adverbial form of root *deu- (2) "to do, perform; show favor, revere." From the same source come Latin bonus "good," bellus "handsome, fine, pretty," and possibly beatus "blessed," beare "to make blessed.""
OED

AYA: Benek neden iyi anlamına geliyor? Bene, buono ile alâkası nedir? Bence imkânsız!

Cevap: Yukarıda anlam açık. Benek: Hediye, armağan anlamında. Lütuf, inayete benzeşim gösteriyor.

Bergamut: Anadolu'nun güneybatı sahillerinde yetişen bir turuncğile güya yerel halk (yani Türkler) 19. yüzyıl başlarında beg armudu (bey armudu) dediği ve çok hoş kokusu nedeniyle bunu alan Batılı tüccarlar da aynı adla andıkları için (ve küçük bir metatezle) be-r-g-amot olarak kayıtlara geçmiş. 20. yüzyılın ortalarından itibaren aroması nedeniyle çok popüler olunca Türkiye'de de yaygın tüketilir olmuş. Fakat Batı dillerindeki form ile geri dönmüş.

Boost (I): Arkasından, altından itmek... Bastırmak?

"1815, literal and figurative, American English, of unknown origin. Related: Boosted; boosting. As a noun by 1825." OED

Kökeni belirsiz ve görece yeni bir sözcük. Tartışmaya açık. Anlam ve fonetik benzerlik dikkat çekici.

Booze (I): İçki. Alkollü içki. Boza ile benzerlik. N'ye göre Boza ET, Buxsı, Buxsum, Farsça Buza, Buxsum. (N) Booze İngilizcede 18. yüzyılda ortaya çıkan bir sözcük.

Bordeaux: Fransız şehir ismi. "Borda"dan (kıyı-kenar) mı geliyor? Şarapları ile ünlü bu şehir aynı zamanda şarap rengi olan "Bordo"ya ismini vermiş. Eski Türkler şaraba "Bor" derler (DLT, s. 103). Üzüme ve asmaya "Bordu" derler. TT. İlginç bir benzeşme.

AYA: Burdigala'dan geliyor. Kelt şehri demek. İmkânsız!

Cevap: Eski Türklerin şaraba niye Bordu dediklerini ve Bordo rengini, Kelt açıklaması açıklamıyor.

Bored, boredom (I): Sıkılmış. Sıkıntı. Buruk, burulmuş, buruntu.

Bosh (I): Boş konuşma, saçma, zırva... Dış kaynakların Türkçe olduğunu onayladığı ender sözcüklerden: "Empty talk, nonsense," 1834, from Turkish, literally "empty." Introduced in "Ayesha", popular romance novel by J. J. Morier (1780-1849). kibosh (n.)... 1836, kye-bosk, in British English slang phrase put the kibosh on, of unknown origin, despite intense speculation. The earliest citation is in Dickens. Looks Yiddish, but its original appearance in a piece set in the heavily Irish "Seven Dials" neighborhood in the West End of London seems to argue against this.

One candidate is Irish caip bháis, caipín báis "cap of death," sometimes said to be the black cap a judge would don when pronouncing a death sentence, but in other sources this is identified as a gruesome method of execution "employed by Brit. forces against 1798 insurgents" [Bernard Share, "Slangage, A Dictionary of Irish Slang"]. Or the word might somehow be connected with Turkish bosh (see bosh)." OED

Bulgar: Bir etnik grup ve bölge adı. Türk soyundan geldiği iddia edilir ve ismin Türkçe olduğu söylenir.

"Medieval Latin, from Bulgari "Bulgarians," perhaps literally "the men from the Bolg," the River Volga, upon whose banks they lived until 6c. But the people's name for themselves in Old Bulgarian was Blugarinu, according to OED, which suggests a different origin. In other sources [such as Room], the name is said to be ultimately from Turkic bulga "mixed," in reference to the nature of this people of Turko-Finnish extraction but Slavic language." OED

C

Caique (F): Kayık.

“Early 17th century: from French *caïque*, from Italian *caicco*, from Turkish *kayık*.” OD

Caviar (I): Havyar. Bıkkinin’e göre Türkçe, Nişanyan’a göre Farsça?

“Also *caviare*, 1550s, from French *caviar* (16c.), from Italian *caviaro* (modern *caviale*) or Turkish *khaviar*, from Persian *khaviyar*, from *khaya* “egg” (from Middle Persian *khayak* “egg,” from Old Iranian **qvyaka-*, diminutive of **avya-*, from PIE **owyo-/ooyyo-*.” OED

Chabuk, Chabouk (I): Kamçı, kırbaç... Çubuk...

Charm (I): Çekicilik, alım. Türkçede: Çalım. Cartı: Şık, alımlı. TT Kam??

Chiaus (I): Çavuş.

Chibouk (I): Pipo, ağızlık, çubuk.

Chorea, Choreus, Chorus (L), **Choreography** (I) vb.: Dans, figür, dans düzeni vb. Eski Türkçe Kurum: Figür, dans, TT.

AYA: Koru, hora, hor gibi kökler zaten bahçe ile, çevresi diğer yerlerden çitle ayrılan alanla, bir grup (o meydanda toplanmış) insanla alâkalı. Horon da aynı kök. Kurum ile ne alâkası var?

Coach (I): Geniş ve üstü örtülü vagon. Karavan, otomobil, antrenör ve eğitmen... Eski Rusçadaki Türkçe kökenli bir sözcük olan “koç”, “göçebelikte kullanılan üstü örtülü geniş vagon” anlamında kullanılmış (göçmek ile bağlantılı kuç), daha sonra bu sözcük yerini aynı anlama gelen “kibitka” sözcüğüne bırakmıştır. Bıkkinin.

(**Darius**) **Codomannus**: Pers kralının ismi. Oğuz Türkçesinde “Kodaman”: Ulu, büyük, kocaman kişi. N, Sogdca *Xwatav* sözcüğünden de bahsediyor bu bağlamda, ama *Codomannus* benzetilecekse *Kodaman*’a daha çok benziyor.

Civic (I): Yurttaşlıkla ilgili “Civil”. İyi ruh, arınmış ruh? Eski Türkçe... TT. Civil: Medeni, uygar, kibar insan. Eski Türkçe: İyi huylu kişi.

Conventional (I): Geleneksel, alışılmış, mutata. Tatarca “Königilmiş”: Alışlagelmiş (KM, s. 163).

Cossack (I): Kazak. Aynı zamanda Eski Türkçede otoriteye bağlı olmayan, başına buyruk, anlamında.

Cure (I): Eski Türkçe Kür. TT Kür: Çare (ME, s. 105).

Cure: “Late 14c., from Old French curer, from Latin curare “take care of,” hence, in medical language, “treat medically, cure” (see cure (n.1)). In reference to fish, pork, etc., first recorded 1743. Related: Cured; curing.” OED

Oxford Dictionary’ye göre kökeninde “care” var. Arapça “çare.”

D

Dinyester, Dinyeper: Nehir adları. Bakınız Don nehir adı. İdi, idil Eski Türkçede tanrı, nehir, ırmak anlamında (ÜM, s. 34). Nehir adlarının başlarındaki “Din”in de bununla ilişkisi olduğu ileri sürülüyor. Kökündeki sözcüklerden biri: Dingir (Sümerce Tanrı).

Dinar: Dağ adı.

Don: Nehir adı. Don eski Türkçede “dalgalı arazi” demekmiş. Ayrıca don, donmuş demek. Bir iddiaya göre de “din” kökünden geliyor. Din Türkçede bir şeyin en yüksek noktası, sivri anlamına geliyor-muş. TDK Sözlük’te de geçiyor.

E

Eiki (B): İyi ki... Kesinlikle... (HT)

Egun (B): Gün.

Eku (EKB): Peace of mind. Akıl huzuru (Nyland, s. 107). “Eke”lik. Dahi, çok akıllı: Eke TT.

Eri, Errieta (EKB): Fight (Nyland, s. 50). “Er”, “Erlik”, “Erge”, “Ersig” vb ile ilgili? **Err (EKB):** Savaşçı (Nyland), Sümerce Ere, Er: Kul demek. Eren: Sıralı asker, işçi demek (MİÇ, s. 98).

F

Fleuster (A): Fısıltı.

G

Generation (I): Soy, nesil. Eski Türkçede “Çin-Çine”; Soy TT.

Golo- Golotxa (B): Kabakulak (HT, s. 182).

Gori (B): Sıcak... Kor...

Goritasunezko (B): Akkor.

Guerra (It): Savaş... Gerül... (Ön Türkçe) Savaş... “Hır Gür”deki Gür? Güreş? Gur? (ÜM, s. 151).

H

Haberdasher (I): Çerçi. Gezginsatıcı. Aynı zamanda “haber taşı”lar! Görece yeni bir sözcük.

“Middle English: probably based on Anglo-Norman French *haper-tas*, perhaps the name of a fabric, of unknown origin. In early use the term denoted a dealer in a variety of household goods, later also specifically a hatter. Current senses date from the early 17th century.”

Uydurma bir sözcük olan “hapertas”tan kaynaklı, kökeni tam bilinmiyor. OED

Hayal: Arapça kökenli kabul edilir. Hallusination ile bağlantı? Hayal Arapça ise Göktürkçe Kıyal: İmge ne anlama geliyor? TT.

Herri (B): Belde, kasaba. Yer? (HT, s. 182).

AYA: Çok zorlama. Herri Baskçada yer’den ziyade köy ahalisi, topluluk vs. anlamına geliyor.

History (I): Tarih (Arapça köken). Mirşan’a göre Türkçe kökeni: Tururi. “Tur” dönmekten geliyor (KM, s. 327). Tur, Mirşan’a göre Türkçe. Bunu güçlendiren bir başka sözcük turna kuşu. N’ye göre Turna ET. Turna, göçmen kuş. Dönen, geri dönen anlamında “Turna” adını almış olabilir. “Turn” bahsinde tekrar ele alacağız. Turn-Dön benzerliği zaten dikkat çekici. Ayrıca ET (Yazıtlar), (ME, s. 121). Yantur: Döndürmek. (Yana-turlamak?) Tongta: Çevrilmek, dönmek, devrilmek (ME, s. 116).

Homeros: İlyonyalı ozan. Eski Kazak efsanelerinin anlatıcısı ozan Gumar’ın Homeros’un Türkçedeki karşılığı olduğu ileri sürülür (ÇG, s. 46).

İ

İchil (B): Sessiz. Eski Türkçe İçil: Sükût, sır (HT). İnç: Rahat, içi sakın (DLT, s. 233).

İdil: Nehir adı. Türkçe olduğu ileri sürülüyor. (Sonraki adı Volga.) Türklerin efsanevi gönenç bölgesidir deniyor. Hun önderi Atilla'nın adı İdil'den gelirmiş. İdil ET'de tanrı, nehir, ırmak (ÜM, s. 32).
İke, İkertu (EKB): To study (okumak?) (Nyland, s. 47).
İmi, im, imitazio (EKB): Harf, harf karakteri (Nyland, s. 26). Türkçe
İm; İşaret, alâmet. Bakınız: İmage maddesi.
İsu (EKB): Flowing. Akış. Su ile ilgili? (Nyland, s. 105).
İtoka (EKB): Quickly. Atik?

J

Jeopardy, Jeopardize (İ): Tehlike, nazik durum, tehlikeye atmak.

“Late 14c., jupartie , ioparde, etc., “danger, risk;” earlier “a cunning plan, a stratagem” (c. 1300), from or based on Old French jeu parti “a lost game,” more correctly “a divided game, game with even chances” (hence “uncertainty”). The sense perhaps developed in Anglo-French.” OED

Açıklamanın Türkçeyle hiçbir ilgisi yok. Fakat TDK yerel ağızlarda Çapan: Engelli, tehlikeli diye geçmesi ilginç bir rastlantı.

AYA: Sadece rastlantı. Zaten benzemiyor.

Joke (İ): Şaka. Jomak, Ön Türkçe Öykü, bilmece. Jamag: Türkmençe şaka (ÜM, s. 49).

“Late 17th century (originally slang): perhaps from Latin jocus ‘jest, wordplay.’” OD

Jort: Tanrı Odin'in kızı. Yort anlamına geliyor. DP

Jungle (İ): Cangıl. Farsça “Cengel”den geldiği ileri sürülür. Çangal: Farsça kuş pençesi (N). Bakınız “Gancio” maddesi. “Çengel”in anlamı kıvrık, dalı budaklı ağaç. Eski Türklerde “Çangal” aynı zamanda çok sık ağaçlı bölge. TT

AYA: Bir, köken Farsça değil. Sanskritçe. İki, Sanskritçedeki anlam orman değil. Çöl!

K

Karpaty, Karpatlar: Dağ adı. Türkçe olduğu söyleniyor. Karpat yatağından taşan demekmiş. Kar ile ilgili?

Kayak (I): Kayak, kayak. Eskimo kayağı. Inuit dilinden:

“Mid 18th century: from Inuit qayaq.” OD

“Kaymak” fiili N’ye göre de ET. Inuit Türkçe ortak sözcüklerinden bir dizi.

Khan (I): Kaan, kağan, han.

Kiosk (A): Kulübe. Kökeni köşk? Köşk N’ye göre Farsça. Fakat House maddesine bakınız.

Kiosk: “1620s, “kind of open pavilion” (made of light wood, etc., often supported by pillars), from French kiosque (17c.), which is (along with German and Polish kiosk) from Turkish koshk, kiöshk “pavilion, summer house,” from Persian kushk “palace, villa; pavilion, portico.” They were introduced in Western Europe 17c. as ornaments in gardens and parks. Later of street newsstands (1865), on some resemblance of form, a sense perhaps originally in French. Modern sense influenced by British telephone kiosk (1928).” OED
AYA: Şinasi Tekin’e göre zaten Türkçe!

Koumiss, koumis (I): Kımız, kımıza benzer içki.

Kurbash (I): Kırbaç; “Early 19th century: from Arabic kurbāj, from Turkish kırbaç ‘whip.’”

L

Loose (I), **Lösen** (A): Çözölmek. Sümerce. Uş: Bağısız, özgür. Yakutça
Ösöl: Çözmek (MİÇ, s. 210).

AYA: Benzeşim çok zayıf. İkna edemeyiz.

M

Mammoth (Geçmiş zaman fiili): Yakutça “Mammot” toprak ana.

Maral (I): Geyik, ceylan, dişi geyik. İngilizcede aynı anlamda. TDK kökenini Moğolca gösteriyor. Nişanyan Farsça ve Moğolca gösteriyor? Oxford Dictionary Türkçe gösteriyor: “Mid 19th century. From Turki maral; compare Persian marāl red deer, ibex, and Turkish maral, meral doe.” OD

Mare (L) , **Marine** (I), **Mer** (F), **More** (Rusça): Deniz... Moura (Yakutça) deniz... (ÜM, s. 35). Müren: Türkçe “Nehir”.

AYA: Zor ama imkânsız değil. Yakutça örnekler sıkıntılıdır. Rus etki-si ayrıştırılmaz!

Maza: (Yunanca) Baza veya bazlamanın benzeri.

Multiple (I): Çoklu. Mul (bol) Tatarca, Nol (Kırgızca) Bol... Sümerce Mu: çoğalmak... (ÜM, s. 58).

AYA: Tatarcadaki etimon Eski Türkçe mi diye sorarlarsa???

Music (i): Müzik, **Amusement (I):** Eğlence. Muz: Kazakça eğlence, meze. Sümerce çalgı davul... (ÜM, s. 45). Arapça Musiki. Kımız eski Türk alkollü içeceği... Kı-mız..

Mürena: Bir deniz balığı, bir Roma sülalesi. Müren: Irmak, nehir, akarsu. TDK'ya göre köken Türkçe.

AYA: Alâkasız kere alâkasız!

O

Obesitas (L) Ob-Esitas... Şişmanlık. Oburluk. Oburluk TDK'ya göre Türkçe. N'ye göre Farsça köken olduğu iddia ediliyor. Öyle kabul edelim. Sözcük yapısı, ön ek-kök farkı kalmamış! Belki de yokmuş?

AYA: Zor ama imkânsız değil.

Ocean (I): Okyanus. Ünal Mutlu'ya göre ET Okan: Deniz, tanrı demek (s. 139). Henüz başka kaynaktan doğrulayamadık. Ancak Okan Türkçe bir isim. Ve ad açıklamalarında maviyi simgelediği belirtilmekte. İlginç.

Ogasun (EKB): Property, wealth. Zenginlik, servet, varlık (Nyland, s. 19).

Oglach (Keltçe): Genç savaşçı, uşak. "Oğlan" Türkçe sözcüğünden (ÇK, s.70).

Ogur (ET): Baht, talih, mutluluk, bereket, bolluk, uğur (DLT – GA).

Ona, Onarpen (EKB): Salvation, admission. Kurtuluş. Kabul. Onay (Nyland, s. 43). Onamak, onmak. Onaylamak, iyileşmek, sağalmak. Onaşmak: Kabullenmek (DLT, s. 438).

P

Paris: Paris ve Bars, Baris, Barış aynı isimlerdir Çengiz Garaşarlı'ya göre (s. 51).

Pasha (I): Paşa. N'ye göre "Beşe"dir aslı, erkek evlat, hükümdar ve soylu kişi oğludur. Kimine göre "Baş ağa"dan köken alır.
Perche (It): Neden? Çuvaşça Perke (ÜM, s. 38).
Philus (Fili) (L): Sevmek. İlgi, ilişmek, Sümerce Hili (Sevmek), Özbekçe İlinj, İlik ile bağlantılandırılıyor (ÜM, s. 145).

S

Sabot, Saboteur, Sabotage (I): "Pek çok kaynak bu kelimenin en gerçek versiyonu(nu) sabot (olarak) ve bu kelimeden türetilen kelimelerin Fransızcadan alındığını göstermektedir. Halbuki, sabot kelimesi başlı başına Arapça yoluyla Türkçeden alınmış bir sözcüktür. Sabbath, diğer bir deyişle "sandal" kelimesi Arapça'da "sabot" kelimesinin kökü olarak tanımlanmıştır.

Türkçe bir kelime olan çabat (çabata, sabat, şabat)'ın; kesmek, doğramak anlamına gelen "chabu" fiilinden türetildiği ve öncesinde "bir parça odundan yapılan ayakkabılar" anlamına gelirken, Eski Fransızca bu kelimeyi orijinal anlamıyla kabul etmiştir: "Bir parça odundan yapılan ayakkabı", sabot.

Rusça bir kelime olan "çoboty" kelimesinin kökü de aynı Türkçe kelimeye, "çabat"a dayanmaktadır. İspanyolcada bu sözcük, İspanya'daki Arap Halifeliği Dönemi'nde bu bölgeye yerleşen Türk kavimlerinin kullandığı dilden alınmış olup günümüzde "zapata" olarak adlandırılmaktadır." Bıkkinin

Saiga (I): Sayga. Bozkır antilobu. Rusça veya Türkçe olduğu ileri sürülüyor.

Satiety, Satisfy (I): Tama ermiş, dolmuş, doyunluğa ulaşmış. Tatmin olmak. Türkiye yerel ağızlarında Sat: Tam, bütün?

Satisfy: "Late Middle English: from Old French satisfier, formed irregularly from Latin satisfacere 'to content', from satis 'enough' + facere 'make'." OD. Satis-fy.

Sava: Nehir adı. Sava Eski Türkçe silah, sopa, değnek anlamına geliyormuş.

Selenga: Nehir ismi. Eski Yunanistan. Türk ülkelerindeki Selenga ırmaqları ile örtüşme. "Seleng" Türk dillerinde uğultu anlamına geliyormuş (ÇG, s. 38).

T

Taiga: (I): Tayga: Kozalaklı orman kuşağı. Rusça diye geçiyor. Bazı kaynaklarda Türkçe.

Tarım Basın: Hazar Denizi doğusunda büyük bir tarım havzasının ismi. Tarım Tartışmasız ET. "Basın"ın de Türkçe ortak köklü olabileceğini ilgili maddede belirtmiştik.

Tarquini: Şehir adı. Etruria'da. Tarkan? Tarkin: Komutan, amir, unvan, rütbe (Y, s. 862). Tarxan: Bey (DLT, s. 577).

Tarquinus: Sülale adı. Etrüsklerde. Tarkan?

Tola: Şehir adı. Tolun'dan, Tulun, Tolum'dan gelir.

Torino: Şehir adı. Adını veren "Turin" kelimesinin anlamı benzerdir (Bıkkinin)

Toros: Dağ adı. Torus, Latince tepe. Çuvaşça Tara, Eski Türkçe töpü, tepe (ÜM, s. 243). CNLD'ye göre Torus: "Any round swelling, a protuberance... A mound or elevation of earth."

Tuluza: Şehir adı. Yukarıdaki gibi.

Tuna: Nehir adı. Tuna eski Türkçede gösterişli, ihtişamlı, varlıklı demek. TDK'ya göre isim olarak Türkçe ve gösterişli, ihtişamlı anlamında.

Turach, Turu: Gal (Kelt) dilinde kale, kule anlamına gelir. Türkçede sığınak, korugan anlamı "Turağ". "Durmak" kökü. (Bık) Kale, korunaklı bölge (ÇG, s. 69).

Turing: Avrupa'da bölge. Atilla'nın ordusundaki Teringler'den gelir. Tering: Derin, bol...

U

Uhlán (I): Mızraklı süvari. "Oğlan"dan geliyor.

Utikan (EBK): Get away from here. Öteleme? (Nyland, s. 54).

V

Vatikan: Roma'da bir tepe adı. "Vatikan isminin de, Ötüken'le ilişkili olarak Türklerdeki ateş ve güneş kültünden geldiği ileri sürülmüştür." DP

Vikingler: DP'den bir alıntıyı sunuyoruz: "Rus-Kıpçak bozkırlarına, Vikingler, 9. yüzyıl başlarında geliyor. Geldikleri İsveç/Norveç fyordlarına, kendileri Vik diyorlar. İsveçli kökenbilimci Strahlenberg ve İsveç tarihçiliğinin babası Prof. Lagerbring, Türkçe "bük-" ile Cermen dillerindeki biegen arasında bir ilişki kuruyorlar. Biegen, bükmek demek... Vikten gelen Vikingler, Bükten mi geldiler?

Vik, bizim Türkçemizdeki bük sözcüğünün karşılığı. Anlamı fyord ile aynı: Koy. Bük-Vik ilişkisi, B>V dönüşmesini düşündürüyor. Ünlü dil bilimci Strahlenberg, dilleri karşılaştıran eserlerinde, Türklerin Gotlar, Keltler ve Fransızlar ile "çok uzun yıllar öncesinde tek halk olarak yaşamış olmaları gerektiği" sonucuna varmış. Keltler, MÖ 2. binde Orta Asya'ya, hatta Taklamakan çölünün kenarlarına kadar gelmişler.

İsveç Lund Üniversitesi'nden Olof Hellqvist'in 1922 yılında yayınladığı İsveççe Kökenbilim Sözlüğü'nde, Viking isminin Vik kökünden türetildiği belirtiliyor. Vikingler, Vikten, yani bükten=koydan gelenler oluyor. Geldikleri koyun, İsveç destanları yorumlanarak Karadeniz/Azak denizinin ucundaki bük olduğunu ileri sürenler var. Atlas Okyanusu kıyılarında yaşadıkları fyordlar da vik=bük.

Vik/Bük'ten gelenler, Karadeniz bozkırlarında, Bizans'ta ve Arap dünyasında Vering/Baring/Vareg diye anılır olmuşlar. Ancak Veren/Beren ismi onlardan çok önce gelmiş. Böylece Vering/Baringlerin Veren/Berenler ile karşılaşmasına en sonunda gelmiş biliniyoruz.

Karadeniz'in kuzeyinde, yalnız Hunlarda değil, Tatarlarda da Verig adı bulunuyor. Yine Kuzey Karadeniz kavimlerinden Bulgarların Virağ adlı hükümdarları var...

Berendiler, Kıpçak (Kuman) çağında, 11. yüzyılda Güney Rusya bozkırlarında yaşayan bir Türk topluluğunun adıdır. Gumiliev'in vurguladığı üzere, Barani adını da kullanıyorlar. Veringlerin Bizans kaynaklarındaki adlarıyla aynı olması rastlantı mı dersiniz?

Berendiler/Baraniler, Rus yıllıklarında Peçenek ve Tork (Oğuz) boylarıyla birlikte anılmaktadır. Berendi boyunun büyük kısmı, Peçenekler ile birlikte Macaristan'a giriyor ve orada yerleşiyor. Bu Türk boyunun Oğuz, Peçenek ve Kıpçak topluluklarından hangisinin içinde yer aldığı kesin olarak belirlenemiyor. Macar tarihçisi Ra-

sonyi, bu kabilenin aslen Kumanlardan olmayabileceğini söylüyor. Berendiler, 11.-13. yüzyıllarda yaşadıkları bölgelerde birçok yere isimlerini veriyorlar. Rusya'da Vladimir ilinde büyük bir bataklık Berendi adını taşıyor.

1097 yılında Berendi ismine aynı coğrafyada Uz/Oğuzlarda kişi adı olarak da rastlanıyor.

Berendiler ister Kuman olsun isterse Uz, sözcük Ber/Ver kökünden ve ekleri de Türkçe: Ber+en+di. Anlamı aynı, tıpkı Vâring (Viking) gibi, yiğit, sadık ve fedakâr.

Antalya ve Karaman'daki Berendiler... Berendi boyları, Anadolu'ya da gelmiş. 16 ve 17. yüzyılda bazı yerleşim yerlerinde Berendi aşiretine rastlanmaktadır.

Vikinglerin Kıpçak/Rus bozkırlarındaki adı Vering, Varyag ve Vareg. Bizanslılar Barang, Araplar El-Baring diyor onlara. " DP

Y

Yogurt (1): Yoğurt.

X

Ximistak: Bask dilinde Şimşek. Kızılderililerde de aynı addadır (HT, s. 183).

Z

Zapata: Sabot. Sandal. Çabat, Sabat (odundan yapılmış ayakkabı –ET) Ayakkabı. (Bıkkinin.)

Zikzak: Fransızca köken. Kırık çizgi demek. Eski Türkçede Sıgzag dişlerin arasındaki açıklık. Sümerce Zag: Yön, taraf. Bazı Türk lehçelerinde Jak, Yak, Cag, Zak: Taraf, yön (MİÇ, s. 99).

Kemal Kaan Arslanoğlu 1959 Bartın doğumlu. Aslen Düzceldir. Çocukluğu, ilk gençliği ve öğrenim yaşamı Anadolu'nun birçok şehir ve kasabasında geçti. 1984'de Cerrahpaşa Tıp Fakültesi'nden mezun olarak hekimliğe başladı. 1990'da Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi'nde eğitimini tamamlayarak psikiyatri uzmanlığına geçti. On yedi yıl devlette, sekiz yıl özelde çalışarak emekli oldu.

1984'de İlknur Küçükoglu ile evlendi ve halen onunla evli.

İlk yapıtı *Devrimciler* 1988 yılında yayınlandı. Birçok dergi ve gazetede düzenli veya aralıklı yazıları çıktı.

Yayımlanmış Kitapları: **Roman:** *Devrimciler, Kimlik, Çağrısız Hayalim, Kişilikler, İntihar, Öteki Kayıp, Kuş Bakışı, Yoldaki İşaretler, Sessizlik Kuleleri, Karşı Devrimciler, Reenkarnasyon Kulübü, Kayıp Devrimin Öncesinde, Yüzü Silinenler Kuramsal (Psikoloji, Psikiyatri, Felsefe, Siyaset): Yanılmanın Gerçekliği, Politik Psikiyatri, Psikiyatri Elkitabı, Futbolun Psikiyatrisi, Memleketimden Karakter Manzaraları, Evrim Açısından Devrim, Evrimci Açısından Din-Psikoloji-Siyaset, Eleştirel Bakışla Güneş-Dil Kuramı ve İlk Güneş-Dil Sözlüğü.*

Ortak yapıtlar: *Orhan Pamuk (5. Sanattan 5. Kola), Tıp Bu Değil I, Tıp Bu Değil II, Tıp Budur.*

Katkıda bulunduğu kitaplar: *Yirminci Yüzyılda Yazınımıza El Verenler, Fethi Naci'ye Armağan, Ay Sallanıyor, Yazının Gül Dikeni, Sanatın Günceli Güncelin Sanatı, Kuşatmaya Karşı 25 yıl.*

Arif Yavuz Aksoy 1978'de doğdu. Samsun Anadolu Lisesi'nden sonra Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi'ni bitirdi. Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde Genel Cerrahi Uzmanlık Eğitimi'ni tamamladı. 2008'den bu yana Genel Cerrahi Uzmanı olarak ve çeşitli görevlerle yurt içi ve yurt dışında birçok şehirde çalıştı. Yurt dışında çalıştığı başlıca yerler Kanada, Fransa, ABD ve bazı Güney Amerika ülkeleri. Halen Nişantaşı Üniversitesi'nde görevli. Tıbbi ve edebi çok sayıda kitap çevirdi.

İlknur Arslanoğlu İstanbul'da yaşayan Manisalı bir ailenin ilk çocuğu olarak 1959'da Manisa'da doğdu, İstanbul'da büyüdü. Okul öncesi Arnavutköy ve Beyoğlu'nda, ilkokul Fatih İskenderpaşa'da, orta ve yüksek öğrenim Bakırköy'de ikametleri sırasında İstanbul Erkek Lisesi'nde ve Cerrahpaşa Tıp Fakültesi'nde geçti. 1984'te mezun olurken evlenerek iki yıl Eskişehir'de mecburi hizmet yapmış, on sekiz yıl Göztepe Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nde asistan ve uzman, iki yıl İstanbul Tıp Fakültesi'nde Çocuk Endokrinolojisi Yan Dal uzmanlık öğrencisi... bir yıl özel hekim olarak çalışmıştır ve halen (on yıldır) Düzce Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde profesör olarak görev yapmaktadır. Düzce Çocuk ve Genç Diyabetliler Derneği'nde, Batı Karadeniz merkez olmak üzere ülke çapında tıbbi ve sosyal çalışmalar yürütmektedir. *Tıp Bu Değil I, Tıp Bu Değil II ve Tıp Budur* kitaplarının editörüdür.

ELEŞTİREL BAKIŞLA GÜNEŞ-DİL KURAMI VE İLK GÜNEŞ-DİL SÖZLÜĞÜ

"Bu çalışmayı yürütmekteki ve sizlere sunmaktaki ana amacımız nedir? Her şeyden önce gerçek tutkusu ve merak... Gördük ki, Türkçe tarihin en eski kök dillerinden biri. Bugünkü Türkçenin başka dillerden epeyce bir sözcük aldığına bakmayın, gerçi geçmişte de çok sözcük almış. Fakat bir kök dil olarak başka birçok dilleri etkilemiş, onlara yapı ve sözcük vermiş. Binlerce sözcük vermiş. Binlerce yıl öncesinden bu yana vermiş. Bu anlamda Güneş-Dil kuramı özü bakımından doğru bir kuram... Kuramın tekrar gündeme taşınıp güçlendirilmesini "Türk milliyetçileri" kullanır diye itiraz edenler çıkacaktır. Sağda olduğu gibi solda da politik çıkar için ilk feda edilecek şey gerçeklerdir. Kullansınlar. Herkes gerçeği nasıl kullanırsa kullansın. Temel gerçekleri bilmek uzun dönemde her zaman "iyilik-doğruluk" yararınadır, dolaylı olarak halk ve insanlık yararınadır."

-Kaan Arslanoğlu

ithaki

[/ithakiyayinlari](#)
[/ithakiyayinlari](#)
[/ithakiyayinlari](#)

20 TL

[www.ithaki.com.tr](#)
[info@ithaki.com.tr](#)
[www.ithaki.com.tr](#)

